

SZENT IMRE- EMLÉKKÖNYV

HALÁLÁNÁÉ

KILENC SZÁZADOÉ ÉVFORDULÓJÁRA

SZERKEÉSZTETTÉK:

HARŚÁNYI LAJOS ÉÉ TORDAI ÁNYOS

BUDAPEST

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

SZENT IMRE- EMLÉKKÖNYV

HALÁLÁNAK KILENC SZÁZADOS ÉVFORDULÓJÁRA

SZERKESZTETTÉK:

HARŠÁNYI LAJOS ÉS TORDAI ÁNYOS

BUDAPEST

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

Nihil obstat.

Dr. Nicolaus Töttössy
censor dioecesanus.

Nr. 703.

Imprimatur.

Strigonii, die 26. Februarii 1930.

Justinianus Card. Serédi
Princ. Primas Hung. et Aepus.

AZ EGÉSZ magyar nemzet örömnépére, szűz Szent Imre herceg halálának 900-ados jubileumi évére szerkesztettük ezt a könyvet. A Szent István-Társulat nemes előzékenységgel meg akarta könnyíteni az 1930-ban országszerte Szent Imre-ünnepélyeket rendező városok, intézmények, fő- és középiskolák gondjait, azért ebbe a kötetbe összegyűjtve kiadta azokat az irodalmi termékeket, melyeket a magyar géniusz Szent Imre tiszteletére eddig azért alkotott, hogy verseiből, színdarabjaiból, ünnepi beszédeiből, exhortációiból, zeneműveiből és egyéb, Szent Imre tiszteletére vonatkozó új és régi adataiból összeállíthassák ünnepélyeik fő műsorszámait.

Ez a cél szabta meg szerkesztői működésünket. Gondoskodtunk arról, hogy szavalásra alkalmas több Szent Imre-verset közöljünk. Az egész estét kitöltő ifjúsági színdarab mellett kisebb jeleneteket is fölveltünk a gyűjteménybe, hogy a műsoros ünnepélyeken legalább rövid kis színi jelenetekben felragyogtathassák szűz Szent Imre herceg sugaras alakját. Neves egyházi szónokaink beszédei mintakul szolgálhatnak az ünnepi szónoklatokhoz. Szent Imre legrövidebbre fogott életrajzát, legendáját, Szent István intelmeit s a Szent Imre tiszteletéről ékesen beszélő intézmények lehető rövid ismertetését az anyag teljessége miatt tartottuk nélkülözhetetleneknek.

Köszönetet mondunk a munkatársaknak szíves közreműködésükért s a Szent István-Társulatnak, amely lehetővé tette, hogy a Szent tiszteletére vonatkozó, eddig írt s műsorszámnak alkalmas darabok egy kötetben kéznél lehetnek.

Budapest, 1930 január hó 15-én.

A szerkesztők.

I.

SZÜZ SZENT IMRE HERCEG ÉLETE.

Szent Imre herceg, Szent István nemzetségéből. (1007—1031.)

Irta dr. Bodnár Remig, Ord. Praem.

Szent István király apostoli buzgóságát csodálatosan megjutalmazta az Isten a magyar kereszténységben, amelynek legszébb virága lett az ő tulajdon fia: Szent Imre herceg. Atyjának ereje, bölcsessége, anyjának gyöngédsége s finomsága egyesült benne s ő mindezeket a szerencsés adottságokat megkoronázta ragyogó szüziességével. Erő és lelkiség, szépség és érintetlenség fonják Imre herceg sugárzó homlokára a halhatatlan ifjúság királyi koronáját s ilyen ragyogóan s szüzien hívta őt magához az Isten 24 éves korában, hogy a magyar ifjúság halhatatlan királya legyen s maradjon.

Imre herceg az Árpád házból származó szent királyi családnak, Szent Istvánnak és Boldog Gizellának gyermeke. Született az 1007-ik évben. A keresztységben anyai nagybátyjának, II. Szent Henrik német-római császárnak a nevét kapta, aki az ő keresztatyja. Ebből a névből lett az ő Emericus neve, amely a magyar nép ajkán Imrévé formálódott. Többen voltak testvérek, de kicsiny korukban mind meghaltak. Csak ketten maradtak nővérével, Hedvig hercegnővel, aki később Edmund angol királyhoz ment feleségül. Imre herceg tehát, mint egyetlen fia szüleinek, lett a magyar trón örököse. Mondhatatlanul nagy szeretet vette őt körül s féltő gonddal nevelték. Szülei tanították meg imádkozni s e szülői tanítások nyomán ébredt föl a gyermek lelkében az Isten iránti lángoló szeretet, amely éveivel együtt nőtt. Királyi atyjának s anyjának szent élete mélységesen bevésszódott szívébe, példájuk lett a gyermek legjobb

nevelője. Így érte el Imre a nyolcadik évét s a lélekben és testben oly szépen fejlődött királyi gyermek mellé a bölcs szülők szentéletű s nagytudású jó nevelő után néztek.

Az isteni Gondviselés segített a szülőknek. Midőn éppen ebben az időben megjelent a királyi udvarban Gellért velencei bencés apát, hogy a Szentföldre tervezett zarándok-útjában segítséget kérjen, István király azonnal felismerte az idegen szerzetes élet-szentségét és a tudományokban való nagy jártasságát. Érezte a király, hogy megtalálta fia számára a legjobb nevelőt, azért udvarában tartotta Gellért apátot s az ő szerető lelkébe s bölcs kezébe tette le a kis Imre herceg nevelését, tanítását.

Nyolc teljes esztendeig tartott a herceg tanítása és nevelése egészen 17 éves koráig. Gellért apát oly nagy odaadással végezte munkáját, hogy örökre mintaképe lett a nevelőknek. Mint a királyi szülők, ő is a saját jópéldájával gyakorolta a legnagyobb nevelő hatást a fiatal hercegre. Megnyerő egyéniségével hamarosan megkedveltette magát tanítványával, aki nagy szeretettel viseltetett mestere iránt és örömmel fogadta meg szavát. Így teljesen elsajátította korának latin műveltségét, ügyes és alapos volt a fegyverforgatásban, kedvelte a zenét s a lovagi gyakorlatokat, amelyekben sokszor kitüntette magát. Az ifjú hercegnek nemcsak a tudományokban volt mestere Gellért apát, hanem a lelkiéletben is. Ő volt az ifjú lelkiatyja, ő hintette a jó magot a fejlődő lélekbe, ő tárta föl előtte a lelkiélet minden szépségét fokozatosan, amint azt a herceg kora és növekedése kívánta. Mint a virág a tavaszi nap sugarait, úgy szívta lelkébe az ifjú herceg Gellért apát tanításait a lelkiélet-ről s ezek hatása alatt szíve az erények édes illatát árasztotta.

István király nagy örömmel látta, hogyan halad előre fia a lelkiéletben, a tudományokban s mint jó atya, tudott gyönyörködni fiának testi fejlődésében, szépségében, fiatal erejében, amelynek annyiszor adta a herceg tanújelét a lovasgyakorlatokon s vadászatokon. Ilyenkor, mikor néha heteken át is a szabadban, erdőkkel koszorúzott szép vidéken sátor alatt laktak, volt alkalma István királynak látni fia buzgóságát. A lélek szépsége uralkodott egész valóján.

Szent Imre lelke tele van a boldogsággal. Így zarándokolt el egy ízben Veszprémbe, a Szent György-kápolnába. Ott tölti az éjtszakát is, túláradó boldog szívének kevés a nappal imádságra. Szeretné önmagát egészen odaadni a jó Istennek s lelke lángoló

imádsága szavakba kívánczik és kérdezi: «minémű szolgálatot tehette ő életében az Úristennek, ami neki nagyon kellemes volna?»

És ime, nagy fényesség szálla rá és a Magasságos szózatát hallá: «Praeclara res est virginitas. Ragyogóan szép dolog a szűzesség. Ezt ajánld föl s ezen elhatározásodban maradj állhatatos.» Imre herceg arcraborulva hallgatja a felülről jövő hangot. És Imre herceg, a magyar trón örököse, leteszi örök szűzességi fogadalmát a veszprémi Szent György-kápolnában. Azon az éjtszakán a nyíló piros rózsák fehérre változtak az imádkozó Szent Imre körül. Egyetlen egy tanúja volt mindezen dolgoknak, az a nemes apród, aki Imrét Veszprémbe kísérte. Őt életében örök hallgatásra kötelezte a herceg s valóban csak halála után került minden a királyi család tudomására.

Imre herceg e fogadalom óta — amelyről csak lelkiatyja, Szent Gellért tudott — nagy lépésekkel haladt a misztikus lelki élet útján.

Tanulmányaiban mindazt elsajátította, amit egy jövődő uralkodónak tudnia kell s nevelését is ennek megfelelően irányították. Gellért apát nemcsak a tudományokban volt jártas, hanem élettapasztalatokban is gazdag és sokat utazott, sokat látott. Jól tudta, milyen ismeretekre van szüksége tanítványának, hogy a királyi trónon is megállja majd helyét. István király is mindent megtett, hogy előkészítse fiát az uralkodásra. Ezért «Erkölcsei intelmek Imre herceghez» címen tanítást írt számára arról, hogyan rendezze be életét, hogyan bánjon alattvalóival és milyen erényeket gyakoroljon akkor, ha majd király lesz.

Amint Imre befejezte tanulmányait, atyja maga mellé vette s kezdte beavatni az uralkodás óriási gondjaiba és munkájába. Magával vitte az országnagyok tanácskozásaiba s elvitte hivatalos utazásaira is, hogy Imre mindjobban megismerje az országot, a magyar népet s annak minden szokásait. Ilyen utazások heteken át tartottak és mindig lóháton, ami nagyon alkalmas volt arra, hogy a fiatal herceg — aki nagyon edzett volt, erős és daliás — minden fáradság elviseléséhez hozzászokjék s azt föl se vegye. Ezek az utazások igen nagy hatással voltak rá, mert egészen közlőrl látta az életet. Egész lelkével csüngött atyján, akitől közvetlenül tanulta el, hogyan kell az uralkodónak a néppel érintkeznie, tőle szerzett jártasságot az igazság szolgáltatásában és tőle sajátította el, hogy a népben tudjon észrevenni minden szépet, minden jót és

azt értékelje. A fiatal herceg közvetlen szemtanúja lett annak a bölcs kormányzásnak, amely olyan nagyra tette a fiatal Magyarországot. Az országos gondok és rengeteg munka között mérsékelten az üdülés is kijutott s ezt az időt atya és fiú vadászatokkal töltötte. Ilyenkor jóleső örömmel látta István király fiának ügyességét, bátorságát, a testi erők acélosságát s ruganyosságát. A fiatal herceg fényes lelkét egy tökéletesen fejlett test, acélidegek és vasegészség hordozta.

Atyjával utaztában a kolostorokat is meglátogatták, úgyszintén a püspöki székhelyeket. A királynak is, meg a fiatal hercegnek is kedves helye lett Pannonhegye. Gyakran elvonult oda Imre is, hogy amint fizikai szervezetét a lovagi tornákon s vadászatokon folytonosan gyakorolta, úgy lelkének is megadja a maga gyakorlatait a szentéletű bencés szerzetesek életmódjában. Testi-lelki jóbarátja volt Mór, a pécsi püspök, akit még mint gyermek a pannonhegyi monostorban hétszer csókolt meg, mert isteni megvilágítással meglátta benne az Isten emberét.

Több évet töltött már a fiatal herceg királyi atyja oldalán, aki mindig több és több alkalmat adott neki arra, hogy a jó kormányzás titkait megismerje s így maga is kormányozzon. Ekkor atyja elérkezettnek látta az időt, hogy a herceg megnősüljön. István király mit sem tudott Imre fogadalmáról és a herceg lelkiatyja, Gellért apát is vagy hét esztendő óta a Bakonyban élt, mint remete. Minden aggodalom nélkül s nagy lelki derűvel s hallgatagsággal várta, kit választ számára királyi atyja feleségnek. István királynak jó barátja volt II. Meskó lengyel király. Az ő fiatal leányát, Ilonát kérte meg Imre számára. A választás emberi szempontból mindenképen szerencsés volt és a házasságot a politikai viszonyok is igen kívánatossá tették. Mert Németország ellenséges magatartása miatt nagy szükség volt a lengyelek szövetségére. Imre herceg fiúi engedelmességgel fogadta atyja akaratát és az eljegyzés megtörtént úgy 1028—29 körül. Imre ekkor 22 éves volt. A jó Isten valóban segítségére jött Imrének, mert olyan menyasszonyt küldött neki, aki maga is vágyva-vágyódott a fogadalom után. Úgy egyeztek meg tehát, hogy atyáik akaratát teljesítve, házasságra lépnek s ebben a megszentelt kapcsolatban mint testvérek élnek egymás mellett és kölcsönösen segítik egymást a tökéletesedésben.

Igy léptek az oltár elé. Ilona hercegnő méltó volt Imréhez, ennek a szent hercegnek lett fényes árnyéka. Csak az esküvő nap-

ján látjuk őt, drága édes arca egy pillanatra előragyog a menyasszonyi fátyolból s galamb-szemei azt sugározzák : «én nem veszem el az Istentől Imrét, hisz én is azon az úton járok, mint ő ; mindkettőnk szerelme az Istené, mi a Jegyes jegyesei vagyunk s maradunk mindörökké». Az esküvő után többé nem látjuk őt, eltakarja a csönd, ez a legmesszibb fátyol s erre a fátyolra két testvérlélek életének liliomai hullnak. István király ugyan később észrevette ezt a testvéries életmódot, de nagy lelke, amely szintén Istent hordozta, mélységes hódolattal hajolt meg a fiatalok szent titka előtt. Ha csak emberi szemmel nézi, mint ember, talán összetört volna alatta, hogy nem lesz az ő lelkéből, véréből sarjadzott további örökös. De mert a lélek szemeivel nézte, elbírta azt a titkot, amelyet az Úristen magának tartott fenn s amelyre már itt e földön rásugárzott az Örökkévalóság. István király megértette fiában a szentet s ennek emberfölötti súlyát el tudta viselni, bár királyi szíve vérzett bele. A legnagyobb áldozatnak eme vércsöppjei István királyban is jelzik a szentet, — trónjánál, országánál jobban csak egyedül az Úristent szerette.

De Imre herceg is tudta, hogy liliomkoronája súlyosabb a nehéz, vertarany királyi koronánál. Itt van, ebben van Imre herceg hősi bátorsága, emberfölötti ereje, hogy ő nem sajnálja önmagát. Keresztre feszítette önmagában az embert, meghalt benne a test és vér ösztöne. Ez a mortificatio, ez a meghalás teljes volt, úgyannyira, hogy ebből a halálból nőtt ki az ő szent élete. Itt áll előttünk ez a 22 éves Imre herceg a lélek és test teljes szépségében, elérve a tökéletességet az élet tavaszán. Mily fönséges Imre herceg fiatalsága ! Nincs hozzá hasonló a nemzetek történetében, ehhez a fönséghez, ehhez az erőhöz nem találunk királyfiak között másodikat. Páratlanul, egyetlenül áll a magyarok ezer éve ormán s páratlanul, egyetlenül áll az egész világtörténelemben.

Egy-két csöndes év telik el Imre herceg életében. Az édes boldogság évei. A királyi család inkább az égben él, mint a földön. A boldogság emez éveiben ver egyre mélyebb gyökeret a Boldogságos szent Szűz tisztelete a királyi családban s Imre herceg elzarándokol kegyhelyeires mindenütt gazdag ajándékban részesíti azokat a kolostorokat, ahol a szent Szűzet különösképpen tisztelik. Arról is maradt följegyzés a Calvus hegyen lévő swieto-kryzhi kolostorban, hogy Imre herceg feleségével együtt meglátogatta apósát, II. Meskó királyt, Lengyelországban. Ez alkalommal azt a keresz-

tet ajándékozta a nevezett kolostornak, amelyet születésekor kapott Vazul görög császártól s amelyben drágakövek között az eleven keresztfának egy darabkája volt. Ezt a keresztet mindig a keblén hordozta a herceg, szíve egész szerelmével csüngvén s tisztelvén a szent keresztet.

Amikor Imre herceg 24 éves mult, István király nagy szívbéli örömmel készült átadni országát, királyságát, koronáját a fiának. Már ki is tűzték a koronázás napját s az egész ország boldogan készült a koronázási ünnepségre. Ismerték a fiatal herceget s rajongva szerette az egész magyar nép. Tudták, hogy olyan királyuk lesz, aki valóban az Isten ajándéka s aki egyedül méltó a nagy királyhoz, Istvánhoz. Az Úristen azonban másképpen határozott. A hildesheimi évkönyvek szerint Imre herceget vadászat alkalmával egy vadkan halálosan megsebesítette s vérbefagyva, haldokolva szállították a királyi palotába. Halálos ágya oltárhoz hasonlított, ahol a szent herceg mint Istennek tetsző, édes illatú áldozat áldozta föl önmagát. Leírhatatlan gyöngédséggel vigasztalta hozzátartozóit s ahogyan élt — mint egy hős, mint egy szent — készült fogadni a halált, aki, mintha maga is félt volna, hogy ily gyönyörű fiatal, tökéletesen szép életet tépjen le, csak nagyon lassan közeledett.

Elérkezett 1031 szeptember 2. Ez a nap volt kitűzve a koronázásra s ezen a napon temették el Imre herceget. Elbúcsúzott kedveseitől, elbúcsúzott a fiatal Magyarországtól, amelynek koronájára gyászfátyol borul. A herceg szeme a mennyország világosságában a messzi jövőbe lát, évszázadok világosodnak meg előtte. Látja a magyar ifjúságot, mint gyökerét s fehérvirágát a nemzet-életerős fájának. Amilyen az ifjúság, olyan a nép. A nemzet saját ifjúságában él, avagy hal. És hogy a magyar nemzet éljen, hogy tiszta és szép legyen az ifjúsága egy évezreden át, egy szent ifjúra van szüksége, akit a mennyben koronáznak meg a halhatatlan szent ifjúság királyi koronájával. Ezt az uralkodást szánta Isten Imre hercegnek, ezért hívta el a magyar királyok sorából, ezért nem viselhetett földi koronát.

Ezt a páratlan vigasztalást, ezt a páratlan kitüntetést szánta Isten István királynak és Gizella királyasszonynak.

Eltemették Imre herceget, mint a királyság első királyi halottját, Székesfehérvárt, a Boldogasszony templomában. Testéből liliumillat áradt igen hosszú időn át és sírja zárandokhelye lett a magyaroknak. Igen sok imádságmeghallgatás és sok csoda történt

ennél a liliomos sírnál. István királlyal együtt a nemzet püspökei is sokszor elzarándokoltak ide, kérve Isten segítségét a magyarok megtérítésében. És később, az országos nagy bajok idején is ettől a sírtól vittek reménységet a jobb idők után, ami valóban be is köszöntött Szent László uralkodásában. Maga Szent László is gyakorta látogatta a királysirokat, hogy ott szerezzen lelke erőt és kegyelmet koronája nehéz gondjait viselni. S ő járt közben, hogy Imre herceg és atyja, István király, a szentek közzé avattassanak az 1083-ik évben. Minden nemzetek királyi családjai között István király és Imre herceg az elsők, akiket Róma oltárra emelt. A szenttéavatáskor is csodák történtek.

A magyar ifjúságnak halhatatlan királya s vezére, Szent Imre herceg. Szeretete és tisztelete együtt nő a magyar ifjúsággal — s amint a jelen mutatja — egyre erőteljesebben. Egyre több oltár épül Szent Imre tiszteletére az ő szent képével, egyre több intézmény s egyesület viseli az ő drága nevét s ott látjuk az ifjúság zászlóin is az ő képét. Mindezek kedves s megindító bizonyosságai annak, hogy a magyar ifjúság valóban komolyan akarja követni szent Imrét az ő erényeiben. Szentimrés ifjúság van kialakulóban, akikben a jelen történelmi idők megérlelték, hogy ők hazánk ősi fájának virágai, ők az ország jövőjének alapkövei, ők a nemzet szemefénye és reménysége, őbennük épül föl újra Magyarország.

A magyar ifjúságra talán még sohasem várt oly nehéz feladat, mint éppen a jelenben. Ma őtőlük várja a megcsonkított, de szenvedésében és megaláztatásában is oly tiszteletreméltó hazánk a régi nemzeti dicsőség visszaállítását. Új honfoglalás munkája várja az ifjúságot. Nekik kell majd diadalmasan kitérni a megtépett magyar zászlót a régi határookra, Szent István és Szent Imre országának igazi határait. Az ifjúság munkája nyomán fognak felragyogni újra a magyarság szent eszményeinek kigyulladt tüzei.

II.

BESZÉDEK.

Szent Imre dicsősége.

Irta dr. Glattfelder Gyula, csanádi püspök.

•Kilencszáz év előtt csillag gyúlt ki az égen s jelezte, hogy a magyar keresztény hősköltemény első vezéralakja helyet kér Krisztus dicsőségének panteonjában. A Szűz Mária öntözte híres Pannonia virágos kertjének első csodás hajtása odakíváncozott Krisztus kebelére, hol azok pihennek a szeretet apostola óta, kik emberi méreteket meghaladó módon élték Krisztus életét Isten dicsőségére, Egyháza szent termékenységének igazolására, törpe emberek vigasztalására, úgy mint nagyrannevelésére. Az első magyar szent földi korona helyett égi gloriolát kért, hogy ég és föld elismerje a katolikus egyház legifjabb gyermekének, a magyar népnek egyenrangúságát nemcsak a nemzetek földi tanácsában, hanem a vitán felül álló s többé kétségbe nem vonható nagyság örök ragyogásában.

S a hős férfiak, kik a kereszténység védelmében ontva véréket helyezkedtek el Isten trónja zsámolyán, elcsodálkoznak, hogy a rettegett magyar nemzetet egy ifjú képviseli elsőnek az örök siker emléksarnokában. Ők inkább harcedzett, vagy az élet tapasztalatain lehiggadt, meglett férfit vártak volna a történelem vihar-félszkében hazát talált magyar első égi követé gyanánt. S a földi epigonok még inkább fennakadnak majd vagy tán gúnyos mosoly kíséretében fognak példázgatni, hogy a világverő, harcos nemzet első hősi ideálja egy törekeny ifjú, ki csatát nem nyert, törvényt nem írt, nevét a történelembe bé nem véste, csak tiszta liliomként járt az életben, ellenmondás nélkül adta át magát egy vértanu püspök vezetésének, különböztetett csókkal tüntette ki a lelki

ártatlanság hív szolgáit, a hitvesi ágyat nemcsak szentül őrizte, hanem annak jogos örömeit is megtagadta magától, s huszonnégy éves fiatal életével csak azért tart igényt a szentek hős nevére, mert abból, amit Istentől az étellel kapott, semmit sem rontott meg, hanem a maga teljes integritásában adta vissza Teremtőjének.

De az Úr «kinek dicsérete örökké megmarad»¹ s «aki tekint az alázatosakra is, de a magasakat is távolról megismeri»² tudja, hogy jönni fognak a csaták és uralkodás hősei is, a Szent Istvánok, Szent Lászlók, Hunyadiak és Kapisztránok és részt kérnek az égi magyar kórus dicsőségéből. De mivel mindezen ragyogó nagyságnak alapfeltétele az a lelki integritás, melynek ragyogása Szent Imre alakját sugározza be, azért tárja fel diadalmas kapuját repeső örömmel a királyi ifjú előtt, hogy nem fejedelmi, hanem sértetlen emberi nagysága káprázatos fényével oktassa népét s a világot, hogy egyéni, házi és nemzeti boldogulásunk alapja azon lelki kiválóság, mely Szent Imre ifjú alakját magasra emeli hősök, tudósok és államférfiak fölé. S a megdicsőültek fényes sorában szünet nélkül, de amikor égbe ragadtatása kilencszázados fordulóján egy nemzet borul le kegyelettel emléke előtt, s hogy ugyanazt tegye, a világot is buzdítja, különösképen mint példa áll a hős ifjú mindenki elragadtatott szeme előtt, melyhez iskolába kell járni késő nemzedékek lelki nagyságot és harmóniát áhító fiainak és leányainak, ha hanyatló társadalmakat a lejtőn megállítani s *egyéni kiválóságot, tiszta családi örömet és nemzeti dicsőséget* biztosítani kívánnak.

* * *

A szentkönyvek Istentől sugalt írói alig ragadtatják magukat érzelmi kitörésekre. Nyugodt tárgyilagosságuk az események hű tanuinak jellegét, a Szentlélek — egyéni érzelmeiktől független — igazságai befolyásolatlan hírnökeinek szerepét biztosítják számukra. S mégis a Bölcsesség Könyvének írója, ki az emberi dolgok hiúságát oly meggyőző erővel s minden földi dicsőség értéketelenségét oly lehiggadt nyugodtsággal tudja közel hozni lelkünk-höz, szinte költői szárnyalással, rajongó áradozással emlékszik arról az erényről, mely Szent Imre egyéniségének legmegragadóbb bája, emlékével szemben el nem halványuló tiszteletünknek magyarázata: «Oh mely szép a tiszta nemzetség fényességben! Mert

¹ 110. Zsolt. 10.

² 137. Zs. 6.

halhatatlan annak emlékezete, mivel mind az Istennél, mind az embereknél ismeretes».¹

Szent ártatlanságukat megőrzött ifjak és férfiak térdre kényszerítenek, ha az angyalok hasonlatosságát a zárda falai közt megőrzik. Szent Alajos, Kosztka Szent Szaniszló s a többi angyali lélek a bűnnel viaskodó ember és pap örök vigasztalása és reménye. Hogy mennyi szent elhatározás, mennyi áldozatkészség fakad ez angyal-formában földön járó hősök lelkesítő példája nyomán, azt csak a szívek és vesék mélyén olvasó örök Bölcsesség tudná el-sorolni. A világ megtérítésének szent szenvedélye ebből a mindent legyőző áldozatból meríti emberileg érthetetlen erőfeszítéseinek merészségét. S akik elhagynak minden kényelmet, örömet, civilizációt, hogy vad népeket Krisztushoz vezessenek s Ázsia vagy Afrika nyomorúságába temetik műveltségüket egy-két lélek megmentéseért: az égért minden földit feledő, átszellemült hősök példájának hatása alatt vállalkoznak sokak előtt érthetetlen, de a lelki nagyság tisztelőinek bámulatát kikényszerítő hőstetteikre.

De bármily csodálatraméltó a zárda szentelt falai közt vagy a papi hivatás felséges magaslatain diszlő, tiszta életszentség, nehezebb győzelmet az arat, aki a hétköznapi emésztő gondja, a társaság száz cselvetése vagy ép az udvar számtalan veszedelme és csábítása közt őrzi és menti meg lelke ártatlanságát s ezzel erkölcsi integritását, a jellem teljes győzelmét, vagyis a legnagyobb sikert azon a téren, mely az embert minden mulandó érték és tulajdonság fölött igazán emberré teszi. Szent Imrének az egyéni életeszmény szempontjából ez a jelentősége, soha el nem homályosuló dicsősége.

Nem szóval, hanem példával szolgálni, hogy az ember nagy lehet bárminő életviszonyok, kedvező vagy mostoha körülmények között; az erkölcsi defetistákat, kik törpe lelkükkel mindent nivelálni, köznapivá tenni s a lendületet az emberi törekvések és értékek közül kitagadni vagy kigúnyolni törekszenek, a legnagyobb erővel, önmagunk megalkuvást nem ismerő teljes legyőzésének bátorságával megcáfolni: nem csak egyéni siker, hanem oly nevelő hatás és tett, melynek bája és magával ragadó befolyása alól nem képes szabadulni sem kortársaknak, sem késő nemzedékeknek erkölcsi fölénytel térdre kényszerített közvéleménye. Ez nem egy

¹ Bölcs. IV. 1.

erény diadala s nem egy bűn bukása — ez a szellemnek az anyag, a léleknek a test, a szabadságnak az ösztön, a reménynek a lemondás, a haladásnak a megalkuvás, a rendnek a buta véletlen, az Isten képe formált embernek a természet és világ fölött aratott győzelme. Ez a Szent Imréknek — járjanak bár bitorban vagy darócban — fölségesen nagy emberi jelentősége.

Ily beállításban egészen megértjük a szent író elragadtatását s vele együtt lelkendezünk: «Oh mely szép a tiszta nemzetség». S ha van a földön erőfeszítés, melynek «halhatatlan emlékezete», mely Istennek örömét, embernek reményét egyaránt jelenti, e földön járó angyalok emberfölötti ereje és példája leginkább az. Ezeket csodálja az Újszövetség egyetlen kanonizált prófétája, amint «a Bárányt kísérik, akárhova megyen»,¹ s legyen a Bárány útja bármily meredek vagy áldozatos, vezessen szédítő magaslatok vagy véres örvények felé, e hív kísérők nem riadnak vissza a Bárány szolgálatában semmitől, mert legyőztek magukban a legelképzelhetőbb módon mindent, mi az embert megoszthatja s minden föntartás nélkül egészen átadva magukat égi szerelmük tárgyának, oly erőt nyernek tőle, mely nemcsak mennyekországa kapuit pattantja föl, hanem a földi élet nagy tetteire mindennél inkább képesít.

E szentimrés hősökről állapítja meg Szent Pál, hogy «nincsenek a törvény alatt»,² mert «a lélek által vezéreltetek»³ s tehát a törvény szigorát félni nincs okuk, mivel «a test cselekedetei», melyeknek egész gyászos sorozatát, emberi méltóságunk mindmegannyi lealázó rokkantságát, sirja el a nemzetek Apostola, szöges ellentétben vannak az ő ártatlanságukkal, «a lélek gyümölcsei: szeretet, öröm, békesség, türelem, kegyesség, jóság, szelídség, szerénység»,⁴ hordozójával és forrásával. S amily mértékben lesz úrrá ifjúságon és férfi nemzedéken az erkölcsi megalkuvást nem ismerő, az erényt legnagyobb földi jónak és boldogságnak tekintő s áhító lelkelet, ugyanoly arányban nő a jellem, gyarapszik a meg nem tört és el nem fonnyadt életöröm s buzog fel a sértetlenül megőrzött önérzetből a vállalkozó tettekézség, emberi méltóságunk díszé és koronája.

Ó, ha a mi hervadt arcú és minden nagy eszményt fáradtan

¹ Apoc. XIV. 4.

² Gal. V. 18.

³ U. o.

⁴ Gal. V, 19—21.

lemonsolygó ifjaink és véneink mellett látjuk a gyermekded, hívó készséget és merész vállalkozó kedvet sugárzó Szent Imréket s a nyomukba lépő keresztény lovagok dicső sorát, az erkölcsi lemondás cinikusainak s a lelki integritás hőseinek fájdalmas kontrasztjában megértjük, mért rejtett minden történelmi bukásunkban az új életnek több csirája és reménye, mint mai legyőzött társadalmunk szkepticizmusában. Annak a nemzedéknek fia, mely élete mélypontján, bukásában is azzal vigasztalódik lelkéből szóló költője lantján, hogy «virágos lejtőn haladt lefelé fuvolák zenéjét hallgatva»¹ «nem azon férfiak ivadékaiból való, kik által szabaddulás lesz Izraelben».² Fölemelkedés, haladás, dicsőség, csak azon férfiatól jön, kik a győzelmet önmagukon kezdik. Lehet, hogy az élet útvesztőjében eltéved az eszményi lelkesedéssel teli ifjú lélek; a kísértés talán erősebbnek bizonyul a viharban álló férfinál, mint a Szent Imréért rajongó ártatlanság elképzelte: de oly szép és magasztos, oly merész és tettekrekésztő az «integer vitae scelerisque purus» férfiúnak krisztusi kiadása, hogy ragyogása át-tör minden borún, s ha a bűnt az életből el nem tüntetheti, az életet a beletörődéstől és gyáva lemondástól megmenti, s ép vagy sebzett szíveknek egyaránt ígér emelkedést és Isten fiaihoz egyedül méltó életszintet és önérzetes örömet.

* * *

Akik a dolgok mélyére nem hatolnak s a szembeszökő tényeken túl a szellemi és erkölcsi összefüggéseket meg nem látják, nem fognak követni engem, ha egy lépéssel továbbmenve azt állítom, hogy az annyira szép tiszta nemzedék, a földön járó angyalok, a Bárányt kísérő szüzek a családi boldogságnak is hordozói. Azon meg épenséggel mosolyogni fognak, ha Szent Imrét, ki házas életét fogadalmával tette meddővé és mindennapi képzetek szerint örömtelenné, a házi tűzhely védszentjeként s a családi erények sugalmazójaként ünnepelném. S én mégsem félek tételeim második állítását hangosan védeni s bármily ellenmondással és selejtes gúnnyal szemben nyomatékosan hirdetni, hogy Szent Imre szelleme a keresztény családi erkölcs forrása s Szent Imre példája a megrendült családi élet gyógyulásának feltétele.

Bizonyára mindenki látott már közöttünk sinylődő tölgye-

¹ Wilde O.: De profundis.

² I. Mak. V. 62.

ket s azokkal disztelenkedő, elnyomorodott, az életet szinte csúfoló, üdülést alig nyújtó, reményt sem fakasztó erdőiséget. Mi az oka, hogy míg ugyanabból a magból másutt életerős, dús lombzatú, sudár fa szökik égnek, itt csak sanyalódó, korcs törzsek disztelenítik a vidéket és bántják a szebb tájhoz szokott szemet? Hisz a gond, mit a reménytelen ültetvényre fordítanak, nem kisebb, sőt a fíradtság és veríték sokkal több, mint dús gyarapodással gyönyörködtető virányokon! Mi magyarázza a bántó különbséget? Nincs más felelet a kérdésre, mint amit az egészséges és beteg gyökérszettől televény vagy köves és szikes talajon nyerünk. Egészségtelen gyökérből — öntözze bár azt dús harmat vagy áldott tavaszi eső — ép törzs nem fog kinőni soha. S ha a világ leghíresebb kertészei tudományuk és tapasztalatuk minden eszközével forgatják is azt a terméketlen sziklatalajt vagy kísérleteznek a meddő sziken, nincs mesteri vagy akár művészi készség, mely az erónélküli talajban sanyalódó gyökérből életet és örömet tudna elővarázsolni. Kikel a mag, de nincs áldás rajta. Száraz talajban száraz gyökér virulás nélkül tengődő, szegény fát fog nevelni.

A természet rendje erkölcsi és kegyelmi vonatkozásban ismétlődik. A családi élet válságáról panaszkodik ma minden gondolkozó emberbarát. Hazánk s a világ legjobbbbjai vészjelekkel figyelmeztetik a társadalmat, hogy minden haladás és rend, minden boldogság és emberhez méltó élet összejtje és bölcsője, a szentelt tűzhely, szét-esik. A hitvesi hűség meginog. A kölcsönös áldozatosság szellemét kölcsönös gyötrellem váltja fel s a meleg otthont pokollá alacsonyítja. A válás lassankint annyi, mint a frigykötés, s nyomában a szabad szerelem, ha törvényeink betűje szerint nem is, átkos gyakorlat szerint elfogadott és társadalmilag szentesített életformává lép elő. S a gyermek — igen a gyermek, melynek jogát frivol ajkak annyiszor kérték számon a tisztaság önkéntes hőseitől — elsikkad, vagy előbb jegyzik el a bűnös halálnak, mint a kacagó, biztató életnek.

Törvényes intézkedéseket sürgetnek, melyek az élet jogát állítólag megmenthetik s a család csendes öngyilkosságát megakadályozzák. De papír törvény s parancsát kikényszerítő minden fegyveres erő nem bír a lélekkel s romlott akaratával, mert ahhoz csak felsőbb lelki erő tud férkőzni. Gazdasági rendszabályokat léptetnek életbe s hiszik, hogy azok majd megállítják a gyermek-sikkasztást — de nem veszik észre, hogy a jó mód és rossz szív

együtt hányszor csalják meg az életet, míg az anyagi szegénység és lelki gazdagság szent szövetségben mennyi hőstettet sugallnak a gyermekért, s hogy tehát a vesztett reményt nem alkalmi eszközökkel, hanem lelki megújulással lehet csak visszaszerezni s a házaselet virágát és gyümölcsét — s vele békéjét és boldogságát — csakis az emberi élet legmélyebb értékeinek, az Isten teremő erőihez visszaérő gyökérzetének gyógyításával biztosítani.

A magán- és közélet kuruzslóinak, a félrendszabályok híveinek, a fejüket homokba rejtő hitetlen tudósoknak, pedagógusoknak és államférfiaknak fennhangon kell odakiáltani, hívó népünk előtt pedig számtalanszor ismételni, hogy a gyökereket kell gyógyítani. Az erkölcsi felfogást kell megújítani, a vért megtisztítani, az emelkedett életszemlélet becsületét visszaállítani, az önmagát fegyelmezni merő ártatlanságnak, a szűzi szeméremnek, a tiszta férfiúságnak alapvető jelentőségét a boldog házaselet szempontjából törvénynek elfogadni, szóval a Szent Imrék útján járni, vagy arra visszatérni. S ha nem is adatik meg sokaknak a kegy, hogy szívüket és vérüket szent elkötelezésben teljesen Istennek áldozzák s mint Krisztus szerelmesei oltárainkra kerüljenek, de az a lehetőség mindenki számára nyitva áll, hogy a nagy lelkek példáján buzdulva, készüljön a férj és feleség fölséges hivatására s tisztsággal ragyogó anyagi lelkek biztató szavára, Szent Imrék vezető kezén kerülje a pizskot és alacsonyyságot, mely a lelket elhervasztja és ifjan elvényt, úgy hogy örömet érezni s örömet sugározni s vele mást is boldogítani nem lesz képes; s hőöket utánzó bátorsággal éppen és sértetlenül megörzött, össze nem tört, szét nem szört és pazarolt ifjú életet és energiát egészen átadva tudjon családot alapítani úgy, ahogy az Apostol képzeli és követeli: «Menjen férjhez akihez akar, csakhogy az Űrban.»¹

Az Űrban való családalapítás, ahol nem «hiába fáradnak, mivel az Űr építi a házat», a boldog otthon, mely tűzhely és oltár egyúttal, csak ott lehet meg, ahol az életet Isten szolgálatának tekintik s annak megörökítésére azzal az önfegyellemmel és emelkedett lélekkel készülnek, mely a szentek tulajdona. Ahol kegyelet, komolyság és mélység nincs, ott hiányzik a családi élet örömei és áldozatai által egyaránt megkívánt minden előfeltétel. Ifjak, kik vérontásra és vérrontásra egyforma pökhendiséggel készek, lányok,

¹ I. Kor. VII. 39.

kiknek egész maguktartása, szabadosságuk, ruházatuk vagy inkább ruhátlanságuk a tiszt es erkölcs és női méltóság kigunyolása, nem születtek — illetve életük által nem képesítettnek — az atya és anya magasztos méltóságára. «Ő szegyenletes erkölcsaink — kiált föl az újkor talán legnagyobb egyházi szónoka, mintha csak a huszadik század gyermekeinek szólna — nemünk egyik része szegyenel téged — szent szüzesség — megőrizni, a másik pedig, amelynek szinte öröksége volnál, ép oly kevéssé tart tőle, hogy akár másokban akár öbenne még veszendőbe!»¹

Csoda-e, ha komolyság nélkül kötött, léha életfelfogással előre is megmérgezett, gyökerében romlott házaselet nem biztat sem az egység, sem a hűség, sem az állandóság áldásával? Akik ifjan meglett koruk kötelmeire nem gondoltak, sőt azt fitymálva léha önzést alakítottak ki magukban, fognak-e később viharok és válságok között az áldozatos, hű szerelem magaslataira emelkedni? Akik a nemi élet szent misztériumát elvből profanizálták s benne pillanatnyi mámoron és ösztönös szeszélyen kívül mást nem ismertek, helyt fognak-e állni, ha az örömet üröm s a mézeshetek illuzióját a hétköznapi kötelességteljesítés szürkesége váltja fel? S aki Sinai hegyének lábánál kacagta Isten villámain és mennyköveit, melyekkel hatodik parancsa komolyságát szemlélteti, megáll-e majd a kilencedik parancsolatot hasonló nyomatékka hangsúlyozó isteni főség előtt? Amint az erénynek, a bűnnek is meg van a logikája s ha Szent Imre példája megszűnik életrenevelő iskola lenni s nem a férfias és családi erények ihletője lesz, hanem könyvtárak rejtek polcain meghúzódo, poros krónikák kétkedésbe és cinizmusha ütköző naiv legendája, akkor a keresztény erkölcs és műveltség bölcsője, a család, martaléka lesz az erkölcsi nihilizmusnak, mi az emberséges élet és boldogság végét jelentené.

Szülők, kik családi szentélyetek örömeit gyermekeitekre átörökíteni akarjátok, az ő lelkükre legalább is oly gondot fordítsatok mint testükre! Ifjak, ha szívetek bűvös sejtelme, véretek titkos lüktetése két emberi lény egybeforró örömének reményével kecsegtet, higyjétek el, a remény csak akkor nem bizonyul majd csaláknak, ha szívetek ábrándjait nem csak a mesebeli királyfi képzelete tarkítja, hanem az égi hősök útján járó szent királyfi ihleti s véretek termő erejét az ő tisztelettudó hős lelke és bátor ártatlansága

¹ Bossuet : Dicsőítő beszéd Szent Szulpicról.

őrzi szentül és gazdagon. Bölcs tanítók, a szebb jövő dajkái és mesterei, kik hazánknak s az emberiségnek megelégedett családok ölen kívánjátok a haladást és emelkedést biztosítani, szóljatok az angyalok nyelvén, hogy az életgyökerek egészsége és tisztasága táplálja a törzs és korona erejét és gazdagságát. Népek sorsán töprengő, sötét végzetük ellen ágaskodó államférfiak, ha lelketek nemes szenvedélye, hogy ne a halál, hanem az élet legyen úr a földön, üldözzétek a léhaságot, cáfoljátok a kislelkűséget, büntessétek az az élet bármely tagadását s védjétek az ártatlanságot, írjatok törvényt az erény jogáról és a bűn felelősségéről és gondoskodjatok róla, hogy az ifjú nemzedék Szent Imre nyomdokain járva, oly családi otthonba lépjen, melynek Isten a központja, eszménye és törvénye — s azután bontsátok ki bátran a nemzeti nagyság és érvényesülés győzelmi zászlaját!

*

Igen, a nemzeti nagyság álmodói és építői szintén Szent Imre hősveretű, tiszta alakjához zárandokoljanak, ha a képzeletnek szárnyat, a léleknek ihletet, az energiáknak feszítő erőt biztosítani kívánnak úgy, ahogy történelmi helyzetünk szinte tragikus komolysággal követeli. Mert hogy «Minden ország támasza, talpköve a tiszta erkölcs, mely ha elvész, Róma megdől s rabigába görnyed», az a népek élete elfogulatlan bírálóinak egybehangzó ítélete, de hogy a földkerekség egyetlen pontján sem annyira létfeltétel, mint a Duna-Tisza mellékén, hol a Gondviselés magyar népünk bölcsőjét elhelyezte, az a legszigorúbb okfejtés ellentmondást nem tűrő következtetése.

Vannak népek, melyek életét és nyugalmát megvihatatlan határok biztosítják. Nem föltétlen előny minden tekintetből, mivel a túlzott biztonság érzete az energiát és éberséget lohasztja, de a lét és nemlét kérdése itt mégsem merül fel olyan fenyegető közelségből. Másutt a nemzetest nagysága, a haza földjének kimeríthetetlen gazdagsága és ereje látszik csuffá tenni az enyészet törvényeit. Nyugodt életet és zavartalan fejlődési lehetőséget biztosíthat megértő testvérnemzetek békés koszorúja. De a mi nemzeti életünk biztonságát nem szolgálják gondviselészerű adottságok. A magyar geográfiai helyzet s a magyar történelem az élet természetes és kézenfekvő magyarázatának egyenes tagadása. Ahol a mi népünknek élni kellett és kell, ott az események s a jelen hatalmi

vonatkozásai csak veszedelmeket szültek és érlelnek, melyek az anyagi tényezőkre felépített politikai szemlélet minden matematikai képletét megcáfolják. A mi történetünkben és helyzetünkben minden természetes magyarázat a sikertelenség mellett szól s csak természetfölötti erőknek a történelem során diadalmaskodó csodás hatalma magyarázza a sikert s a nemzeti reményt. A mi nemzeti létünket nem hatalmi tényezők, kincsek vagy szövetségek biztosítják, hanem lélek és el nem alkudott erkölcsi erők. Ez Szent Imre öröksége. Nem *egy* erény, nem *egy* elragadtatott pillanat égetőró lángja, nem *egy* szent fogadalom, hanem az életnek *egész* és készséges odaadása egy szent eszményért, melynek kulminációja a földön a haza s ennek Istentől rendelt szolgálata köteleességben és áldozatban az önmagukról egészen lemondani tudó, szentimrés lelkek dicsősége s a nemzeti lét legerősebb támasza.

A hétköznapi történet-szemlélet fölé emelkedő e mélyebb meglatás érteti meg Szent Imre misztikus szerepét a magyar kereszténység és pogányság párviadalában s nemzeti életünknek hozzáfűződő alakulásában. A harcot a történelem színpadán Szent István és Koppány vívták, de a lelkek mélyén tulajdonkép az utolsó pogány magyar s az első magyar szent szelleme ütközött meg. Koppány dacos lelke és Szent Imre szelidsége, szent engedékenysége álltak szemben egymással. A pogány győzni akar karddal, de nem ér cél, mivel a siker feltétele, az önmagát legyűrő, fékentartó, áldozatos szellem ismeretlen előtte s ebben van a pogányság végzete. A szent — Isten kegyelmével — «mellyel mindent merhetünk» önmagán arat diadalt s az így felszabadult kedvesség és jóság erejével nyeri meg azokat, kiket megtörni Koppány kardja sohasem lesz elég erős. Ebben van a keresztény szellem fölénye s a rajta emelkedő nemzeti élet reménye.

A nagy tanulság, hogy a szellem több a nemzet életében minden anyagi tényezőnél, történelmünk minden lapjáról hangosan kiált felénk. A lelki erő felsőbbségének tudata török-tatár harcaink forgatagából, nemzeti tragédiánk ismétlődő fájdalmából állandó refrénként kerül költőink ajkára, történetíróink tollára s a nemzet legjobbjainak meggyőződésébe. S amikor Magyarország Szent Imre jubileumát üli, nem elmerengő emlékezésre, nem a múlt sejtelmes homályát kereső romantikára van szükség, hanem a történelem hangjegyeiből összeállított riadóra, mely a korunk ezer veszedelmei közt testvértelenül itt álló és tengődő magyart felébreszti és

emlékezteti, hogy csak az áldozatos szentimrész lelkület biztosítja számunkra a szebb jövőt.

Az értékek világszerte elváltoznak. Az emberi méltóság valami szörnyűséges lealázásának s ezzel felsőbb rendeltetésünk felemelő tudata elhalványulásának idejét éljük. Ennek a kornak, mely az ember állati, gépi, determinált voltának szinte szenvedélyes hangsúlyozásával deklasszifikálja a teremtés koronáját, különösen szükség van a Szent Imrékre, hogy a szabadság és akarat győzelmes himnuszával fölébressze az ember felsőbbrendűségének tudatát s ezzel megmentse a világot a barbárság veszedelmétől, melybe elmechanizált civilizációnk minden bűvészi ügyessége dacára lerántani készül. Ha hazánk ebben a világválságban nemzeti szentjei által sugallt hivatása magaslatára emelkedik s kicsinysége dacára a nagy lélek példáját nyújtja az emberiségnek, szentjei — s köztük az áldozatban legbájosabb Szent Imre első helyen — világgraszoló dicsőségének lesznek forrásai.

*

Magasságokat földre varázsoló ünnepi kórus adjon szárnyat a népek nagyratörő buzgalmának, hogy a keresztény lelkiséget egy vérnélküli új milviusi csatában vagy keresztes hadjáratban diadalra vihessék. S ha ebben a küzdelemben a mi szentimrész jubileumunk lesz a nyitány, a mi ifjú szentünk az új Nagy Konstantin vagy Bouillon Gottfried, a tisztaszívű magyar ifjúság az előőr s az önzetlen áldozatkészség szentimrész dicsőségében ragyogó magyar nemzet a derékhad: arról hazai történelmünk oly káprázatos fejezete fog regélni, hogy azután már nem következik mohácsi vagy trianoni sirató ének, mert az egy nemzet történelmi hivatásának legfényesebb beteljesedése lesz.

Ez erkölcsi honfoglalás előkészítésének szóljon a szentimrész magyar szentév minden gondolata, terve és kezdeményezése. Ne legyen abban semmi kicsinyes hiúság, hanem csakis a szent ifjúhoz méltó fiatalos tettekkészség. Ne kápráztatni, hanem alkotni akarjunk. S legkáprázatosabb alkotásunk Szent Imre dicső szellemének magán- és közéletünk minden vonatkozásában érvényre juttatása legyen. Ha szentségből építjük a jövő erősségeit s tiszta ragyogásban nézünk az élet s örökkévalóság elé, nincs mitől félnünk — élni és érvényesülni fogunk. Amen.

In splendoribus sanctorum.

Irta dr. Hász István, tábori püspök.

Sokszor volt már borús az ég felettünk, amióta a Gondviselés a messze Ázsia pusztáiról ide vezette és telepítette népünket, «merre zúgnak habjai Tiszának, Dunának».

Ha visszanézek nemzetünk multjára, megsajdul a szívem : «Nem tudok gondolni szép Hazám sorsára, hogy meg ne induljon könnyeimnek árja !»

Mert ha végighordom tekintetemet a lezajlott századokon, azt látom, hogy alig süttött ki napunk pár órára, már ismét felhők, mogorva, haragos felhők siettek fel és telepedtek rá egünkre . . . s rövid lélekzetvétel után újra hajrá, megint csak harc és szenvedés várt a magyarra.

De ámbár mindig ott leselkedett és borongott a felhő egünkön : talán sohasem látszott annyira sötétnek, mint most, Trianon óta.

Mert ha Északra pillantok : íme, ezeréves bérceink és bástyáink idegenek kezén, állig felfegyverkezett ellenség vad igája alatt görnyednek.

Délre tekintek : ezeréves völgyeink és síkjaink idegenek, talpig vasban álló ellenségek járma alatt nyögnek.

Nézek Keletre, nézek Nyugatra : itt is ellenség, ott is ellenség.

S a megszálló idegenek kárörvendő seregei mögött ott látom Európa sorsának «intézőit», a földi nagyhatalmakat, amint véres kardjukra támaszkodva hidegen nézik : hogyan erősítik és élesítik fegyvereiket, hogyan írtják, hogyan tépik és szaggatják a hozzánk húzó, felénk nyúló ezeréves szent gyökereket, ágakat és ereket ők, ellenségeink — és hogyan vergődünk maradék földünkön mi, trianoni gyászmagyarok . . .

És ha felnézek ős Budavárára és kérdem : Hol az ezeréves szikla, szent királyaink viharálló és viharállító trónja? . . . Hol országunk széthulló részeit diadalmas erővel összefogó és egybe-forrasztó aranypántunk, csodaabroncsunk, a Szentkorona? . . . — sírva hűgja az esti szél a borongó királyi vár felől : Üres a trón! . . . Gazdátlan az aranypánt! . . . Messze idegenben száműzetésben a királyi család . . . Örökségétől távol az ifjú örökös király . . .

télben a tavaszi ág!... Neve hallatára enyészetes árnyak kelnek, halálos hangok kavarnak nemcsak halálos ellenségeink, de itt-ott még édes testvéreink lelkében is.

Nem csodálom, ha a jók lelkében, az igazak szívében — a trianoni dróthálókon innen és túl egyaránt — olyan mély bűt és olyan keserű bánatot találók, amilyen talán még soha nem szántott e véráztatta rögökön!

I.

De íme, éppen ma, trianoni gyászunk e sűrű sötétségében, a komor, tragikus felhőszakadékok között, az Úrnak most folyó 1930-ik évében olyan fénykévek lobognak hívó lelkünk felé, amilyeneket még soha nem látott és hordott egünk.

Mert az Úr, a Rex saeculorum immortalis, a századok halhatatlan királya, örök trónja mellől látogatóba küldi hozzánk a 900 éve ott tündöklő szűz Szent Imre herceget és vele egész díszkíséretét.

1. Igen, igen: hívó, kegyeletes szemmel a trianoni gyászfelhők tisztásán ott látom égboltozatunkon szűz Szent Imre herceget, amint fején a 900 éves csillagkoronával, egyik kezében az örök virágú liliommal, a másikban villámkarddal — felragyog és felénk lépked...

Mellette ott sugárzik édesatyja, Szent István, a nagy király, és édesanyja, Boldog Gizella.

Mögöttük — mint Dante Beatrice mosolyának rózsafényében — a hit reflektorának világánál én is egész csillagerdőt látok.

Kicsodák vagytok ti, égi csodák?

Látom, látom: ti vagytok ott, ti jöttök ott, ti néztek rám Szent István Nemzetségének, az Árpádok Házának koronás Szentjei és glóriás Boldogai.

Az a nagyságos alakú, félelmetes tekintetű — Te vagy, Szent László király: Testedben tiszta, lelkedben fényes — Szívedben bátor, miként vad oroszlán, — Azért neveztek bátor Lászlónak, — mikor méglen ifjudad volnál!...

És a bűnbánó remetének öltözetében, szeges övvel derekán — ő az, a hajdan szegény, most Boldog Salamon király, aki nem győzte könnyeit ontani azért, hogy átokra eresztette ajkát és ökölbe szorította kezét Hazánk ellen, édes Szülőanyánk ellen!...

És rózsákkal kötényedben — Te vagy, Te vagy Szent Erzsébet asszony, II. András királyunk leánya ! Ma is sugaras a nyomod, nem fujták be utadat a századok : legszebb leányaink, legédesebb asszonyaink ma is lábad nyomán járnak . . . az irgalmas Szeretet melege szívükben, az irgalmas Szeretet kosara kezükben ! . . .

Liliommal a kezében, Lengyelország koronájával a fején, — ki az a szűz Szent királyné? Igen, tudom, IV. Bélának, a tatárjárás szomorúan dicső királyának, édes Hazánk második megalapítójának a leánya : Boleszláv lengyel király liliomos felesége, szűz Szent Kinga !

És aki ott egyik oldalán ragyog, édes testvére az : Boldog Jolánta, Pomeránia hercegnője !

Aki meg a másik oldalán tündöklök, az a töviskoszorúba zárt liliom, tudom, szintén testvére : Boldog Szűz Margit, a Nyulak szigetének, a Margitszigetnek örökszép virága !

Kolostorod — Te drága Liliom, romokban : de emléked, gyönyörű képed ma is frissen él és illatozik és uralkodik a magyar női szívek kertjében.

És aki liliomos köntösödbe fogózik, az a kis gyöngyvirágos angyal — látom — öcsédnek, V. Istvánnak, Európa leglovagiasabb királyának a leánya : Boldog Szűz Erzsébet !

A szent sort Te zárod be, Te bús liliom, az utolsó Árpád-házi királynak, III. Andrásnak leánya : Szűz Szent Erzsébet, aki zokogva borultál atyád koporsójára s könnyeid gyöngyével hullattad be Házatok megfordított címerét, az oroszlános címet, — merthogy atyáddal, jaj, kihaltak az oroszlánok ! . . .

2. Az Árpád-házi Szentek után újabb sereget látok : a többi magyar Szentek és Boldogok seregét !

Ott ragyog legelül Boldog Máté zarándok és hithirdető s mellette nyolc bencés Szent : elül Szent István megkeresztelője, Szent Adalbert püspök és vértanu, — mellette a Szentkoronát hozó Szent Asztrik, — majd Szent Sebestyén első esztergomi érsek ; tovább ott hordja koszorúját Szent Imre herceg nevelője, Szent Gellért csanádi püspök és vértanu, — mellette boldogan mosolyog Szent Imrére az Ó kedvenc bencése, Boldog Mór, az első pécsi püspök ; mögöttük ott örvend Szent András, a vágvölgyi szent remete és jámbor társa, Szent Benedek, akit pogány cseh rablók öltek meg fenyves rejtekében.

A bencés Szentek után ott sugárzik öt szent Domonkos-

rendi Glóriolás: Szűz Boldog Ilona, Árpádházi Boldog Margit nevelője, Boldog Pál, a kúnok apostola s a tatárok áldozata, — Boldog Chák Móric, az Oltáriszentségnek még a koporsóban is imádója, — Boldog Ágoston, Zágráb fénylő püspöke, — Boldog János bíboros, a huszita tüzek elhárítója.

A bencések és dömések után ott ragyog a Szent Herceg királyi kísérete mögött három magyar franciskánus Gloriás: Boldog János, IV. Béla király segítő angyala édes Hazánknak a tatár-sírból való feltámasztásában, — Boldog István vértanu, a tatárok apostola, aki a hitehagyás szörnyű bűne után vértanuhalállal engesztelte ki Krisztust és pecsételte meg Iránta újból fellobogó és soha többé el nem aludt szeretete szentséges tüztét; és végül feltündöklök Kapisztrán Szent János, Szent Kardunknak, dicsőséges Honvédségünknek égi Védőszentje — Patrónusa, a törökverő nagy Hunyadi János édesbarátja és jobbkeze, a nándorfehérvári győzelemben osztályosa, aki még halálos ágyán is azt sóhajtozta: Jaj — mi lesz e szép országból? Jaj — mi lesz Magyarországból?!

Azután ott látok két magyar rendi, Pálosrendi Boldogot: Boldog Özsébet, a pilisi hegység szilenciumos remetét, aki a pilisi erdők homályában emberszívekből gyújtott és formált csendben égő öröklámpásokat, hogy amint fenn, az égen az eltündöklő csillagok, úgy imádják az Urat lenn, a zúgó — hallgató bükkösökben és tölgyesekben a jámbor magyar remeteszívek szelid mécsesei; mellette ott áll Boldog Báthory László, kezében a magyarra átültetett Biblia.

Végül három hős piroslik elem vérük bíborában... Kicsodák ők? Boldog Márk esztergomi kanonok, Boldog István és Boldog Menyhért jezsuita atyák, — a kassai vértanuk!

Milyen fölséges, milyen csodálatos processzió!

II.

Amint nézem, nézem: egyre több szín, egyre dúsabb szépség hull és zuhog szemembe...

Mint annyiszor, amikor a Duna töltéséről elnéztem Győrött a májusi Püspökerdőt, vagy amióta a Prímásbástyáról esténként figyelem a Jánoshegy és Hármashatárhegy fölött elmarsoló csillagseregeket, köztük a Háromkirályokat (Orion) és kíséretüket: most is olyan forró borzongás száll meg és emel föl.

Mintha az én szivembe is Beatrice lépne és fénylő ujjakkal felmutatva nekem is azt sügná, azt énekelné a fülembe, amit Dantenak mondott fenn, a Paradisoban, a Mennysországbán (23, 19—22) «... Ecco le schiere, — Del trionfo di Christo, e tutto il frutto — Ricolto del girar di queste spère.» Im egész csoportja — Krisztus diadalmenetének! Ime — az égforgás termése mind behordva! (Babits.)

1. Igen, igen: e szent csapat Krisztus diadalmenete — itt, a mi szentföldünkön, ezeréves szent hantjainkon, ezeréves Hazánkban!

Krisztus magyarországi triumfusa! Krisztus magyarországi diadalútja! Krisztus magyar koszorúja! Krisztus magyar diadémja! Alleluja! Alleluja!...

S éppen ezért e szent csapat — a magyar földnek, a mi édes, szent, Istentől nyert örökségföldünknek legnagyobb dicsősége, legcsodásabb termése, legnagyobb szerűbb teljesítménye, egyetlen örök, hervadhatatlan koszorúja!

Macaulay-val, a nagy angol történetíróval és esszéistával én is csak dicsérni és magasztalni tudom a népet, amely földjén nem tűri meg a pörjét és a dudvát, hanem mindaddig izzad és verejtékezik, amíg csak tiszta búza nem ring tábláin.

Carlyle-lal versenyre szeretnék kelni a gépek magasztalásában, amint e vas és acélszörnyek az ember szavára, az ember helyett nekigyürkőznek, hogy ruhát szőjjenek és lisztet őröljenek számunkra.

Ruskin-nel együtt én is csak gyönyörködni tudok Velence köveiben, a modern festőknek és minden művésznek a művében, a géniusznak minden nemes alkotásában és megnyilatkozásában.

És Spenglerrel csak csodálni tudom a nagyokat, akik bölcséleti képleteikkel és rendszereikkel szellemi világítótoronyokat emeltek, újszerű fényszórókat állítottak és a csillagok fölé, az egész fizikai világ fölé (meta ta phisika) röpítő aeroplánokat bocsájtottak rendelkezésünkre.

Ezért az anyagi és szellemi kultúra minden területén csak azt a vezényszót hangoztathatom, amelyet az Egyház Magától az Isten Szent Felségétől kapott s amelyet mindig és mindenütt nemcsak hangoztatott és hangoztat, hanem tettekkel is szolgált és szolgál, hogy t. i. : Előre! Előre! És mindig csak előre — földművelésben, iparban, kereskedelemben, tudományban, művészetben egy-

aránt! Mert csak így valósítjuk meg uralmunkat a föld nyílt és titkos erői és kincsei felett!

Ezért Széchenyivel, Eötvössel, Apponyival és minden igaz magyarral együtt szeretném, ha a művelt világ elé állva azt mondhatnám:

Idé nézzetek, a magyar népre, a magyar földre! Veletek egyvonalban járunk az anyagi és szellemi kultúra tekintetében egyaránt!

Fáj, hogy ezt nem tehetjük!

De fájdalmunkat enyhíti az a tudat, hogy nem rajtunk mult némi elmaradottságunk!

Nekünk ugyanis századokon át az volt a feladatunk és hivatásunk, hogy itt, Európa keleti kapujánál védjük Nyugatot Kelet véres hordái ellen! S e tragikus testőri, e magasztos, de zord gárdista hivatásunkat teljesítettük is, még pedig — a történelem a tanu rá! — páratlan odaadással és hősiességgel teljesítettük: mert saját mellünkön fogtuk fel s fiaink holttestéből emelt hegyekkel állítottuk meg a tatárok és törökök apokaliptikus rohamait. De természetesen, szomorúan természetes, hogy amíg harcoltunk és véreztünk, azalatt nem törhettünk előre sem az anyagi, sem a szellemi művelődés területén. Mert a csaták zajában nemcsak a muzsák hallgatnak, hanem az eke sem tud nekiállni a földnek.

2. Ám van a kultúrának tartománya, amely felette, de messze, magasan, mérhetetlenül felette ragyog minden materiális és intellektuális területnek.

És ez az etikai kultúra: vagyis az ember lelkiségének, erkölcsiségének a kiművelése az eszmények, az ideálok odaadó követésével és megvalósításával.

S ennek a legmagasabb kultúrának a virágai, vagy inkább remekművei a Szentek! Akik nemcsak törekedtek, de fel is értek oda, arra a csúcra, amelyről Goethe azt énekli, hogy az a — der Vollendung reine Höhe — a tökéletesség tiszta magaslata: mert ők a legfölségesebb szépséget, magát a Szépséget, Krisztus arcát mintázták és másolták le...

De nem holt anyagra — nem kőre, márványba, bronzba, mozaikba, nem vászonra, papírra — hanem saját élő, eleven egyéniségükre, szívéükbe — lelkükbe, érzelmeikbe, gondolataikba, belső és külső életükbe!

Örök remek a Szentek! És csak ők örök remek!

Minden mást : mindent, mindent megemésztt az idő ! Csak őket hagyja érintetlenül !

Csak az Ő koszorújuk : amarantos, immarcescibilis, hervadatlan ! (I. Pét. 1, 4.)

Minden más koszorú marantos, marcescibilis, hervatag !

Minden más alkotás — a mulandóság zsákmánya.

Kanada híres búzaföldjei, Amerika szédítő gyárai és felhőkarcolói csakúgy eltűnnek majd, mintahogyan porrá válnak Michel Angelo szobrai, Raffael stanzái, Rembrandt vásznai . . . És elhallgatnak Liszt, Wagner és Beethoven kottái, Homérosz hexameterei, Dante terzinái, Shakespeare drámái, Goethe énekei és Petőfi dalai . .

Turgenyevvel megborzadok és elszomorodom, ha Krisztus szavai nyomán (Mt. 24, 29—35.) elképzelem, mi lesz a géniusz alkotásaival akkor, amikor majd a Nap elsötétedik és a Hold nem adja világát és a csillagok lehullanak az égről és az eget erői megindulnak . . .

De megnyugszom és felujjongok, ha tovább hallgatom az Urat és elgondolom : milyen grandiózusan felséges lesz az, amikor az égen feltűnik az Emberfiának a jele és Ő jön angyalaival és Szentjeivel . . . fejükön az immarcescibilis gloriæ Corona, a hervadhatatlan dicsőség koszorúja ! (I. Pét. 5, 4.)

Örülhet, ujjonghat Itália, hogy a hervadhatatlan koszorúsok között eddig is vannak, sokan vannak az ő fiai és leányai közül ! Szent Skolasztika, Szent Klára, Genuai Szent Katalin, Sziéniai Szent Katalin, Szent Benedek, Assisi Szent Ferenc . . . örök dicsőségbe vonják földjüket és népüket !

Örülhetnek, ujjonghatnak a németek is, mert az ő fiaik és leányaik közül is sokan elnyerték a hervadatlan koszorút ! Szent Bonifáctól kezdve el Hofbauer Szent Kelemenig micsoda fölséges gárdával gazdagították a föld örök büszkeségeit.

És Franciaországról és Angolországról mit mondjak ? Szent Lajostól és Szent Genovévától kezdve Jeanne D' Arc-on át lissieuxi kis Szent Terézig hány szentet és boldogot adott a francia nép romlatlanul maradt része a szörnyű rothadás közepette is az Égnek !

És ki tudna megindultság nélkül gondolni Angliára, Krisztus Jegyesének valamikor, a deformáció előtt egyik legdúsabb földére, ahonnan a nép legalsó rétegétől kezdve fel a trónig — annyian nyerték el az örök koszorút. Megvallom, a protestáns nagy történetírónak, Macaulay-nak a példáját követve én is sokszor meg-megítatom lel-

kemet a mult, XIX. század legmélyebb vallási zsenijének, a protestáns hitszónokból katolikussá, oratoriánus szerzetespappá, majd bíborossá lett Newman-nak az Egyház visszaállítása után 1852-ben Oscott-ban a westminsteri tartományi zsinaton elmondott beszédével : a legszebb beszéddel, amelyet emberi ajak zengett a földön.

De valahányszor odaérek, amint a szeráflelkű Newman elkezdí festeni a régi, katolikus Anglia dicsőségét, Szentjeinek és Vértanuinak soha el nem homályosodó fényét, amint megindul, hogy városról-városra szállva mutogassa örök koszorúsaik dicsőségét... mindannyiszor meg kell állnom... (The churches, one by one, recounted and rejoiced in the line of glorified intercessors, who were the respectiv objects of their grateful homage. Canterbury alone numbered perhaps some sixteen, from St. Augustine to St. Dunstan and St. Elphege, from St. Anselm and St. Thomas down to St. Edmund...)

És Írországot, Szent Patrik hazáját ne említsem?

De emlitem, emlitem és örömmel emlegetem legnagyobb dicsőségét : azt, hogy Maga Krisztus Jegyese, fölséges Egyházunk — szentek és vértanuk szigetének, Insula Sanctorum atque Martyrumnak nevezte el!

De ámbár akár ennek az országnak az égboltozatára tekintsek, akár amazéra, mindig öröm és gyönyörűség remegtet meg, mert mindenütt in splendoribus Sanctorum — a szentek fényében úszik a szemem és lelkem ; mégis... amikor a mi egünkre nézek és szentjeink csapatának az élén annyi koronás lelket, annyi ki ályi származású örök koszorúst látok : akkor, érzem, le kell borulnom és utána ki kell tárnom karjaimat és fel kell emelnem harsonámat...

Le kell borulnom és hálát kell adnom, hogy én is magyar lehetek, hogy én is azon a földön járhatok és dolgozhatok, ahonnan ők sarjadtak s ahonnan az Egekbe szálltak!...

És azután ki kell tárnom karjaimat és szent és alázatos és háladatos büszkeséggel azt kell kiáltanom és kiáltom is világgá : Hol van még nép, amelynek földi trónjáról annyian emelkedtek fel az égi trón számolyára? Hol van nép, amelynek királyai, királyfiai és királyleányai közül annyian szereztek meg az égi örök koronát? Boldog vagyok, büszke vagyok, hálás és alázatos örömmel áldom az Istent, hogy én is szűz Szent Imre herceg rokonának, Szent István király, Szent László király, Boldog Gizella, Szent Erzsébet asszony és a többi koronás szentek unokájának mondhatom magam.

Igazságtalanul és kegyetlenül széjjelszabdalt szentföldünk romjaira állva, in splendoribus Sanctorum — szentjeink fénysugarába, mint csillagpalástba öltözve szólok hozzátok, szeretettel hozzánk zárandókló testvérek :

Szabad-e, lehet-e elhagynotok Krisztus ilyen kincseivel megáldott és kitüntetett magyar testvéreiteket ! . . . Bennünket, akik századokon át véreztünk a Kereszt védelmében értetek, szabad-e ellenségeink barbár kényére vetnetek és engednetek ? ! Szent Imre, Szent István, Szent László mártír rokonait és unokáit, bennünket — a Szűzanya hűséges magyarjait, Krisztusban és Egyházában édestestvéreiteket el tudnátok hagyni ? ! A Szeretetet meg tudnátok tagadni ? A Szentek fényében — in splendoribus Sanctorum, köszöntjük az Örök Szeretetet, a feltámasztó és éltető Szeretetet, amely mozgatja a Napot és minden csillagot (che muove il Sole e l' altre stelle, Dante — Par. 33, 145.). Alleluja ! Amen ! Alleluja !

Szent Imre herceg.

Irta Prohászka Ottokár.

Szobrokkal örökítjük meg halhatatlanjainknak emlékét ; ezreket, százezreket költünk a bronz- és márványművekre, mért vágyunk, forró kívánságunk az, hogy éljenek köztünk. Ha nem támaszthatjuk föl őket sirjaikból, legalább emléküket örökítjük meg tereinken és múzeumainkban. Mintha csak azt mondanók : éljetez köztünk ; legyen emléktek tartós, mint az érc ; ne szedje azt szét se rozsdá, se vihar ; legyen ragyogó, mint a karrarai márvány fényszomjas csillogása ; éljenek köztünk erényeitek, gyujtsanak szövétneket gondolataitok, melegítsen nemzeteket nagy szíveteknek századokon átható sugára.

S mi értjük e törekvést, sőt magunk is követjük e példát ; csakhogy mikor eszmények után nézünk, a legdicsőbb szellemi világ felé fordulunk, ott keresünk magunknak vezető csillagot s be nem érjük arannyal, márvánnyal, hanem aranynál drágább, márványnál ragyogóbb kialakítást sürgetünk számukra ; mi szenteket választunk eszményünkül s e szenteknek eleven testben, tiszta, nemes, fölséges életben, önmagunkban akarunk alakot adni.

Nagyszerű, boldogító művészet ; művészet, mely a nagyot,

a fölségest nem márványba vési, hanem újra átéli, — nem kőben örökíti meg, hanem megújratja életét.

Ezt tesszük mi, kedves ifjak, Szent Imre tiszteletében és utánzásában; teljünk tehát el nagy földadataink méltánylásával s buzdítson, lelkesítsen minket a nagy célnak öntudata.

Mi a mi édes, szent eszményeinket a dicsőséges, szellemi világból vesszük; világból, melynek alakjai az erény, a tökély, a lelki erő, a fölség megtestesülései; világból, melyet Dante látott költői elragadtatásában s megénekelte ihletett ajakkal. Ez a világ az Isten koszorúja, nem virágból, hanem megdicsőült lelkekből kötve; szebbnél szebb hierarchiák emelkednek ott egymás fölött, mint gót tornyoknak emeletei; minél magasabbak, annál csodásabbak, annál ragyogóbbak s e fénygyűrűk koronája az Isten, ... aki megközelíthetetlen fénytengerben lakik. Ez a világ az, melyet a vak Milton látott, hol jazpiszpadozaton gurítják amarant- és aranykoronáikat a királyi szellemek. Ez a világ az, melyről az antifona emlékezik: «O quam gloriosum est regnum, in quo cum Christo gaudent omnes Sancti», ó dicsőséges ország, Krisztus királysága és öröme!

Az örökélet e dicsőséges országából ragyog felénk testvérünk, Imre herceg! Első tekintetre ellebben ajkunkról a sóhaj: ó mily nagy, mily fölséges vagy! «Gloria in excelsis», énekelték az angyalok; te is magasan állsz és glóriás vagy. Kitünöl, azért csodálunk. A közönségest senki sem ünnepli, a megszokottat senki sem csodálja, hanem ami a közélet lapályából, az emberi érzés szintájából kiemelkedik, ami a felhők fölé, a csillagok közé tör: azt ünnepeljük. Megtiszteljük csodálkozásunkkal az Alpések csücsát, mely a fellegek közé tolja ki szirtjeit; álmélkodunk a tajtékozó tenger háborgó dühén; megakad szemünk a vijjogó s a szélvész szárnyain a magasba fölcsapó sasnak lendületén; ezt a föl-föltörő, dacoló, emelkedő erőt csodáljuk; csodáljuk a természetben, csodáljuk a kegyelemben. Itt, a kegyelem országában is vannak hegyek, «montes Dei»; itt is vannak zúgó, föl-fölcsapó áramlatok; itt is szárnyalnak sasok. Kiemelkednek szentjeink a földről, ki az ég felé, ki foglalkozásuk keretéből; elfelejtik kunyhóikat, házaikat, váraikat; levetik kendőjüket, kötényüket, palástjukat; leteszik sisakjukat, koronájukat, birétumukat; kiemelkednek népből, családból, határkövek, társadalmi állások korlátaiból, ki térből s időből. Romok nem temetik el őket, alapzatuk nem föld, nem

kő, a mulandóság hulláma el nem üti őket, hisz szárnyaik vannak.

A léleknek e páratlan fölénye ragyog Szent Imrén is. Királyi palota, az ország trónja, Szent István koronája, harci zászlók, népek hódolata nem elégítette ki őt, mert megérintette lelkét azzal a szívvel, érzéssel elváltoztató, földet-világot árnyékba borító illetéssel az Úr s a halhatatlan élet szenvedélye foglalta el szívét; szétfoszlott szemeiben a fény s a dicsőség, kicsiny lett neki a világ. Kicsiny lett a világ, mert Szent Imre lett nagygyá; sötét lett a földi fény, mert az Istenszeretet mély tüze gyulladt ki benne! Magyarországot szerette, édes hazája, bölcsője, sírja lelt; a szent koronát, nemzeti létünk e szent szimbolumát tisztelte, de ambíciója országán, koronán túlterjedt; vágyódott az «Isten országának» koronája után, vágyódott azután, hogy országának ne legyen vége. E nagy ambíciónak útjaira terelte nagy lelke. Nem erőszakolta, nem kényszerítette senki, ment ő magától; ragadta a szíve; látott, szeretett, ment, sietett. A világ nem kápráztatta; még kiábrándulnia sem kellett, annyira távol esett tőle. Nem kellett tört márványlapok fölíratait olvasnia, melyek dicsőségről szólnak s a dicsőséget önmaguk cáfolják; nem kellett földön fekvő oszlopok, a leterített erőnek szomorú emlékei között járnia, melyek az erő gyöngeségeinek bizonyítékai; nem kellett sötét diadalívek alatt elvonulnia, melyek alatt inkább a búskomorság, mint győzedelmes jókedv jár, milderre nem volt szüksége: megértette Isten hívó szózatát s szívvel-lélekkel követte azt; követte s a csillagok közé ért!

Minden keresztény ifjúnak feje fölött a hitnek s lelkesülésnek ugyanez a csillagos égboltja ragyog s e csillagokról nem szabad sohasem levennie szemét. Neki is arrafelé kell törtetnie s nem szabad elfáradnia. De mikor szentünk eszményiségének utánzásáról s önmagunk életében való kialakításáról van szó, van Szent Imre lelkén egy másik jelleg is, mely szemet szúr s szívvel gyűjt s a csillagokba vezető úton szárnyakat kölcsönöz s ez az ő tisztasága. «Amictus stolis albis», szeplőtelenység a ruhája! Ez igazán hercegi, mondjuk királyi, vagyis hogy krisztusi öltözkék. A világ szövészékén ilyet nem szönek. Sőt, amit az Isten remeklő keze szö nekünk, azt a világ bozótjaiban rongyokra tépjük. Hány ily ember áll rongyos öltözetben az Úristen szeme előtt! Hányszor takar csúnya sebeket a világi hírnév s tudomány; művészet nem óv meg a

mételytől; nagy hadvezérek öntudatuk világában néha tán szégyenkező rabok; híres költők erkölcs tekintetében néha csak siralmas alakok lehetnek! Ó Uram, örök ifjúságot, virágzó életet, tiszta, szeplőtelen lelkiületet teremts belém; minek volna nekem ész, géniusz, remeklő kéz, ha önmagam előtt szégyenkeznem kellene? Minek öltözködném selyembe, bíborba, ha lelkem öltözte rongy és szégyen volna? Im, az igazi ékesség a lélek szeplőtlenségének tavasza, — az igazi szépség az ártatlanság halványságán átverődő szűzies pír!

Szent Imre ezt a dísz, ezt az ékességet kereste! Szépséget, mely el nem fonnyad. Korona, királyi palást helyett a «diadema speciei»-t kívánta meg, a lélek szépségét! S jól tette. Ezért volt élete szép és kedves élet; élet, melynek ritmusa, mértéke, harmóniája van. Lelki ember lett, kíben a lélek áttört a testen s kifejezte önmagán az Isten gondolatát, hogy összetörje mindazt, ami alaktalan, aránytalan s rendetlen a vérben s az ösztönökben. Ez fölségesen sikerült neki s a fehér stólába öltözve, fiatal élete végén meglengethette győzelmeinek pálmáját s letehetette azt az Úr lábaihoz, mondván: győztél bennem, Krisztusom, győztél! Hála neked!

E győzelemre hív minket Szent Imre herceg! Győzelemre test s világ fölött, de csak az alacsony világ s lázadó test fölött, mert hiszen nem megtörni, de fölmagasztalni akar minket. Sürgeti bennünk, kedves ifjak, a szép, erőteljes, fejlett életet; üldözi a csúnya, a satnya, a gyöngye tengődést! A tiszta élet kialakításával éri el bennünk célját. Beleállít a hitnek nagy gondolataiba, az eszmények sugárzatába, Krisztus kegyelmének tiszta légkörébe s biztat, buzdít: testvérem, itt el nem veszesz, itt el nem fajulsz; ragaszkodjál az Isten fiainak nagy gondolataihoz s azok erőt sugároznak beléd. De a hit nagy gondolataival, az örökélet vágyával s elvesztésének félelmével föltüzeli egyszersmind lelked szeretetét s harci vágyadat s benned is fölseng majd a tiszta lelkekhez intézett krisztusi szózat: «Veni de Libano sponsa, veni, coronaberis»: jöjj tiszta, küszködő lélek a magasztos érzések magaslatairól, jöjj felém, én majd megkoszorúzlak! Ha tiszta vagy, kedves ifjú, fűszeres magaslatokon lakik lelked; ha tiszta vagy, Libanon havasának hóvirága vagy; jöjj, megkoszorúzlak! Erőt, kedvet, vigaszt, örömet öntök lelkedbe s nőni fogsz szemem előtt, mint a pálma s ragyogni fogsz kezeim közt, mint féltett drágagyöngyöm!

S mi hiszünk a hitnek e bátorító igéjében, hiszünk a kegyelem e biztató erejében, akkor hát, fiúk, előre, előre Szent Imre nyomaiban!

Szent István hitet, koronát, trónt, állami létet adott a nemzetnek; folytassa atyjának művét a fiú; ragyogtassa föl a koronát, támogassa a trónt, biztosítsa nemzeti létünket Imre herceg ideális, lelkes, erkölcsistizta ifjúságának nagynevelésével. Az ilyen magyar ifjúság lesz az igazi ifjú magyarság; a hitében, reményében, munkakedvében megifjodott Magyarország. E nagy reménységeink zászlaján Szent Imre képe ragyog s a zászlót a nemzeti boldogulás útjain Szent Imre nyomaiban a fegyelmezett, tiszta s küzdelmes ifjúság viszi. Járjon vele szerencsésen a hadak útján. Higgyen, éljen, dolgozzék, küzdjön, győzzön. Amen!

Szent Imre nyomdokain.

Irla dr. Tóth Tihamér, Pázmány-egyetemi ny. r. tanár.

Kedves Fiúk!

Olaszországban, Carrarában, a világhírű márványbánya telepén hatalmas, vakító, fehér márványtömbök állanak.

A szanaszét heverő, faragtalan nagy kövek között egyszer megjelent egy szobrász s műértő szemmel fürkészgetett végig a tömbökön. Hol itt állt meg, hol a másikat mérte végig tekintetével. Az egyik munkás végre is megszólította:

— Mondja, kérem, mit keres itten?

— Mit keresek? Egy szentet.

— Szentet? Akkor talán menjen a templomba: az oltáron talál eleget.

— Nem, nem! Az én szentemnek itt kell lennie. (Akkor megállott egy nagy márványdarab előtt.) Látja, itt van, már meg is találtam ebben a hatalmas tömbben, — csak még ki kell belőle faragnom.

Édes Jó Fiaim! Ebben a jubileumi évben Szent Imre herceg is végigmegy a hatalmas, értékes márványtömbök előtt, a magyar fiúk előtt s mikor úgy végigmér titeket, némelyik talán ijedten kérdi:

— Mit akarsz velünk? Mit keresel bennünk?

— Szentet keresek bennetek! — mondja Szent Imre.

— Szentet? Jaj, akkor talán menj máshová, a templomba, ott találsz eleget . . .

— Nem, nem! Az a szent, akit én keresek, itt van bennetek, fiúk, a ti lelketekben, csak még ki kell azt faragni belőletek. A ti nagyszerű lelketek nem carrarai márvány, nem arany, nem gyémánt — nincs a nagy Istennek még egy ily értékes teremtménye, nincs a világnak még egy ily kincse, ami értékben megközelítené a ti lelketeket. De nézzétek, fiúk, az eszmény rajtatok még nincs kifaragva, még sok lelketeken a nem odavaló fölösleg. Az a krisztusi arc, amit lelketekben látni szeretnék, még homályos ; sok rajta az a por, amit le kell róla törölni. Az a kemény gerinc, amit én bennetek látni akarok, még ide-oda hajlik a szeszély és szenvedély viharában. Az a rendíthetetlen jellem, amit én tőletek várok, még darabos, elnagyolt, ki nem csiszolt. Ezt a lélekfaragást, ezt a jellemfaragást, ezt az emberfaragást, meg kell kezdened s folytatnod kell ebben a jubileumi évben.

Tudom, fiúk, hogy szent Imre hívó szava nem hangzik el hiába. Ragyogó szemetek, dobogó szívetek ad rá választ : Kérde, akarok-e jellemem kialakulásán dolgozni? Kérdezed, akarok-e a lelkemmel sokat törődni? Akarom-e az én ifjú lelkem remek anyagába belerögzíteni, beleégetni az Úr Jézus fönséges arcát? Akarom ! Akarom ! Ha pedig a magyar fiúk ezt valóban akarják, akkor ez a jubileumi év egyaránt öröme lesz az Úr Jézusnak és öröme a mi szegény hazánknak is.

1. *Öröme lesz az Úr Jézusnak !* Ó, hogyne volna öröme Annak, aki ezt mondta magáról : Azért jöttem a földre, hogy az embereknek életük legyen és bővebben legyen !

És íme, most jönnek szomjas lelkű fiúk, jönnek tüzesszemű fiúk és odaállnak a diadalmas Szent Imre elé : Imre, taníts minket, hogy életünk legyen és hogy bővebben legyen ! Taníts minket, hogy ebben a sáros világban a mi lelkünk ne legyen sáros ! Taníts minket, hogy a mi homlokunkról le ne töröldjék a tiszta lélek királyi méltósága ! Taníts minket, hogy a bűnös élet lelkét fojtó pora a mi lelkünkre rá ne szálljon ! Taníts minket, hogy a bűnnek fölkavart áradatával mi győzelmes daccal tudjunk szembenézni.

Nézzétek fiúk, aki nem tör a hegyre, nem is jut magasba ; s akinek alacsonyok a gondolatai, vágyai, annak alacsony marad a lelki élete is, akinek lapos a kitűzött célja, lapos marad jelleme is.

Szent Imre ezt nem akarja! Páratlan fönséges célt állít elétek: a krisztusi jellem kialakítását. Akarja, hogy az a magas, kitűzött cél elbódítson, vonzzon, ragadjon titeket fölfelé, egyre magasabbra.

Tudjátok, mit akar ez a jubileumi év? Hogy lázat kapjatok! Lázat? Micsoda lázat? No hát hegyi lázat!

Mikor a turista belekerül a svájci hegyóriások rengeteg birodalmába, azok a tiszta magasságok, a hősapkás csúcsok, mint mágnes ragadják meg lelkét és megy-megy folyton előre, feljebb, egyre feljebb: a tiszta magasságok húzzák magukhoz.

Igy akarja megkiváncsítani veletek Szent Imre is a jellemes életnek, az igazi férfiasságnak csodás magaslatait. Hogy annak szépsége elvarázsoljon titeket és ti, a krisztusi élet szerelmesei, bódult fejjel törjétek az elétek állított ideál: az Úr Jézus után.

Hát hiszen tudom, tudom... teljes egészében ezt az ideált elérni sohasem lehet. De ez azt is jelentse, hogy ne is próbálkozzunk utána? Hallottátok a mesét a kis fiúról, aki, mikor először látott szivárványt, annak szépsége annyira megigézte lelkét, hogy mindenképpen meg akarta szerezni magának? És elindult a szivárvány után. Patak útját állta... tüske megsebezte... hegyről-hegyre hágott... kimerülve, verejtékezve ült le végül egy sziklacsúcson — a szivárványt elfogni mégsem lehetett. De vajjon hiába dolgozott-e? Nem! Miközben folyton fölfelé tört, íme, arca hogy kipirult, vére hogy felfrissült, mily gyönyörű tájra jutott, hol éltet adó a levegő, elbájoló a madárdal és páratlan a kilátás!

Fiúk! Ti is mentek, mentek Szent Imre vezérletével krisztusi eszmények után. Elérni talán sohasem fogjátok. De igyekezzetek minél több lelkesedést, minél több eszményszeretetet, minél több idealizmust magatokba szívni; hogy mikor majd mint férfiaknak bele kell állanotok a kemény életbe, annak küzdelmeihez ebben legyen a tartalék kincsetek. Az élet rideg, az élet levegője jeges, az élet nem ad, csak elvesz, lekoptat, nivellál, laposít, szerezzetek hát Szent Imre nyomdokain oly lelki kincseket, amiket nem tud elvenni tőletek az élet kemény küzdelme. Aki egyre a magasba tör, az végre is Istenhez jut, és aki a csillagokba akasztja tengelyét, az nem fog megrekedni a sárban, a földön.

2. És ezért mondhatom én, kedves ifjak, hogy a jubileumi év nemcsak az Úr Jézus öröme, hanem *öröme ennek a szegény, meg-
rontcsolt magyar hazának is.*

Szertenézünk e hazában s jelenünk oly sivár! Visszamerengünk a multba, de merengésből nemzetet fentartani nem lehet. Előre tekintünk a jövőbe s megrettenünk: Van-e még jövőnk, még egy ezer esztendőre van-e reményünk?

És titeket úgy akarnánk nevelkedni látni, hogy reményei lehessetek ennek a szegény hazának. Reményei, akikre, mikor ráfordul a gyászfátyolos Hungária könnyeborult szeme, felragyogjon a könnyecseppeken át a remény biztató öröme.

Erre buzdít ez a jubileumi esztendő!

Fiúk! Elveszett a kék Adria tükre, de a ti szemetek törellel fénye megmaradt — s ez elég nekünk. Elveszett a bánáti búza, de a ti lelkes szívetek kincses birodalma megmaradt — s ez elég nekünk.

Fiúk, hiszitek ti azt, hogy a ti tiszta lelketek többet ér nekünk, mint a körmöci bányában elveszett minden aranyunk? Nézzétek, erre az öntudatra nevel rá Szent Imre követése.

Fiúk, tudjátok ti azt, hogy a ti sudaras hátgerincetek s meg nem ingó jellemetek nagyobb érték erre a hazára, mint az elveszett Kárpátok sudár fenyői s az erdélyi hegyek ringó erdői? Erre az öntudatra nevel Szent Imre követése.

Fiúk, tudjátok ti azt, hogy a Magas-Tátra szűztiszta havas ormán csak akkor fog fellobogni újra a magyar trikolór, ha a megmaradt maroknyi magyar ifjúságnak büszkén emelt homlokán fel-szivárványoz a krisztusi élet nemes derűje!

Irtóztató a feladat, mely rátok vár, Édes Fiaim! Úgy becsüljétek tiszta véreteket, hogy abban a honfoglaló Árpád erejének kell ma lüktetnie. Úgy műveljétek magatokat, hogy egy Szent István, Szent László honrendező bölcsességének kell bennetek élnie. Oly gyöngéd szeretettel gondozzatok a ti fejlődő lelketeket, mintha minden egyestektől egyedül függene a haza jövője.

Édes Fiaim! Sokszor hallottátok már, hogy «a nemzet egyetlen reménye ma az ifjúsága». Csakhogy nem egészen így van! Nem akármilyen ifjúsága! Én hiszem, hogy reménye az az ifjúsága, amilyenek ti vagytok: a szentimrész ifjúság. Ti, akik tudtok áldozatot is hozni lelketek szép fejlődéséért; ti, akik tudtok az eszményekért lelkesedni, ma, amikor csak a pénz imponál; ti, akik tudtok lelketekkel is törődni, ebben a riasztóan anyagi világban; ti, akik ebben a jubileumi évben elkáprázott szemmel tekintve föl szent vezérünkre, Imrére, szent ígéretet teszték arra, hogy rácáfoltok a magyarokat megszégyenítő közmondásra.

Melyikre?

Hát azt mondták eddig a magyarról, hogy az mást sem tud, csak folyton beszélni, nagyokat szónokolni : *magna dixit*. No hát, ti az életetekkel, jellemetekkel, Krisztust szerető lelketekkel akartátok megmutatni, hogy ti nem szónokoltok nagyokat, hanem *tesztet nagyokat*.

Tudjátok mi a világon a legnagyobb tett? *A legnagyobb tett a krisztusi ideál szerint kialakított, nagystílű, harmónikus élet*. A magyar fiúnak legnagyobb dicsérete tehát az lesz, ha elmondhatják róla : ez nem *beszélt* nagyokat, hanem *élt* nagyszerű életet. Nem : *magna dixit*, hanem : *magna vixit* !

III.

EXHORTÁCIÓK.

A magyar ifjúsági szent.

Irta Csávosssy Elemér, S. J.

Ritka és boldog az a nemzet, mely saját véréből állíthat oda példaképet fiai elé minden életkor és állás erkölcsi megszemélyesítőjeként és a nemzet összes lelki törekvéseinek eszményi kifejezője gyanánt, példaképet, melyben mintegy összpontosul minden, amit az életkor, a hivatás és a nemzeti géniusz az erkölcsi és kegyelmi világban nagyot s szépet elgondolt és megalkotott.

Ilyen boldog és ritka nemzet a magyar. Kevés kanonizált szentje van ugyan; de mintha csak Isten kiválasztotta volna őket, hogy reprezentánsai, megszemélyesítői legyenek a nemzet erkölcsi törekvéseinek minden hivatásban, korban és árnyalatban. Szent István, Szent László, Szent Imre, Szent Erzsébet, Boldog Margit, a kassai vértanuk, Hunyadi, a nem kanonizált magyar szent, mind-megannyi típusok, emlékoszlopai a magyar lélek erkölcsi magasra-törtetésének, istenileg művészi kifejezései, hogyan valósul meg, milyen testet ölt magára a magyar géniusz, ha benne a kereszténység kifejti természetfölötti életterejét.

Ezek közt ott tündökl az első sorában a szűzi ifjú *Szent Imre, a magyar ifjúsági szent*. Ha büszkék az olaszok Szent Alajosukra, a hercegi sarjra, az angyali ifjúra, ha büszkék a lengyelek Szent Kázmerára és Kostka Szaniszlóra, mi magyarok is joggal lehetünk büszkék Szent Imrénkre, aki nem kevésbé ragyogó fényben festi ifjúságunk és mindnyájunk elé az erkölcsi tisztaságnak és a legmagasztosabb életszentségnek tündöklő eszményképét. De Szent Imre alakja különösen azért oly vonzó minden magyar ifjúra nézve, mert azt a két eszményt személyesíti meg magában és mutatja meg a szentség diszfényében, melyek a leghatalmasabban mozgatják meg

és ösztönzik tette a magyar ifjú lelkének nagyratörő erőit : a vallás és erkölcsi tisztaság és a szent korona és haza eszménye. Ez a két leghatalmasabb szeretetmotívum, melynek minden romlatlan magyar ifjú lelke megnyílik. Szent Imre ennek a kettős eszménynek és szeretetnek hordozója és megtestesítője. Azért ő valóságban a magyar ifjúsági szent.

I. A vallás és erkölcsi tisztaság eszménye.

A szeretetnek és nagy tetteknek mily csodáit művelte a vallás és erkölcsi tisztaság eszménye a világ és a nemzet történetében, az ifjú és a magyar ifjú lelkében ! Példák a vértanuk, keresztes lovagok, missziók, szüzesség, önfeláldozás a szeretet szolgálatában ; Mexico, Hunyadi, Szondi apródjai. A vallásos érzés a hőstettek bölcsője, a leghatalmasabb erő, mely legmélyebben rejlik az emberi szívben. Szent Imre mint «szent» a vallásos érzés, az istenesség, a katolikum megismerésítője ; de példakép és vezér is a magyar ifjú számára a vallásos érzés kifejlesztésében és tette váltásában. Benne látjuk az ideálig megvalósítva, ami saját szívünket is a legmélyebben megmozgatja, hevíti és lelkesíti. Oly megnyerő alakban ! A kedvesség az erény és vallásosság illata. Oly életrevaló formában ! Az életrevalóság az erény és vallásosság keze és kifelé hatásának biztosítéka. Közel hozza őt hozzánk, hogy magyar. Ragyognak benne az erények, melyeket a magyar lélek különösen szeret és egyéb szentjeiben is tisztel : szűz Mária iránti kegyelet, szüzesség, leereszkedő jóság, bátor és kemény önlegyőzés és önfegyelmzés. Szent Imre szent a hercegi dolmányban ! Szent a házasságban ! Szűz a házasságban ! (A szüzesség kettős diadala. Kiegyenlítődik engedelmessége szülei iránt és szeretete a szüzesség iránt.) Példa a mai magyar ifjúságnak tiszta életre minden körülmények közt, komoly előkészületre a későbbi életre, a házasság frigyének szent kötésére.

II. A szent korona és haza eszménye.

Ez a kettő egy a magyar ifjú lelkében. Ezt a nemes, természetes eszményt természetfölötti fényben tisztelheti az oltáron Szent Imrében. Szent Imre a trónörökös, Szent István kiszemelt utódja. A trónörököst a nép szereti, az ifjúság lelkesedik érte (II. Ottó !), Szent Imre iránt annál is inkább, mert ő nemcsak egy király utódja, hanem az ország létét megteremtő királynak utódja, Szent István

aspirációinak, az általános magyar vágyak és remények meg-
személyesítője és hordozója. De Isten csodálatos gondviselése úgy
akarta, hogy Szent István vágyai ebben az alakban sohase valósul-
janak meg, Szent Imre ezen a földön sohasem kormányozhatta a
magyar népet, nem valósíthatta meg atyjának gondolatait, de
annál hatalmasabb pártfogója, szószólója lett az égben. Azért vette
őt fel Isten az égbe, hogy ott a hazáért esedezzék (cf. Assumpta-
mise). Szent Imre, István király földi reménysége, meghalt. Meg-
haltak Trianon-nal az egykori Nagymagyarország aspirációi,
reményei is. De Isten sokkal igazabb és jobb módon meg fogja való-
sítani azokat, mint Szent István vágyait is megvalósította — Szent
Imre közbenjárására, de csak ha ifjúságunk szent Imre követője
és erényeinek megvalósítója lesz önmagában.

Erre ösztönözze a magyar ifjút az erény és Isten szeretetén
kívül a hazaszeretet is. Csak akkor lesz ismét boldog a haza, ha
tisztá és munkás lesz az ifjúság. A tiszta erkölcs és a munka haza-
fiúi kötelesség mindig, de főleg ma. A hazaszeretet azonban a vallás-
ban gyökerezik és tiszta erkölcs és kötelességtudás, hazafiúi erény
szilárdan csak a vallás alapján áll meg. Szent Imre személye eleven
cáfolata annak, hogy a katolikum nem fér meg az igazi honfiúi
szeretettel. Imádkozzunk Szent Imréhez, hogy atyja öröksége, a
szép Magyarország ne csak területi, hanem hitbeli egységben és
integritásban is újból feltámadjon. Erre a magasztos célra ajánljuk
fel magunkat szent Imre követésében az ország Nagyasszonyának,
Szűz Máriának!

A szentimrész lélek gyümölcse: a tisztaság.

Irtta dr. Hermann Egyed, Ord. Praem.

Kedves Fiúk! Valamikor 900 évvel ezelőtt fényes lovascapat
poroszkált a Pannonhegyén épült Szent Márton monostora felé.
Elöl a komoly tekintetű, szakállas István király, kíséretében magyar
urak, idegenből jött lovagok. Mellette kicsiny lován a piros-pozsgás
arcú, fénylő szemű királyfi: Imre herceg. A monostor csendes szavú
lakói messzire ellátnak a szent hegyről, észreveszik, hogy királyi
oltalmazójuk és uruk jön, hogy szokásához híven, csendes elvonult-
ságban imádkozzék kedvelt monostorában. Zsolozsmákat zenge-

dezve jönnek le hosszú sorban eléje. A király előre küldi fiát, hogy üdvözlje őket. Imre engedelmeskedik, a romlatlan, tisztalelkű gyerekek bájos elfogulatlanságával fut hozzájuk, mosolyogva kapaszkodik a nyakukba és szent csókkal illeti őket. Kinek egy ölelés, kinek kettő, kinek több jut. A sor végén áll szerényen, mellén összekulcsolt kezekkel Maurus atya, azt hétszer is megcsókolja. Amikor atyja későbbben megkérdezte Imrét, hogy miért tett ilyen feltűnő különbséget, épen olyan elfogulatlan nyíltsággal mondotta el, hogy a szívbéli ártatlanság mértéke szerint üdvözölte a szerzeteseket. Maurus atyának hét csókot adott, mert ez szíve tisztaságát gyerekkorától őrizte meg sértetlenül. A romlatlan ifjú szem szinte megdöbbenő éleslátással pillant a szívek rejtekébe!

Kilenc hosszú század után képzeljük magunkat mi is oda Pannónia dombos vidékére. Ma is várják ott Imre királyfit. De nem csendes énekű szerzetesek, hanem hangos zsvajú, kacagó szavú ifjak. Ezer és ezer magyar ifjú, rég elhunytak régi szép magyar ruhákban, ma is élő, rövid nadrágos fiúk és már komolykodó ifjak. Mind ott vagytok, kedves fiúk, ott vagytok ti is, boldog izgalommal lesitek, hogy mikor jön. És jön daliásan, egészségesen, épen olyan csillogó szemekkel, mint kilencszáz évvel ezelőtt. Nagy örömrivalgással veszitek körül, frissen csengő hangon éneklitek: «Te népünk tisztessége, mert férfiasan cselekedtél és szíved megerősödött, mivel-hogy szeretted a tisztaságot!» (Judit 15, 10—11.) És egész Európa felfigyel a magyar fiúk ünnepére.

És Ő, a ti vezérek, megkezdi a seregszemlét 900 év magyar ifjúsága fölött. Mosolyogva tekint rátok, akárcsak akkor a komoly szerzetesekre, megölel benneteket egyenként, akárcsak őket. Hozzád is elérkezik! Jaj! Vajjon, hogy fog rád nézni? Megölel-e? Hányszor? Egybekapcsolódik-e a szemetek nézése, mint a delejes áram? Vagy talán rémülten veszed észre, hogy a szent királyfi eddig mosolygó szeme megdöbbenve nyílik egyre tágabbra, előnti a könny, mert ó jaj! belelátott a szívedbe és ott nem hófehér tisztaságot, hanem a csunya bűn feketeségét látja? Azt kell-e látnia, hogy a körülötte tolongó gyerekseregben nem mindenkinek a szeme tiszta és zavartalan, hanem egyesek — nem tudok szelidebb kifejezést rá —, mint a kivert ordasok kullognak oldalt, hideg a kezük, beesett, sápadt az arcuk, nyugtalan és ijedt a szemük járása, mert megrontotta őket a titkos bűn? Szálljon ma, kedves fiúk, bensőséges kéréstek nagy buzgósággal égi vezérekhez, a testben erős, lélekben tiszta

daliás magyar szent Imréhez, hogy ne legyen közöttetek ilyen szegény, esett lélek egy sem, mert a Szent Imre-év ünnepi sereg-szemléjében ez igen fájdalmas disszonancia volna! És jaj, ezerszeresen jaj volna az országnak, ha ifjúságát a tisztátalanság fekélye lepné el!

Mert bátran merjük állítani, hogy a tisztátalan ifjában egyetlen más erény sincs meg, amelyeknek pedig meg kell lenniök, hogy neki magának ékességei, a hazának pedig reménységei legyenek és amelyek Szent Imrében éppen azért voltak meg olyan csodálatos szépségben, mert lelke angyaltiszta volt. Állítjuk, hogy Szent Imre azért tudott úgy elmerülni az Istenben, azért tudott önfeledten imádkozni hosszú éjjeleken át, mert szíve tiszta volt. Állítjuk, hogy azért tudott olyan készségesen engedelmeskedni királyi atyjának, mert a tiszta szív nem makacskodik. Állítjuk, hogy azért készült a nehéz, királyi hivatásra olyan komoly, kitartó munkával és tanulással, mert nemtelen gondolatok, tisztátalan érzelmek nem zavarták meg elméjét és nem gyöngítették meg akarátát.

Vagy nézzetek csak körül fiúk, saját körötökben! Egyik fiú eddig olyan angyali áhítattal tudott imádkozni, olyan szépen ministrált, olyan gyakran járult az Úr asztalához. Szülei, nevelői most egyszerre megdöbbenve veszik észre, hogy csak immel-ámmal imádkozik, kerüli a gyóntatószéket, irtózik a mennyei kenyerétől! Miért? Jaj, mert sűrű köd, a tisztátalanság köde üli meg a szemét és nem látja már az Istent, mert Őt csak a tisztaszívűek látják. (Máté 5, 8.)

A másik pedig olyan szelid és engedelmes volt. Most egyszerre mérges fölcattanással száll szembe a tanárával, aki fájdalmas megdöbbenéssel látja, hogy ennek az ifjúnak a lelkében elfonnyadt a tisztaság liloma s vele együtt kipusztult a szerénység és engedelmesség ibolyája is.

Vagy nem tapasztaltátok-e akárhányszor, hogy ez vagy az a fiú eddig olyan jól tanult. Most egyszerre lehanyatlik a szorgalma, nem érdeklik a tankönyvek, mert «érdekesebb» olvasnivalót vagy képet talált, amelyet titokban, riadt félelemmel olvas, vagy néz a pad alatt és mutogat a tízpercekben társainak. És ők sunyi, eltorzult arccal, kidülledt szemekkel bámulják. Ó milyen visszataszító ez a szatírvonás azon az arcon, amelyre csak az ártatlanság hamvassága illik! Ó, mily rettenetes volna, ha a magyar ifjúság fonnyadt arccal, dacos szívvel és kötelességmulasztó nemtörődomséggel

akarná megünnepelni égi vezérének szentét! Áhítat, engedelmesség, kötelességteljesítés ékesítették a szent királyfit, ezeknek kell virítaniok minden magyar ifjú lelkében is. De nem hiába hasonlítjuk az erényeket a virágokhoz. Ezeknek épügy, mint a virágoknak, tiszta levegőre, a tisztaság levegőjére van szükségük, hogy erősöd-hessenek és virulhassanak.

Kedves Fiúk! Ha idegenek jönnek hozzánk, rendszerint nem mulasztják el, hogy meg ne dicsérjék fővárosunk szépségét, a magyar vendégszeretetet, vagy éppenséggel a jó magyar bort. Én megvallom, ha ilyet hallok, vagy olvasok, mindig szégyenlem magam egy kissé. Mert ebben a vállveregető elismerésben és «felfedezésben» van valami keserű mellékíz, hogy t. i. ti magyarok mégsem vagytok olyan balkániak, amilyeneknek eddig képzeltünk benneteket. A mi kedves Szent Imrénk jubileumi éve alkalmából sok idegen jön hozzánk, az ifjúság nagy barátai és nevelői. Legyetek rajta, hogy más is észrevegyenek! A viselkedéseken, a szemetek járásán, a beszédek résén át engedjétek bepillantani őket a lelketekbe, amint az öreg szent király is a szép legenda szerint megindultan szemlélte a királyi palota fából való falának hasadékan át imádkozó szent fiát. És ha ezek a tapasztalt emberek eltávozásukkor nemcsak a sablonos elismeréseket hangoztatják majd, hanem megindultan gratulálnak nekünk, hogy a magyar ifjúságnak szentimrés lelke van, akkor nagy lesz az örömünk és bizakodásunk. Mert a szentimrés lélek gyümölcse a tisztaság (Gal. 5, 22., 23.) és ez a szentimrés lélek támasztja föl a szegény, megcsontkított hazát. Amen.

Szent Imre, az első magyar gladiator christi!

Irtta dr. Hóka Imre, koll. prefektus.

Kedves Egyetemi Ifjúság!

Szent évet ül a katolikus magyarság. Minden ébredésünk áldott napokkal ajándékoz meg bennünket, melyeken a hit lépdel a kegyelem szárnyain és az emberi értelem nagyívelésű gondolatain. Milliányi tömegek szent zarándoksereggé tömörülnek s a mai sötét időkben keresik a múltnak kigyúlt csillagait, keresik a régi magyar nemzeti ébredésnek hajnalhasadását. Szinte nem tudja az ember, hogy a mázsás s épen azért méltóságteljesen dübörgő igazságoknak

hömpölygő áriát figyelje-e, melyek nagy terveket, életet felörlő vállalkozásokat és merész kikezdéseket hirdetnek s mint drágakövek hullanak a lelkek csendes tükrére, vagy pedig a csodálat néma hangján tisztelegjen-e annál az oltárnál, hol katholicizmus és hazafiság örökmécsest gyújtott a történelmi idők számára? Szent Imre oltáránál diszörséget áll az egyetemi ifjúság is! Az az ifjúság, mely a «régi tegnapból» az új «holnapba» akar átmenni. Az az ifjúság, mely az egyházas érzés és hazafias gondolkodás homlokterében hatalmasan kiépített ellenséges frontot lát maga körül. Az az ifjúság, mely szemtanuja annak, mint lett a világ igazi műhelyé, valóságos laboratóriummá, hol acélozódnak feszülő izmok, csatára készülnek rettenetes öklök, villámot cikkáznak haragos szemek, bitang jószággá lesznek lelkes emberek, defenzív és offenzív harcra készülnek erős táborok. Az az ifjúság, mely a külső élet kemény harci próbája mellett még saját belső világában is a megrontott természetnek rettenetesen követelőző csatakiáltásával találkozik. Az az ifjúság, mely a serdülő kor delelőjén s a férfikor elején szilárd pontot keres, hogy ebben a riadalmas, felkorbácsolt életben «embernek» bizonyuljon, ki erős, mint a szikla, dacos, mint a tölgy s égbenyuló, mint a fenyő! Ilyen támpontnak, ilyen erőközpontnak, ilyen új temperaturájú életnek lett «igazolt» harcosa Szent Imre herceg, azért zeng ajkunkon az ének:

*Szent Imre herceg, Magyarország éke,
Szűz, tiszta élet legszebb példaképe,
Serdülő ifjak pajza, menedéke,
Könyörögj értünk!*

I. Szent Imre hercegen, Kedves Egyetemi Ifjak, az öntudatos hitnek mélységes világa, a vallási öntudatnak remeklése virágzott ki. Ő, ki serdülő ifjú és fiatal férfiú volt, imádságos életében és egyházhűségében nemcsak «megemberelte» magát, hanem eljátszotta azt a nagy nemzeti praeludiumot, előjátékot, mely évszázadokra biztosítani akarta a magyarság számára a providenciális elhivatottságot. Ha elgondolom őt a nagy nevelő Szent Gellért oldalán, nem tudom másként ellesni lelke gondolatát, mint azzal az alaphanggal zsolozsmás szíve mélyén, melyet az egyház imádkozik Krisztus-királyról: «Te nationum praesides honore tollant, publico, colant magistri, judices, leges et artes exprimant.» S önkéntelenül eszembe jut a legmodernebb akadémikusnak sírfelfirata:

«Hic jacet Otto Willmann doctor olim philosophiae, idemque professor, doctus ab ecclesia, eamque professus!» Igen, Szent Imrében előttem áll az első magyar gladiator Christi, ki átgökerezte magát a pogány talajból s aztán úgy élt a természetfeletti kegyelmek partján, hogy növekvő életfája nemcsak foszladozó hegyével tartotta összeköttetését a talaj erejével, hanem a legbelsőbb csatornákon szállította a keresztény életnek lendületes táplálékát.

Amikor mi ennek a hitvallónak emlékénel időzünk, felejtünk el, Kedves Ifjak, amit rólunk egyik angol utazó mondott: mi egy ország vagyunk, melynek nincsenek városai. Felejtünk el, hogy sok-sok emléket elvesztettünk, mely a mult dicsőségünket kőbe, ércebe véste. Felejtünk el, hogy rengeteg kincset kapott viharszárnyakra a nagy világégés és azt követő forradalom. Felejtünk el, hogy nekünk alig maradt egyebünk, mint megszentelt fájdalomk. Van a multból egy pusztíthatatlan kincsünk, melyet nem felejtünk, mert nem felejtethünk! Áll előttünk Szent Imrének diadaloszlopa, melyről vezényszót kiált az élet porondján a hitnek vallomása! Több ez, mint kötáblák, melyek elporladnak, több, mint erdők, melyeket kiüríthatnak, több, mint bányák, melyek kifogyhatnak, több, mint valuta, mely devalválódhatik, több, mint szokások s felfogások, melyek új arcokat mutathatnak, ez az emlék egy nemzeti közkinés, drága ereklje! Mint hatalmas memento vonult át minden vészes időben a magyar történelmi égen a világotjáró felhőknek vándorszárnyain ez a hattyúlélek, hogy hirdesse: Isten szeme rajtunk, keze velünk s míg Benne hiszünk, el nem fogyatkozhatunk!

II. A hit világa Szent Imrében az átélt erkölcs szépségében mutatja be magát. Ezért Szent Imre az erkölcsi erőnek az embere!

Szent Imre világa, környező hatalma, még pogány színezetű. Akárcsak hullafoltos jelenünk. Ott még él a pogány világnak szellem-erkölcsi sötétsége, nálunk pedig az értelmi túltengés dekadenciája! Egyik is, másik is szül hóbortokat, képtelennél képtelenebb elméleteket, világnézeti rendszereket s a lélek birodalmát elmellőzve csak erre a világra rendezkedik be, mint egyetlen lehetséges vállalkozásra, egyetlen feladatra. S mert nem vesz tudomást arról, hogy a Teremtő kettős szárnyal küldte a nagy életvándor-embert a világba: az értelem és akarat harmóniájával, azért gondolatai elvesznek a szavak forgalmi piacán s nem rejtegetik a termékenységnek olyan csiráit, melyek a zseniális életmegnyilatkozá-

sok által a mindennapi harcok igénytelen bajnokát, az embert azzal a legtüzesebb szenvedéllyel áldják meg, hogy az istenközelég örökkévalóságának csarnokaiban a szentek koszorújával illessék.

Szent Imre élete állandósított életstílus, melyben nemcsak letűnt világ elevenedik meg a maga nagyságában, hanem az erkölcsi életnek magaslati csúcsáról nagyvonalú program is hangzik az utókor számára, valóságos g éniuszi erő követel gyökeres kúrát az emberi törekvések, ambíciók medrébe. Korunkban a «rekord-erő» fizikai sikerei esnek legszámottevőbb formában az emberek ítéletének értékelő serpenyőjébe. Ennek következtében az akarat számára a legritkább esetben bizonyulnak keresetteknek s megtiszteltetteknek azok a feszítő gyújtószinórok, melyek évszázadok útjelző határkövei voltak s mely határkövek mellett az «élet forrászive fakadt» oly bőségben, hogy a korok «új nemzedéke» megelevenedhetett annak fürdőjében. Korunk diagnosztikája az utilitarisztikus világnézetnek kulminációja. Egyik arculatával a mammonizmusnak, másikkal a hedonizmusnak tiszteleg. Az egyik a pénz poklát nyitja meg, a másik az élvezet csatornáját mérgezi meg! Akik ezen az úton járnak, úgy mennek, mint a vonat, mely előtt felszedték a sínpárok alatt a talpfákat, vagy, mint a csónak, melyet nekieresztettek kormány s vitorla nélkül a tengerveszedelemnek. Ez a nyakló és gyeplő nélküli modern szabadosság, mely korlátot és nyűgöt lát a törvényben s legfeljebb fügefalevelekkel kendőzi meztelenségét divatban, irodalomban, társalgásban és művészetben egyaránt, ez nevel a tiszt es emberből élvezet után loholó és ösztönei erejében csörtető állatot, mely csizmás lelketlenséggel gázol bele mindabba, mi az emberiség előtt szent volt. Az ősi falevelek hullására ítéli a hűséget, becsületet, tisztességet, lelkiismeretességet, felelősséget, áldozatos életet. Cinikus mosollyal intézi el a szeretetet s helyébe iktatja az erőszakot s nyers hatalmat! Ez a fel fogás a lelkek inficiálódásának legátkosabb orgánuma!

E pogány vadhajtásokkal szemben lép fel Szent Imrében az erő embere! Mély hitének hatóereje, mint energikus dinamika az akarat világának erkölcsi gmnasztikáját indítja meg. Benne lüktető valóság a nagy egyéniség hármas alapja: abstine, sustine, aggredere!

Ezzel nyit új epochát a magyar történelemben Szent Imre!
Kedves Ifjak! Ma, amikor vajudik a kor s még nehéz felhők

járnak a magyar égen és elég sok csillaghullás van az értelmi s akarati világ horizontján, ezt a programot feledni nem szabad! A «ma még ifjú, holnap férfiú»-nak nem lehet s nem szabad lemaradnia abból az ádáz harcból, mely a történelmi má-ból történelmi holnapot csinál. Sőt ezt a küzdelmet fel kell vennie, azzal a szent bizalommal, hogy nemcsak a küzködés hétköznapijait, hanem az ünneplés vasárnapjait is ki fogja érdemelni az «idők Ura Istenétől».

Mit tegyünk tehát?

Revízió korát éljük! Első a lélekrevízió. A szentimrés ifjúságnak nem szabad ismernie az «ifjú vétkes és koravén bűnös» típusnak rokkant nemzedékét, mely a könnyelműségnek és léhaságnak csatakiáltását hangoztatja: «jertek, éljünk a jelenvaló jókkal és élvezzünk gyorsan!» Ennek gyümölcse, hogy 18—20 éves korban már semmi új a nap alatt, ellenben elvész a munkakedv, sorvad a test s a lélek. Így lesz az ifjúból a társadalomnak tehertétele s nem munkás polgára!

Szanálás korát éljük! Első a lélek szanálása. A társadalmi injekciók helyett radikális, gyökeres reform kell. Nem 24 órás segély, hanem örök bebiztosítás. Ott van ez, hol szent Imre nőtt: a megfeszített Krisztus lábainál! Nemcsak az ágyúk torka elé merjünk menni, hanem tudjunk leborulni az oltárok árnyékában és a bennünk felfedezett istengondolat mellett!

Ezzel a katholizált lélekkel aztán neki az élet arénájának! Ez a «generatio querentium Deum» romok és üszkők között is teremt barázdákat és csinál friss szántást, hová a nagy magyar ébredés magvait észszel és kézzel elvetheti.

Kedves Egyetemi Ifjak! Valamikor nagy hivatást töltöttek be az egyszerű cellák szerzetesei, kik régi korok írott emlékeit lemásolták s ezzel átmentették a multnak értékeit az utókornak.

Még előbb nagy hivatást töltöttek be azok a próféták, kik a Tigris és Eufrát partján előénekesei voltak a hazavágyó rabzsidóságnak.

Szent Imre áldott örökmécses-oltáránál gyujtsuk ki lelkünkben a hitnek és erkölcsnek hamisíttatlan tüzét s aztán vigyük haza s mint a régi rómaiak háziisteneiket, őrizzük otthon s a közéletben egyaránt! Higyjük, értékes a mi munkánk, mikor a könnyeket szállító magyar folyók siralomvölgyében búsuló magyar vándorok és hazát kereső számkivetettek szívébe beledaloljuk, mint a nemzet csalogányai, a jobb napok közeledésének zsolozsmás harang-

szavát s túlharsogunk minden holló- és varjúkárogást, mely a pusztulás rémét kárhoztatja felénk!

Egyetemi Ifjak! A jövő történelmének nagy játéka megkezdődött, úgy játsszatok, hogy az utókor megtanuljon tőletek hőskölteményt énekelni! Non magna dicere, sed magna vivere!

Tekintsetek Szent Imre hercegre...

Irtta dr. Tihanyi Béla, e. Sch. P.

A népek életútja nem a kikerülhetetlen sorsnak, vagy a történeti szükségességnak műve, nem is a vak esélyek szeszélyes játéka, hanem az isteni gondviselés munkájának nagyszabású megnyilatkozása. A magyar is történetéért adósa a nemzetek Urának Isténének, aki nemcsak vitézséggel, államalkotó erővel áldotta meg, nemcsak prófétákat és nagy nemzeti hősokeket támasztott soraiban, hanem ragyogó eszményképeket is állított neki. Szent Imre herceget is, a magyar szentek mennyországának ezen első ifjú alakját, az isteni gondviselés tűzte oda ragyogó csillagként a magyar égboltozatra. És ez a csillag közel egy évezred óta változatlan fénnel világít bele a magyar századokba, erőket sugározat ki magából és avat eszményi fiatal férfi-nemzedékeket, melyek testben erősek, mert erkölcsiekben tiszták.

1. Szent Imre herceg kilencszáz év óta tanítja a magyar ifjúságot *imádságra*, Isten-dicsérésre. Míg más gyermek gondtalanul üzi a lepkét, épít homokvárakat és alkonyatkor az imádság másik felét már csak álmodja az édesanyai ölben — zsengekorú első királyi hercegünk hajlékából kései órákban is fáklák világossága szüremlik az éjtszakába és ártatlan gyermekajkakon Dávid király zsoltárai csendülnek fel üde bájjal, kristály tisztasággal. Évek mulásával a csengő gyermekhang egyre mélyült, egyre erősödött, férfiasodott, de el nem hallgatott, az Isten-dicséretbe bele nem fáradt: azzal hanyatlott a sírba és azzal dicsőült meg. Magyar Ifjúság, tekints fel királyi előimádkozódra! Imre herceg az ő egyre gyarapodó, egy évezred fohászokdó gyermekeivel megerősödött imádságos kórusába hív és vár benneteket is, kései magyar fiúkat. Ha kicsinyek vagytok még, tanuljátok meg a kis Imre hercegtől, hogy a játszi vígság, bohó gyermekdal mellé való az öregek komolyságával elmondott

imádság is, ha pedig felserdültetek már és fiatal embereknek hívjátok magatokat, a deli, szent királyfi győzzön meg benneteket arról, hogy térdre ereszkedni, összekulcsolni a kezét, Isten házába járni és Istent dicsérni nem szégyen.

2. De első szent királyi hercegünk *lilimos* szent is. Nemcsak szoltárokat zeng az Úrnak, hanem testéből méltó, szüzi hajlékot is épít a Szentléleknek. Mily gyorsan értette meg a pogány Árpád törzskének ez a fiatal keresztény hajtása a nemzetek apostolának kérdését: «Nem tudjátok-e, hogy Isten temploma vagytok?» (I. Kor. 316.) és mily ifjan övezkedett neki annak a harcnak, melytől várta «a halálnak testéből való szabadulását»! Érezte ő is, — hogyne érezte volna fiatalon, tele életerővel — tagjaiban azt a szentpáli másik törvényt, amely ellenkezik Isten törvényeiben gyönyörködő elméjével. És a bűn törvénye mégsem hajtotta rabigájába egy pillanatra sem. Nagy dolog ez! Diadalmasan megküzdeni a testtel, egy félig pogány és csak félig keresztény környezetben, egy erjedő korszakban, melyben a lelkeség kultúráját léptenyomon felperzselik az előretörő ösztönösségek lángjai. Nemcsak imponáló élet, de egyben bátorító, biztató siker minden időkhöz fiatal nemzedéke számára. Elsősorban számotokra, magyar fiúk! Mögöttestek már egy hosszú ezeréves keresztény kultúrája van, ti már nem vagytok belekényszerítve egy, csak félig keresztény világ ingoványaiba, ti már elkerülhetitek — ha igazán elkerülni akarjátok — a modern pogányság csábító környezetét is! Szent Imre herceg szüzi gárdájába felesküdni tehát és zászlaja alatt a harcot végigharcolni, ha nehéz is, de nem olyan nehéz, mint volt az Szent Imre hercegnek kilencszáz évvel ezelőtt. A győzelem azonban még mindig ifjú emberhez mért legbravurosabb cselekedet lesz, mindenfajta sportrekordnál különb eredmény. És el ne felejtsetek, hogy ezen erőfeszítésekre és diadalotokra nemcsak magatoknak, hanem édesanyátoknak, a magyar hazának is szüksége van, melyet felszabadítani, azután boldoggá tenni csak egy tiszta nemzedék lesz képes. Tiszta nemzedék, amely erőit féltve, aggódva őrzi! Tiszta nemzedék, mely nem engedi, hogy velejét csontjaiból és agyából kiégesse az ösztönösség tüze! Tiszta nemzedék, amely agyában és karjaiban összegyülemlett erőivel szétrepeszti megcsonkított hazájának szűkre szabott határait! Fiúk, ha igazán szeretitek hazátokat, kövessétek Szent Imrét, legyetek tiszták!

3. Ám Szent Imre herceg arra is tanít téged, Magyar Ifjúság,

hogyan készülj *hivatásodra*, hogyan járj, hogyan tarts ki azon az úton, melyet a Gondviselés szánt neked és amelyet a Gondviselés irányítása mellett magad választottál. Első szent királyunk úgy neveltette fiát, hogy az égi koronát földi koronája méltó viselésével érdemelje ki magának. Imre tanulta is buzgón, odaadással a földi királykodás tudományát, sőt amikor atyja feleséget választott neki, meghajolt a szülői akarat előtt is, de ugyanakkor nem feledkezett meg egy percre sem veszprémi látomásáról, melyben őt az Úr a tisztasággal jegyezte el. Ment a maga útján megállás nélkül előre és nemsokára a felesége is az ő útján járt, mindketten kitörülhetetlenül «beírták nevüket a mennyei Bárány életkönyvébe» és «újfajta éneket zengtek... melyet senki sem tud... hanem csak azok, kik magokat... meg nem fertőztették, mivelhogy szűzek» (Titk. Jel. könyve 143—4.). Imre földi királyságából, melyet atyja szánt neki, semmi sem lett, de a Gondviseléstől vállalt hivatás betöltöttet. Az apának terveit nem a fiú húzta át engedetlenségével, hanem a fiúnak útját égi erő egyengette. Jövő hivatástokra Szent Imre lelkületével készüljetek!

A nemzetek történetének lendítőkerekén az Úr keze nyugszik. Ha Imre herceg trónra jut és hagy maga után örököszt, történelmünkben valószínűleg hiányoznának azok a sötét lapok, amelyek Szent István halála utáni évtizedről szólnak; az is bizonyos, hogy nemzeti multunk egy szent királlyal többet számlálna, de a magyar ifjúság egy véréből és húsából való eszményképpel: liliomos Szent Imre herceggel szegényebb maradt volna. Az Úr végzése miatt légy hálás, ó magyar fiatalság, mert van vezérlő csillagod, melyre bizton tekinthetsz!

Szent Imre a magyar ifjú eszményképe.

Irta dr. Vargha Damján, Ord. Cist.

Tündöklő fényben, ragyogó dicsőségben jelenik meg évenként a magyar ifjúság lelki szemei előtt a századok homályából Szent Imre. Évszázadok multán még ma is meg hat, elbájol és elragad bennünket az a lelki szépség és nagyság, mely Szent Imrét a magyar földről az égbe emelte. Nemzetünk fénye, népünk örök dicsősége ő, a liliomos Imre, a magyar ifjúság égi, magyar eszményképe.

Szent Alajost XIII. Benedek pápa tette a világ katolikus ifjúságának Védőszentjévé; Szent Imrét azzá avatta az átszellemült nemzeti kegyelet. Istennél hatalmas Védőszentünk, Szent Imre imádkozik mindenkor a magyar ifjakért, de főleg az idei nagy jubileumi évben.

Kilencszáz év óta a legdicsőbb magyar ifjú a mi drága szentünk, Imre magyar herceg. Nemzeti történetünk első éveiben kaptuk Istentől a boldogságos Szűz közbenjárására, hogy ragyogjon szívének szent tisztasága s világítson lelkének hófehér erénye minden időkre, minden korra, míg magyar lesz e földön. A szent királynak szent fia soha nem szűnik meg imádkozni a szenvedő magyarért, főleg kedves, kis honfitársaiért, a magyar gyermek-ifjakért. De mégis akkor nagy az ő buzgó imádságának ereje Istennél az égben, ha a magyar ifjúság is lelkes buzgalommal tiszteli e földön: ha eszményképének, Védőszentjének választja, ha szeplőtelen erényét mindenekfölött követi, tiszta, jámbor, szelid, buzgó, imádkozó életét utánozza.

A jólelkű magyar ifjúság minden évben nagyobb lelkésedéssel köszönti, tiszteli és ünnepli dicsőséges Védőszentjét. Jól van ez így! A jelen jubileumi évben még fokozottabb buzgalommal kell hódolniok a magyar ifjaknak Szent Imre ünnepén!

Szent Imre eszményképe a magyar ifjunak I. *a hazaszeretel*, II. *a családi erények* és III. *a vallásosság terén*.

I. Szent Imre nem karddal vagy íjjal kezében, de imával szívében s ajkán lett szentté. Nem ontotta ifjú, heves vérét a magyar hazáért, sem a katolikus vallásért: mégis segített szent atyjának a harcok mezején, midőn az a pogány ellenség ellen csatasíkra szállott. A nemzetek sorsát nem csupán a kardok csattogása s éle dönti el. Nehéz volna határozottan megállapítani, vajjon a harcoló katona vagy az imádkozó gyermek-ifjú szerzi-e meg hazájának a babért a nemzetek örök Istenének kezéből.

Míg Szent István fegyverrel küzdött, csatázott a magyar haza s katolikus vallás ellenségeivel: addig Szent Imre leborult a magyar földön a nemzetek Urának hatalmas trónusa előtt és áhítattal imádkozott jó atyja s benne a katolikus magyar diadaláért: — és nem imádkozott hiába; Szent István ádáz katonája öldöklő fegyverrel, Szent István gyenge fia imával szerezte meg a diadalmas babért a magyarnak.

Szent Imre teljesítette hazafiúi kötelességét: szolgálta hazáját

korához és erejéhez mértén szépen és eredményesen : mert egyebet nem tehetett — imádkozott érte. A mai magyar gyermeknek sem kötelessége kilépni a csatasíkra ; elég, ha él szívében a nemes honfiúi tűz : gyenge karjaiba a kard még nem való, de szépen beleillik a szent olvasó ; gyöngé keblét nem fedezi vérttel és páncéllal, de elbirja a Mária-kongregáció diadaljelvényét, a szalagot és érmet. Az ország címerével díszesített zászlót győzelmesen szolgálhatja a legkisebb magyar gyermek-ifjú is, ha Szűz Mária és Szent Imre képével ékesített zászló alá sorakozik, ha Szűz Mária és Szent Imre képével ékesített érmét keblére tűzi.

A hazaszeretet tiszta hevében bátran követheti a mai ifjú kilencszáz év múltán is égi Védőszentjét: imádkozzék a magyar hazáért.

II. De teljesítette Szent Imre a szép hazaszeretet kötelességét akkor is, mikor a családi erényeket ápolta ifjú szívében, midőn oly erényekben tölté el gyermek-ifjú éveit, melyek minden kor gyermekének példányképül szolgálhatnak. Ha igaz — amint nincs okunk és jogunk rajta kételkedni —, hogy «minden ország támasza, talpköve a tiszta erkölcs» : akkor igaz az is, hogy az ifjak és öregek egyaránt erkölcsük tisztaságával is szolgálnak a hazának.

A hazaszeretnek sok oltára van, — mint szokták mondani. A tiszta erkölcs, a nemes élet kétségbevonhatatlanul javára, boldogságára válik a családnak s ezen úton a hazának : ez a hazaszeretet egyik legdicsőségesebb oltára. A családi erények legkedvesebb s legértékesebb virága a tiszta erkölcs; Szent Imre épen ebben volt nagy és dicső.

Szent Imre szeplőtelen életével, tiszta szívének tömjén-áldozatával több áldozatot hozott Isten és ember előtt a magyar haza javára, mint a gonosz erkölcsű katona, kinek életét ellenséges fegyver oltja ki.

A szülők szemefénye a gyermek, a jó szülők öröme és boldogsága a jó és jámbor gyermek. Az engedelmisség, alázatosság és szelidség, gyermeki jámborság és egyszerűség, a szülőkhöz való gyöngéd ragaszkodás és mélységes szeretet s engedelmisség, a szegények iránt érzett részvét, a szenvedők vigasztalása stb. oly erények, melyek Szent Imre keblében édes otthonra találtak: mindezekben örök példaképe marad a magyar ifjúságnak.

Valóban boldog a nemzet, melynek engedelmes, alázatos és szelid, jámbor és egyszerű, szülőkhöz ragaszkodó és őket szerető s

engedelmes, szegények iránt részvevő, betegeket vigasztaló gyermekei vannak. E polgári és családi erények alapjai az országok boldogságának. Ime, Szent Imre erénykoszorúval övezett alakja a magyar ifjak előtt ragyog megdicsőülve, boldogan.

III. Szent Imre égi koronájának legragyogóbb gyémántja mély vallásossága s az ebből sarjadzott szent tisztasága.

Szent Imre fényes alakja mindig ragyogóbb lesz előttünk, amint jobban és jobban vizsgáljuk dicsőséges egyéniségének vonásait, lelkének elrejtett szépségeit. Szent Imrét naggyá magyarsága mellett a katolikus vallás tette. Felmagasztosul a magyar ifjú, midőn Szent Imrét szemléli s utánozni igyekszik különböző erényeit; boldog a magyar ifjú, hogy ilyen eszményképre tekinthet.

Nagy őseinknek dicsőséges erénye volt a vallásosság: ne szégyelje a mai magyar sem: utánozza, kövesse őket a legszebb, a legértékesebb, legfőbb erényben! Az igaz-katolikus vallás szent szeretete tette igazán naggyá a magyart a múltban: minket sem tehet egyéb; és ha őseinknek díszére szolgált századokon keresztül ezen erény, minékünk sem válhat szégyenünkre! Szerencsés az az ifjú, aki nem kicsinyli és nem hallja kicsinyelni az egyetlen igaz katolikus vallást. Szent Imre azért lett századokra, ezredekre egy nemzet ifjúságának eszményképe, mert szívében-lelkében a vallásosságot ápolta s életét a vallás szent igazságaihoz szabta.

A vallásosság és hazaszeretet két legszentebb erénye volt mindenkor a magyarnak. Egymást kiegészíti, szépití e két gyönyörű erény a mai magyar ifjú keblében is.

Szent Imrét szívének tisztasága égbe emelte. Ez az erény az ég harmatcseppje a földön, ez az erény az angyalok szépsége az égből. Nem a földről való, az égből származott ide, de égbe is emel a szent tisztaság. A legszebb, legistenibb erény a tisztaság, Szent Imre tisztasága!

Dicsőséges látvány a magyar ifjúság őszinte lelkesedése Szent Imre lilíomos alakjáért, erényeért.

Boldog a magyar ifjú, ha megérti erénye értékét!

Qui potest capere, capiat!

Nemzeti nagy ünnepnek kell mindig tartanunk Szent Imre napját; az idei évben még különösebben meg kell ülnünk e nagy ünnepet.

A magyar haza fiaiban él: éljen Szent Imre dicsőséges tiszteletben, ünneplésben!

IV.

KÖLTEMÉNYEK.

Agárdi László:

Imre herceg.

Leszállt az éj. Homály köröskörül.
A fáradt lélek ennek úgy örül!
Mely tette volt a nászkíséretet,
Főúr s a pór nép szerteszéledett.
Kit szalma, kit meg medve bőre vár,
Pihenni tér az ős veszprémi vár.
Egy ház előtt jár-kél csupán ijász
S az ablakokra fel gyakran vigyáz.
Ott fönt piroslik pislá, kis sugár,
Ott fönn magán maradt az ifjú pár.
Kemény királynak délceg gyermeke,
Arcán a hamvasság igézete
S a nő, ki nemrég felesége lett
S most ott virraszt a mult s jövő felett.
Merengve látja férfi-hitvesét,
Egész alakján tünde szendesség.
Két tő hajtása ők a test szerint,
De lelkük egy s az ég felé tekint.
Egymásra száll szemük s mint gyermekek,
Fáradtan, szóltanul a megvetett
S puhára bélelt diszes ágy előtt,
Buzgó imára térdepelnek ők...

Alant az őr unottan egyre néz,
Mikor olt lángot ott fönt gyöngé kéz
S ő kissé szertenéz... Hiába vár...

Fél útján tart az éj csillagja már,
A mécses egyre ég... de vaj mi ez?
A templomból kihallik égi nesz.
Mik vannak ott, manók vagy angyalok?
Elméje hangjukon elandalog...
Kíváncsi lesz... Az ablakrésen át,
No rajta! bé a templom-mélybe lát.
Felülről hull a fény s szemet vakít,
Im ott elül, ki az?... Lát valakit...
Karját kitárja s földön oly nem él,
Előtte áll csodás asszonyszemély
A keblén kisdédével... Jaj be szép!
Az ór mohón tekintget szerteszét...
Nem, nem lehet, amit lát, hogy való,
Beszédjük halk és mégis szárnyaló.
Oly bűvös hangok! Mindez oly csodás,
Ő ébren van, hát ez nem álmodás...
Ott hallgatózik — míg erőtlenül
S elfáradtan az utcaföldre dül.

Föl zaj riasztja. Itt az őrcsapat,
Az álmos órre vár börtön-lakat.
Magát hogy mentse, vádol és beszél,
Nem tartja vissza őt most már veszély.
Elmondja, lábáról mi vette le,
Merész a szó: — bűvös volt éjjele...
Hallgatja őt a fő- s a közvitéz
S mindazt, amit hall, el nem hinni kész.

«Az ifjú Imre úr az éjtszaka,
Míg fönt az asszony megvolt egymaga,
Nem töltött hon egy órát sem talán.
Az Úr házában, más nő oldalán,
Ki szebb, mint bármely földi nő lehet,
Hangoztatott egy új ígéretet.
Övé a lelke s tiszta teste is,
Az asszonyát sohasem szerette is.
Testvére néki s mindig az marad,
E földön ő csak olyan, mint a rab.

Az égbe vágy és hogy kövesse őt,
Igézze meg majd ezt a földi nőt.
S ha szépen éltek, haljanak korán,
Ifjan, szűzen s ne éltek alkonyán...

A büntetés kiszabva, túrni kell —
Fent Imre küzd hő keble terhivel.
Magán önként ütött édes sebet,
Így földi nőnek férje nem lehet.
A szíve-lelke Istenért hevül,
Övé örökre s rendületlenül.
Most nem beszél, majd lassacskán talán
Hozzá hasonló hitves lesz a lány,
Szívét s magát az égnek szenteli
S e földön lelke mennyel lesz teli.

Növelni fogja szűzek szép sorát
S ha majd a föld kívánja testporát,
A lelke tündökölve égbe száll
És ott az Úrnál megnyugvást talál...
Felé közelg... Pihegve ott pihen,
Úgy nézi eltűnődve, hogy milyen
Rózsás az arca, szende homloka,
A korona mint illik majd oda
Az Úr kezéből, csillag-ékköves...
«Szép hitvesem, sóhajt, engem kövess!»
S a bájos arcra könnyüt, mint pehely,
Első s utolsó halk csókot lehel.

Babits Mihály:

Imre herceg.

Históriás ének.

Régi jámbor herceg, ki valál a vad
hullám szennyes hátán szelíd fehér hab,
kiben tükröt lelt a Tenger Csillaga,
nézz mennyekből, megcsúfolt rokonságodra,

mert ma is, levágva orrunk és fülünk,
koldulunk és árván kárveszékelünk,
mint ama gyász hírű balga magyarok
s bosszúszóval átkozzuk vesszős Nyugatot,

holott István atyád, első szent király
nem átkot, nem bosszút rendelt és kívánt,
hanem bölcs alázat hűvös fürdejét,
mosni a kudarchatört magyar láz fejét.

Azért lettél köztünk példa és rege,
Imre, szent alázat édes gyermeke.
Neved is, neved már, *Henrik, Enricus*,
alázat bélyege volt, ó *Emericus!*

Német nevet hordtál és hordtál görög
keresztet a bő bús magyar üng fölött,
s nem röpködött üngöd, lefogta nehéz
láncával a kereszt, mint bölcs szemérmű kéz.

Szárnycsukva a rabló ős madár Turul
ember-alázatot s illemtanult,
hogy mint atyád hagyta, az Egyház elé
hullván, amely Krisztusban minden emberé,

ispánokat egyként és vitézeket
megbecsülnél minden jóembereket,
mivel minden ember Istennek fia
s csak az alázatosság nyugodt glória.

Igy oktatott István, és hogy országod
ereje, ha így téssz, léssen istápod,
de ha konok göggel ülsz nyakára, csak
veszedelmet szignálánd királtságodnak.

S megfogant a bölcs mag s mondják, szent atyád
látta éjjel cellád fal-résein át,
hogy (két gyertya mellett, fejedelmi sarj)
imádtad a Keresztet, térdeplő magyar!

Emese parázna, gőgös madarát
megtagadtad a test tirannus sarát.
Görög császár lánya, szűz menyasszonyod,
oldaladnál térdepelt, zsoltárt olvasott.

Mint fiatal orcád tejjel-vérrel folyt,
lelked is tej és vér Kánaánja volt.
Szelídséged harcnál győzedelmesebb,
jég szemérmed világi tűznél tüzesebb.

S mint a régi pásztor, akit egykoron
istenként tiszteltek hellén partokon,
úgy haltál, szent ifjú! s duhaj Kan fehér
fogairól csepegett a szűzpiros vér.

Bán Aladár:

Szent Imréhez.

Csodálatos királyi sarjadék,
Légy üdvöz, ó dicső ősök fia.
Kinek hazája most a boldog ég,
Tekints le volt honod rónáira.
S ha mennyei nyugalmad megzavarja
Egy percre e föld halvány arca tán,
Ne vedd zokon, hogy érte szívszakadva
Feléd röppent panaszzkodó imám!

Ha végighordod tündöklő szemed,
Hol bölcsőd állt, ez elhagyott hazán
S ahol erényben töltve éltedet,
Dicsfényövezve hunytál el korán —
S látod, hogy e nép példád elfeledve,
A bűn mérges tavában fuldokol:
Ne kérj villámot érte nemzedetre,
Segíteni jöjj angylaszárnyakon!

Csendüljön meg szavad, mint égi szó
Minden magyar szívében búvösen,
Ébredjen föl megint a szunnyadó
Szent hév a fásult lelkek mélyiben.
A régi virtust lobbantsa újra lángra,
Mely egykor fénybe vonta nemzetünk
És győzelemre vitte száz csatába,
Tízannyi kard villant bár ellenünk!

A nemzet fáján hervadó virág.
S nem bőszi viharok vésze tépdesi,
Ah, undok féreg az, mely rajta rág...
Megfertezett szív szenvedelmei!
Királyi ifjú, aki sirba szálltál,
Erényeknek tűzében égve el,
Állj ör gyanánt a magyar ifjúságnál
Szent életed csodás emlékével!

S ha újra olyan lesz, mint egykoron,
Szép ifjúságunk: bátor és hívő:
Pír árad el a halvány arcokon,
Fölbred a rég tespedő erő:
A négy folyamnak véráztatta partján
Megint nagygyá lesz e sorsverte nép,
S milliók dicsérik, boldogságban úszván,
A legszentebb magyar ifjú nevét!

Ifj. Dezsényi Béla:

Liliomos herceg.

Multunknak súlyos, ezredes ködéből
sziromba szökkent drága lilium,
vetéseidnek arany-aratását,
új fiaidnak boldog dalolását
alázat-szóval csendben elhozom...

Hulljanak rád ma piros szívkalászkok,
érlelje őket dúsabbá a nyár,
legyen szívünknek minden dobbanása
emlékpatakok tiszta fakadása,
és kék egünkön légy te napsugár.

Nyíljon a szívek ezertitkú zárja,
imába ömlik hála, áhítat,
a századoknak végtelen vizére
térdeplők fája ácsol át hidat.

Testvéreim, e boldogságos csendben
fehér ruhába öltözik a szív,
Szent Imre arca hamvas kék egében,
csillagszemének mosolygó fényében,
győzelmes élet magasába hív.

Lelkek indulnak el zarándok útra,
zsoltosma zendül, csengő szava esd ;
csitt, a szívek ma összefonódnak,
csitt, a harangok dalba fogódnak,
s ezer diákszív énekelni kezd :

Liliomos herceg ! Szűzi sziklahomlok
verődjék vasba minden fiadon,
fehér keresztet támassz a kezünkbe,
diadalmas lángot gyujts a szemünkbe
s aratunk áldást halott ugaron.

Segíts napnak lenni, csüggedt éjtszakánkban
hajnalt hasítunk minden bús hegyen,
az új pogányság dacos éjjelében.
Örökségednek megszentelt nevében
add, hogy ez ország megszentelt legyen !

Teremts erőt, szűzi tiszta herceg,
feszítse lelkünk szét az öntudat,
jelszót vésünk be eszméink falába

s belekiáltjuk éjtszakánk zajába :
Győz az erő és győz az akarat !

Engeddd, hogy fájjon véres csonkaságunk,
kard a karunkból új erőt vegyen,
és bús egünkön hasadjon a hajnal,
István országa minden diadallal
győzelmes, boldog Mennysország legyen !

Gyula diák:

Szent Imre királyfi sírja előtt.

Alszik a herceg, csöndbe lépjete !
Isten vitéze békén szendereg.
Az álma tiszta, mint a holdas ég,
Isten ölébe hajtja szép fejét
és alszik itt kilencszáz éve már :
királyi sarj — ki mégsem volt király ...

Emléke : napfény, halála : derű,
nincs benne semmi, semmi keserű.
Kerub-seregbe kellett egy legény,
az Úr szeméből rávetett a fény :
hát minden földi rögdologgal végzett
s az égbe ment el lilium-vitéznek.

Emléke : boldog, mulása : derű ...
És mégis fáj és mégis keserű !
Kilencszázéves könnycsepp fojtogat
e sír előtt, ez oszlopok alatt.
És jajdul bennem titkos, ősi gyász,
mely lappangott, mint elfulladt parázs.
— Kilencszáz éves pernye ülte meg,
de most fölizzik, szívem megremeget,
egy néma jajszó ajkamra tolul
és sirok némán, vigasztalanul ...

Mert százszoros e régi veszteség,
hogy oly árvának tudom nemzetét,
amilyen árva — nép — még egy se volt,
mióta embert lát az égi bolt ...

Mivé lett volna — Istenem — e nép,
ha el nem hívod első hercegét,
ha tiszta ágban hajt a törzs tovább
s nem jöttek volna törpék, mostohák !
Bizánc, Velence, nem a Tisza tája,
vadócba sorvadt Árpád tiszta fája !
Mivé lett volna ez a földdarab,
ha e királyfi él és itt marad?
Ó mennyi könnyünk s vérünk nem foly el,
ha minden csöppre éber gond ügyel?
És nem csorbul ki, jaj tudom, soha,
a magyar kard, e Krisztus-pallosa,
ha végesvéig magyar kézben áll !
... Királyi sarj volt — mért nem lett király?

Kerub-seregbe kellett egy legény :
Isten szeméből rávetett a fény,
hát minden földi rögdologgal végzett —
s kilencszáz év — szétszórta ezt a népet !

Hát hogyne fájna pokolkínnal ez?
Zokogva kérdelem : hogy már most mi lesz?
S ha bús panaszként jajdul most e szó,
ne vedd rovásra örök Alkotó ;
a koldus jajgat népe romjain
s nagyon, nagyon fáj ez a szörnyű kín !

Hát hogyne sírnám : kelj fel hercegünk,
ha fel nem kelsz, hát szálig elveszünk !
Kárpát karéját mind lenyesték már,
ébredj királyfi — most kell a király !
Im, itt a kardom, rozzant, régi penge,

négy évig hordtam világförgetegbe,
— kicsiny erővel, apró, bús magyar —
de elvéreztek mind, mind az erők
s négy világtájba szórt szét a vihar !

Te ifjú voltál, szép magyar virág
és ifjú sirja itt most bánatát.
Kell, hogy megértсед hát ez árva szót,
e kínbólsarjadt, könnybefulladót :
ébredj királyfi ! Kelj föl ! Költelek !
A te szavadra lesz még hadsereg !
... Nem mozdulsz? Alszol? — Jaj, hát jaj nekünk !
Nincsen menekvés : hullunk, elveszünk ...

De csitt ... mi ez? A templombolt alatt
mit zengenek a visszhangos falak?
Csitt, csöndesen ! Ó áldott, égi szó ...
úgy muzsikál ... s oly léleknyugtató :

«Csak testem alszik. Fönn virraszt a lélek
s járok az élen ifjak seregének !
Szűz-Anya kertje nem vész el soha,
idők járása bármily mostoha.
Tarolja fagy, vagy ellenség dühe :
örökké tart a Kárpát gyűrűje.
S ha porba sujt is bármi földi átok :
az Égi Szem vigyázva néz reátok !
... Mi összeomlott : csak egy nemzedék,
amelyen úr lett bűn és söpredék,
de jön nyomában már az új sereg ;
félig még játszik, félig még gyerek,
ám nézd a lelke : győzelmes remény,
mert gyémántkristály : tiszta és kemény.
Rajt földi fegyver karcolást sem árt,
de legyőz mindent : sorsot és halált.
Hatalma, fénye századokra ér,
mert én vagyok az élen a vezér.
Előttük járok láthatatlanul,

új Pusztaszer, hová e had vonul,
 új Pusztaszer lesz és új diadal,
 mert férfi mind és magyarabb-magyar!»

... Elzeng a hang. — Már némák a falak.
 Legenda jár a boltozat alatt.
 A herceg alszik. Csöndbe lépjetelek.
 Isten vitéze békén szendereg,
 az álma tiszta, mint a holdas ég,
 az Úr ölébe hajtja szép fejét.
 Alszik a test, kilencszáz éve már,
 de lelke égi kürtön trombitál —
 s a hada nő, mint fényes csillagtábor
 s egyszer, egy jelre megindul magától!
 Kilencszáz éve alszik csendbe itt,
 csitt, csendesen ... győzelmet álmodik ...

Ijjas Jankovits Antal:

Dux Emericus.

Kik hallottuk a vér zúgását, mint a tengert,
 amely dalával sokszor ránköszönt,
 hódolni jöttünk el tehozzád Égi Herceg,
 ki most magasban trónolsz, tündöklés s láng között.

Ó milyen messze vagy : kilencszáz év a távol,
 mely minket tőled elválasztva tart —
 s fényed arany köde idáig elvilágol,
 nagyságodnak híret úgy halljuk, mint a dalt.

Mert ez vagy ime : mély, zenés zengés az elmúlt
 vén századok üren át ifjú szívünk felé :
 örökké ifjú vagy, ki árnyba sohasem hullsz,
 az arcod és neved az örök életé.

Mert ez vagy : Győzelem : sötét bástyák fokára
 vont arany lobogó a nagy időkön át —

téged köszönt a Hold : baljóslatú opálja
hiába küldte rád kéklő varázslatát.

Mert ez vagy im : madár, hatalmas és királyi,
a fény viharja közt szárnyad meg nem remeg -
s az égő nap köszönt téged : hósín sirály-fit
a tajtékkal virágos mély hullámok felett.

A hajnal is köszönt téged, kemény virágszál,
ki egyenesen állsz s nem ingasz szertesztét ;
az ő virága vagy : hogy romlás nélkül álljál,
ő terítette rád fehér selyem mezét.

És minden angyalok köszöntnek hódolattal,
mert fénytestük felé a szárnyas béke int,
de téged vágyakkal kínált a Gonosz Angyal
s te nem fogadtad el vöröslő ékeit.

Mert súlyos ékkövek a gránátok és smaragdok,
miket a Romlás Fejedelme ad,
de te tűzük elől mélyen lehajtva arcod
ellene mondottál hazug pompáinak.

S köszöntünk mind mi is a romlás záporában,
mert a neved nekünk segítség s mágia,
árnyak közt sápadunk harcolva és ziláltan
feléd esengünk mind : lásd meg sok száz fiad.

Tekints reánk, Vezér, kardos szent, Égi Herceg,
terítsd reánk tündöklő köntösöd,
ha zúgnak körülöttünk árnyból szótt esti kertek
s keserű dal zsong fel szívünk fölött.

Hatalmas kardod add a mi kezünkbe,
pengéje fény : villámlik és vakít ;
segíts, hogy ifjú néped meg ne szűnne,
ó te vezérelj, Dux, lovagjaid.

Álljon a harc, legyen bármily halálos,
kardok szikrája zengjen szerteszét —
és dal köszöntsön, zengő és virágos
és így köszöntsön majd az ezredév.

Hangay Sándor :

Dal a lilimos királyfihoz.

Hirünket — régi krónikások írják —
Harangkongás és lódobaj előzte.
Tavaszból jöttünk s vágattunk az őszbe...

Nem hoztunk tömjént, aranyat, vagy mirhát.
Nyeregkápánkat verte pusztá vas.

Előttünk bástyaerdő, zord, magas.
De rohamunktól porba omlott minden,
Mert mi voltunk a büntetés, a végzet.

...S az ősz, az ősz — haj! — mégis megigézett.
Pogány erőnket lassanként kilopta,
Vagy önmagának fordította vissza.
Azóta, ki a Tisza vizét issza,
Kihajt szívében bánatunknak bokra
S pásztortűznél, ha szeme multba tágul
(Lovak nyomában nem terem virág!)
Megittasul a kakukfű szagátul
És ráborul a csalfa délibáb...

De délibábon, ködökön keresztül,
Mint égnek tartott fordított harang,
Fehér lilom árnyékrajza rezdül
És halkan csenget benn egy tiszta hang.

Kútgémelek alján fölriad a csorda.
A lilom meg csendít csendesén.
... Zúg a Tiszának gátatbontó sodra.
Piroslik fönn egy csillag véresen.

S úgy állsz közöttünk szűzen és fehéren,
Imre Királyfi : Égi lilium,
Mint a kereszt a hősi sírokon,
Vagy szentelt ostya oltárteritéken.

Te vagy a multunk szent engesztelése,
Te vagy az ontott vérnek tisztítója,
Te vagy a magyar lélek szívverése,
Te vagy hitünknek új életadója.

Te benned fürdik meg pihés reményünk,
Hogy bizalomná izmosodjon Benned.
Titkon Tetőled kérjük : Meddig élünk?
Nyerünk az Égtől irgalmat, kegyelmet?

Mert hogyha kedve szájalomra hajlik,
Az Érted hajlik : Szent Vigasztalás !
— Csendíts liliumos szűz királyfi, csendíts,
Hogy eljöjjön a nagy Föltámadás !

Harsányi Lajos :

A fehér harang.

Királyi atyja vas-keze
Mindent megalkotott már,
Ragyogtak roppant templomok,
Csilingelt ezer oltár.

A gyermek nézte, nézte őt,
Sötét, királyi atyját,
Kinek szavára magyarok
A nyilaik lerakták.

A gyermek nézte, nézte őt
És felgyulladt a vére :
Mit alkothat ő is nagyot
Isten örök nevére?

A szent György-templom rejtekén,
Mikor nem látta atyja,
Kezébe vette a szívét
S az Úrnak felmutatta.

A szív nem piros alma volt,
Miben rubint-vér tombol,
Harang alakú volt a szív,
Harang volt : liliomból.

Az Úr megkondította a
Kicsiny magyar harangot.
Nem adott soha még harang
Oly bűvöletes hangot.

— Ezt add nekem ! — szólott az Úr, —
Hogy harangozzak véle
S juhászodjon parázna vér
A vad magyar szívébe ! —

A szőke herceg boldogan
Mondta : — Uram, ha kell, vedd,
Harangszivem szavában leld
Örök királyi kedved !

Azóta szól a kis harang,
Imre harangja reszket.
Kelet, Nyugat nagy népei,
Most vessetek keresztet.

Harangoz Imre szép szíve,
Kinek füle van, hallja !
A fehér szúzi életet
Ujjongva magasztalja.

Mert énekelni kell neki,
Világhírű magyarnak,
Kire a föld négy sarkain
Most tág szemek tapadnak.

Reá tekint a nagy világ
És ámulva elképped :
A Nyugatnak a vad magyar
Adta a példaképet !

Fehér virág, örök magyar,
Jó erkölcs kapu-őre !
Fajod, a keleti magyar,
Most csonka, megtört, póre.

Terítsd ránk szűz palástod,
Mi tornyunk, büszkeségünk !
Hogy lelki, testi kínban
Sokáig már ne égjünk.

Nézzen rád Európa
Új ifjú nemzedéke,
Mert te vagy néki ragyogó
És örök — példaképe !

Hortobágyi József :

Szent Imre zászlója.

Zászlószentelésre.

Lobogó zászlónknak
Legszebb ékessége :
Édes magyar hazánk
Csillaga, reménye.
Mi e zászló körül
Csatasorban állunk,
Föláldozzuk érte
Életünk, halálunk.

Ifjú, tüzes vérünk
Patakokban folyjon,
Nem nyugszunk, amíg csak
Fönn a hármás ormon

Nem ragyog hitünknek
Drága keresztfája.
Győzni kell e harcban,
Megesküszünk rája.

Diadalmas zászlónk
Imre keze tartja,
Nem hajol a szívünk
Se jobbra, se balra.
Elmegyünk mi véle
Döreibe, morajba,
Küzködünk, hogy szennyfolt
Sohsem esik rajta.

Kard van a kezünkben,
Drága talizmánunk,
Köréje csavarjuk
S diadalra várunk.

Máriás vitézek
Imára, imára!
Virágos kert lesz a
Magyarok hazája.

P. Jánossy Béla:

Magyar ifjak Szent Imre herceghez.

Ezeréves mult illatos virága,
Szűz rózsza, melyről nem mered tövis,
Hozzád jövünk e ráncszakadt, vak éjben,
Szentülni is, vigasztalódni is!
A szó sóhajra csuklik ajakunkon,
S feléd rimáncodik ma rab kezünk,
Érintsd hó liljomoddal gyógyulásra,
Érintsd szívünket szűz Szent hercegünk!

Illatként száll körül az áhitat ma
S könny sugarában áramlik feléd,
Te látod itt a letarolt erőknek
S a visszafojtott könnynek tengerét.
Jöjj hát közel, egész közel szívünkhöz,
Lehelj belé serényebb dobbanást,
Virág a nap felé: kibomlik arcunk,
De folyni könnyeinket ott ne lásd!

Ma líra illenék hozzánk, nem óda,
Kesergő líra, jajszavas, komor...
Kőszirt vagyunk, melyet romokba lökni
Sötét vihar haragja ostromol.
Zúzott gallyak a népek erdejében
Mi magyar ifjak, vesztve célt, irányt...
Nem sápadt líra árnyazhatja szánk' hát?
Avagy verdesse véres dythirámb?!

Távoli csillag tünt világ ködében:
Ragyogsz egy ezredévnek homlokán!

Már szinte véltük, szétmállott a szent mult,
S a végzet örvényébe hulla tán . . .
S most, most mikor riadt szívünk harangján
Vészhangot üt kemény idők keze :
Fáradt szemünkbe új látást varázsolsz
Eszményeinknek szűz Szent hercege !

Te fényben éltél, pompázó magasban,
De földig törted fürtös fejedet,
S virágélted, óh leventék virága,
Alázat, szentség, bűvös jele lett !
Mi, ifjaid, szent bánat sarjadéki,
Térdig tapos 'lábunk üszökbe' bár, --
Mi napba nézünk, szent orcád tüzébe,
S roncsolt szívünk szép, új reményre vár !

Királyi fő — alázat pántja rajta,
Szabad kar — mely ma gúzsba kötve ráng ;
Édes magyar hon drága szentje lettél, —
Vár még egy fényes, jobb jövő reánk !
Izzó rövid lét, majd örök virágzás . . .
Könnymarta arcunk fog nevetni még,
Mert mi vagyunk a szentek unokái,
Kínokban edzett ifjú nemzedék !

Utolsókból leszünk mi még az elsők !
Kettős a jel : honszerelem s a hit,
Ha majd lehánytuk lázas, sok sebünkről
Ezer fájdalomunk gyászos rongyait !
Te csak lebegj, lebegj dicsőn felettünk,
Kinél szent ezredévünk kulcsa áll,
S ha ránk özönlik szűzi ifjúságod :
Az élet kincse vár ránk, nem halál !

A vérvihar, könny, átok, szenvedés, jaj,
Amelyben életünk fogantatott,
El nem rabolható vágyát szemünknek :
Meglátni még a felkelő napot !

S ki szent fejedre koronát tehetél,
 Mely lankadatlan fénnel fénylik ott,
 Becsület, hűség gyémántkoronája
 A mi fejünkön is ragyogni fog!

Nincs merre menni, csak szent szellemedhez,
 Más út főlegve, mesgye, nyom sehol,
 Nincs példa, csak mit életed virágzik,
 Hű, bársonyos szó máshonnan se szól.
 Az égi Jobb lelankadott fejünkről,
 Te most fejünkre visszaesded ezt,
 S enyhülni fog örökvágyó szívünkön,
 Mit hordozunk: a nagy magyar kereszt!

Szent Imre, élő, eleven valóság,
 Előtted állunk, magyar ifjúság!
 Szívünkbe' hit, remény, bánattal égő,
 S fejünkön pálma helyett mirtuszág!
 Fogd meg kezünk s vezess megint az úton,
 Melynek ormán új ezredév ragyog,
 S a méltó, nagy célt megtalálni újra,
 Veled megyünk, mi, ifjú magyarok!

(Kolozsvár.)

Kocsis László:

Prológus.

(Elmondja a XX. század regós diákja.)

Bujdosó élet deres teléből
 Jövök hozzátok, mai magyarok.
 Ünnepi köntös rongyos gúnyruhámon,
 Tört szavaimban lelkes ujjongás
 S haldoklót látó szemem hús tükrén
 Remény smaragdja szikráz szivárványt.
 Elvesztett harcok bús kudarcában
 Égre dobbantom dacos kedvemet
 S a szent Királyfi hangos hegedűse

Vagyok a fagyott rónák tájain,
Az életé, mely most koronátlan,
Örömtől távol gyászol, didereg
S a szerte-rabolt rögben könny-virág
Szirmába rejti esett sorsunkat.
A hullafoltos, kékült ajkakon
Reményt hárfázik regös énekem
S mint kobzos ősom századok mélyén
Megcsillogtatom egünk csillagát,
Hogy hinni tudjon törpe, tönkre vert
Lelkünk a magyar ezerév kódében,
Hogy látni lássa gyásza elmulását,
Éledni érezze vérző elbukását,
Liliom-tipró utaink szélén
A jajgatásban élet-vágy zenéljen,
A korhadtt fának odvas sebhelyén
Rügybe pattanjon friss ág hajtása,
Öregek rekedt kórusát túlzengje
A fiatalság harcos himnusza,
Szennyves árvizünk medrébe forrásod
Vizéből csurgassunk, Hercegünk, vizet,
Tisztátalan rétünk virágait
Fogadalmad fehérre öntözze,
Zabolátlan uralkodó kényünk
Kötözze liliom-koronád abroncsa,
A vérünk véres zúgását állítsa,
Áldozat-kőre a Te szent kezed,
A csókunk ízét fürdesse fehér
Hattyúként ajkad jószág ízévé,
Mátkánk legyen a testvéri béke,
Arany ragyogjon szívünk köntösén,
Mint ahogy szíved égő aranya
Lángolt a nászod éjjelén... Hercegünk,
A hervadásban Te vagy az új virág,
A néma éjben fényes intelem — :
Ma is pogányok dülják berkeinket,
Ma is tarolják szálfa érdeinket,
Ma is gazdátlan árva koronánk,
Ma is várják a megváltó csodát,

Fehérvár piacán gyűlnek, gyülekeznek,
Hallom rianását gyílok zörejének,
Porba bukott ország emelinti fejét,
Sátán suhogtatja goromba vesszejét,
Gonoszság nászából gyógyulni akaró
Néped kiált számon : Hercegünk, a hajó
Csak Te vagy, Te lehetsz, jöjj hát közénk vissza !
Hercegünk, téged vár vert nemzeted sirja !

Bujdosó élet deres teléből
Jövök hozzátok, mai magyarok.
Kilenc évszázad glóriás fényében
Ragyogni látom csillagunk s a csillag
Te vagy, Hercegünk, Te vagy az ifjúság
Friss áldozata, hogy élni tudjon
Gyász-sorsba zuhant nemzetünk.
Te vagy ihletőnk, meddő, merengő
Kor fiaiban Te csiholsz lángot,
Te adod vissza a kar akaratját :
Szétzúzni nyirkos börtön-falakat,
A vér börtönében vergődőket,
Sovány kenyéren tengődőket
Te rántod vissza élő utakra,
Csüggedők csúfos arcába világolsz,
A gyávaságnak vétót kiáltasz,
Liliomot szórsz tarolt kertünkbe
S acélos vért poshadt erünkbe.
A csókolatlan árva ifjúságunk
Ajkára nyomod hét szent csókotat,
A hitnek csókját : boldog jövendőre,
A szeretet csókját : élni testvérként,
A tudás csókját : győzni hamisságon,
Az alázat csókját : bízni az erőben,
A munka csókját : kilátni mélységből,
A tisztaság csókját : mocsárt általlépni
S a rögnek csókját : szeretni honunk.
Hercegünk, a hervadt ország
Kertjéből eljöttek sápadt virágaid
S körülállják királyi trónusod.

Nászünnepre jöttek gyászból, viharból,
A Te országod ujjongó nászára
S királytalan sorsuk hárfájáról
Kiéneklik kiáltó énekük :
Te vagy ma az egyetlen reménység,
Bomló éjféiben szétomlott fajunkra
Te sütsz napként, királyi napkorong
S mint vezér, Királyfi, édes Hercegünk
Te vértized fegyverbe, Krisztus köntösébe
Új harcra országod ifjú hadait !

Bujdosó élet deres telében
Igy szölok hozzátok, mai magyarok !

Lendvai István:

Imre királyfiról való történet.

Imre királyfi egykor elaluvék,
kék Balaton partján a fűben nyugovék,
arany virágok közt, pávamararak közt
kék Balaton lánya így en szólamodék :

— Hej, Imre királyfi, szép ifiak szépe,
járulok ékes orcádnak elébe,
küldött én szerelmem, meg is megjelentem,
jösszte holdas éjjel vízi nép közébe.

Jösszte holdas éjjel, vár aranyos csolnak,
tejarcú leányzók abban kalauzolnak,
ezüst az ülésed, patyolat fekvésed,
édes énekszóval meg is vigaszolnak.

Én vízi apámnak gyémánt palotája,
éjnek évadján kinyílik a tája,
oda, ha lesétálsz, kamarám elé állsz,
szólal az üvegfaék gyenge muzsikája.

Gyenge muzsikára omlok is elébed,
koszorús hajammal örökös cseléded,
palotám palotád, kertem a kertet,
holtig meg is ural balatoni néped.

Rózsa a rózsával, úgy hajolunk össze,
csudagyönyörűség szívünket fürössze,
úgy léssz királyom, kegyes parancsolóm.
Hej, Imre királyfi, palotámba jösszte !

— Ne hívjál, ne szólíts, kék Balaton lánya,
gyémántpalotádnak nem vágyom utána,
palotám megépült egek közepéből,
ablakán kihajlik Királyok Királya.

Ne hívjál, ne szólíts nádi hegedűvel,
angyalok serege szebb muzsikát művel.
Nem éjnek évadján, leányzók csolnakján,
felszállok én oda déli napverővel.

Ne hívjál, ne hívjál kertedben nyitóra :
mennyei nagy kertben örök aranyrózsa,
liliomkezében hölgy tartja gyengéden,
Ahhoz szállok én fel örök hódolóra.

*

Kék Balaton lánya sirva futamodék,
Imre királyfira megnyílt a mennyég,
aranyfellegek közt, zengő angyalok közt,
Szűzanya Jézussal meg is mutatkozék.

Magasi Artúr:

Ime, a magyarok báránya...

Ma buzgóbb a mi magyar imádságunk,
ma fájóbb a mi magyar szégyenünk ;
Szeretnénk büszke fővel ünnepelni
és sírás minden ajzó énekünk.

Szent Imre herceg...
nézd, mi lett a néped...

tövis csúfitja díszes homlokunk,
a koronánkat lelopták fejünkről,
szent magyar vérünk, a mi gúnypalástunk
vörösen vérzik minden sebhelyünkből.

S Te, a Felségesnek szüzi Báránykája
a szüzek áldott, titkos seregében,
a szent fehérség legszebb hóvirága
fenn jársz a fényes, győzedelmes égben.

S mi felsírunk Hozzád...
Téged szeret a büntető Hatalmas...
kösd meg az Úrnak villámló kezét
és kérd könyörgő magyar imádsággal,
hogy fakasszon ránk magnövesztő hajnalt,
ébredő békét, győző magyar hajnalt.

Téged szeret az Úrnak szent szíve...

Te vagy a legszebb, legcsillogóbb kezdés,
százezer viharra mosolygó porszem,
éneklő napfény rémes éjtszakában,
átkozott tusák közt bimbósodó béke,
oázis szomjas, magyar pusztaságban.

Téged szeret a szent szerelem Lelke...

Te vagy a szent gyermekség legszebb gyermeke,
puha kezecskéd imádságra csuklik,
okoskán hallgatsz bölcs Atyád szavára
s még éjjel is felkelsz Ave Mariára...

Téged segít a harcok Istene...

Te vagy a legszilajabb ijjú hős magyar;
őseid vére dobog a szívedben,

turáni álmok altatnak el éjjel
s az éjtszakában vad magyar vitézek
robognak győzőn szerteséjjel.

Téged meghallgat a szüzi Asszony ...

Te vagy a legfehérebb magyar lilium ;
a templom csendje igézve ihlet
s mint bűvölt jószág hullasz a porba,
ártatlan ajkad bűnbánattól sápad
és szüzességet fogadgatsz dalolva.

Téged szeretnek az összes szentek ...

Te vagy a zsengek áldott rügyezése ;
Pannóniának szent hegyén szaladgálsz
és hétszer csókol prófétai lelked ;
ítélő jóslat parányi szíved,
megérez minden égvivó szerelmet.

Könyörgünk, kérünk ...
Szent Imre herceg, nézz le ránk az égből,
mi könyörgünk hozzád,
a vérednek vére,
légy tenvérednek szószóló vezére.

Boldogságodban is láthatsz bennünk,
látod leomló, romló magyar várunk ...
Ne szégyelj minket,
ne szégyeld a mi bárgyú gyávaságunk !...

Látod a bűnös néped bűnhődését,
a vesztés álmok vesztés jajsavát,
magyar vetésben láthatod kaszálni
a sorsteremtő ... sorsölő halált.

Látod az Isten sújtó jobbkezeiben
a szolgaságunk minden szégyenét
s a rút szomszédok rabló hajszájában
hallod a gyilkos káröröm-zenét.

Látod a néped elsodort hatalmát
és Szodománknak minden szörnyeit,
a végzet les ránk gyilkoló nyilával...
és nekünk senki... senki sem segít.

Te voltál első, szüntelen reményünk,
Te vagy reményünk végső szalmaszála.

Hiába sírtunk fel eddig az égre,
nem volt számunkra szánó segítsége.

Szent Imre herceg,
Téged szeretnek...
imádkozz értünk,
megdicsőült vérünk!...

Fohászkodj forrón,
hogy virradjon már az a magyar ünnep,
hogy nagypéntekből karácsony legyen,
hogy Lázár újra kikeljen a sírból,
hogy a Hatalmas új csodát tegyen.

Fohászkodj forrón,
hogy a tűzhelyünkön forrjon fel a jólét,
koldus rongyainkból palást selymesüljön,
a keresztünk is bimbózásba kezdjen,
és more telkünkéből új tavasz derüljön.

Fohászkodj forrón ;
Te vagy utolsó, egyetlen reményünk ;
ha rád sem hallgatna az ég szíve,
kajánul ássák tovább a sírunkat,
és meghal benne népednek hite...
az ezredéves szent magyar mise.

De nem ! Mi bízunk Benned.
Imádkozz értünk !
Téged szeret a nagyhatalmú Isten.
Könyörödj értünk !...

Teérted talán megbocsát nekünk,
megindítják kérő, fájó könnyeid.
Te vagy a magyarság szüzi Báránykája,
ki elveszed a néped bűneit.

Mentes Mihály :

Imádság a két hazáért.

Szent Imre herceghez.

Versengett érted két áldott ország :
Nagy Magyarország s boldog Mennyország.
Várt István trónja és várt az Isten.
Te föl, az Égre emelted orcád ...

Siratott István s hű magyar népe,
Hogy égi trónra hívott az Isten.
Mert tavasz voltál, reménység voltál
És mentél mégis ifjan és frissen.
Most is idézlek, hívlak, kereslek,
Királyi herceg, Szent Imre herceg.

Nézd, reánk törtek kegyetlen hordák :
Örökségünket szétdarabolták.
Hegyeink kincsét, arany-ezüstjét,
Mezőnk kalászáét, erdeink vadját,
Az ősi földet, az ősi népet
Rabolják, osztják, viszik, ragadják.
Seregünk sincsen, vezérünk sincsen,
Mért vett el tőlünk téged az Isten?
Jajjaink fáradt sóhajba vesznek.
Ó, hogyha jönnél ifjú sereggel
S vezérünk lennél, Szent Imre herceg !

Koldus országban kolduskenyéren
Marakodunk bús itt maradottak.
Gyenge az éhes ... Erős a karja,
De szíve sincsen a jóllakottnak.

Féltetni, védni kellene egymást
Testvéri szívvel, testvéri karral,
Könnyet törölni, sebet kötözni...
S farkasszemet néz magyar magyarral.
Szétdarabolták a hazánk testét :
Minket a testvér-gyűlölet ver szét.
Hol az erős kéz, mely összefogna?
Hol a csillag, mely mindnek ragyogna?
És hol a szív, mely mindért dobogna?
Szent István trónja, szent koronája
Üres és árva...
Hozzád zokog föl az árva nemzet,
Királyi herceg, Szent Imre herceg!

Ó, hová lettél két örökségünk :
Szép Magyarország, boldog Mennysország?
Az ősi földet szétdarabolták.
S az Ég, a drágább, nem kellett nekünk.

Védtük a földet. Túrtuk a földet ;
Belévetettük szívünket magnak.
Vártuk : kikel tán a boldog élet,
Hisz könnyünk, vérünk volt rá a harmat.

A boldog élet, álmunk és vágyunk :
Kövér gulyák és tele kalászkok,
Tele kamrák és hús tele pincék,
Öröm és vígság, dalok és táncok,
Pihenés, munka, éjjel és nappal,
Rohanó vágyak, rohanó évek,
Elszálló álom, elfoszló mámor :
Csöpp földi élet, haló kis élet...

És elfeledtük királymagunkat :
Hiába sirt föl árván a lelkünk.
Sasoknak hívott minket az Isten
S mi sárban túró kis férgek lettünk.
Örökségünk volt a végtelenség,
A fény, a nap, a lélek, az Isten...

Két hazánk is volt : Szent Imre herceg
Két öröksége ... És most egy sincsen ...

Az ősi földet szétdarabolták
S az Ég, a drágább nem kellett nekünk.
Szép Magyarország, boldog Mennysország,
Ó, hová lettél, két örökségünk? ! ...

Istennek Szentje, ragyogó, tiszta,
Istenhez minket vezérelj vissza !

Két szép hazánkat szerezzed vissza !
Könyörögd vissza !

Mindszenty Gedeon :

Már nincsen Imre...

Már nincsen Imre, már fölment az égbe,
Az angyalokkal szűzen játszani, —
Imát e földön többet nem rebegnek,
Ah ! nem, mosolygó halvány ajkai.

Ott nyugszik immár gyászos ravatalján,
Kézében ékes lilium vagyon ;
Oly szépen nyugszik, mint a hold sugára
Bús fenyvesekkel árnyékolt tavon.

«Ó, mért hagytál itt, jó fiam, szerelmem,
Hogy válhattál el tőlem ily korán?
Mért hervasztád el nemzedet reményit
Te legszebb gyöngy a magyar koronán?»

Zokog föl búsan, két térdére hullva
István, a szent, de megsebzett király.
«Ha te meghaltál, ó, mondd : a kereszttel
E most megváltott nép elé ki áll? !

De Imre hallgat, — atyja jajfohászan
Sem nyílnak föl hideg kebele,
Csak egy-egy égő fáklya lobban olykor,
Miként ha enyhe választ intene.

Elalszik az is, elhamvad buvában
Minden kis fény a ravatal körül;
Csak István virraszt és István szívében
A honfibú ég egyesegyedül.

Ennek szent lángján forrva, gyuladózva
Az égre veti könnyes szemeit:
«Ó! mentsd meg, Isten, a hit új hazáját:
Elvesztünk, hogyha jobbod nem segít!

Nem kérek enyhet, balzsamot szívemre:
Mert te akartad, hogy legyen sebes,
Hanem könnyörgök neked, Istenemnek,
Ó vess pillantást e hú népre, vess!»

Alig rebegte el hő, szent imáját,
S ím a lilium Imre jobb kezén
Fölnyúlik lassan, — s szép fehér virágon
Lobogni kezd egy églövellte fény.

A fényből aztán csillagok teremnek,
Belőlük egy kéz koszorút fűze,
S a koszorúban ott állott szeliden
Jézus szent Anyja — a szűzek szüze.

«Fiam! az ég meghallgatá imádat
S engem küldött e honnak gyámolul,
Csak lábaimhoz fuss, te jó magyar nép,
Hahogy feletted az ég elborul.

Én kérek áldást majd békés hazádra,
S ha véres síkra szállnod kellene,
Én leszek, aki zászlódat vezérlem,
Én, harcaidnak védő szelleme!»

Szólott a szent Szűz — s eltűnék a fényben,
 Utána menten a hajnal hasadt,
 Melyben egy nemzet jövődjé égett,
 Mutatván vért, de rózsát is sokat.

S Istvánnak többé már nincs honfikönnye,
 Eltelte szívét a menny vigasza ;
 Mert bár elveszté legszebbik reményét,
 Ó, de Anyát nyert az édes haza !

P. Nagyfalussy Lajos:

A fehér sír.

Magyarország gyászban,
 A mennyország örül :
 Szép hófehér liliumok
 Koporsója körül.

Hófehéren, rajban
 Liliomos angyal :
 Lelke fölszállt Istenéhez
 Liliomos haddal ...

Fehérben, fehéren
 Jó özvegy arája,
 Fehér mirtus-koszorút tesz
 A koporsójára.

De mélyebb, keményebb
 Az apa bánatja,
 A földön reményét,
 Háza szeme-fényét
 Siratván siratja.

A szentnek is nehéz
 Az Isten ily titka,

Sötét, mint a zordon éj, a
 Fehér márvány-kripta.

Nem, nem ! Az a kripta
 Nem a remény zárja :
 Első és szent halottjához
 Szentek sorát várja.

Szentek sorát várja
 Boldog ezeréven :
 Átvilágít az élő hit
 Poklokon és éjen.

Ide, magyar ifjak !
 Szent tetemre-hívás :
 Fehérvári fehér sírhoz
 Nem illik a sírás.

Fehérvári fehér sírhoz
 Csak szent eskü illik :
 Hívek leszünk Szent Imréhez,
 Szűzi magyar szelleméhez,
 Hívek mind a sírig !

Németh István:

Alázatos invokáció a szent herceghez.

Ha van mélység, amelyből felnyögő sírások
jajjos keserve felharsog az égig :
akkor esdőbb sírás nem harsant soha
a Mindenségen könyörögve végig
esett magyarok esdeklésinél.

Ha van nyomor, amelynek rettentő marását
szenvetde test és ostorozott lélek :
akkor vertebb fiak nem nyögtek soha
és nem sorvadtak tépettebb remények
tiprott magyarok reményeinél.

Ha van halál, amelynek kínzó ölelését
féli élethez kapaszkodó beteg :
akkor görcsösebben nem kaptak soha
a lét után még bús emberkezek
szegény magyarok hős karjainál.

...Lásd — Hercegem ! — ma ilyen dúlt panasszal
zuhog Eléd az invokációm ;
s mint megdagadt folyam zengő tavasszal
meg nem pihenhet bármily stáción
a végtelennek tetsző, titkos tengerig :
beszédem is jajgatva átzuhog
nyomor-völgyön, halál-szoroson,
míg el nem ér az örök Egekig.

És hallanod kell könyörgésemet,
mely áttöri az angyalok karát,
s az üdvözültek boldog énekét,
hogy hallja azt a szépséges mennyország :
a Háromságban örök Egy-való,
a megkönyörgött, boldogságos Asszony,
István-atyád, atyádfia : László,

az égnek gyöngye : Margit s az a drága
szent Erzsébet és mind a többiek.

Hogy hömpölyög Feléd a sok panasz
s Téged keres minden, alázatos főhász,
lásd — Imre herceg ! — mind azért van az,
mert itt lenn nem találsz
ki nem fosztott magyart.

Te vagy az Égnek legkülönb magyarja,
Isten barátja, szentek ékessége ;
ha Rád tekint az édes Boldogasszony,
felejtí, hogy hűtlen lett a népe. ,
Neked, Neked kell mellettünk felállnod,
liliom-kardod kell a Harag ellen
csatába vinned,
hogy Béke jöjjön, kenyér-illat legyen,
legyen meleg a viskók vackain,
a hit madara repdessen az égig,
a tiprott kertek újra liliomtól
s jó mentától illatozzanak.
Neked, Neked kell most az élre állnod,
sírva vezetned bűnök rongy magyarját
a megbocsátó Szívnek édes közelébe.
Neked, Neked kell értünk leborulnod
az Egy-hatalmas zsámolya elé
s megcsókolnod azt a szöges ostort,
amely szegény fejünk felett suhog.
S ha van bocsánat, irgalom nekünk,
akkor Teérted megnyerhetjük azt :
akkor a csonkból újra ép, egész lesz,
s felette Boldogasszonyunk virraszt.
És élet ébred minden rom felett,
fehér tavasz dalol az Égre fel
s a gyász után az Isten új magyarja
— ó, hozd el, Imre ! — újra ünnepel !

... Lásd — Hercegem ! — ma ilyen dúlt panasszal
zuhog Eléd az invokációm ;

s mint megdagadt folyam zengő tavasszal
meg nem pihenhet bármily stáción
a végtelennek tetsző, titkos tengerig :
beszédem is jajgatva átzuhog
nyomor-völgyön, halál-szoroson,
míg el nem ér az örök Egekig.

Bárdosi Németh János:

Szent varázs csillag.

Mint kis minisztráns sokszor eltűnődtem
A képed előtt, boldog Imre herceg.
És úgy találom, a szálló időben
Még most is az a régi gyertya serceg.

Az ablak rácsán süt a nap vidáman.
És izzó bíbor rózsza és az oltár...
Ó, hercegem, a sok harangvirágban
Az álmainnak koronája voltál.

Azóta annyi fény után szaladtam !
Ó, hányszor csalt a pénz, szerencse, álom,
S aranyhalak a csillanó pataokban.

De minden fényen túl, te drága csillag,
A mosolygásod öröknek találom
És alázattal Szent Varázsnak hívlak.

Pakots Károly:

Erdélyi sírás Szent Imre előtt.

Hősdalainkból, templomainkból messzire űzött ifjú-király :
sátoros ősmagyarid unokái ma csüggeteg' állunk,
sírva megállunk Trianon-ország lábainál.

Menni szeretnénk ős Budavárba, de állnak előttünk új tilalomfák :
szuronyos erdők, szörnyű sorompók, dögkeselyűs-szemű rőt ka-
tonák
és rabnyakú Erdély lábai lomhák.

Áll a határon százezer ifjú magyar s a jövőbe tekint mereven,
könnyezi titkon szörnyű jelenjét : ősi hazája börtöne lett. Jaj
álmainak nincs már híre sem.

Kihullt a kezünkől szent jogarunk, hajh, holdragyogású fehér
liliomszál ;
eladtuk a lelkünket Delilának ; most vakon és kopaszon búza-örlős
kört szaladunk, rohanunk a malomnál.

Ezerévnél előtte voltak apáink messzire-néző pusztacsikósok :
ma saját hegyeinkből szakadott köveken morzsoljuk idegennek a
búzáat
és kenyereünk könnyel telesózott.

Ezerévnél előtte voltak anyáink hős fiaikra büszke anyák : ma
égre sikoltnak, hogyha születnek ölükbe sírós szemű barna fiúcskák
e jajteli, árnyteli téli világra.

Ezerévnél előtte voltanak itten víg dalolások, pusztai tánc :
ma igábefogott nyakú néma legények mennek a röghen ;
húzza menésük' ezerszemű lánc.

Míg Te valál magyar ifjak erője s liliomjogarodra figyelt a szemünk ;
míg asszonyi szó nem részegítette a pusztá-nevelte levante-szívünk' :
nemzetek élén volt a nevünk.

Most népek kacagása vagyunk itt : rozsdás szegre akasztva a hár-
fánk ;
csak nyugovó szelid éjjeleken szól sajgó kebelünkben a régi re-
ményesség :
lesz még egyszer a bércezen a vártánk,

mikor újra kezünkbe ragadjuk a lélek megtaposott liliomjogarát
 s körmünkkel kikaparjuk a sírt, hova szent magyar álmodni
 pihentél;
 hogy bús hegyeinkből síkra vezessed szent akarásunk nagy rohamát.

Akkor magyar ifjak útrakelünk nyihogó paripákon s állhatnak
 előttünk
 szörnyű sorompók, szuronyos erdők: rohanunk, míg az álmunk
 gyors paripája
 meg nem torpan erős Buda, ős Buda lábainál,
 ó Imre királyfi, te ifjú-király!

(Szatmár.)

Radványi Kálmán:

Szent Imre.

A Szent György templom ívei alatt
 Az éj leplébe burkolózva térdel
 A herceg. Szíve, ez élő kehely,
 Isten borával színültig tele.
 A boldog ihlet édes mámorában
 Szemét az ég rejtett titkába fúrja:
 «Mit adjak néked, népek Istene,
 Hogy méltó legyek a nagy föladra,
 Mit nékem szántál?» — Az ég megnyílik
 S az Úr szól: «Imre, maradj tiszta, szűz!
 Véred viharját kemény fékbe fogd!
 A szüzességet ajánld föl nekem!»

A herceg szívét körmös gond szorítja:
 «Nem értelek, Uram. Mik a terveid?
 Apám országát nem öröklöm-e?
 A koronát Te küldötted nekünk,
 Hogy abroncsával összekössük itt
 A széthúzó, a szilaj népeket.
 A koronával földi gondot adtál:

A család gondját ; küzdelmek hevét ;
Kardot és öklöt ; tervek bonyodalmát !
Mi lesz a néppel e vad zűrzavarban?.

S a hang ezüstje újra zeng feléje :
«A szűzesség a legdicsőbb erény.»

Imre csatázik a kétes homállyal :
«Nézd, Európa ifjú teste izzik,
Vulkánok vére lüktet az ereken.
És vihar dül a népek tengerén,
Fölkorbácsolja tüzes ostorával
Az indulatok vad hullámain.
A test szolgálai, a pogány erők
Csatára kelnek Isten erejével.

Atyám kezében a gyepelő s a kard ;
Szemében villám és szelid mosoly,
A bölcs jósnak hódító hatalma.
Atyám a lelkek hinárjába markolt,
Acélsarokkal e talajba vágott ;
Szava csattogott — s minden szava törvény,
Isten törvénye és ország törvénye.
Órjas agyával átfog népeket,
Évszázadokba fúrja be szemét ;
Államot alkot : rétegekre bontja.
A fajok, nyelvek kűsza Babelét
És mindenkit saját helyére állít.

Évezredekre összekalapálta
Az állam-gépnek élő szerveit
S az Isten lelkét lehelte belé.
A gép testében Krisztus szíve izzik
S fénnel, meleggel édesíti át
Az új országot. — S bennem ég a vágy.
Hogy ezt a népet boldoggá tegyem.
Apám kezéből ha kihull a kard,
Én fölveszem. Ha karja lehanyatlik.

Ha szemében a villám megtörik
S a koronának szörnyű súlya majd
Fejét lenyomja : — én állok helyébe !

S az égi szózat tisztán cseng az éjben :
«Testben, lélekben légy szűz, Imre herceg !»

Imre kitárja reszkető kezét :
«S mi lesz népemmel? Jól tudod, Uram,
Hogy a *családban* rejlik az erő,
Amely a nemzet testét élteti.
Mi célért küzdök, hogyha nincs fiam,
Ki megszorozza sikereimet?
S aki folytatja életem művét?
Megvalósítja fényes álmaim,
S amit akartam, — azt ő tette váltja?
Azt kívánod, hogy ne legyek király,
Hadak vezére, Krisztus katonája,
Pogányok féke, országom ura?

S az Úr szólott és szava érce csengett :
«Királlyá teszek téged, Imre herceg !
A tiszta ifjak szent királya lesz.
A palástod a szüzesség legyen,
Fejedre égi koronát teszek.
Ne szóval hirdesd ; — tiszta életed
Tanítsa itt örök törvényemet :
Csak az a nemzet lesz nagy és dicső,
Amelynek tiszta ifjúsága van!
A szó elhangzik, de a tett örök.
Te Isten ténye, élő példakép
Oltáron állsz és onnét hirdeted :
A tisztraság nagy tettek ihletője ;
A mocskos vérben gyávaság lakik,
A szűzi vér hulláma fölemel
A tespedt élet párás légköréből.
Az önzés irigy ördögét legyőzi,
Magasztos, édes áldozatra kész.

A tiszta vérben születik a dal ;
Testvére ez a vidám napsugárnak,
Fürge pataknak, mosolygó virágnak,
Testvére minden ártatlan örömek.

Királyá teszek téged, Imre herceg.
Örökké trónolsz égi trónodon.
A magyar ifjak szeme rád tapad
S epedve lesik szent parancsaid.
S te uralkodsz a tiszta szíveken,
Beléjük öntöd ihlető erődnék
Sebet gyógyító édes balzsamát.
Ez a te boldog és szent hivatásod !

A tisztaságot ajánld föl nekem !»

A Szent György-templom ívei alatt
Magába néz a boldog Imre herceg.
Fölszall, szemét a messzeségbe fúrja
S indul útjára, — a jövő felé.

Sík Sándor:

Himnusz Szent Imre királyfihoz.

Krisztus ojtásának első eredése,
István király kaptárjának gyenge arany méze,
Szent Imre királyfi !
Kínzott földünkön a fiatal vetésért,
Árva magyar reményünkért, könnyörgünk, ne késsél
Krisztust megimádni.

Tedd a homlokunkra hűvös kezéd, kérünk,
Hogyha szilaj pogány módra lomha sötét vérünk
A fejünkre lázad.
Láncait a hitnek ha tördeli gögünk,
Csillagtüzes szemeidben hadd égjen előttünk
Királyi alázat.

Ojtsd lelkünkbe lelked, mennyei ojtóág!
István király avított kertjén serkennek a rózsák:
Jöjj nyesen, kapálni!
Áldozatod árán kik tieid lettünk:
Maradj a mi fejedelmünk, könyörögj érettünk,
Szent Imre királyfi!

Szepessy László:

Szent Imre ravatala.*

Koronázó város, ős Székesfehérvár,
Szent király szent fia ravatala vagy már!
Tündöklő gyászpompád ezer gyertya fénye,
Mégse bir legyőzni, sötét bánat éje!

Mosolytalan égen ködlő barna felleg
Sóhajodból gyült tán, árva magyar nemzet?
Négy ezüst folyamod talán attól árad,
Belesírta könnyét az országos bánat...

Legfeketőbb színből szöve annak gyásza,
Kinek fején reszket fényes koronája;
Imbolyog a lépte, megrogy ina, térde,
Úgy borul szent fia holtteste elébe.

Egyet int a király s a templom kiürül.
Ő van ott és a bú egyedül, egyedül...
A bú most a király, uralkodik rajta,
Szívszaggató szokat zokogtat az ajka...

«Szeplőtlen szüzesség gyöngye gyöngyvirága,
Huszonhárom tavasz édes mosolygása,
Kit meg sem érintett izzó heve nyárnak:
Hallod-e siralmát az édes apádnak?

* Melodramatikus zenéjét szerző: *Lányi Ernő*. Megrendelhető *Klökner*
Ede zeneműkereskedésében: Budapest, VIII., József-körút 18.

Büszke koronámat már fejedén láttam
Újult dicsőségben, örök ragyogásban ...
Ki ül már trónomra, ha majd sirba zárnak?
Hallod-e siralmát az édes apádnak?

Trónod ravatal lett, palástod szemfedő ;
Éljenező ország jajszavas temető ;
Koronázás napján mennyben koronáznak ...
Hallod-e siralmát az édes apádnak?

Vigadozó kürtök gyászindulót búgnak,
Gyászindulóját a legutolsó útnak ;
Háromszín lobogók hollószínűre válnak ...
Hallod-e siralmát az édes apádnak?»

Libbenő gyertyafény bús árnyéka táncol
A szenvedő király sok-sok sóhajától ;
El-elmossa szavát könnyének zápora,
De roppant fájdalomát semmi el nem mossza !

«Országos gondjaim vigasztalatója,
Hervadt, kopár őszbe nyíló őszirózsa,
Letépett a halál : gondolhoz bánat támadt ...
Hallod-e siralmát az édes apádnak?

Lombosodni kezdett hit fiatal fája,
Pogány szelek ellen ki vigyáz már rája?
Szegény hazám, reád kemény napok várnak ...
Hallod-e siralmát az édes apádnak?»

S mintha az oszlopok megrázkódtak volna
Magyar haza szóra a magyar templomba ;
Kívül a nap arcát felhőfátyol fedte,
Ablakon át vékony, gyér sugarát verte.

«Magyar ifjúságnak elszállt példaképe,
Hervadó feleség elszállt üdvössége,

Itt hagytál bennünket rettentő magánynak ...
Hallod-e siralmát az édes apádnak?

Záruló szememet ki fogja le majdan,
Kit áld meg két karom, búcsúzkodó ajkam?
Ó, ha most életre lehelni tudnálak!
Hallod-e siralmát az édes apádnak?»

Túl a felhőn, túl, túl a siratott Imre
Nagy Pátronánk előtt lehull térdeire :
«Vigasztald meg az én drága jó apámat,
Bús lakója lennék így a mennyországnak !»

... Fekete gyászterem komor sötétsége
Belevész hirtelen csodás fényességbe,
S a ravatal fölött sugárzón, ragyogva,
Bánatosan leng a magyarok Asszonya.

«Én szólítottam át fiadat az égbe,
Soha el nem muló, örök dicsőségbe ;
Szűzek seregének legszebb lilioma,
Fején tündöklük a mennyei korona !

Én leszek helyette szép országod őre,
Dicső magyar népem boldog vezetője !
Ha jogarod gyöngye kézre szállna néha,
Védi Magyarországot örök Királynéja !»

«Vedd hát oltalmadba hamvadó hazámat,
Felajánlom tiszta magyar koronámat !
Míg szent kereszt marad orma ékessége,
Szegény országunkat drága kezéd védje !»

A magyar királynak ki is derült arca ;
De mint a Szűz Istvánt egymagára hagyta,
Szívének sebei felszakadozának ...
«Hallod-e siralmát az édes apádnak?»

Székely László :

Szent Imre sírja.

A szentek hamva termő, drága mag.
Ha el is porlad lent a föld alatt,
A sár alól is egyszer csak kikel
Ezerszeres, megnőtt erőivel.

Az elszállt lélek rálát, rávigyáz.
Míg lent zokog a vaksi földi gyász,
És lelket öl a bűn, a szív-aszály :
Ő meghall mindent s néha visszaszáll.

A megtagadott, megtört földi test
Halála után működésbe kezd.
Ereklye lesz — erő — kapu — kilincs —
Felpattan nála minden bűn-bilincs.

Mikor viharra kondul a harang,
Villámhárító lesz a drága hant,
S ha már a gáton férfi nem akad,
Minden kísértést magába fogad.

Ég s föld között hare dül a lelkekért.
Ő, százszor boldog, aki ide tért.
Szent Imre sírja oltár, oltalom :
A Bűn fut tőle s győz a lilium.

Jaj, ifjúság, birkózó Anteusz,
Akit sok simán-gyilkos kar lehúz :
Ez a hant áld, erősít, prédikál,
Az lesz a győztes, aki rátalál !

De jaj, ki tudja, merre szállt pora?
Rég elhordotta zord idők sora.
A szél, ahol akarja, ott lehel :
S a kincses porral egy hon telhet el.

S bár összedőlt és jeltelen a sír,
Közöttünk száll és hat a drága ír.
Akit meggyógyít, áldja érdemét,
Tisztán, bátran szolgálja nemzetét.

Tordai Ányos:

Szent Imre testamentuma.

Fehérvár felett sötét az égbolt,
Csillaga egyig lehúnyta szemét.
Az új Istennek új palotája
Rejti ölen már Imre tetemét.
Kit koronával várt, sirral fogadott,
Diadém helyett rá szemfödőt rakott.
Hiába jajszó... könny is hiába...
Sebünkre balzsam nincs Gileádba...

Jajszó elnémul, könnyár elapad...
Seb is elzsibbad, szív is kimerül...
Alszik a város. Sötét álmára
A gond s keserűség lidérce ül.

István nem alszik. Hálólházában
Az olajnak s jajnak mécsese ég.
Villámsujtotta, levele-szedett fa...
Keresi az irt gyógyítani sebet.
Mellette Gellért: a két atya együtt.
Egyik a testé, léleké a másik.
Habozó szívvel mérik az Isten
Ember-nem érti határozását.

Mondja a püspök:
Királyom-barátom, hallgasd az Írást,
Belőle sebünkre nyugalom árad.
Aki elvette drága fiunkat,
Épít lelkünkbe új-erős várat:

Nem az évek száma érlel a halálra,
Nem is a fehér haj jelzi a véget,
Aki erényben öreggé dicsőült,
Fáklyája annak ifjan kiéghet.
Akinek élete kedves előtte,
E bűnös világból kiragadja az Úr,
Nehogy gonoszság szeplőzze lelkét,
Nehogy gőg ejtse törébe gazul.

A mi fiunk is kevés idővel
Erénnyel ékes sok évet élt:
Uram-királyom, Isten áldása
S nem büntetése, hogy hozzája tért!

Feleli István:

Igazad van, Gellért, de mit az Irás mond,
Az a virágos mult s letarolt jelen...
Egy fiamat bánom, holtomig sajnálom,
De mit az Úr rám mért, sorsom viselem.
Ám nézd a jövőendő kétes homályát,
Oda világíts egy fénysugarat!
Hová lesz, mivé lesz az én magyar népem,
Koronám... keresztem... Ha én eleresztem
Országom gyepölőjét, mondd, kire marad?
Virágos kertemet ki fogja öntözni?
Gyöngé palántáim ki fogja kötözni?
Kit övez utánam királyi palást?
Atyafi-barátom! — mondj vigasztalást!

— Ajtó sem nyílik... Lépte sem hallik...
Csak szeme ég, csak homloka ragyog...
Királyi atyám! a sír mélyéből
Vigasztalásra — válaszádra
Jöttem hozzátok... Imre vagyok!

Atyám, ne aggódj! vedd el a rút gondot,
Védd a szívedbe, mit ez órán mondok.
Virágos kerted lesz, aki öntözze,
Gyöngé palántád lesz, aki kötözze.

Lesz, aki őrzi kereszted, koronád,
Lesz, aki védi néped honát!

Védi Boldogasszony, kinek lobogóját
Pogányra emelted,
Ültet ő kertedbe liliomot, rózsát,
Virágba borul majd valamennyi jószág,
Ami ma remény csak, mind leszen valóság,
Ha ő áll melletted!

S védi a jó Isten. Királyi koronád
Adja szent királynak,
Ki csatabárdjával vágja ellenségét,
Törvénye pórázán megfékezi népét,
Ha lejtőre állnak.
Adja koronádat nagy király fejére,
Országá határát hogy messze kimérje
Észak-kelet-délnek kéklő tengerére.
Teríti palástod bölcs-igaz királyra,
Ki egyik kezében
A jog s az igazság serpenyőjét tartja,
A másik kezében
Tudomány-művészet lángját lobogtatja
Szerte a világra!

Igaz, időnkint beborul az ég is...
Magyar magyar ellen viszi fegyverét,
Rút idegen nép tapos e földön...
Könnybe-sóhajba lesz része elég...
Atyám, ne csüggedj! — Kiragyog újra
Minden pokolból a szent korona!
Keresztje is, ha meghajlik egyszer,
De nem törhetik le róla soha!

— Fiam, egyetlen édes magzatom!
Vigasztalás méze csöpög ajkadon.
Nincs már előtted rejtve semmisem,
Nem csalatkozik, ki benned hiszen! —

Atyám, Gerardus ! Láttam a pálmát ...
Éveidet megszámlálta az Úr ...
Véred örök harmat ! Örülj neki, bár
Durva kezeztől pattan el a húr ...
Hulló véred nyomán dús fakadás támad :
Áldással essőzi hitemet, hazámat !
Mert terem belőle ezer kolostor
Fenn a hegyek ormán s lenn a völgyek mélyén :
Jámbor lakóinak munkája, imája
Diadalt szerez a pogány pokol éjén.
S terem belőle Jézus hitének
Keménykötésű száz püspöke-papja :
Palotát rak egyik hitnek-tudománynak,
Búza közül más a konkolyt irtogatja,
Fáklyával emez a sötétbe világít,
Hegyeket mozdít az hite erejével,
Sebeket gyógyít ez szíve melegével,
S tágítja mind az Úr országa határait.

— Szavadat Gellért hallja boldogan,
Hiszi is, hogy egytől-egyig megfogon ...
Örömmel várom, mit Isten rám mért —
Alleluja ! — véremet ontom
Keresztény hitemért, magyar hazámért ! —

És védi országod, királyi atyám,
Hófehér nevem és liliomom.
Mert nevem őrzi a magyar ifjú,
Mígcsak fakaszthat virágot e hon !
Nevemmel ajkán mormolja könyvét,
Nevemmel ajkán eget ostromol,
Nevemmel ajkán állja a vártát,
S hitért-hazáért vérebe omol.
S míg lilioma üde-virágzó,
Atyám ! országod, néped nem enyész,
Fonnyadt liliommal fonnyad csak karja,
Akkor, csak akkor dönti meg a vész !

Atyám, ne csüggedj, atyám, ne aggódj !

Megvédik néped s népednek honát :
 Fiad emléke, Gerardus vére,
 A Boldogasszony és szent koronád ! ...

— Ajtó sem nyílik ... lépte sem hallik ...
 Csak a mécs pislog ... nincs más ragyogás ...
 Egymásra borulnak, térdre lehullnak,
 S a két atya lelkét
 Betölti csodás-szent megnyugvás ...

István ajakán imádság fakad,
 — Visszhangja a kriptá öléig lehat —
 Légy, Uram, áldott, lázadó lelkem
 Ki fiam által így megnyugtatód ...
 Legyen meg a te szent akaratod !

— Fehérvár fölött a felhő elvonul ...
 S a hajnali csillag ragyogva kigyul ...

Vargha Gyula :

Szent Imre halála.

Császár fia Henrik,
 Király fia Imre
 S velencei Péter,
 Még szinte sötéttel
 Elindult vadászni ;
 Dömösi hegyekben,
 Vadon rengetegben
 Vad után csapázni.

Esti lakománál,
 Neszmély ó boránál
 Szólt a német vendég :
 «Holnap de szeretnék
 Nagy vadra vadászni ...
 Imre, magyar herceg,
 Mondd csak, van-e kedved

Harmatos hajnalban
 Vad nyomát csapázni,
 Bérctetőkre mászni?»

Fordul Imre herceg
 Apja felé, kérde :
 «Vadászni? S ne menjek
 Hajnali misére?
 Ártatlan vadaknak
 Nem szennyez-e vére?» —
 «Fiam, ne légy gyermek,
 Császárfi a vendég,
 Hi magyar leventét,
 Meg sem tagadhatod,
 Ha öreg nem lennék,
 Magam is elmennék.»

Lakma után éjjel
A szent király ébren
Hánykodik az ágyon,
Kerüli az álmot.
Lázasan, fejében
Képek kavarnak,
Látja nyakas nyáját
Megtért magyaroknak
Keresztvízre állni.
Köztük hófehérben,
Liljommal, kezében
Jár Imre királyfi.

Majd látja vitézit
Csatára kiszállni.
Mennek viadalra,
Egyik diadalról,
Másik diadalra
Csanád daliái.
De ül hófehérben,
Imakönyv kezében
Bús Imre királyfi.

Sok levert pogánynak,
Ajtonynak, Keának
S erdélyi Gyulának
Rengeteg kincsből
Fényes egyház épül.
Szentegyház csöndjében,
A hallgatag éjben
Kegyes barátoknak
Zsonganak imái.
Köztük hófehérben
Imádkozik térden
Jó Imre királyfi.

A király felsóhajt :
«Gyenge vagyok s fáradt.
Fiam, ifjú vállad

Vegye le a terhet,
Melyet öreg vállam
Többé nem emelhet.»

Reggel a királyhoz
Remegőn, sápadtan
Lép be a királyné.
«De rosszat álmodtam :
Az éjjel álmomban
Keblemen hófehér
Galambot ápoltam.
Egyszer csak kiröppent,
S ott kerengett körben.
Jobb felől egy sas szállt,
Bal felől egy kánya.
Jaj, szegény galambot
Még az ég sem szánja?
Hozzá csap a kánya
S melleszteni kezdi,
A sas is melleszti.
Hófehér galambnak
Megcsuklik a szárnya,
S csorog piros vére
Zöld mező fűvére...
Boldogságos Szent Szűz,
Mit jelent ez álom?
Fiam hazatértét
Oly nehezen várom.»

Királyi udvarban
Milyen zűrzavar van?
Siralom és jajszó,
Zokogás kél karban.
Felpattan az ajtó,
Egy pap jön rohanva :
«Királyném, Királyom,
A nap éjre váljon !
Imre herceg halva
Nagy erdei vadkan

Gyilkos agyarától !
A röfögő rémet
Sem Péter, a bátor,
Sem a bajnok német
Nem tudta előzni,
S a kegyes Imrétől,
Mi szemünk fényétől
A halált elűzni !»

Leveles lombágyon
Némán, haloványon
Fekszik a királyfi.

Körötte siralmak
Szállnak, mint viharok
Jövetén a tenger
Vijjogó sirályi.
Ráborul az anyja,
Jajszóval siratja,
Hull könnye, omolva.
Mellette ősz atyja
Úgy áll meghajolva,
Mintha egy temető
Nagy hótól görnyedő
Sírkeresztje volna.

Városi István:

Szent királyok várában.

Orchideák és halvány rózsaszirmok
Között bujkál a fáradt holdsugár . . .
Bomlott fürtökkel, Angelusz után,
Árvult árkádok álommosta-alján,
Imát-zörgő akácavar felett
Várom sápadtan őt. A Herceget.

Aranygítár a hold. Mosolygó játék
Csendül föl rajta. Nem játszott dalok.
Zizzennek itt-ott széttört ablakok
S szavuk behull az álomtisztá éjbe.
Ó herceg ! szent királyom szüzi vére,
Én várom áldott érkezésedet
Orchideák s akácavar felett . . .

Árkádos vár, bölcsőd, királyi fészek
Kopott kövén kitárom a kezem.
Ifjú lovag, kardos fejedelem,
Erdők lovagja, szűz királykisasszony
Álomfosztó szent ifja : Hercegem,
Csókold krizmásra kopjavert fejem.

Én várlak itt. Az Ifjúság. Rügyosztó
Tavaszz vagyok az ország rétjein.
Kísérnek kínos, lázas véreim.
Csatátvesztett hamis prókátor-aggak,
Kik tőlem várnak utolsó csodát,
Áronvesszőt, dacos nemet, sohát.

Prédára roptak minden szép törekvést
S hogy meglátták a kard csorbult hegyét,
Gyáván csak annyit suttoztak : elég.
És eldobták a meggyzsinbársony mentét,
Köveskardot, buzogányt, tusát
S rekedt imával mondták : Ifjúság.

Tiéd a föld, magyarok ősi álma,
Vezérek fészke, szent Pannónia ...
Ne légy vert őköd réveteg fia,
Olcsó hajrák kurjantós vad magyarja.
Hallgasd a rónák száműzött dalát
És légy nagyobb, mint törtkardú apád ...

Igy szóltak hozzám, Herceg, szűz keménység !
És vállaimra dobták a vasat.
Még gyöngé testem véresre hasadt,
De ajkam lázas lakatját lezárom.
Enyém a föld, a rét, a víz, a bátor
S halálra szánt szent vaskesztyűs marok.
Jövők kovácsa, Ifjúság vagyok.

Hozzád jöttem hát. Áldj meg, szent királyom
Vitéz magzatja, ifjú, szép titok.
Ezüstös vérttem rostélya nyitott,
És nagy szemem fehér arcodra réved ...
Véred vagyok még. Utód, unoka,
Ó ezeréves, királyi csoda !

Imával várlak. Nyílt orchideákon
S rózsákon bujkál sápadt holdsugár.
Bomlott fürtökkel, Angelusz után,

Árvult árkádok álommosta alján,
 Imát-zörgő akácavar felett
 Így várlak téged ... Titkot ... Herceget.

Walter Gyula:

Magyar lantos énekel Imre herceg szobránál.

Most énekelem az erőt,
 szent erejét a fehérségnek,
 amely nem ismer temetőt,
 mert maga a múlhatatlan élet.
 Erőt, mely csupa glória
 és diadal és fény és szépség.
 Öröm hát leomlani ma
 és kidalolni ezt a békét.

Békét dalolni. Zengeni
 az ég időtlen dicsőségét,
 mert ez a béke isteni
 és ragyogó és csupa mélység.
 Mert ez a béke tiszta hit,
 maga a hit, az ősi, szűzi,
 mely a Mindenség titkait
 arany fényével átggyűrízi.

Mert ez a fény: a tisztaság.
 Mert ez az erő: a fehérség,
 és önmagának visszaád.
 És nincsen benne semmi kétség.
 És ez az erő glória,
 Szent Imrei, nagy lélek fénye.
 A mennyé lesz a por fia
 és szíve az Úr szent edénye.

Mert, Imre herceg, most Reád
 emlékezem. És lelkem ime
 újra fehérre lebben át

és habostiszta hermelinbe
vonja áldásod a szívem,
s mi szenny, sár, róla mind lemossa.
S ahogy Előtted ott pihen,
lesz Általad ünnepi ostya.

Ostya, miben erő lobog,
szent fehérsége az Erődnek,
ostya, amiben bentdobog
szíved, mert enyémhez kötötted,
mert megszentelted, hogy legyen
áldozó, tiszta, magyar élet,
kigyúltadt mult, élő jelen,
s heroldja újabb ezredévnek.

Szent Imre herceg ! Énekem
fölött lengesd csak örök zászlód,
mely mennyfehér és vértelen,
s ragyogtasd az áldott varázs-szót :
Isten ! És áldd meg ezt a dalt,
neved a végtelenbe zengőt,
és áldd meg benne a magyart,
a krisztusi magyar jövőndőt.

(Kolozsvár.)

V.

SZÍNJÁTÉKOK.

Imre királyfi.

(Ifjúsági színjáték 3 felvonásban.)

Irta *Tordai Ányos.*

SZEMÉLYEK:

ISTVÁN király	BOGÁT	} magyar urak
IMRE herceg	BORS	
GELLÉRT püspök	BÓR	
HENRIK apát	CSÁK	
MAURUS apát	DOBOKA	
VÁSZOLY herceg	KALÁN	
EDVÁRD	KENDE	
EDMUND	KEVE	
FR. GEDEON	SZALÓK	
FR. VALTER	CSOLT, Vászoly vitéze	
FR. BOJÓTH	KERECSEN, Vászoly táltosa.	
KAPLONY		
SEBŐS		

} angol királyfiak

} udvari ispánok

Szerzetes-fráterek, udvari emberek, testőrvitézek, ajtónállók, nemesifjak.

Az I. felvonás a pannonhalmi monostorban történik 1025-ben. (ISTVÁN 50, IMRE 18, GELLÉRT 45, VÁSZOLY 35 éves.) — A II. felvonás az esztergomi királyi palotában 1031 augusztus utolsó napján. (ISTVÁN 56, IMRE 24, GELLÉRT 51, EDVÁRD és EDMUND — iker-testvérek — 22 évesek.) — A III. felvonás ugyanott 1031 szeptember 2-án.

A színjáték szövegét lemásolni, vagy sokszorosítani nem szabad. Szerző az előadás jogát a különkiadás 20 példányának megvételéhez kötötte.

A különkiadás bolti ára 1:50 pengő.

ELSŐ FELVONÁS.

Szín: a monostor fogadóterme, közel a kórushoz, honnan közbe-közbe imádság hallik. Ajtó hátul, jobb- és baloldalon. A fal mellett karosszékek, hátaskadok. A falon bizanci képek, szőnyegek. Délután.

I. JELENET.

(Fr. Gedeon a bal ajtóban. Jönnek Vászoly, Csolt és Kerecsen bencés kármzsába öltözve. Vászoly és Kerecsen félszeg-idegenek, Csolt otthonosan mozog, ismerős a viszonyokkal.)

GEDEON: Erre, erre, testvérek! Jézus nevében köszöntelek benneteket. Per amorem Dei! Milyen fáradtak, kopottak vagytok! Messze útról jöttök?

CSOLT: Bizony messze útról, atyám. A Mecsek tövéből, a pécsváradai monostorból.

GEDEON: S mi járatban vagytok?

CSOLT: Küldetésben járunk. Esztergom várába igyekszünk szomorú gyászunk hírét vinni a felséges királynak, István nagyúrnak.

GEDEON: Szomorú gyászotok hírét?

CSOLT: Azt, azt. Mert leesett a mi fejünk koronája...

GEDEON: Csak nem Bonifácus apátúr?

CSOLT: De bizony őt vette magához nagy dicsőségre az Úr. Én, a te alázatos testvéred, fráter Mikola, ahogy Szent Nicolaus atyánk áldott nevét a mi nyelvünk mondja, meg az én két talián testvérem: Calvo és Robusto vállaltuk a nagy utat, hogy szóval vigyük árvaságunk hírét király úr eleibe.

GEDEON: A jó Isten keményen látogatott benneteket. Tartsatok penitenciát, ha rászolgáltatok! De az ő szent akarata ellen nincs appelláció. Nyugodjék békén Bonifácus szent atyánk.

CSOLT: Ammen, ammen, mert halálával is nagy dicsőséget hozott ránk.

GEDEON: Vigasztalódjatok legalább azon, hogy nem sokat kell már mennetek. Maga István nagyúr jön elétek. Még e mai

napon megjelenik monostorunkban Szent Márton atyánk tisztességére. Minden órában várjuk.

CSOLT: Áldott legyen az Úr neve, aki így eligazítja, megkönnyítvén szolgálainak útjait!

GEDEON: De hát: kért, ami kért való — adni, ami adni való, mondja a szent regula. Testvéreim, elkél a hosszú út után egy-két harapás...

CSOLT: Köszönjük, atyám, jószágodat, elvégeztük az iszák-ból. Semmit sem kívánunk, csak hogy apáturad színe elé juthassunk elpanaszolni szívünk szomorúságát.

GEDEON: Akkor hát pihenjete meg és várjatok békeséggel e helyen. A kórusnak mihamar vége lesz, akkor apáturunk elé bocsátalak benneteket, ő majd elintézi sorotokat. Deus benedicat! *(Elmegy jobbra.)*

II. JELENET.

(Mikor Gedeon kiment, Vászoly hosszan néz utána, keményen szól Csolthoz.)

VÁSZOLY: Ördög fattya! Hová hurcoltál? *(Kibontja a kámszát, látszik alatta a vitézi ruha.)* Úgy szorít ez az angyalbőr, mint a sörényes németet a páncél!

CSOLT: A magad lábán jöttél, nagyúr! Az ördögöt meg ne nagyon emlegesd ezen a szent helyen, mert karcér jár érte annak, aki káromlásképen a nyelvére veszi!

VÁSZOLY: Hanem a nyelvükön jól értesz, öcsém!

CSOLT: Meglátod, nagyúr, értek még máshoz is. Jól kigondoltam elejétől végig.

VÁSZOLY: Jól kigondoltad, hogy Vászoly uradat barátságába húzod! Még csak egy órája hajintottam le a magam valóságát, de máris ünöm ezt az álorcáskodást. Jaj nektek, ha nem sikerül!

KERECSEN: Csillapodj, uram, sikerülni fog! Amiképen sikerült a farkasoknak bejutniok a bárányok aklába, akképen sikerül kijutni is innen, — s ölünkbe visszük a legszebb bárányt!

VÁSZOLY: Azt az ártatlant, a szenteskedőt! Hej, István úr, büszke bátyámuram! Legyen csak markomban drága fajzatod, akkor én diktálok neked s minden csavargó német pereputtyodnak! Te, Csolt, fejedre szólsz, biztos vagy a dolgodban?

CSOLT : Mint a halálban, uram. Ismerem ennek a kőpalotának minden zegét-zugát. Nem hiába szolgáltam benne a keresztények Istenét három kemény esztendőig. De nem tudott belőlem hajlongó-ammenkedő barátot formálni, pedig megkóstoltam nemcsak a szentelt vizét, meg én a korbácsát is. Itthon vagyok én itt, uram, akárcsak a szalasági fenyéren !

KERECSEN : Jó, jó, de el ne kapjon a hév ! Megfontoltál mindent ?

CSOLT : Megfontoltam. Csak ti is legyetek, uram, alázatos barátok e néhány órában ! Mindig rám vigyázzatok, úgy szenteskedjete, ahogy én !

VÁSZOLY : És meddig tart a barátkodás ?

CSOLT : Csak addig, míg feljön az esti csillag. Akkor Imre úrfi szállásán termünk azzal a nessel, hogy a mi sötétségben tapogó lelkünk a szent herceg világosító szavait kívánja — aztán, nagyúr *(gúnyosan)*, magunkkal csaljuk a báránycsordát... Ha kell, kötél is van itt a kázmza ujjában.

VÁSZOLY : A többi az én dolgom. A te dolgod az, hogy ki vezérelj bennünket innen !

CSOLT : Ahogy behoztalak, nagyúr, úgy viszlek ki is. Lovas vitézeid itt várnak az erdőszélen egy kőhajításnyira.

VÁSZOLY : És naptámadatkor a séd forrásánál a legszebb fehér ménbe dőföd kardodat hálaadásul, vén táltosom !

KERECSEN : Az áldozat lobogó lángja rója fel az égre : itt a virradat !

CSOLT : Nagyúr, elég ! Hallod a berbitélést ? Álljunk a sarokba alázatosan.

(Félrehúzódnak a szín mélyére.)

III. JELENET.

(Kívül hallik a 132. zsoltár. Ének közben jönnek elől szerzetesek (heten), utoljára Henrik apát Gellérttel. Csoport jobbra-balra. Vászolyékat észre sem veszik. Benn felváltva énekelnek — jobb- és baloldali. Glóriakor mély meghajlás.)

(A zsoltár szövege, künn): Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto.

Sicut erat in principio, et nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

(Benn): Ecce quā bonum, et quā jucundum † habitare fratres in unum.

Sicut unguentum in capite, † quod descendit in barbam, barbam Aaron.

Quod descendit in oram vestimenti ejus † sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion.

Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem, † et vitam usque in saeculum.

(Ismételve): Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto . . . Sicut erat . . .

APÁT : Áldott legyen a Magasságbeli, aki hozzánk vezérelte Gellért testvérünket. *(Megöleli, megcsókolja.)*

GELLÉRT : Az ő áldása rajtad, atyám és minden te fiaidon. A király úr szava által hívott a Magasságbeli az én remeteségemből újra közéték : itt vagyok, legyen meg az ő szent akarata. Üdvözöllek benneteket, Szent Benedek fiai, atyáim, testvéreim. *(Meghajlással üdvözlik egymást.)*

GEDEON : Im jó nekünk és kellemetes, hogy együtt lehetünk veled az Úr hajlékában.

(Apát és Gellért leülnek, háttal Vászolyékhoz, a többi a fal mellett áll.)

APÁT : Ne botránkozzék meg lelked kérdésemen ; mondd, fiam, nehéz volt elhagynod a magányosságot?

GELLÉRT : Bár lelkem hozzátapadt az erdő fáihoz, a rét virágaihoz, kis kunyhómra futó szeder indájához, mégsem mondom, hogy nehéz volt elhagynom őket. Hiszen Isten a jókedvű adakozót szereti és nem tanítvány az, Benedek atyánk regulája szerint, aki kénytelen-kelletlen hajtja nyakát a szent engedelmesség ígájába.

APÁT : Minden szavad tanulság nekünk, — édes fiaim, engedjétek szívetekbe e szót !

GELLÉRT : Mikor pedig azt is kijelentette István úr követe, hogy Imre herceggel, az én drága fiammal jön látogatástokra, mint zerge futottam a parancs útján, hiszen hét álló esztendeje csak álmaimban láttam a kedves gyermeket.

APÁT : Bezzeg ma már cédrussá serdült s lelkében jóillatú virágot teremnek a magvak, miket, testvérem, te kezéd ültetett oda. De nem féltél egyedül járni ide az utat Bél rengetegéből?

GELLÉRT : Nem féltém, atyám, mert velem jött az erdő gyer-

meke, az én kezes jószágom, a szarvas is, akit Isten társul rendelt mellém a vadon erdőben és velem jött az én farkas testvérem is, aki hűséges szolgám, mióta a tövist kivontam sebéből.

APÁT: S hol vannak most a jó állatok?

GELLÉRT: Gedeon testvér szállásolta el őket.

GEDEON: Nem küldtem ki őket a gangriába, uram, olyan szelíden néztek rám, megesett rajtuk a szívem. Itt vannak földél alatt a portástestvér cellája mellett. Láttátok volna csak! A farkas mint kezes bárány csóválta lompos farkát, a szarvas ugrándozva nyaldosta kezemet, hogy háláját mutassa. *(Az apáthoz):* Atyám, alázatos kérésem volna Gellért testvérünkhöz.

APÁT: Mondd, fiam.

GEDEON: Ha király úr nem bocsátana vissza bakonybéli hajlékomba, bízd rám, kérlek, állatidat, gondot viselek rájuk.

GELLÉRT: Nyelvemről vetted a szót, testvér; ha meg kellene válnom tőlük, legyen tetszésed szerint.

GEDEON *(apáthoz)*: Még egy kérésem volna, atyám, de ez nem magamat illet.

APÁT: Annál inkább bátorodjál kimondani.

GEDEON: Három testvérünk érkezett imént a pécsváradi monostorból, szomorú a szívük, meghallgatást kérnek tőled.

APÁT: Várom őket, fiam.

GEDEON: Ime, itt vannak a szomorú testvérek. *(Csoltékhoz megy s hívja őket.)* A Jézus nevében teljesítettem kérésteket.

(Apát fölkel s eléjük megy s tárja feléjük karjait.)

CSOLT: Szent Benedek atyánk legkisebb fiai dicsérik az Urat.

APÁT: Áldott atyánk nevében testvéri csókkal köszöntelek benneteket.

CSOLT *(kitér az üdvözlés elől)*: A te alázatos szolgálid nem méltók e kegyelemre, atyám. *(Mélyen meghajolnak s húzzák le Vászolyt is.)*

APÁT: Talán nincs kommandáló leveletek szent regulánk parancsa szerint az én testvéremtől, Bonifácus apáttól?

CSOLT: Ne tudd be, atyám, hiú kevélységnek, hogy kérdésedre alázatos szolgád felel: talán testvéreim törik csak a magyari szót, de én ezen a földön és magyarnak teremtettem. Nincs kommandáló levelünk, ó atyám, mert kiesett a penna a mi édesatyánk, Bonifácus apáturam áldott kezéből.

APÁT: Kiesett? ... Meghalt? ...

CSOLT: Bonifácus apáturam már az Úr trónusa előtt imádkozik elárvult gyermekeiért.

APÁT: Legyen meg az Úr szent akarata! És miképen történt áldott halála?

CSOLT: Ó atyám, elnehezül szívem és akadozik nyelvem, mikor szörnyű haláláról elszámolok. De ott voltunk mind a hárman, a te fiaid, tanuk vagyunk az igazságos Isten színe előtt!

APÁT: Mondd, fiam, mond d s ne keverd egymásba cifráját a szóknak!

CSOLT: A szalasági nagy fenyéren történt. Bonifácus atyánkkal ott jártunk az erdő mélyén sátorozó pogány magyar testvéreink között s ékes szóval hirdettük Úr Krisztus tanítását, mikor kisded nyájunkat megrohanták a pogány farkasok, a szalasági nagyúrnak, a keményöklű Vászoly úrnak gonosz csapata. Mink hárman — Isten bocsássa meg nekünk — elmenekültünk, mert nem tartottuk még méltóknak magunkat a szent vértanuk koronájára, de Bonifácus atyánk kiszenvedett a gonosz pogányok útesei alatt.

APÁT: Rettenetes! Úristen, meddig harmatozod még vérrel gyöngö vetésünket!

GELLÉRT *(elmélyedve, maga elé)*: Boldog az, kinek kifolyott véréből Krisztus országának szebb jövője fakad e földön...

CSOLT: Harmadnap visszalopakodtunk a szörnyűség helyére. rejtkehelyen eltemettük édesatyánkat s imhol elhoztuk nyakáról hatalmának szent jelét, Úr Krisztusnak fából rótt silány keresztjét, hogy elvigyük István király úrnak, akassza az ő bölcsesége annak kebelére, aki legméltóbb reá.

APÁT *(mintha folytatná előbbi gondolatát)*: A mártírok vére *(Gellérthez)*: igazad van, testvér, Krisztus országának áldásos esője... *(Elveszi Csolttól a keresztet.)* De ti, fiaim, nem lesztek méltók reá, mivelhogy megfutottatok az égi korona előtt. Ám az ítélkezés a jó Isten után István úr kezében vagyon. *(A keresztet keblébe rejt.)* Majd módot szerzek rá, hogy a holnapi napon meghallgasson benneteket. Gedeon fiam, gondoskodjál az utasokról testvéri módon!

GEDEON: Parancsod szerint történik, atyám.

CSOLT: Mi pedig penitenciát tartunk addig, uram, kemény penitenciát...

IV. JELENET.

(Künn harsonaszó, közeledő ének.)

KAPUS FRÁTER (jön balról): Atyám, itt a nagy sereg a porta tövében. István király úr, Imre herceg úrfi fényes urak és úrfiak sokasága között. (Térdet hajl.) Te pedig, Uram, könyörülj rajtunk! (Elmegy balra.)

APÁT: Hála a szent őrzőangyaloknak, akik ide vezérelték lépteiket. Testvéreim, fiaim, kérjük a Magasságbelit, hogy e nagy tisztesség javára forduljon lelkünknek, dicsőségére monostorunknak. (Előre indul, a szín bal felére sorakoznak, Csolték hárman belül legszélen.)

V. JELENET.

(Apát az ajtóban áll Gellérttel. Énekszóval bevonul a király és kísérete. Az egész szerzetes tábor mélyen meghajolva fogadja a menetet.)

Hálaének.

Nagy Isten, téged áldva zeng az ének,
Hogy Istvánt hozzánk elvezéreléd,
Új ültetvényed buzgó ajakáról
Fohászunk érte esdve száll feléd.
Mert ő hatalmas: kardja győzelemre
Segítette a szent kereszt jelét,
Mert ő szelíd s alázatos: előtted
Meghajtja jámborul fölkeönt fejét.

Nagy Isten, immár zászlaid lobognak
A völgyek mélyén s fenn az ormokon,
Pannonhegyén nevedre zeng a zsoltár,
S pogány daloktól nem zúg a Bakony.
Övezd azért áldott fejét babérral,
Hű néped érte, Isten, így kiált,
Hajolj föléje védő szent karoddal,
Magyar hazánknek tartsd meg a királyt!

(Mikor az ének elhangzik, apát kezdi egymaga a 116. zsoltárt.)

APÁT: Laudate Dominum omnes gentes, (kar folytatja).

KAR: Laudate eum omnes populi.

Quoniam confirmata est super nos misericordia ejus, et veritas Domini manet in aeternum... Gloria Patri... stb.

(Zsoltár alatt kézmosás, apát a királynak és a hercegnek csókra nyújtja a feszületet. Imre Gellérthez simul. Zsoltár után):

APÁT: Dicsőség a mennybéli Istennek és tisztesség neked, urunk-királyunk e földön, melyet vérhullással szereztél meg nekünk, e házban, melyet kegyelmed bősége ajándékozott nekünk. Legyen pihenésed édes e szent monostor falai között, legyen megnyugvásod hasznára lelkednek alázatos gyermekeid társaságában. *(Mindenkinek mélyen meghajol.)*

ISTVÁN: Én hajtom meg fejemet előtted s vallom itt mindnyájatok hallatára: nem vagyok méltó, hogy hajlékomba fogadj, atyám. Mert világban forgó bűnös ember vagyok én is és ép azért jöttem szent házatokba, hogy lelkem megmosakodjék ájtatosság-tok tisztító vizeivel. De pihenni is jöttem. Nehéz őszbecsavarodott fejemnek már a korona, tövises fáradt testemnek a trónus, oda vágyom már hódolni Úr Krisztus égi zsámolyához. Imádjátok értem az Urat, testvéreim. De a régen elplántált szeretetnek melegével öllelek téged is, Gerardus testvérem, atyafi-barátom, aki im visszajöttél hívó szavamra az erdők csöndes mélyiből. Nagy az én szívem vágyakozása utánad és nagyok az én szándékaim tevéled. Üdvözlég. Ajtony már halott. Marosváran püspökszéket állítok neked.

GELLÉRT: Uram, király, Gellért várja parancsaidat, mert nőséges szolgád marad, míg csak ereje tart.

ISTVÁN: Köszöntelek érte s köszöntelek mindnyájatokat, konventbéli jó atyák, nem fáradó magvetői Úr Krisztus tanításának.

APÁT: Alázatos szívvel és jobbágyi hódolattal hajtjuk meg fejünket urunk-királyunk előtt és ígéretes sarjadéka, Imre herceg úr előtt.

IMRE *(Gellért mellől apáthoz áll)*: Nem úgy, atyám. Az én dolgom nektek tisztességet tennem. És teszem azt gyermeki szeretettel, mindenekelőtt az én lelkemnek atyja Gerardus atyám előtt, aki elmém zárait nyitogatta, lelkem szárnyait bontogatta és tévedező szívemnek az égbe vezető utat megmutatta. Áldott légy, atyám *(kezel csókol neki)*, hétesztendő vágyakozás után fogadj újra gyermekeddé engemet!

GELLÉRT *(szemébe néz s megöleli)*: Szemedben az angyalok mosolyát látom, homlokodon a mennyország tündöklő, ajkadon a bölcsesség virágozik beszéded: üdvözlég, édes gyermekem. *(Nagy szeretettel megcsókolja.)*

IMRE (*apáthoz*): Hódolok néked is, atyám, Isten embere, ím eljöttünk országunk nagyjaival Isten országába, hogy megépüljön a mi lelkünk, mert megsebhedett az élet göröngyös útjain. (*Csókkal üdvözli az apátot is.*)

APÁT: Isten hozott téged e házba, Pannónia virága, atyádnak büszkesége, magyar nemzetednek reménysége. És Isten hozott titeket is, derék országnagyok, Szent Márton monostora kapuit, lakói szívüket tárják elétek.

KAPLONY: Királyunk árnyékában jöttünk. Köszönjük, szent atyám, hogy a fényből, mellyel őt fogadod, ránk is esik egy sugár!

ISTVÁN (*Imréhez*): És a többi jámbor atyákat, fiam, nem ösméred s nem köszöntöd-e?

IMRE (*elgondolkozva, mély áhitattal*): Uramatyám, ki ne ismerné a szabad mezők virágait... a zsálya büszke sudarát... a sárga pitypang könnyelmű gyermekeit... a boglárkának hirtelen nyíló kelyhét... És ki ne ismerné a berekesztett sűrű erdő fáit: a nyárfát, mely alázatosan remegteti levelét... a tölgyet, mely árnyékot ad a pihenő utasnak... a bükköt, mely sudarán az Isten napfényét táncoltatja... a jegenyét, mely szüntelen a magas ég felé igyekszik... Királyatyám, ők most látnak engem először, de én... én ismerem őket. Akik a szabad mező virágaiból berekesztett erdő fáivá nőttek...

(*Elindul, a bal szélen kezdve. Megáll minden fráter előtt, apát bemutatja őket, Imre mindegyiket megöleli és megcsókolja, egyiket egyszer, másikat kétszer stb.*)

APÁT: Gedeon testvér, éléstárunk és asztalunk gondos sáfára...

IMRE: Amilyen gondos sáfára voltál azelőtt is erdeidnek, mezőidnek, nyájaidnak...

APÁT: Valter testvér, a szent legendák miniátora és törejtője.

IMRE: Aki a virágok városából jött a magyar földre az Úr kertjébe ültetni virágokat...

APÁT: Bojót fráter: rábíztam kertünk fáinak ápolását, virágos ágyaink gondozását...

IMRE: Mert erényekkel illatozó fiakat és leányokat nevelt e falakon kívül is a mennyország kertjének...

APÁT: Concius testvér, a szent kántus és a szent ceremóniák soha nem fáradó mestere...

IMRE: Odakinn, atyám, sokat töltökeztél a világ hiúságaival, annál szebben szól most citerád az Úr dicséretére...

APÁT: Márton fiam, iskolánk lektora, a magyar kis urak jeles magisztere.

IMRE: Magaddal hoztad, atyám, a tenger városának minden lelki kincseit...

APÁT: Maurus, legkisebb fiam, Isten hajlékának s a szent-egyházi ruháknak gondjaviselője.

IMRE (*lehajtja fejét előtte, nagyon melegen öleli és sok csókkal illeti; lassan hangsúlyozva*): Aki a szoros úton fehér ruhában követi a Bárányt eleitől fogva...

APÁT (*Vászolyékhoz érve*): E három testvér...

IMRE (*mélyen szemébe néz Vászolynak, majd az apát keblére hajolva, szól*): Ne szólj semmit, atyám... Tudom... nem a te nyájadból valók... De Isten velünk van!

APÁT (*aki csodálkozva hallgatta Imre megjegyzéseit, a királyhoz fordul*): Uram-királyom, alázattal hajtom meg fejemet a mindentudó Isten kedves fia, Imre herceg előtt. Hallottad, uram s hallottátok ti, magyar urak, nincs titok előtte: a mennybéli Úr megfelezte vele mindentudását, im kinyilatkoztatta minden testvérünk igazságát!

FRÁTEREK: Nagy az Úr hatalma és igaz Imre herceg úr minden szava...

GELLÉRT: Boldog az én lelkem, hogy gyermekemet így felmagasztaltad, Uram!

ISTVÁN (*szelíden megöleli Imrét*): Jól esik hallanom, hogy a tisztelendő atyák az igazság pecsétjét ütik szavaidra, de megháborodott az én lelkem, édes fiam, azon, miért illetted a jámbor atyákat külön-különb tisztességtevéssel? És az utolsóknak már semmi sem jutott?

IMRE: Nem gondoltam, király-atyám, hogy figyelő szemmel vizsgáltad cselekvésemet. De szíved ne háborodjék meg. És esenen kérlek, engednéd meg, hogy válogatásom okát csak neked jelentsem ki!

ISTVÁN: Nem, fiam, nyilvánossággal történt a dolog, nyilvánossággal add okát. S ha nem tiszta szándék rejtezik mögötte: itt mindnyájunk színe előtt tégy bocsánatot!

IMRE (*Gellérthez simul újra s megfogja kezét*): Ám ha parancsolod, atyám, nyelvemet feloldja az Úr. Mikor imént a konventbéli atyák eleibe járultam, égi világosság öntötte el az én lelke-met, annak fényénél láttam kinek-kinek útját, míg e szent helyre

vezette az Úr, de szívüknek zára is megnyílt előttem s azonképen adtam a béke és szeretet csókjait.

APÁT: Isten csodája ez!

ISTVÁN: Magyarán, fiam, nem értjük még világosan!

IMRE: Ahány csókkal illettem egy-egy jámbor atyát, annyi esztendeje fordult el a világ hívságaitól. . . Maurus fráter pedig fehér liliomot tart kezében eleitől fogva. . .

FRÁTEREK *(mélyen meghajolva mellüket verik)*: Mea culpa . . . mea maxima culpa . . .

ISTVÁN: És a három utolsó tisztelendő fráter?

IMRE: Azok nem e boldog nyáj megtért juhái közül valók. . . Azok idegenek. . . *(Letérdel Gellért elé.)* Atyám, erősíts áldásoddal engemet. . . *(Gellért fejére teszi kezét s keblére vonja.)*

APÁT: Mai ünnepünket nem tartom illendőnek kérésükkel háborgatni, holnap vezetem őket, királyom, kegyelmes színed elé.

ISTVÁN: Fiam, szerelmes fiam, nagy dicsőséget mívelt veled az Úr, mikor kinyilatkoztatta előtted a konventbéli atyák titkait. Legyen áldott az ő bölcsesége, aki elrejtí az igazságot a vének előtt s a gyermekeknek tárja fel azt. Im lássátok mindnyájan, ti jámbor atyák és ti is édes feleim, magyar urak, az Úr kegyelme jár az én fiammal s bizonyosságot adott ma is nekünk, hogy kedves az ő színe előtt!

APÁT: Valóban, királyom, koronád méltó örököse a herceg. És mi imádkozunk érte, hogy a fésző bimbó minden erényekkel teljes virágba boruljon.

ISTVÁN: Köszönöm, jó atyák, várom is töletek. De a mai napnak elég volt az ő terhe és munkája. Mielőtt azonban pihenőre térnénk, illendőnek tartjuk a szentegyházban Urat látogatni, hogy az ő kegyelme maradjon velünk az éjtszaka óráiban.

APÁT *(kezdi a 133. zsoltárt, a többi, mint előbb, felváltva folytatja)*: Ecce nunc benedicite Dominum, † omnes servi Domini.

KAR: Qui statis in domo Domini, † in atrii domus Dei nostri.

In noctibus extollite manus vestras in sancta, † et benedicite Dominum.

Benedicat te Dominus ex Sion, † qui fecit coelum et terram.

Gloria Patri et Filio . . .

(A jobb ajtón vonul ki a menet. Elöl az urak, aztán a fráterek, legutól Vászolyék, mögöttük Gellért, apát, István, Imre s leghátul négy testőr-

vitéz. Az ének már jól künn hangzik, mikor Imre az ajtóban megáll s Istvánhoz fordul.)

IMRE : Kérlek, idegen fráterek, maradjatok ! Király-atyám, az volna kérésem, engedj pár percig e jövevény atyákkal társalognom. Ha talán sérelem esett rajtuk imént a tisztességtévessel, megkövetem őket, ha kérésük vagyon, közbenjáró lesznek értetük tenálad.

ISTVÁN : Nem mondok ellent, fiam. Ne menjen le a nap gyarlóságunk felett. Tedd, amit jónak látsz. *(István kimegy a többi után.)*

VI. JELENET.

IMRE *(a testőrvitézeket a sarokba inti, megváltozik, hangja kemény lesz. Szembe áll Vászollyal)*: Bátyám, Vászoly, mire jöttél?

VÁSZOLY : Hát engem is megismertél, öcsém ! Jól kitanultad a bűbájosságot !

IMRE : Hallottad, nem bűbájosság, a Krisztus kegyelme az !

VÁSZOLY : Hogy hát még jobban belém láss Krisztusod kegyelmével, lehányom magamról durva kámzsáját, égeti már minden porcikámat ! *(Leveti a kámzsát.)*

IMRE : Jól teszed, bátyám, báránybőr nem való éhes farkasokra. Félek pedig, mind a hárman a fajtájából vagytok. Nem hány nátok le ti is e nem rátok szabott ruhát? Hadd lássam, kik vagytok, akik cseles ruhában törtök Isten szentelt hajlékába !

KERECSEN : Jobban is van így, úrfi, hogy a magam valóságában állhatok veled szembe. Hallottál valaha Gyécse öregapád napállító táltosáról? Az öreg Kerecsen táltos vagyok !

CSOLT *(veti le a kámzsát)*: Egyszer már kibújtam belőle, most is szívesen cselekszem !

VÁSZOLY *(Csollhoz)*: Ne hordd fenn az orrod, mert ím mégse fontoltál meg mindent ! Lám, Imre úrfinak jobb orra volt ! *(Imréhez.)* Ész volt eddig az én eszem helyett, nyelv volt az én nyelvem helyett, de látom immár, bolondot beszélt és bolondot cselekedett. De itt az óra s megjött az én szavam is !

IMRE *(élesen)*: Meg, bátyám, de hamarább, mint gondoltad volna !

VÁSZOLY : Annál jobb, előbb végire járok szándékomnak !

IMRE : Mi szándék hozott hát ide, újra mondom : Úr Krisztus szent hajlékába?

VÁSZOLY: Olyan jussom van nekem idejönnöm, öcsém, akár csak szalavári palotámba! Kinek a birtoka volt a Bakonyerdő valaha, ha nem Szár Mihályé, boldogtalan apámé, akit kivert vagyonából a te apád, az istenes István, mert megvetette az ő sunyi papjait, kutyanyelvű németjeit! Nem az én apám meg Koppány úr elrablott jószágaiból verette-e István úr e falakat? Nem az én igazságos vagyonom zsírján híztok-e mindnyájan e kőpalotában? Ti vagytok, úrfi, a jövevények, a farkasok, a rablók, nem én!

IMRE: Meghallgattalak és szép szóval mondom: köss féket a nyelvedre, bátyám! Felejtetted azt, hogy a mennybéli Úristen kormányozza a csaták kardjait, süvöltő nyilait is. Ha úgy gondolta volna jobbnak a magyar népre, bizonyossággal Szár Mihály uram meg Koppány uram kardjának adja a diadalmat!

VÁSZOLY: Megcsúfolták a mennybéli úr szándékát a német zsoldosok, a Vecelin urak meg Huntok, a Héderek, akik ím elrabolták apáink erdeit, mezőit! István apád a maga kardjával nem győzött volna le bennünket soha!

IMRE: Nem a németek kardja győzött le! A mi hatalmas Istenünk vérrrel festette meg konok szemetek előtt az utat, mely hozzá vezet, mivel nem értettétek meg szelíden hivatkozó szavát!

VÁSZOLY: Szelíden hivatkozó szavát! István úr, hová szöktél, hogy nem hallod ezt a hazudozást, mit térszen a fiad!

IMRE: Bátyám! Ezt nem mondta még nekem senki sem! A király fia vagyok!

VÁSZOLY: Nekem csak elfajzott vérem vagy, semmi más! De várj sorodra még! Felhorkantál imént, pedig jól tudhatod, öcsém, miféle szelíd szó teperte le Gyula úr fekete magyarjait ott az Erdőelvéen, Keán testvér besenyőit ott a határhegyekben meg alig néhány holdja Ajtony vezért a Maros vizénél! Hej, István úr! *(Fenyegetve rázza a kezét.)* Véreid gyalázója, fajtád kiirtója! Megtelt a rovás, keserves lesz a leszámolás!

IMRE: Vászoly úr, engem bánthatsz, mert felelek rá, de atyámat, királyomat sértegetni nincs jogod! Itt volt előtted: mért hallgattál akkor a kámsza sötétjében? Te hazugnak mondtál engem előbb, én gyávának kiáltalak téged!

(Imre eltűrte imént a sértő szót, a pogány Vászoly nem tűri el. Kirántja kardját s Imrére rohan.)

VÁSZOLY: Te pulya! Menten agyonvágalak!

(Imre védekezésül szintén kardot ránt.)

IMRE : Karddal, bátyám, hiába köszörülöd a csorbát !

(Ez a jelenet nem lehet párba, csakis összecsapás. A testőrök Imre védelmére rohannak.)

TESTŐR : Kisuram, vágjuk-e mi is?

CSOLT : Vágod ám a . . . (elharapja a szót s Kerecsennel együtt Vászoly védelmére siet. Ebben a zenebonában a dühtől elvakult Vászoly belerohan Imre kardjába s nagyot hördülve földre esik. Csoltot és Kerecsent a testőrök lefogják. Ez alatt):

IMRE : Bátyám, Vászoly, megtehettem volna, de nem akar-
talak holtra sebezni !

TESTŐR (a másikhoz) : Fuss a király úrért ! Jöjjenek az urak !

VÁSZOLY (félkönyökére dől) : Bár tetted volna ! Szégyellem
magam . . .

(Imre feláll, megtörli kardját s szóval nézi Vászolyt.)

TESTŐR : A kámzsában itt a kötél, hurkold a kezére !

MÁSIK TESTŐR : Mit keresett nálad a kóc, vén istentelen !

KERECSEN : Gondolhatod, nem a magam kezére szántam !
Imre úrfit akartuk elgyűrűzni vele az éjtszaka !

IMRE (nevére odafigyel) : Alávalók ! Hová sülyesztett benne-
teket a vak gyűlölet Úr Krisztus iránt.

CSOLT : Krisztusod iránt is, meg irántad is, királyúrfi ! De
szembe ne kerülj még egyszer Csolttal, mert az utolsó órád lesz.

TESTŐR : Pokol fia ! Elhallgass, mert beléd fojtom a szót !

VII. JELENET.

(Jön a király, apát, Gellért, magyar vitézek, fráterek.)

IMRE (leborul apja előtt) : Uram-királyom, íme lásd, le kellett
terítenem Vászoly bátyámuramat !

ISTVÁN : Vászoly, szerencsétlen öcsém, hogy jutottál ide?

VÁSZOLY : Vászolynak Istvánnal nincs szava !

ISTVÁN : Gonosz pogány még a bajban is ! Felelj, te vén !
Bűnödöt kisebbíti az őszinte vallomás.

KERECSEN : Kerecsen bűnét nincs mit kisebbíteni ! Mert
bűne csak a szégyen, az orcapiulás !

APÁT : Ti vagytok a három idegen fráterek ? Bocsássa meg a
Magasságbeli csalfaságtokat ! (Csolt) : Uram bocsá ! Nem
voltál-e te, ördög fia, valaha fráter Polikárp ?

CSOLT: Elfelejtettem már a régi cifra nevemet! Vaksággal vert meg Istened, gőgös apátúr, de eljön még az óra, jobban rám ismerhetsz!

ISTVÁN: Azt én mondom, hogy közel vagyon órád! Mi volt szándékotok?

KERECSEN: Leütni koronádról a keresztet, fiad árán kényszeríteni téged, hogy visszahozzuk az ősz igaz magyar istent!

ISTVÁN: Magad mondtad ki konok fejetekre az ítéletet! E két gonosznek nyelve kitépessék, Vászoly meg fejével lakoljon!

IMRE: Kegyelem, uram-atyám! E két cenk hitvány eszköz csupán, Vászoly úr meg Árpád ivadéka.

ISTVÁN: Ám jó. István meg tud kedvedért bocsátani vak véreinek. De hogy módjuk legyen penitenciát tartani, a három jövevény fráterre újra felhúzzátok a kámszát, s a zoborhegyi monostor karcerében tesznek eleget lázadásukért. Vigyétek őket el!

VÁSZOLY: Akkor még találkozunk, nagyúr! *(A testőrök kiharcolják őket.)*

VIII. JELENET.

GELLÉRT: Imre fiam, vér tapad hozzád, jogosan vagy jogtalanul húztad ki kardodat?

ISTVÁN: Felelj, fiam, most te kerülsz ítélet alá!

IMRE: Úgy érzem, atyám, senki sem tehetett volna másképp, aki Krisztus gyermeke és a magyar hazának fia!

GELLÉRT: Bírói széket ültél. Igazsággal tettél ítéletet?

IMRE: Olyan igazsággal, amilyenre a te ajkad oktatott.

ISTVÁN: Ezért maradtál tehát vissza az Úr házából is?

IMRE: Ezért, atyám. Mert megismertem őket és gonosz szándékukat, mikor csókkal akartam hozzájuk járulni, s fölháborodott elmém vakmerőségükön. Nem bocsánatért, számadás miatt maradtam velük vissza itt!

ISTVÁN: És kivallották rút szándékukat?

IMRE: Vászoly úr gyalázó szóval illetett engem. Ezt talán még el tudtam volna viselni, mert így tanít az Irás: dobd vissza kenyérrel, aki megdob kővel. De mikor beléd mártotta, királyi atyám, nyelve fullánkját, kardélre került a dolog. Akkor sem én kezdtem, Vászoly támadott rám. Nem öltem meg a káromkodót, de vért ontottam mégis. *(Gellérthez):* Ments föl a vér bűnétől, jó atyám!

GELLÉRT : Fiam, drága fiam, nincs mitől fölmentenem téged. Nem követtél el bűnt !

KAPLONY : Én pedig azt mondom, fölséges király-uram, Imre herceg úrfi vitézül cselekedett ! És szeretném Pannon hegyéről országgá kiáltani : Feleim, keresztény magyarok ! Büszkén-boldogan hirdetem nektek, szentet és hőst adott nekünk az Isten Imre királyfiban ! Mert nagy dolgoknak tanui voltunk e napon. Mindenki látta, mikép világosította fel Isten kegyelme a királyfi szívét, hogy megismerje az istenest és az istentelent, s mikép erősítette meg karját, hogy leverje ellenségeit. Ne féltsetek hát, feleim, sem a királyi koronát, sem a megváltó keresztet : Imre királyfi erős keze és tiszta keze megvédelmezi azt minden ellenségtől ! Köszöntelek és áldalak, Imre királyfi, magyar nemzeted nevében ! *(Lelkes éljenzés az urak ajkán.)*

IMRE : Isten kegyelme járjon velem, hogy szavad nemes úr, igaz legyen !

ISTVÁN : Atyák, testvéreim, magyar urak ! Tele az én szívem örömmel ! Ezt kértem Istenemtől szüntelen : adjon tiszta szívet, erős kezet az én egyetlen fiamnak. Adott. Hála a Magasságbelinek ! Öregségem büszkesége . . . nemzetemnek reménysége, Úr Krisztusnak leventéje . . . nekem édes egy fiam ! *(Megöleli, megcsókolja.)*

(Függöny.)

MÁSODIK FELVONÁS.

Szín: terem a királyi vár palotájában. Fenéken jobbra emelvény, rajta trónusszerű karszék, szemben vele a második oldalon a Boldogasszony szobra, előtte térdeplő. Ülőhelyek a fal mellett. Három ajtó: hátul szemben a király hálókázába, jobbra az Imre hercegébe nyílik, balról kijárat.

I. JELENET.

(Imre herceg és Edvárd az előtérben.)

EDVÁRD : Mindent az öreg Harold frátertől tudok. De azt is tudom, ő csak a színigazságot mondja. Így mondta el történetünket bátyánknak, Olaf királynak is.

IMRE : Ti magatok nem emlékeztek vissza semmire?

EDVÁRD: Semmire, hiszen karonülő apróságok voltunk. De Harolddtól annyiszor hallottam már a szomorú történetet, hogy azt hiszem, eszemmel-szíveimmel éltem át magam is.

IMRE: Szegény barátom, nektek az élet árnyékát mutatta eddig, napfényes oldalát soha!

EDVÁRD: Tudod, hercegem, miért félek a fagyos téli éjszakák-tól? Mikor odaát a hegyekből megindul a szélvész ereje s hódobokat épít a Duna jegére itt alant, — aztán megostromolja a bástya falait és zúg és süvölt — és megcsikold a szélkakas a mennyezet fölött, — akkor éjfélnekint mindig kísértetet látok: a farkasszívű Kanut király áll ágyam elé, szeméből láng lövell felém, kezében méreg parázslík és nyujtja-kínálja a pokoli italt, hogy megmérgezzem engem is, mint atyámat, a vasoldalú Edmundot, akit nem fogott gyilok-dárda-kard, de megölte a méreg... Csak téli zimankó ne volna soha!...

IMRE: Mondjak orvosságot ellene? Meggyujtod a mécset, rátekintesz Boldogasszony Mária mosolygó arcára, — hidd nekem, elillan a lidérc!

EDVÁRD: És tudod, miért várom a tavaszt? Mikor elment a hó és megjön a fecskemadar, elült a szélvész és báránnyelűk úsznak az égen, a Duna vizén táncol a napsugár, a bástya tövében előbújik az ibolya meg a gyöngyvirág, — akkor éjjelente kitárom az ablakot, s beröppen rajta egy gyönyörű asszony, arca fehér, mint a gyöngyvirág, szeme kék, mint az ibolya..., odaáll ágyam elé, megsimogatja a hajamat s megcsókolja a homlokom — az édesanyám... Csak el ne tűnne mellőlem soha!...

IMRE: Mondjak orvosságot erre is? Légy te is szüntelen fehér, mint a gyöngyvirág, alázatos, mint az ibolya — s fehér asszony- anyád örökre a szívedben marad!

EDVÁRD: Akarok is lenni, hercegem. Mivel bizonyítsuk mással háladatosságunkat királyi atyád meg jóságos királyasszony- anyád előtt. Akiket már sem ég, sem föld be nem fogadott, a két bolyongó árva királyfinak ők megnyitották ajtajukat, megnyitották szívüket. S hogyan lehetnék másképp hozzád méltó, hercegem, aki testvérednek, barátodnak fogadtál engemet!

IMRE: Gyermeket adott tibennetek a jó Isten királyi atyámanak azok helyett, akiket elvett tőle, testvéreket adott nekem — a fiak helyett, mert jól tudja, az én életem fája nem fog gyümölcsöt hozni soha...

EDVÁRD (*nagy meglepődéssel*): Mit mondasz hercegem? Vagy fülem nem hallotta jól, vagy elmém nem érti szavaid...

IMRE: Akarod megérteni?

EDVÁRD: Hogy életed fája nem fog virágozni sóha... Hisz rendelt már társat melléd az Úr... Ilona hercegasszony szép, mint a hold, tiszta, mint a napsugár... És te az ország királya leszel!...

IMRE: De a hercegasszony is csak testvérem nekem!...

EDVÁRD (*megérti Imre titkát*): Hercegem, te nagy vagy, te szentebb vagy, mint sejtém valaha!

IMRE: Edvárd, barátomnak mondtad imént magadat. Jól mondtad, annak tartalak én is. Tudsz titkot, fölséges szent titkot tartani?

EDVÁRD: Kedvedért, bizalmadért mindent, hercegem.

IMRE: Hogy ne csodálkozzál semmit a jövődön, fölfedem neked életem titkát. Nem kívánok semmit mást érte, csak azt: amit most hallani fogsz, arról csak halálom után szabad szólnod. Lehet: esztendőök után, lehet: holnap, lehet: a mai napon. Mert én halál-testvér ölelését nyugodtan várom, amikor neki tetszik felém kitárnia karjait. Igéred ezt nekem?

EDVÁRD: Igérem és fogadom, hercegem.

IMRE: Járulj velem Anyánk, a Boldogasszony képe elé. Ismered e képet?

EDVÁRD: Ismerem. A veszprémi szentegyház kápolnájában láttam a mását.

IMRE: Jól láttad. Tíz éve már. Abban az időben történt, mikor a gyermekből ifjúember válik. Térdeltem a kápolna mélyén a Szűz oltára előtt. Úgy éreztem, kezemben tartom a szívemet s emelem azt föl-föl a Magasságbéli trónusa felé. De szólani nem volt erőm. Csak néztem-néztem a Szűz drága orcáját s úgy véltem, mintha szárnyak emelnék magasba testemet. Végre megnyíltak ajkam zárjai: Anyám, én drágalátos égi jó Anyám! Mit adjak Szent Fiadnak és Neked, kívánod-e ezt az égi szívemet?... És egyszerre csodafény önté el a kápolna minden oszlopát — én tartom a szívem és hallom a szót: Maradjon lelked-tested szűz-tiszta, míg csak élsz! — Tudtál volna ellenállni ez édesen csengő égi szónak? — én nem tudtam, nem akartam s nagy-erős szóval megfogadtam... A Szűz kereszt jelét veté szívemre s áldott kezével visszatevé helyére azt... Edvárd, édes felem, azóta

e szív csak Szűzanyámért s áldott szent fiáért dobog, — földi teremtményért soha!...

EDVÁRD (*térdei hajl s ráborul kezére*): Magasztalja lelkem az Urat, mert szent titok őrzőjévé tett ma engemet...

IMRE (*szelíden magához emeli s a szobor felé tekint*): Boldogasszony-Szűzanyám — segítsd tovább is fiad szándokát!

EDVÁRD: És Boldogasszony segítségére rászorulsz?

IMRE: Sokszor, Edvárd és nagyon. Mert ember vagyok én is, aki érzem testem ösztökéjét... És küzdök és harcolok s hogy nem esem el, nem az én erőm teszi, Szűzanyám segedelme csak!

EDVÁRD: És a feshő virág, a hercegasszony?

IMRE: A fehér Báránynak ajánlta ő is magát, mondtam: ártatlan fehér testvérem ő... Két fehér áldozat vagyunk népemért, fajtámért, keresztény hazámért...

EDVÁRD: S nem csalod-e meg, hercegem, István urat, ki téged a jövődő nemzedék reménységének nevez?

IMRE: Nem csalom meg. A jó Isten dolga ez. Aki sugallta fogadásomat, majd mindent bölcsen eligazít.

EDVÁRD: Igazad lehet, hercegem. Aki Istenben bízik, soha nem csalatkozik. Rábíztam magamat én is, hiszem, én sem csalatkozom.

II. JELENET.

(*Edmund nagy széllal beront.*)

EDMUND: Ráakadok mégis a két remetére! Bocsáss meg, hercegem, te is testvér, hogy így berontottam. De én oly boldog vagyok! Harold öreg barátunk küldött üzenetet.

EDVÁRD: Ki hozta? Mit üzen?

EDMUND: Vecelin gróf hozta, aki otthon járt a bajor földön Wasserburgban. Oda küldte bizalmas emberével Harold, tudta, hogy onnan biztosan kezünkbe jut. Imhol a levél, a Harold írása! (*Olvassa*): Üdv a bujdosó két királyfinak hazájuk földjéről, a messze Albionból, Athelingi Edvárdnak és Edmundnak, az Úrban szerelmes két fiamnak. Adelred apátúr monostorából írom e sorokat. Higgyetek az igazságos Istenben, hercegeim és bízzatok sorsotokban, mert ő szent felsége jóra fordítja azt. A nemes apátúr monostorába hívta titkon vasoldalú Edmund jó királyunk, gonoszul pusztult atyátok híveit. Elmondtam nekik mindent, amit rólatok

csak én tudhatok. Hogy élnek a kékszemű Eldgid királyasszony páros gyermekei, hogy ő szegény mint **veszett** oda a tenger viharába, mikor Olaf királyhoz menekültünk s onnan Kanut gonosz király fenyegetése miatt mikép jutottunk áldott István úr, magyar király udvarába. Megmondtam, mily becsületben éltek ott s azt is, mily becsülettel vagytok magatok is. Mikor mindezt hallották, öreg ráncos arcomon nem maradt egy dénárnyi hely üresen csókjaiktól, még csontjaim is ropogtak a vígadozó ölelésektől. Többet most nem írhatok. Reménykedjete, édes gyermekeim, közelit az óra, mely halálos lesz a gonosz királynak és örvendetes az Athelingok nemes sarjainak.

EDVÁRD : Mondtam imént : Isten igazságos, testvér, sohasem hagyja el a benne bízókat !

EDMUND : Örülj velünk, hercegem, te is ! Eljön az idő, hogy visszafizethetjük vendéglátástokat !

IMRE : Megérdemlitek, hogy a boldogság napja egetekre süsön. Máris invitálsz a mesebeli országba ? Köszönöm, ez is jó szívedre vall. A székesfehérvári egyházban koronázás készül . . . mégis úgy érzem én, hamarabb éri korona a ti fejeteiket, mint az enyémet . . . Legyen Isten akarata . . . De ne feledkezsetek meg jó sorotokban soha országomról, soha magyar népemről ! És írjátok meg testamentumban, hogy fiaitok fiai se feledkezzenek meg ti dajkáló hazátokról soha-soha !

III. JELENET.

(Jön István, Gellért, Valter, könyv a kezében. Két ajtónál.)

ISTVÁN : Im lásd, fiam, mai nagy tanácsnapunkra messze Marosvárról kedves vendégünk érkezett !

IMRE : Üdvözlég, király-atyám s te is, jóságos Gerardusom. Visszaifjodom tanítványoddá, midőn megpillantalak. Add rám áldásodat, hogy el tudjam viselni e nap terheit.

GELLÉRT *(a térdelő Imrét megáldva)* : Áldjon meg, gyermekem, a jóságos Isten, aki a mai napon az ország színe előtt felmagasztal téged.

ISTVÁN : Nézd csak, Gerardusom, hogy megnyúltak a mi vendéggyermekeink. Megütik már ők is mértéket a korona alá ! S mily vidám-boldog orcájuk e percben !

GELLÉRT *(megáldja őket)* : Isten legyen napjaitok felett, idegen földön bujdosó hercegek. S hol van öreg testvérem, a jó Harold ?

EDVÁRD : Mondád, király-uram, hogy orcánk ragyog s te, püspökatyám, a jó Haroldot tudakozod. Boldogok vagyunk, mert hazulról küldött hírt Harold.

ISTVÁN : Derék dolog. S jó hír jött Albionból?

EDMUND (*mutatja a levelet*): A legjobb, nagyúr. Szegény atyánk hívei boldogan hallották, hogy él a két Atheling-fiú, hogy te lettél, nagyúr, a mi gondviselő atyánk. Jó szóval biztatnak, hogy a ködös sötétségből mihamar előtör a nap!

ISTVÁN : A ti nemes barátaitok öröme az én örömem is azon, hogy igazságtok napja közelít. De a királykodásnak kemény iskolája van. Maradjatok hát velünk ti is és hallgassátok jótanácsimat. (*Gellérttel együtt leülnek, a többiek köréjük.*) Gerardusom, Isten embere, a te orcád meg felhőkkel borongós. Nem jól tapasztaltál hosszú utadon?

GELLÉRT : Uram király, Marosvárról királyi székedig, jól mondád, igen hosszú az út. Hol délibábos rónaságon, hol bűzhödt mocsarak partján vezet. Jártam a földjét ígéretes reménységeknek, hol az igaz Isten mosolya csókol füvet-virágot-embert-állatot, és rá kellett tapodnom a sötétség tanyáira is, hol álorcás szenteskedés uralkodik, vagy a nyilvánvaló pogányság az úr.

IMRE : Harmincévi prédikálásnak, imádságnak, verejtékes szent munkának hát nincs foganatja...

GELLÉRT : Nincs elég foganatja, hercegem. Ti, itt Esztergom várában, nem láttok mindent. Itt a ti palástotok védelme alatt fejlik az erkölcs és virágot hajt az istenesség. De én másat is láttam. Láttam a hegyek ölén, titkos puszták sívó homokján a szent fákat, az áldozó kutakat : ott sóhajtozik a nyakas magyar kelet pusztái után. Ott rejtezik a garabonc, a bűbájos és szítja lelkében a régi tüzet.

ISTVÁN : Kóbor, pusztázó népek-alja ez. Istentelen pogány, aki gyűlöli a kőházakat és fut a munka elől. Ezt csak ostor hajtáná Úr Krisztus szent igájába, de az ostor nyomán vér serked s a vérből már elég. Majd kivész magja, ha nincs, ki öntözte fáját.

GELLÉRT : De van, uram. Ismered te is a fajtáját. A Bórok, a Csákok, Kalánok hadát. Uram-királyom, ne higgy a képmutatóknak. Keresztüljöttem tanyáikon, kőházaikban pihenni is megálltam. Ó, szelíd bárányok ők, míg bekecsük alá nem lát a szem! István úr parancsolta, hát keresztvízbe szálltak. Ott a szent kereszt is házuk falán. Uram bocsá, még szenteltvizet is tartanak az

ajtó megett. De csukd be az ajtót, menten levetik a báránybőrt s pogány farkassá válnak. Keresztény rabszolga túrja a földjét, regös dalol neki istentelen nótákat, lótejen húzik a kedve s kockán prédálja királyadta javait.

ISTVÁN: Hiába kívánnám, még mindig nem szabad lazára engedni a zabolát! Pedig az én markom már erejét veszíti. Nagy munka vár még rád is, fiam. Én elvetettem a magot, ki is nőtt a búzatábla, de a konkolyát neked kell kigyomlálnod belőle!

IMRE: Isten ügyéért melletted állok, király-atyám. Ha meg majd te is elhagysz s elhagyna mindenki is, velem marad az Isten. De magamon is érzem, tud a szemem könnyezni, de tud villámlani is!

GELLÉRT: Tudjon is, fiam! Mert ne felejtsetek: Vászoly úr él! Jóságod, uram, kibocsátotta a zobori karcerből. Most meghúzza magát, mert magyar ember és állja szavát, de emberei szerte járnak a végeken, mint az Írás mondja, keresvén, kit elnyeljenek. Vén Kerecsen táltost Szalók úr házában találtam: udvari ispán. A cseles Csolt vitéz Bór uram hadnagya. Jöttek hódolni nekem sunyi alázattal. Uram király, vigyázz, a tanácsban itt lesznek a farkasok is: színvallásra kell kényszeríteni őket!

ISTVÁN: Ha nem hajlanak, törnek! Vászoly öcsém meg örökös vigyázat alatt van. Fiait elvettem tőle s erkölcsöt tanulni a szent-hegyi fráterek iskolájába adtam. Véreim, nincs szívem egészen megtagadni őket. Hiszen a félkezem ujjain megszámlálhatom, kik vagyunk még Árpád magyar vérének örökösi... A jó Isten keményen büntet engem is apáink sok rablásiért, gonoszságiért, miket a keresztény népeken tettek...

IMRE: Mondád, atyám, délibábos rónaságon, ígéreték földjén is jártál. Láttál hát a konkolyon kívül tiszta búzát is, megismertél Úr Krisztus nyájában fehér bárányokat is? Mondj ezekről jó szót.

GELLÉRT: Mondok, mert hála a Magasságbelinek, van tiszta búza, van fehér bárány is. Kezökben a szent hit pajzsa, fejükön az üdvösség sisakja és hátra nem tekintve futnak az üdvösség útjain. Ezeket ti is jól ismeritek. Virágos ágyások ők az Isten kertjében. Átjöttünk, Uram, Doboka úr földjén is. Szentegyházak magasodnak az apró kőházak felett birtokán, a jobbágyi nép boldog megnyugvással szántja a földet, lelkükben Isten békéje és jókedve lakik. Isten nem tilalmazza a tisztességes vigasságot, hiába morgott miatta az én kedves famulusom, Valter. Magam is megtanultam,

uram- király, Kaplony úr bükkös tanyáján a magyarok szimfóniáját. Igaz, éjjeli szent ájtatosságunkban háborgatott a dal, mit a nehéz kézimalmot forgató lányceseléd dalolt, — de boldog a ház, melynek lakói vidám kedvvel végzik munkájukat, s boldog az a gazda, kinek földjén búzán kívül imádság és dal terem.

ISTVÁN (*földre lép a színpad elejére*): Köszönjük, Gerardusom, minden szavadat. Okulással is, vigasztalással is szolgáltál nekünk. De itt az óra, hogy megjelenjenek a tanácsurak. Azonban, mielőtt színünk elé bocsátanók őket, Imre, édes fiam, e nap emlékeül ajándékot szántam neked. Püspökatyád hozta magával a könyvet, add elő, Valter.

VALTER : Fogadd, királyom, szolgálod hitvány munkáját. A betűk, miket a pergamenre róttam, százszor halványabbak a te bölcs igéidnél. Gyönyörűséggel telt meg az én szívem, míg írtam képeit és fáradtságot nem éreztem betűi formálásain. Hercegem, ha forgatod a könyvet, emlékezzél meg rólam olykor s mondj érettem egy ávemáriát.

IMRE : Áldjon meg érte az Úr.

ISTVÁN : Ez az én testamentumom, intelmeim, tanításaim és parancsaim a jövőre terhes napjaira. Megtalálod benne, mire püspökatyád oktatott gyermekségedtől kezdve. Olvashatod mindazt, amit én véstem szívedbe ifjúságod óta. Forgasd buzgósággal, olvasd szeretettel s tégy mindent szavai nyomán. Tartsd meg és tartsd meg keresztény hitünk parancsolatait. Add meg a tisztességet szent vallásunk és országunk nagyjainak, de kívánd meg tőlük azt magadnak is. Légy béketűrő a gyengékkel, igazságos az esetekkel. Egyengesd az idegenek útját, akik mives mesterséget és tudományt hoznak országodba. Hallgasd meg a jó tanácsot és tiszteld apáid emlékét, akik e földet szerezték nekünk. És imádkozál szüntelen, kerüld a gonoszt és cselekedd a jót ! (*Átadja Imrének a könyvet, megáldja a megöleli fiát.*)

IMRE : Tudom, atyám, Isten rendelése az, hogy te is, Gerardus püspök is itt hagytok egyszer engemet. De itt éltek tovább e könyvben nekem s hallani fogom mindvégig belőle ajkatok szavát. Amikor intesz : meghallgatom. Amikre tanítasz : megtanulom. Amiket parancsolsz : megfogadom. Úr Krisztus és Boldogasszony segítsen erre engemet !

ISTVÁN : Hallják meg hát szándékomat országom nagyjai, akiket ez órára királyi székemhez rendeltem. S ha majd utána

lelkünk megnyugszik az országos gondoktól: tisztos vigadásra, nemesvad-üzésre viszed, fiam, őket Vértés erdejébe.

IMRE: Szívesen teszem, atyám, parancsodat, mert kedvemre van nékem is. Kérlek, Valter uram, vidd e drága könyvet a művelőházba, te találsz ott neki legjobb helyet. (*Valter jobbra él.*) Ti pedig, barátaim, hercegek, mennétek az udvarba, istállóba parancsot adni, hogy indulásra minden készen legyen.

EDMUND: Nagy vadra készítsünk, vagy csak sólyoműzésre?

IMRE: Nagy vadra is! Szarvas is van, vadkan is van a közeli erdőben. Nyilat, tört, dárdát — a legjavát! Jöttök ti is?

EDVÁRD: Ments fel ma minket, hercegem. Nekünk Harold levele ma a legnagyobb gyönyörűség.

IMRE: Legyen kedvetek szerint! Béke veletek! (*Edvárd s Edmund el Valter után jobbra.*)

ISTVÁN (*az ajtónállókhoz*): Jöjjenek az urak! (*Egy percre letérdel a Szűz szobra előtt s fohászkodik*): Uram, segíts tennem szándékodat! Boldogasszony Mária! add ajkamra a szót! (*Fölkel s a trónusszékhöz áll.*)

IV. JELENET.

(*Balról jönnek az országnagyok. A király hívei: Bors, Doboka, Keve, Kende, Kaplony, Sebős stb. Vászoly emberei: Bór, Kalán, Csát, Bogát, Szalók. A trónus elé állnak. István a trónuson, oldalán Imre és Gellért. Gellért kezében az apostoli kereszt, Imre kardot köt.*)

KAPLONY: Hódolunk néked, király-uram, ki Isten képemása vagy!

ISTVÁN: És én köszöntelek benneteket, híveim, Úr Jézus nevével.

GELLÉRT: Kinek neve mindörökre dicsértessék.

ISTVÁN: Hívtalak benneteket, hogy meghallgassátok akaratomat. Időm telre fordult, úgy érzem, nemsokára leáldozik a nap. Szántottam-vetettem egy emberöltő óta és a Mindenható Isten meg is áldotta az én vetésemet. Amit atyám, Gyécse fejedelem kezdett, Isten áldásával folytattam a munkát. Drága magyar népem állandó hazát talált ezen a földön. Lelkét elfordítottam atyáink babonás hitétől és szemét az égi örök hazára irányítottam. Megóvtam a földjét, szent hitét megvédtem akár innen határainkon, akár túlról támadt rá ellenség. De lankadtak immár lelkem szárnyai,

megfogyatkoztak testem erői, terhes a korona, súlyos a királyi pálcá. Fiatalabb vállra akarom teríteni palástom, erősebb kezekbe akarom adni királyi pálcámat.

KIÁLTÁS: Éljen Imre herceg! Éljen!

DOBOKA: Melletted áll, uram-király, ifjú sarjadékod!

BORS: Válla erős, lelke tiszta; szíve jó!

KAPLONY: Éljen Imre úr! Éljen Imre király! (*Éljen!*)

ISTVÁN: Ti mondtátok, magyar urak! Hazámnak, hitemnek, népemnek neveltem őt. Kedves az ő lelke az égi Király előtt és kedves az ő lelke a világ hatalmasai előtt. A pápa úr örömmel fogja látni őt királyi székemen s a világ hatalmasainak elseje, a német császár úr, meg fogja becsülni vér szerint való atyafiát.

KIÁLTÁSOK: Éljen a pápa úr! Éljen a német császár!

ISTVÁN: Jól mondtátok, kedves híveim. Két terebélyes fa koronája veti árnyékát a világ felére. Arra a felére, honnan népem számára a jövő évszázadok élete árad. A másik felén nekünk nincs keresnivalónk. Bizánc udvarának, pompázó császárijának rothadás udvara, képmutatás hite, égig ér a gögje. Túl birodalmán meg pogányság sötétje, vad népek erkölce: ahonnan Álmos apánk kivetette népét, nincs oda út vissza! Itt van a mi helyünk a két terebélyes fa árnyában, itt nem érnek bennünket az ég villámai.

KALÁN: De aztán éri-e napfény vagy elsenyved az ország örökös árnyékban? Király úr, vigyázz!

ISTVÁN: De nagyon is éri! Mert az egyik fa tövében ott ragyog Úr Krisztus keresztje: nincs a kerek égnek annyi napja, hogy világukat el ne homályosítaná a szent kereszt! A kereszt aljáról bő patakok folynak: az erkölcs, tudomány, mives mesterségek szent vizei. Amíg ezekkel öntözzük országunk földjét, ékes virulást hoz minden tavasz. De ha elrekesztjük ez áldott vizeket, Atila apánk országának halálos sorsára jutunk. Akarjátok ezt, híveim?

KAPLONY: Nem akarjuk! Igaza van király-úrnak! (*Igaza van!*)

ISTVÁN: A másik fa derekán villog a kard. Ismeritek. Hatalmas csatákat vívtak ellene apáink, mikor hódoltatták e földet, de le is csapott rájuk, mikor csak hiú hűsködés vagy pusztítás vágya támadt ki rá. Kicsiny ország, kevés nép vagyunk, híveim: e kard oltalmára szükségünk lehet! Ha pedig valaha ellenünk fordulna megint: békés munkában edzett karokkal, keresztes zászlóval, a Jézus nevével, hitemre mondom, meg fogjuk védeni mi magyar hazánkat!

KEVE : De bizony megvédjük ! Nem fogjuk feledni : német barátsággal óvatosság járjon !

ISTVÁN : Azért hát halljátok az én nyelvemmel is : Isten szándékából fiamat, Imre herceget rendelem a királyi trónra !

KIÁLTÁSOK : Jól teszed, nagyúr ! Éljen Imre király ! (*Éljen!*)

CSÁK : Bocsáss meg, nagyúr, hogy fölemelem szómat. Tisztesség neked és Imre herceg úrnak, de apáink nevében cselekszem, akik véreskút mondottak Etelköze síkján. Esküjök legelső végzése ezt mondja: Míg csak magva nem szakad, a fejedelem mindig Álmos vezér ivadékából legyen !

BORS : Igaz, de tán tagadja Csák uram, hogy Imre úr Álmos ivadék?

CSÁK : Lassabban, öcsém ! A magyar fejedelmek őseink idején magyar nemzetségből szerezték az asszonyt. Igazat mondok-e?

KEVE : Ebben színgazat !

CSÁK : Gyécse, utolsó fejedelmünk felesége is : a szőke Sarolt, erdőelvi Gyula vezér lánya volt . . . De Gyécse úr fiának már német asszonyt hozott.

BORS : Meg ne sértsed, bátyám, a királyi asszonyt !

BOGÁT : Igazmondással nem lehet sérteni !

CSÁK : Tisztelem én úgy, mint te, öcsém, az ájtatos király-asszonyt, aki menyével most is a veszprémi szentasszonyok kolostorában lakozik. De nem is ő forog itt kockán ! Uram-király, tisztesség ne essék, de fiad, Imre úr, Álmos vezérnek meg a magyar vérnek félivadéka csupán !

BORS : Konkolyhíntő ! Nem hallgatjuk ! Éljen Imre úr, éljen a király !

ISTVÁN : De biz' meghallgatjuk ! A tanácsban mindenki szólhat. De az utolsó szó enyém leszen !

CSÁK : Köszönöm, király, hogy az igazság oldalán állsz. Hallgasd, másat is mondok. Idők törvénye, hogy Álmos vezér nemzetségéből a legöregebb herceg előtt hódol a magyar ! Én Szár Mihály uram és Piros asszony fiának, a legöregebb, igazvérű hercegnek, Vászoly nagyúrnak hódolok !

KAPLONY : A pogánynak, álorcásnak, börtön virágjának? Soha ! István úr, ne tórd tovább ! (*Zúgás, helyeslés.*)

IMRE : Király-atyám, add nekem a szót ! Magyar urak ! Ha sérelem előttetek az, hogy ereimben édesanyám vére is folyik, a Jézus nevéért elviselem a sérelmet. Tudjátok meg azt is : hívságos

pompa soha nem kápráztatta szememet! Földi koronára soha nem vágyódtam! De atyám koronáját akarom fejemre! Mert ezt a koronát a szentséges pápa úr küldötte s Krisztus keresztjével megékesítette. A keresztes koronát pedig megótalmazom veletek, ha lehet, de ellenetek is, ha kell! A keresztt árnyékában akarom legeltetni az én nyájamat s jaj annak a farkasnak, aki aklomba tör!

GELLÉRT (*magasra emeli a keresztet*): Ez a keresztt a megváltás fája! Ez a keresztt váltja meg a magyar népet atyáinak tévelygéseitől, ez a keresztt tartja meg ezen a földön, ha elfordultok tőle, az életet dobjátok el!

(*Az urak önkénytelen meghajolnak s úgy mondják*): A szent keresztt... Az üdvösség fája... Éljen Imre király, mert mi élni akarunk!

IMRE: Csák úrnak pedig ezt felelem: Apáink véresküjének negyedik végzése meg így szól: aki hűtlenségbe esik a vezér személye iránt és meghasonlást mivel a vezér és rokonai közt, úgy ontassék vére, miként apáink vére omlott az eskü poharába!

ÁLTALÁNOS KIÁLTÁS: Halál reá! Halál az árulóra, halál reá!

IMRE: Atyám, István király, törvényt ma még én nem ülhetek! Hallottad a szót, mondj ítéletet!

KIÁLTÁS: Halál az árulóra, halál reá!

ISTVÁN: Ti mondtatok ítéletet! Vigyétek el! (*Csákot az ajtón állók elhurcolják.*) S ha van még köztetek Csák úr hitén való, álljon elő!

(*Senki sem mozdul, Kalán és társai is hallgatnak.*)

KAPLONY: Nincs senki is! Király, egyek vagyunk! Éljen Imre király! (*Éljen!*)

GELLÉRT: Judás akadt az Úr apostolai közt is! Rostán tisztul a búza, most már egyek vagyunk! — Hódolok néked, Imre király! Esküdjete, magyarok, Imre király nevére!

MIND: Esküszünk, esküszünk! Éljen Imre király!

ISTVÁN: Híveim, halljátok tehát: a tanács sommája és a király végzése ez: Imre herceg ez órától fogva királya a magyarok országának. (*Éljen!*) Tíz nap multán fehérvári egyházunkban koronával övezzük fejét. (*Éljen!*)

IMRE: Híveim, magyarok, köszönöm eskütöket. Esküszöm én is: megtartom ez országot Úr Krisztusnak, magyar népemnek, áldozom érte munkámat, erőmet s véretem, ha kell! (*Éljen!*)

V. JELENET.

(Az éljenzés közben jön Edbárd és Edmund a királyi apródokkal.)

EDVÁRD: Fölséges Uram, István király, virágos kertedből kiszakadt ez órán a legszebbik virág. Fölséges Uram, Imre király, im virág-pajtásaid énekekkel hódolnak neked.

István király fája...

István király fája kivirágzott mára,
 Üljetek alája, boldog magyarok!
 A fának gyümölcse kedveteket töltse:
 Rajta magyar népnek s a fölséges égnek
 Öröme, reménye, csillaga ragyog.
 Imre herceg, kis királyunk,
 Bizalommal melléd állunk,
 Erős karod, tiszta lelked
 Minket ég felé terelget,
 Megnyitod népednek mennyi örök honát,
 Legyen dicsőséges földi koronád!

Királyi Fehérvár kilenc napot elvár,
 A tizediken már ölt hímes ruhát:
 Fölkeni királyát, adja koronáját,
 Ezre magyar népnek s angyali az égnek
 Zengenek ez órán szent alleluját...
 Imre herceg stb.

IMRE: Most pedig, uraim, levetjük az ország gondját s meghajtjuk a Vértest meg a Bakony erdeit. Solymárok, pecérek, királyi vadászok már odakünn várnak. Lemegyünk Veszprémig s holnap ott köszöntjük Gizella királyné édes asszonyanyámat, Ilona asszonytestvéremet, én kedves mátkámat. (Kürtszó.) Indulásra szól a kürt!

Vadászdal.

Itt az óra: gondfelejtő,
 Zeng a kürt már, hív az erdő.
 Vértés alja csak egy hajtás,
 Odahallik a kurjantás,
 Paripára pattanj, pajtás,
 Huj, huj, huj!

Vadkan, szarvas nem menekszik,
 Nyílam nyomán halva fekszik.
 Bakonyerdő másik hajtás,
 Elhallik még a kurjantás,
 Paripára pattanj, pajtás,
 Huj, huj, huj!

Bakonyon túl Veszprém vára,
 Odamegyünk áldomásra,
 Se lélekzés, se sóhajlás:
 Egy-egy kupa egy-egy hajtás,
 Így fizetnek minket, pajtás,
 Huj, huj, huj!

(A vadászdal eléneklük, aztán kivonulnak. Mindenki elmegy, csak Bór, Kalán, Bogát és Szalók maradnak a színen. A színen lassan homályosodik, a világítás a felvonás végéig a tartalomhoz alkalmazkodik!)

VI. JELENET.

(Négyen meghúzódtak a színen szélén, mikor mind elment, egymásután előjönnek.)

KALÁN: Itt senki sincs. Most tenni kell!

BÓR: Ezt nem tűrjük tovább! Vászoly úr jussát meg kell védeni!

BOGÁT: Ledöntjük a kőpalotákat, a keresztet tűzbe dobáljuk!

SZALÓK: Én Csák úrért állom meg bosszúmat! A tanácsban nem mert szólni más!

KALÁN: Igaz, de ha szólsz, sorsára jutsz s mit nyersz vele? Mind elpusztulunk s tenni ki marad?

BÓR: De megmaradtunk és teszünk!

BOGÁT: Istvánt vagy Imrét? Egyre megy!

BÓR: Az úrfi megszökött és testőrsége van. Hozzá most nem jutunk, pedig sietni kell! A tíz nap gyorsan elmúlik: gyerekkirály előtt hamar hajlik a nép, mert nem az ész, hanem a szív hódol neki! A gyökörré kell fejszénket sujtani!

KALÁN: Mit érsvd vele? Már érett gyümölcse van. Azt kell letépni róla s elsorvad maga is!

SZALÓK: Nekem mindegy: Csákra az úrfi szólt ítéletet, de a pecsétet István ütötte rá! Ha mind a kettőt nem lehet, vesszen bármelyik!

BÓR: Azt fontoljuk meg, könnyebben s többet mikor nyerünk. Ha a szent úrfi pusztul el: megmarad az erős marok, a gyepőlőből ki nem szabadulsz s nyöghetsz tovább! Látjátok, mennyi bódult magyar tartja palástját, hívének az egyig kitart. Meg a sok jövővény német, sváb, olasz: István úr mind lekenyerezte javakkal: váraikból őket így ki nem pörkölöd! *(Igaz!)* S mert nincs magyar

herceg több, ki a keresztet vallaná: idegenből hozná ajtatos királyt s fittyet mutatna Vászolynek megint!

KALÁN: Bór, te jól beszélsz! Kezdem már érteni!

BÓR: Ám ha István úr kidől, az úrfival elbánni könnyű lesz. Csak addig szájas ő, míg a karót maga mellett érzi. Ha azt kívágjuk, gyáván meglapul.

SZALÓK: No, gyávának az imént se mutatta épen magát! S emlékezzél meg, Vászoly úrral is elbánt a szent hegyen!

BÓR: Majd elbánik most Vászoly úr vele! De késni nem szabad. Addig kell tenni, míg Imre fejét nem éri korona! Tehát Istvánt és hamar!

MIND: Istvánt és hamar!

BÓR: A leghamarább! Ez órában! Most! Az udvar azóta az erdőbe ért. A palota már-már elcsöndesült. István úr hálóa ez. *(A fenékre mutat.)*

BOGÁT: Ki vállalja?

MIND: Én vállalom, én megteszem... elvégezem...

BÓR *(összetöri palcáját)*: Bizzuk a sorsra! Aki a hosszút húzza, az mártja a gyilkot István úr szívébe. Húzzatok!

SZALÓK: A leghosszabb enyém! Hadúr, segíts!

BOGÁT: Te immár tudod dolgodat. De nekünk is marad. Én tüstént Vászoly úrhoz indulok, a városban csak én tudom rejtékelyét s mint a kiéhezett oroszlán ugrásra készülünk.

KALÁN: Én meg Veszprémnek tartok. Somogyi feleinkkel ölelő karokkal várjuk ott a herceget.

BÓR: Nekem jutott a kard. Bajna vár. Erdőelve hegyeiben bujkálnak most véreink, a fekete magyarok. Az igaz magyarok, akik keresztnek, korónának nem hódoltak soha. És Bajna már sokszor üzent és Bajna mindegyre vár. Mi hozzuk az íjat, a kardot, a dárdát Vászoly úrnak. Mondd neki, ezt üzenem. Gyerünk! Hadúr, segíts!

SZALÓK: Ez órában tehát! Hadúr, segíts! Míg el nem sötétedik, elrejtezem. *(Mind elmennek.)*

VII. JELENET.

(A szín mind sötétebb. Edvárd és Edmund jönnek jobbról. Lant a kezükben.)

EDVÁRD: Elült a zaj. Elnyugodott drága király-atyánk is. Jer, testvér, eleget örültünk ma másnak, örüljünk a magunk dol-

gának is... (*Egészen a szín elejére jönnek.*) Mutasd meg újra Harold levelét!

EDMUND: Nesze, én már szószerint tudom... Testvér, ilyen öröm nem ért még bennünket soha! Tehát valóság lesz minden, mit eddig csak meséből tudunk...

EDVÁRD: Az Athelingek erős bástyái felett az ősi vár...

EDMUND: Kapuja vasból, ajtai ezüsből, küszöbe sáraranyból, — így mondta Harold!

EDVÁRD: Falakon az ősök hosszúszakállas képei s anyáink diadémos homloka...

EDMUND: És belül a legtitkosabb teremben gyémánt foglalatban a kékszemű Eldgid, édesanyánk képe, — így mondta Harold!

EDVÁRD: Az asztalon biblia, mécses és egy szörnyű pohár...

EDMUND: Kígyók kavarognak ölében... kénköves füst száll ki a torkán, belőle itta atyánk a kegyetlen halált, — így mondta Harold!

EDVÁRD (*pengeti a lantot*): Testvér, daloljuk a dalt, mit eddig sirva daloltunk, daloljuk most egymást ölelő büszke örömmel!

Dal a bujdosó királyfiakról.

Túl száz hegyen, túl száz folyón,	S futott tovább a jó barát,
Hol tenger árja zúg,	Karján a két gyerek,
Sötét erdő sziklái közt	Észak hideg országain
Titkon bujkál az út:	Jobbak az emberek.
A csendes kastély hűs ölén	Mint cédrusok felnőttek ott:
Születtem én, ahol fölém	Kisebbik anyja s a nagyobb
Egy kék szempár hajolt.	Az apja mása volt,
De jaj, kinek kard, nyíl nem árt,	Olaf király, a hű rokon,
Megölte méreg a királyt,	Ellátja őket gazdagon,
Igy mondta ezt Harold.	Igy mondta ezt Harold.

Sötét erdő sziklái közt,	De újra elsötétedett:
Viharzó tengeren,	Üzent a gaz király,
— Két karján két kis gyermeke —	S az Atheling-fiúkra vár
Anyánk fut szüntelen.	Ismét gonosz halál.
A gálya reng, remény dereng,	Nincs máshol békés hely nekünk
De zúg alatt s bömbölve fent	István királyhoz elmegyünk,
Rémes vihar dalolt,	Kinek szent híre volt,
Hullám fölött ül száz halál,	Karját kitarja ő felénk,
S anyáinknak sirja lett az ár,	Baráti szívet tár elénk,
Igy mondta ezt Harold.	Igy mondta ezt Harold.

S Pannónia virágai	Derül már Albion felett,
Most nekünk nyílnak,	S mit gaz kéz elrabolt,
Anyát, apát, testvért adott	Ó testvér, oly boldog vagyok :
A két királyfinak.	A drága hon felénk ragyog,
És oszlanak a fellegek,	Igy írta most Harold.

VIII. JELENET.

(Hátul sötét. Az utolsó akkordok alatt lopakodik előre Szalók. A két fiú az utolsó szókat énekli. Szalók besurran a kárpit mögött. Még hangzik a legutolsó gyöngye akkord, mikor belülről hangos erővel megszólal István.)

ISTVÁN : Ha Isten velünk, ki ellenünk? !

(A zene elnémul, abban a pillanatban erős zaj: Szalók leejtette a gyilkot.)

SZALÓK *(benn)*: Uram-király, kegyelem ! Gyilkolni nem tudok !

EDVÁRD : Jézus, mi az?

EDMUND : Idegen szó odabent !

(Mindaketten a kárpithoz futnak. Jön István, előtte görnyedezve Szalók.)

IX. JELENET.

ISTVÁN : Mit műveltél, szerencsétlen ember !

SZALÓK : Kegyelem, uram-király, vétkeztem ellened !

EDVÁRD *(jáklya kezében, hozza a gyilkot)*: Ágyad előtt esett ki, uram, kezéből e tör !

ISTVÁN : Elvakult gonosz lélek ! Az Isten örködött ágyam felett. *(Edmundhoz)*: Sebös ispánt menten hívd ide ! *(Edmund el, Szalókhöz)*: Ki vagy?

SZALÓK : Nem vagyok méltó, hogy megismerj, uram !

ISTVÁN : Csak azt kérdem, ki vagy, több szóra nem méltatlak én !

SZALÓK : Jobbágyaid utolsója, Szalók, kit megvett a fekete ördög.

X. JELENET.

(Edmund jön Sebössel.)

ISTVÁN : Kérdezd, mi volt a szándoka?

SZALÓK : Uram, Sebös, neked tán könnyebben teszek vallo-mást, István úr szemét nem bírom el !

SEBŐS : Beszélj !

SZALÓK : Meg akartam gyilkolni a királyt.

SEBŐS : Alattomos, elfajzott magyar ! Téged nem anya szült.
Ki tanácsolta ezt ?

SZALÓK : Bór ispán eszelte ki, a sors meg rám jutott.

SEBŐS : Aki bánja bűnet s vallomást tesz róla, irgalmassággal ítéltetik. Beszélj tovább !

SZALÓK : A tanács végével szőttük a tervet, Bór, Kalán, Bogát urak meg én. Azon volt a tanács, Imre úr haljon meg vagy a király. A sors reám esett. Nekem nevelőapám volt Csák úr, kit halálra küldöttél, uram. Eszemre homály ült s vállaltam a sorsot. A két herceg dalolt, belopózni könnyű volt nekem. Ott álltam ágyad előtt . . . elhallgatott a dal s Istent említve nagy szóval te kiáltottál, uram-király . . . megrezzent bennem a bűn . . . a tör kiesett kezemből . . . Most itt vagyok, uram, taposs el engemet !

SEBŐS : Uram-király, ez őszinte vallomás.

ISTVÁN : Csak egyet még : Vászoly hírével történt a dolog ?

SZALÓK : Őerte bűnhödöm én. Ha előbb nem, e percben mindent tud talán. Bogát hozzáfutott.

ISTVÁN *(Sebőshöz)* : Elém állítod Vászolyt s mind a négy cinkosát ! Holnap törvényt ülünk. Vigyed ! *(Sebős elviszi Szalókot.)*

XI. JELENET.

(Edvárd és Edmund a kárpit mellett állnak csüggedt fővel, szomorú arccal. István Boldogasszony szobra előtt a térdeplőre rogy.)

ISTVÁN : Uram Jézus, megtartottál ! Boldogasszony, jól vigyáztál ! A gyilkos rám emelte törét s Te kezéből kiesavartad azt. Ellenségeim rám agyarkodtak s Te győzedelmet adtál rajtuk nekem. Uram, az én ellenségeim, a Te ellenségeid, aki rám gyilkot emelt, a Te szentséges szívedbe is irányozta törét. Mert én a Te szolgád vagyok. Az én koronám a Te töviskoronád, az én királyi palástom a Te gúnypalástod, az én királyi pálcám a Te kezédbe adott csúfos nádszál. Mikor engem akartak trónusomról letaszítani : a Te szent trónusodat akarták összetörni. Mikor az én házám oltárát akarták vérrel bemocskolni : a Te templomaid oltárát akarták megfertőzni. Mikor az én koronámat megkívánták, a Te szent kereszted királyságát akarták porba dönteni. Uram, mikor szolgádat megóvtad : tenmagadat védelmezted meg. Azért hálát

adok Neked, nem enmagamért, hisz én sír felé közelgő öreg ember, por-hamu-semmi vagyok, — de hálát adok Neked Tenmagadért, a megótalmazott szent keresztért, szent kegyelmed mezőin terelgetett bárányaidért, keresztény magyar népemért! — Uram Jézus, megtartottál! Boldogasszony, jól vigyáztál — áldassék érette szent nevetek!

XII. JELENET.

(István utolsó szavai közben Kende és Keve lélekszakadva futnak be balról. Kende átszalad a színen s be a jobb ajtóba, Imre lakása felé. István feláll.)

KEVE: Uram-királyom, itt hozzuk fiadat, Imre herceget!

ISTVÁN: Imre herceget? Mi történt vele?

KEVE: Bár nyelvem ne volna, ajkam bezárulna, hangom megnémulna!

ISTVÁN: Mondd, fiam, a vadászaton?...

KEVE: Itt, uram, közel a város erdejében...

ISTVÁN: De él?

KEVE: Még piheg. Rárontott a szörnyű vadkan, felhasogatta kegyetlenül... Alig bírtuk kihúzni alóla... Jaj nekem, e borzalom hírnökének!

ISTVÁN: Fiam, drága fiam!... Vessétek meg ágyát, jöjjön minden orvos... költsétek Gellértet! *(A két fiúhoz):* Anyja ne tudja, gyöngye felesége meg se is sejtse... ez kemény parancsom!

XIII. JELENET.

(Hozzák Imrét lombágyon. Vele jön Kaplony, Bors, Doboka stb. Fáklyás, szomorú-szóltán menet. Imre holthalovány, szeme behűnyva. Gellért jön.)

ISTVÁN: Fiam, egyetlen magzatom... fáj, nagyon fáj?...

GELLÉRT *(megsimítja Imre homlokát)*: Remélj, király, az Úr Jézus segít!...

ISTVÁN *(nagy fájdalommal mondja utána)*: Az Úr Jézus segít...

IMRE *(alig hallhatóan)*: Az Úr Jézus segít...

(Lassan bemennek Imre szobájába, a függöny leesik.)

HARMADIK FELVONÁS.

Szín: mint a második felvonásban. Történik a második felvonás után három nap múlva, 1031 szeptember 2-án.

I. JELENET.

(A színen ajtónálók, Gellért belép Edvárral s Edmunddal.)

EDVÁRD: Ó atyám, a mi nagy örömünk keserőségre változott...

EDMUND: Albion felett derül a mennybolt, Pannonia felett, jaj, beborult az ég... *(Gellért magába süllyedve hallgatja őket.)*

EDVÁRD: Önzők voltunk, testvér, nem szerettük eléggé a herceget, hogy nem mentünk vele. Ha ott vagyunk, nem esik meg a baj. A magam testével védtem volna meg az átkozott vadkan agyarától.

EDMUND: Mért is sietett a Harold levele! Annak akartunk örülni, magunk, csöndben, háborítás nélkül valósággá élni a tündérmesét, idevarázsolni idegen földre szülőhazánkat, Albiont.

GELLÉRT: Ne vádoljátok magatokat, jó hercegek! Isten rendelése ez, kinek akarata nélkül egy hajszál sem hull le fejünkről. Akit ő akar, megtart. Akit elkíván, elvesz. Lám, kegyes István királyt hogy megótalmazta a gyilkos törétől!

EDVÁRD: Börtön fenekén ülnek már a gazok s rettegve várják bűnhődésüket. De mihaszna! Imre herceg ártatlan életét száz bűnös halála sem válthatja meg!

EDMUND: Nincs-e reménység mégis, jó atyám? Hiába imádkoztál két éjet-napot?

GELLÉRT: Nem jól beszélsz, fiam. Hiába ember nem imádkozik. Minden imádság Isten kezébe adott ajándék — s ő visszaadja azt nekünk. De hogy mikor, mikép: szent akaratán fordul... Az ártatlan galambot, ha gonosz kéz szíven nyomja, az életnek ki menti meg?... Imrét is, az én lelkem drága gyermekét, félek, az imádság már nem tartja meg nekünk...

EDVÁRD *(elgondolkozva maga elé)*: A szent titok... Ily kevés időre bíztad azt rám, hercegem...

EDMUND: Azt mondta nekünk: fejeteket hamarabb éri korona, mint az enyémet... Ki hitte volna igazát?...

GELLÉRT : Jertek velem ... talán búcsúzni az égbe röppenő galambtól ...

(Bemennek Imre szobájába. A fenékaajtón jön István király, Maurus apát s a pannonhalmi fráterek.)

II. JELENET.

ISTVÁN : Köszönöm szavadat, apáturam, kinek lelkében ki-virágoztak fiam szent csókjai. Megszomorodott lelkemnek balzsam vigasztalásokatok.

MAURUS : Próbára tette Isten lelkedet, uram, áldd ki a próbát.

ISTVÁN : Kiállom, csak próba legyen. Imádkozzatok, hogy elmuljék tőlem e keserű pohár.

MAURUS : Az Úr akarata mindent jóra fordíthat még. Aki épségben vezette ki Dánielt és barátait a tüzes kemencéből, visszaadhatja nekünk kedves fiát, Imre herceget.

ISTVÁN : A tüzes kemence lángja még hajukat sem érintette meg. De az én fiamat a gonosz ördög állata fölhasogatta végig. Minden drága vére elfolyott. Teste erőtlén, mint a gyöngé nádszál, arca hófehér, mint a lilium. Ember nem gyógyítja meg, csak a jó Isten segít. De benne bízni kell.

BOJÓTH : Uram-királyom, hallgasd meg alázatos szolgád. Segít az Úr, de gyakorta csak ember keze által. Ő szent bölcsesége fűbe-fába rejtette az orvosságos erőt. Elhoztam monostorunk herbáriumát: van ebben tisztesfű és boldogvirág, ezerjófű és majoránna: kipróbált jó medicinák. Egyik a forróság ellen jó, másik vért gyarapít, erőt ad a harmadik.

MAURUS : Sok atyánkfia a fráterek közül áldja hasznukat, uram, mert a nyavalyától megszabadította őket általuk az Úr.

BOJÓTH : Engedd azért, hogy megpróbáljam erejüket a szent hercegen!

ISTVÁN : Próbáld, atyám, Isten fizesse meg jóságodat.

(Bojóth kimegy a hátsó ajtón.)

III. JELENET.

(Edvárd és Edmund jönnek Imre szobájából.)

EDVÁRD : Üdvözöllek, uram-király s titeket is, jó atyák. Gellért püspök úr maga maradt odabenn.

EDMUND : A herceg óhajtotta így.

EDVÁRD: A szent kereszt kezében, a püspökön stóla...

ISTVÁN: Az én fiam útra készül...

MAURUS: Aki készen állott mindig, csak bot kell kezébe, hogy induljon. És kezében a szent kereszt... Testvéreim, imádkozzunk!

(Mind letérdel s énekelve mondják a Confiteort.)

Confiteor Deo omnipotenti, beatae Mariae semper Virgini, beato Michaeli archangelo, beato Joanni Baptistae, sanctis Apostolis Petro et Paulo et omnibus Sanctis et tibi Pater, quia peccavi nimis cogitatione, verbo et opere: mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa. Ideo praecor beatam Mariam semper Virginem, beatum Michaellem archangelum, beatum Joannem Baptistam, sanctos Apostolos Petrum et Paulum et omnes sanctos et te, pater, orare pro me ad Dominum Deum nostrum. *(Utána néhány vers az 50. zsoltárból):*

Miserere mei Deus † secundum magnam misericordiam tuam.

Et secundum multitudinem miserationum tuarum † dele iniquitatem meam.

Amplius lava me ab iniquitate mea † et a peccato meo munda me.

Quoniam iniquitatem meam ego cognosco † et peccatum meum contra me est semper.

Tibi soli peccavi et malum coram te feci † ut justificeris in sermonibus tuis et vincas, cum judicaris.

Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum † et in peccatis concepit me mater mea...

IV. JELENET.

(Imre szobájából jön Gellért.)

GELLÉRT: Az Isten meghallgatta imádságokat. A herceg kedve s bizalma visszatért. Köszönt benneteket s várja, hogy visszaadjátok neki rég adott csókjait. Menjetek, testvéreim. *(Maurus a fráterekkel, Edvárd és Edmund bemennek.)*

V. JELENET.

ISTVÁN: Gellértet kérdem, a püspököt: való, mit mondtál, visszatért bizalma és szelíd arcára a mosoly?

GELLÉRT: Való, uram. A tiszta gyolcs, bár szeplőnek árnyéka sincs rajta, fehérebb mégis, ha kiterítve nézzük. Imrének lelke tiszta gyolcs, szeplőtelen, de tán még fehérebb, hogy titkait előttem kitárta most. Isten békéje ragyog homlokán.

ISTVÁN: Akkor megkérdem Gellértet, az embert, aki tudja, mi a testi fájdalom, de tudja azt is, meg bírja-e állítani a lélek ereje az elesett testet: — megél-e fiam?

GELLÉRT: Uram-királyom, ne kívánd, hogy kimondjam a szót...

ISTVÁN: Nem hiszed, Gellért?

GELLÉRT: Hinném, de nem merem. Az Ég másként határozott. A lélek még erős, de őrlődik percről-percre a gyöngé test.

ISTVÁN: Ha a fehér liliumot letöri sárba a szél, — legyen meg az Isten szent akarata... Ha a szelíd galambot halálra sebzí a sólyom, — legyen meg az ő szent akarata... Ha az öreg király egy fiát hívogatja a halál, — legyen meg akkor is az ő szent akarata... De ha a pásztort hívja el az Úr a bárányok közül, ha a vigyázó jegenyét töri ki a gyöngé palánták közül, ha a szent kereszt vitézét, keresztény magyar népem istápját, a gonoszok félelmét, a jók reménységét töri ketté —

GELLÉRT (*közbevág*): Királyom, akkor is legyen meg az Úr szent akarata!

ISTVÁN (*a székre roskad*): Igaz, atyám. Bocsásd meg, Istenem, nem mondta ki ajakam a szót! Történjék minden szándékd szerint!

GELLÉRT: Te csak királya vagy országodnak, uram, de sorsának kormányzója a mennybéli Úr. Ha elhívja a pásztort, kettétöri a vigyázó jegenyét, van arra hatalma, hogy állítson másik pásztort, ültessen másik jegenyét.

ISTVÁN: De farkasokból válhatik-e pásztor, mérges beléndekből nőhet-e jegenye? Kire bízhatom szép országomat, kire nyugtathatom Úr Krisztus keresztjét? Gellértet kérdezem, atyafi-barátomat, az Úr szölejében munkáló társamat, mondjon vigasztalást sírjába roskadó öreg királyának.

GELLÉRT: Mondanám: ha benn az akolban valamennyi farkas, talál az Úr pásztort kívül az aklon. De te, uram-király, nemcsak Úr Krisztusnak, hanem Árpád nagyúrnak is fia vagy!

ISTVÁN: Igazat beszélsz. Előttem törvény a vér szava. De véremnek vére farkas valamennyi. Szár László kiszökött országomból, cseh asszonya kedvéért megtagadta népét, megtagadom én is.

Nincs más rajta kívül, csak Vászoly s három fia. Hiába. Gyerek még, vagy a szent kereszt ellensége mind.

GELLÉRT: Ellensége ma, mert hályog takarja szemüket. De leesett az Saul szeméről is. Bízál, uram-király, ami a tarzusi úton történt, megtörténhet országod útjain is.

ISTVÁN: Ha ki tudnám várni... s nem roskadok síromba előbb...

VI. JELENET.

(Sebös jön Kaplonynyal.)

SEBÖS: Uram, fölséges úr. Vászoly nagyúr kér meghallgatást. Lázong, hogy harmadnapja nem szól hozzá senki is.

GELLÉRT: Királyom, az Isten ujjja ez!

ISTVÁN: Bizonynal az! Bocsásd elém! *(Sebös el.)*

KAPLONY: Uram-király, a jó néppel már nem bírok. Üres a város minden palotája, minden kunyhója, itt van kapudnál aprajánagyja. Sírnak az aggok, könyörög a gyermek s egy szájjal kérdi a sokaság: az áldott herceg sorsa jobbra fordul-e már? Mit mondjak nekik?

ISTVÁN: Mit mondj nekik? Csak azt, hogy imádkozzanak. És mondd nekik, hogy sír az öreg király...

KAPLONY: Szegény öreg király... *(Elmegy.)*

VII. JELENET.

(Jön Vászoly Sebőssel, utánuk Bors, Doboka, Keve, később Kaplony stb. István beszéde vonatott, törődött, türelmes.)

ISTVÁN: Mit kívánsz, Vászoly?

VÁSZOLY: Igazságot és jogot, nagyúr!

ISTVÁN: Megkapod, öcsém. Rajtad áll, suhogó vesszővel vagy olajággal-e. A jogról lehet szó azután.

VÁSZOLY: Nem értem még, nagyúr. Hogy a klastrom fenekére zártál, asszonyomtól, három fiamtól elszakítottál: megérdemeltem. Nem, mert fiadat hatalmamba akartam ejteni: arra a legöregebb Árpádfinak joga volt. De rászolgáltam, mert vétettem a magyar becsület ellen, mikor alattomos módon, álorcában bújtam a barátok fészkebe. De még jobban rászolgáltam, mert vétettem vitézi nevem ellen, mikor fiad hitvány kardja leterített.

ISTVÁN: Örömmel hallom beszédedet, belőle a megbánás szava szól.

VÁSZOLY: Nem úgy, nagyúr! Azt mondtam: megérdemeltem, azt mondtam: rászolgáltam, de nem bánok semmit is!

ISTVÁN: Semmit is? Nem bánod Csák úr gonosz szavát, Szalók alattomos törét? Akkor minek jövel?

VÁSZOLY: De ép ezért, nagyúr! Amit Csák mondott, feleljen érte Csák. Amit Szalók tett, lakoljon érte ő. De mért bűnhődjem én?

ISTVÁN: Kérdezed: mért kell kivágni a fát, melynek rothadt ágai vannak, mért kell betömni a forrást, melyből bűzhödt víz folyik! Híreddel történt minden, méltán lakolsz!

VÁSZOLY: Akkor siess, nagyúr! Nem tagadok semmit. Siess, mert az a fa égig akar nőni s árnyéka alá akarom terelni dús legelőkre magyar népemét, akit te asszú hiteden sanyargatsz! Siess, mert az a forrás szét akar áradni, hogy alámossa kőpalotáidat, keresztes templomaidat, eleméssze jöttment barátaidat, hajbókoló papjaidat! Akkor siess, máris elvesztettél három napot!

ISTVÁN: Nincs érkezésem, sem erőm... Imre öcséd a szomszéd hálólházban várja a halált...

VÁSZOLY: Tudom, azért említettem a jogot!

ISTVÁN: A jognak, Vászoly, föltétele van!

VÁSZOLY: Akkor nem egyezünk, nagyúr! Mert nem jog az, diktálást ha tűr! A jogtalanságból egyszer is elég volt. Mikor Gyécse lehúnyta szemét, a fejedelmi botnak apám kezébe kellett volna jutnia, mert Árpád népmzetségeinek legidősebb sarja volt. De te, nagyúr, keresztes papjaiddal és németjeiddel elragadtad azt. De egyből kettő sohasem leszen. Akár megél szent herceged, akár nem, koronád nem kell, de a fejedelmi bot enyém, mert a legidősebb Árpádfi vagyok!

ISTVÁN *(feláll, méltósággal)*: Elég, öcsém, most már hallgass te szót. Mióta élsz e földön, Vászoly, benned örömem nem telt soha. A keresztelővíz lepergett rólad s maradtál konok pogány. Gyűlölöd a szent keresztet, pedig nem ismered. Folyton káromkodol s megérdemelnéd, hogy beléd fojtsam a szót. De szomorú ez órában az én szívem és szemem könnyezik és lelkem irgalomra hajlik. Elfelejttem, Vászoly, hogy koronám ellen áskálódtál szüntelen. Elgonosz szándékidat fiam ellen a szent hegyen. Megbocsátom, hogy tört emeltetted reám. S nemcsak felejték, bőséggel adok is.

Apáink örökségét megkapod. Tiéd e föld, melyért véreztek ők, tiéd e nép, míhelyt árván marad. Ám egyet megfogadsz nekem!

VÁSZOLY: De mit, nagyúr?

ISTVÁN: Hogy itt maradsz oldalamnál nékem támaszul, megtanulod Úr Jézust szeretni s megtartod országomat s népemet a szent kereszt hitén!

VÁSZOLY: Soha, király! Én ős Hadúrnak árulója nem leszek soha! Tartsd meg magadnak kereszteted, előtte én nem térdelek soha! Engem letiporhatsz, de Árpád vére fiaimban él! S ne feledd a tört, máskor jobban talál!

ISTVÁN: Távozz, istentelen! Vak börtönébe lökjétek vissza a pogányt! *(Vászolyt Keve és Sebös elviszik. István összetörtén maga elé tekint. Odatántorog Imre ajtajához, de visszafordul, kiegyenesedik s megáll a Szűz képe előtt, nézi sokáig, majd térdreerogy előtte. A többiek meghatódva állnak, Gellért az ajtóhoz közel.)*

ISTVÁN: Boldogasszony, Úr Jézus anyja, most hallgass reám. Hozzád menekszik szolgád, az összetört szívű magyar király. Emberi segédelmet hiába várok, a te palástod szegélyébe fogózom.

Emlékezzél: kigyomláltam a tövist, a bogáncsot ez ország földjéből és szent Fiad keresztjét plántáltam a völgyek mélyire s a hegyek ormaira.

Emlékezzél: virágos kertté formáltam Pannónia ifjainak-szüzeinek lelkét, teleszórtam a kertet szent erényeid magvaival és nyesegettem-ojtogattam a te tulipánjaidat, illatos rózsáidat.

Emlékezzél: te szent orcádat irattam a lobogóra, mikor szent Fiad ellenségeire vittem és te szent nevedet kiáltották vitézeim, mikor vérüket áldozni rohantak a kereszt hitéért.

Könyörgök azért most Neked és hozzád kiáltok szorongásaimban. *(Mindenki letérdel és vele imádkozik.)* Boldogasszony Mária! Veszedelemben a szent kereszt a völgyek mélyén, a hegyek ormain. Pusztító vihar fenyegeti virágos kertet. Fejét emelgeti a sárkány, hogy bemocskolja lobogóidat, elnyelje vitézeidet. Boldogasszony, Mária, ki tartja meg erős vállán a szent keresztet, ki öntözi virágos kertet, ki védelmezi meg a keresztény szent hitet, ha István öreg szolgád sírba dől? *(Lehajtja fejét, szünet.)*

VIII. JELENET.

(Imre ajtaja megnyitlik István mögött. Más nem veszi észre, csak Gellért. Megjelenik Maurus karján halványan, erőltlenül Imre. Gellért odamegy és támogatja. A nyitott ajtónál állnak. István nem látja őket, folytatja imádságát.)

ISTVÁN: Boldogasszony Mária, árván marad ez ország, mint te árván maradtál Golgota hegyén a szent kereszt alatt. Mert fiamon kívül nincsen ez országnak, keresztény népemnek senki más istápjja. Hallottad imént, láttad imént: megaláztam ősz fejemet a pogány előtt s kikacagott engem. Nincs öreg szolgáltnak más reménysége, csak te, Boldogasszony. Légy hát Pátronája magyar nemzetemnek, királyi trónomnak légy te örököse. *(Leveszi fejéről a koronát, magasra tartja s átszellemült arccal, hanggal folytatja):* Boldogasszony Szűz Mária, egek Királynéja, hazám Nagyasszonya: Neked ajánlom országomat, neked ajánlom nemzetemet, neked ajánlom koronámat! Fogadd el, őrizd meg és védelmezd mindörökké! *(Leteszi a koronát a szobor lábához s Imre szavára visszafordul.)*

IMRE *(lassan, szünetekkel, de érthetően beszél):* Uram király, édesatyám, jól rendelkezél!

(Gellért és Maurus karján előre jön s a székbe roskad. István és Gellért mellette, Maurus mögötte áll. A többiek a háttérben helyezkednek el. A fráterek is lassan mind kijönnek a színré, kezükben sok-sok virág, rózsá, liliom.)

ISTVÁN: Visszatért erőd, fiam! Megmaradsz nekünk!

IMRE: Megerősítette összetört testemet az Úr, hogy búcsúzni hozzátok jöhessek. Asszonyunk Mária ágyam mellé állott, megfogta kezemet, segítette roskadozó erőmet, nyitotta előttem az ajtót, hogy halljam én is, édesatyám, rendelkezéseidet.

GELLÉRT: Bénákat gyógyító, holtakat támasztó Úr Jézus, hála neked érte!

ISTVÁN: Ha te nem viselhéted koronámat, édes egy fiam, viselje helyetted áldott Boldogasszony!

IMRE: Jól mondtad, jól tetted, édesatyám. Aki a kis Jézust ölében tartotta, szétől-hidegtől kebelén megóvta: megtartja-megóvjja a mi országunkat. A szép mennyországban majd mellette állok és könyörgő szóval imádkozom hozzá: Magyarországról, édes hazámról, ne feledkezzél meg szegény magyarokról...

(Az urak s a fráterek a szobor felé hajolva ismétlik az utolsó mondatot.)

IMRE : Én odafent könyörgök, de idelelni is lesz védelmezője az én szép hazámnak, jó magyar népemnek. Édesatyám, a te koronád fénye nem halványodik el örökre soha... Viselni fogja szent király, kinek csatabárdja előtt ellenség meg nem áll... Viselni fogja nagy király, ki messze vizekig viszi országa határait... Viselni fogja bölcs király, ki népének tudományt és igazságot osztogat. De viselje bárki a múlt századok során, ha gyöngé is válla és idegen a szíve : szent koronád ereje fölemeli s összetartja népedet...

ISTVÁN : Testamentumot teszel te is nekem, jó fiam... A te szemed a múltat nem látja már, a te szemed már a messze jövőbe néz... Nem kételkedem hát országom jövőjén, mert hiszem, hogy általad az Úrnak lelke szól...

IMRE : Gerardus jó atyám, a te éveidet is megszámlálta az Úr... De pálmát készít kezedbe, mire vágyol ifjúkorod óta... Örülj... Véred árán dús fakadás terem. Terem belőle száz kolostor a berkek ölen, a hegyek gerincén... a jámbor fráterek megtanítják az én népemet szeretni a földet és szeretni az Istent... És imádságukért megvédelmezi e földet az Úr... És terem belőle a szent egyháznak száz püspöke-papja, akik palotákat raknak a Jézus nevéért, kiirtják a konkolyt az ő vetéséből s a tudomány gyertyáját hordozzák népem előtt...

GELLÉRT : Legyen igéd szerint, fiam. Az ifjú Gellért minden vágya volt eljutni a földre, melyet megszentelt az Úr Jézus vére. Boldog az öreg Gellért, hogy lépteit e földre vezette az Úr s e drága földet az ő vére szenteli meg...

IMRE : Fehérvári szentegyházban engem koronázni várnak... Megyek... Testemet, édesatyám, vidd oda. Nevemet, emlékemet népem ifjúsága őrzi meg. Én rózsát, liliomot ültettem szívem közepébe : illatuk, érzem, átlengi a késő századok éveit és növel és táplál bajnok ifjakat a hitnek-hazának. Nevemmel az ajkán mormolja a könyvet... nevemmel az ajkán fohászkodik égbe... nevemmel az ajkán védi a hont... És egyszer, késő ezer évben, ott atyám, a hegynek tövében, hol véred árja folyt... fölépül a magyar ifjak városa... nevemmel nevezik a várost... nevemet hirdeti a sok kőpalota... az én liliomom az ifjak kezében, mely élesebb a kardnál... az én liliomom az ifjak szívében, mely erősebb minden hatalomnál... ezzel a liliommal állnak az őrségen... ezzel a liliommal építik meg újra a hazát... *(Egy percig néma, meg-*

hatott csönd.) Atyám, ne aggódj, kell-e más? Boldogasszony segítsége... szent koronád drága fénye... Gerardus kiomló vére... fiad nem múló emléke — ez országod öröksége!... Engem Jézus hív... engem Mária vár!... Megyek... Édes jó atyám, Gerardusom, drága magyar véreim... értetek szüntelen imádkozom... *(Feje leesik, behúnyja szemét. Mindenki leborul. A fráterek rászórnák a rózsát, liliomot. A függöny lassan lemegy.)*

Hogy e színjáték minél hatásosabban szolgálhassa a Szent Imre-év nemes céljait, Meiszner Imre, az egri főszékesegyház karnagya, verseinek szövegéhez dallamokat is szerzett. Az énekszámok partitúrái és szövegei Meiszner Imre karnagy úrtól szerezhetők meg (M. I. Eger), a zenekari letétek pedig a Ciszt. Rend pécsi reálgimnáziuma zenekarától. Az énekszámok kétfélek: három vegyeskar s egy duett, és négy rövid zsoltár. Számolnunk kellett azzal, hogy középiskoláink ének- és zenekarai különböző teherbíróképességűek. Azért nem adtunk több énekszámot. Sőt úgy iktattuk be a kevés énekszámot is, hogy könnyűszerrel, a szöveg nagyon csekély megváltoztatásával, teljesen el is hagyhatók, ha megtanulásuk túlságos terhet jelentene valamelyik iskolára. A zsoltárok dallamai viszont könnyebbek és egyszerűbbek s legalább ezek beleszövése változatosabbá teszi a játék menetét és fokozza hatását. Itt említjük szíves köszönettel, hogy a zsoltárok régi, magyaros ízű dallamait Saád Henrik közölte velünk. A színjáték különkiadásban is megjelent.

T. Á.

A lilium násza.

Irta Harsányi Lajos.

SZEMÉLYEK:

ISTVÁN KIRÁLY	KÖBÖL, prépost
GIZELLA KIRÁLYNÉ	GELLÉRT, bencés atya
IMRE HERCEG	HONT-PÁZMÁNY, ispán
A HERCEG HITVESE	VECELIN, német gróf

ÉNEKES.

Ispánok, ispánasszonyok, ispánfiak, ispánlányok, testőrök, harsonások, üstverők. Történik Székesfehérváron 1026-ban.

Szín: A királyi ház faerkélye. Jobbra pántos ajtó nyílik a házba. Az erkélyt három oldalról korlát övezi. A korlátokon durva agyagedényekben sárga magyar virág: a kenyérbél. Két oldalon a város faházainak tetői látszanak. Este van. Sötétké é. Lassan fel-tündöklő csillagok.

(A szereplők közül István király alacsony termetű, vállas, szakállas, meggypiros palástos, szigorú, nagy tisztelettel környezett, aranydiadém-mal díszített férfi. Gizella királyné szalmaszínű haján diadémmal le-szorított fátyol. Ruhája zöld. Imre herceg karcsú, magas, szőke. Szeme ibolyakék. Fején kilencágú korona. Ruhája zeke. Fehér. Csak derék-zsinórja és csizmája arany. Sohasem mosolyog. A herceg hitvese szőke, lesütött szemű gyermekledny. Fején kilencágú korona. Fátyol. Ruhája fehér. Köböl préposton fekele papi ruha. Gellérten barna kámzsás csuha. Hont-Pázmány ispán medvebőr kacagányban. Fején süveg, tollal. Vecelin német gróf páncélban. Az énekes bő palástos, befont üstökö öregember. A szereplők közül az ifjú pár a pántos ajtónak szemközti levő főhelyen trónszéken ül. A nézőtérnek szemközti levő oldalon a királyi pár és környezete. Csak a királyi pár ül. A színpad közepén az Énekes áll, az ifjú pár felé fordulva. A harsonások és üstverők a háttérben. Az Énekes tetszés szerint választható, régi magyar melódiát énekel. Vagy recitál. Minden sor végét elnyújtja. Minden második sor végén az üstverők megverik üstjeiket. A harsonások ugyanekkor három emel-kedő hangú tra-tra-trá-t fújnak. Lassú és méltósággal teljes minden.)

ÉNEKES (kitárt karral):

Amerre léptek, mindenütt
Szagos virágok nyílnak.
Amerre néztek, mindenütt
Harsogjanak a madarak.

Aranyos fényt zuhogjanak
A felpirosló reggelek.
És este ablaktok alatt
Arany méhek zümmögjenek.

Liliomkezü angyalok
Hordozzanak tenyéren.
Imre királyfi s hitvese
Szentül, sokáig éljen !

HONT-PÁZMÁNY (*süvegét lengeti*):

Üdv Jézus úrnak ! Felséges király,
Oly szépen dall e csacska énekes,
Hogy elhallgatnám hajnalig szavát.
De méltán mondja, hisz ilyen
Királyi pár nincsen több a világon.
Üdvözlégy, ékes ifjú pár !

AZ UDVAR (*felzöndülve*): Üdvözlégy !

A KIRÁLY :

Örömmel hallom örvendésteget.
Fiam s arája olyanok valóban,
Mint két virágzó almafa. Örül
A lelkem, hogyha látom őket.

A KIRÁLYNÉ :

Ó,
Fészket rakott szívemben az öröm
Nagy bíbortollú madara. Valóban,
Nincs boldogabb anya nálam a földön.

GELLÉRT :

És én? Mit mondjak én? Mennysorság
Van közöttünk. Boldog angyalok
Ölelkeznek szívemben.

AZ UDVAR :

Éljenek !

HONT-PÁZMÁNY :

Örül az ég, örül magyar hazánk,
A város telve boldog emberekkel.
Szívük csordultig színarany méz.
Az ifjak lába táncra gerjedez.
Engedd, királyom, őket !

A KIRÁLY : Jó. Legyen !

(Négy ispánfiú és négy ispánleány lép elő s lassan méltóságos magyar táncot táncol. A táncot zene kíséri. Végén a párok mélyen meghajolnak az ifjú pár felé.)

VECELIN GRÓF :

Szép tánc. Komoly, nemes. Akár a faj,
Melynek sajátja.

GELLÉRT : Lélekörvendés ez !

ÉNEKES *(újra előlép)*:

Áldd meg, Isten, a királyt
Égi bölcsességgel,
Szívét jószág, szeretet,
Irgalom töltsék el.
Kormányozza boldogan
Jóra szorgos népét,
Népe boldogságának
Sohse lássa végét !

(Harsonák. Üstök.)

KÖBÖL PRÉPOST *(a háttérből előjön a király elé)*:

Nagy méltóságú úr, király,
Boldog királyné asszony,
Engedjétek jelentenem :
Az est közelg. A szent vacsérnye
Kezdődik nemsokára !

A KIRÁLY *(föláll)*: Isten az Úr !

Dícsérete minden előtt való !
Azért, királyném, kedves gyermekim,
Még a mai napon sem engedhetem el
Az esti ájtatosságot. Tehát most
A földi vígság csöndesedjen el.

A KIRÁLYNÉ *(fia felé)*:

Ti, gyermekem, maradjatok csak itt !

A KIRÁLY :

Beszélgessetek istenes jövőről.
Mutassátok egymásnak szívetek
Arany almáját.

(A királyi pár búcsút int az ifjú párnak s az udvarral együtt kivonul a színről.)

AZ UDVAR (*kivonultában*):

Éljen Imre herceg!
Jézus úr áldja! Üdv a mátkapárnak!

(*A színpad üres lesz. Csak az ifjú pár marad a színen. Állnak. Csend. A színpalak mögött távoli, halk dudaszó. Mintha az örvendő város zaja hallatszanék föl.*)

A HERCEGNÉ: Hallod?

A HERCEG: Hallom. Örvendező nép,
Mely esküvőnkön fölveri az est
Szelíd nyugalmát.

A HERCEGNÉ: Hadd nézzem meg őket!

(*A korláthoz megy.*)

Ó, mennyi nép! Mily sok hegyes süveg!
Virágok, zászlók, messze sátorok!
Jöjj, én uram, nézd, hogy örvendenek!

A HERCEG: (*lassan a korláthoz megy*):

Pedig már este van. Kigyúlnak
Lassan a mécsek, fáklyák. Nem soká
Feljön a hold. Az angyalok szeme:
Millió csillag tündökölni kezd.

A HERCEGNÉ (*észreveszi a virágokat a köedényekben*):

Ni!

Virágok! Milyen furcsa kis virágok!

A HERCEG: Nem ismered?

A HERCEGNÉ: Nem.

A HERCEG: Ezek a

Magyar virágok.

A HERCEGNÉ: És mi a nevük?

A HERCEG: Kenyérbél!

A HERCEGNÉ: Ó, de különös név!

A HERCEG: A legszentebb ételnek a puhája.
Kenyérbél!

A HERCEGNÉ: Szép virág. Talán ez

A te kedvenc virágod?

(*A herceg nem felel. Lassan elmegy a hercegné mellől. A korlát kiszögellő sarkához áll s hosszan néz a csillagokra.*)

A HERCEGNÉ (*lassan utána megy*):

Mért hagysz

Magamra? Tán haragszol, mert hogy
Kérdeztelek, mi a kedvenc virágod?
No, ne haragudj! Ha nem akarod
Megmondani, nem kértem többet. Ó,
Csak ne haragudj!

A HERCEG *(lassan a szín közepére jön)*:

Nem haragszom Nem. Nem!

Ha nem kérdezted volna is, ez estén.

Megmondtam volna. Meg kell mondanom!

A HERCEGNÉ: Ó, mondd!

A HERCEG *(kifelé indul)*: Maradj. Jövök azonnal!

*(A hercegné maga marad a színen. Zavartan áll. Távolról
állandó dudaszó. Kis szünet. A herceg visszajön. Kezében
agyagedény. Benn egykelyhű, magas, nyíló liliomszál.
Leleszi a földre, kettejük közé. A dudaszó villámgyorsan
elhallgat. Halotti csönd.)*

A HERCEGNÉ *(meglepődve)*:

Ez az?

A HERCEG: Ez az! Nem ismered tán?

A HERCEGNÉ: De ismerem. Anyám szólt róla egyszer.

Választottak virága: liliomszál!

A HERCEG *(kigyúlva)*:

Örök szüzek virága: liliomszál!

Ez a virágom! Jézus úr akarta.

A HERCEGNÉ *(elfehéredve)*:

Ó, Jézus úr akarta?

A HERCEG: Ó. Hahogy tán

Nem értenél: e lármás estelen,

Mikor tobzódik heje-huja vér,

Köröskörül sötétül e világ

S mi itt állunk e fehér szigeten,

Megmondom titkomat, hogy hallatán

Elnémuljon a zaj, lélekzetét

Visszafojtsa a föld s a csillagok

Ide figyeljenek boldog szemekkel.

A HERCEGNÉ: Ó, mondd!

A HERCEG: Atyámat nézzed, akinél

Szentebb királyt nem hord a föld. Ó

Virágos kertté változtatta itt e

Tág pusztaságot. Jézus úr szelíd
Igáját tette vad fajom nyakába.
Országot szerzett, mindent rendezett.
És én, az ő halvány királyfia
Arra gondoltam: hát én? Vajjon én
Mit művelhetnék népemért nagyot?
Atyámnak kardja győzve villogott,
Atyám száz hegyre klastromot rakott,
Népe javára bölcs törvényt hozott,
Épített sok-sok tornyos templomot.
Mit tegyek én? Mit tegyek én nagyot?

A HERCEGNÉ *(lelkesülten)*:

Beszélj! A szavad tavaszi vihar!

A HERCEG:

Bennem Kelet és Nyugat egyesült,
(Áldom örökre e találkozást!)
Atyám ereje, anyám szőke-sége.
És szétveti mellem az akarás, hogy
Én is nagyot tegyek fajom javára.
Elmentem éjiden Veszprém sötétlő
Nagy templomába. Ott az Úr előtt
Szívem kitártam. Megkérdeztem őt:
Mit adjak, Uram? Mit tegyek nagyot?
Ajánltam neki kardomat pogányok
Ellen. Ajánltam roppant templomot,
Hosszú, koldus zarándok-utakat,
Ajánltam néki tenger kincseket,
Fehér kucsmámat, tűzpiros zekémet,
Eremben zajló piros véretem,
Mindent ajánltam és mikor a láz
Szent önkívületében szívemet
Kezembe tartva felmutattam néki:
Egyszerre megkondult a lilium
Fehér harangja... Megszólalt az Úr.
A te szűzességedet szeretem!
A te szűzességedet add nekem!

A HERCEGNÉ *(döbönt tisztelettel)*:

Ó, uram, Isten választotta te!

A HERCEG *(lángolva)*:

És kiragadott engemet az Úr
A piros vérnek perzselő karjából,
Világ fertője hogy be ne szennyezzen.
Azóta a szívem fehér harang, mely
Kong, kong s ezt kongja néked, mátká,
Csak lelkünknek leszen találkozása,
Csak a lelkünk találkozhatik : testvér !

A HERCEGNÉ *(rebegve)*:

Testvér !

A HERCEG : Testvér ! Test és vér nélkül !

Akarod ?

A HERCEGNÉ *(átszellemülten)*:

Akarom.

A HERCEG : Fogadod ?

A HERCEGNÉ : Fogadom !

A HERCEG *(boldogan)*: Hála néked, Jézus !

Ó, most hát boldogan harangozz, szívem,
Fehér harang : gyönyörű liliom !

(Leszakítja a liliomot. Néhányszor lassan ingatja, mintha harangozna vele.)

Hallják meg hangját ezrek, milliók !

S ha lenne tán egy férges ifjúság, mely

Hitvestelen karral leányt ölel :

Szívem harangszavára szégyenülten

Ereszti el és benne is megkondul -

A szent fehér harang : a liliom !

A HERCEGNÉ *(hódolattal)*:

A liliom !

A HERCEG *(minden ünnepélyességgel)*:

Im, testvér, te az első,

Akit követnek majdan milliók,

Fogadd el tőlem Isten remekét,

Arany almánál drágább kincsemet :

Im, átadom neked a — szívemet !

(Átnyújtja a liliomot a hercegnének. A hercegné letérdel.

A herceg égre tárt karral áll. Függöny.)

Liliompár.

Irta Ringelhann Béláné.

S Z E M É L Y E K :

GIZELLA KIRÁLYNÉ	THEOPHAN, bizanci követ
IMRE HERCEG	ADELHAID
MICHAELLA, bizánci	JUDIT
hercegnő	KINGA
CONSTANCIA, Michaela	APOR, ispán
udvarhölgye	LÁSZLÓ, levente

} ispán-kisasszonyok

Történik 1029-ben, az Ajtony-lázadás leverésekor, Fehérvárott, Gizella királynéasszony szobájában.

I. JELENET.

(Szín: István király fehérvári palotájában Gizella királyné román stílusú asszonyszobája. A háttérben mennyezetes ágy függönnyel, jobbra két magas lámlásszék, középen bizánci stílusú Szűz Mária-kép, előtte sok rekeszes térdeplő, a kép előtt olaj-mécses lámpa. Középen hosszú, széles asztal, azon szétterítve egy antependium. Az asztal körül támlátlan székeken ülnek Judit, Adelheid, Kinga ispán-kisasszonyok és szorgalmasan hímeznek. Mindenik nyakában szétvágott arany-, ezüst- és selyemszálak. A szoba nagyon kezdetleges, a falak csak deszkák, de a bútorokon meglátszik, hogy Gizella királyné hozta magával Németországból.)

JUDIT : Hát ez igazán különös ! A királyné asszony azt mondta, mindjárt itt lesz. Lám-e, már egy egész liliomkelyhet meghímezttem és még mindig nem jön.

KINGA (ledobja a szálakat, felugrik): Én bizony egy öltést sem varrok többet, valósággal görcs állt az ujjamba ! Hej, hiába, nehéz mesterség ez ! Ó, de várva is várom már, hogy asszonyanyám értem jöjjön és elvigyen magával !

JUDIT : Könnyű neked, teneked van, aki érted jön és elvisz, de én — én itt fogok megöregedni ebben a rettenetes kalitkában !

ADELHAID (felnéz a hímezésről, de azért szorgalmasan öltöget tovább): Ejnye, Judit, hát olyan nagyon nehéz neked itt az élet ? A királyasszony bizony nem örülne, ha hallaná, hogy miket beszéltek.

KINGA (harciasan): Ó, te szemforgató szláv ivadék ! Bizony látszik rajtad, hogy nem vagy igazi magyar lány ! Nem nekünk találták ki ezt a rettenetes nagy jámborságot. Az ember egészen megpenészedik tőle. Különösen mióta minden valamire való ifjú vitéz elment a csatába.

JUDIT: Egész nap bent ülni ebben a rettenetes börtönben, ahová még a napugár sem jut be! Hímezni, zsolozsmákat mormolni — nem, ezt igazán nem lehet kibírni.

ADELHAID: Ejnye, Judit, szégyeld magad! Hát nem érted, hogy ez így van jól, ahogy van! Királyasszony nénénk olyan szépen elmondta tegnap este, hogy amikor a férfiak csatába mennek, az asszonyoknak és leányoknak kötelessége idehaza imádkozni, hogy a fölséges Úrsten ereje szálljon a harcosok fegyverére és a Szűz anya segítse diadalra őket, hogy végre ez a szegény magyar nép, a vér-áldozatban megtisztulva, méltó legyen Jézus Urunk hitében megerősödni.

KINGA: De jól is megtanultad! Legalább ha elmegy haza Lengyelországba, nem mondhatja asszonyanyád, hogy hiába voltál a magyar királyné udvarában!

ADELHAID: Én nem megyek haza Lengyelországba. Az én anyám magyar leány volt, csak Lengyelországba ment férjhez. Én apáca leszek. Már beszéltem is Gellért atyánkkal. Majd én tanítom meg leányaitokat Jézus Urunk szolgálatára.

JUDIT: De bizony az én leányomból nem csinálsz apácát!

KINGA: De még az enyémből sem! Hogyne, hogy lesütött szemmel, sápadt orcával járjon a kapitulumba és ölbetett kézzel várjon, mindig várjon — de mire? Mint ahogy mi is várunk most király urunk követére, aki hozza a híreket, hogy mi történt is hát Marosszögön Ajtony úrral?

JUDIT: Az én nagyanyám Géza fejedelem mellett harcolt, a fehérkarú Sarolta fejedelemasszonnyal együtt csótáros lovon vágatott a pusztán, pedig már ő is keresztény volt. A nagyapám Géza fejedelem oldalán esett el. Az anyámat már Gizella királyasszony nevelte, ő adta férjhez is. Hej, de nagyon szomorú asszony volt. Hiába kérte apám-uram vadászatra, lakozásokra, nem ment ő sehova. Megszokta itt ezt a rabéletet. A kalitkába zárt madár nem tud mit kezdeni a szabadságával! El is pusztult, elhervadt, mint az átültetett virág. És én sem bírom ki itt, megfojt, megöl a vágy a szabadság után, mert én nem az anyám, én az apám leánya vagyok! *(Kint kétszeres kúrtriválgás hallatszik. Judit, Kinga az ajtóhoz futnak.)*

JUDIT: Hírek a csatából.

KINGA: Jaj, Istenem, mi történt? *(Kiszaladnak.)*

II. JELENET.

ADELHAID *(szorgalmasan híméz tovább).*

JUDIT, KINGA *(beszaladnak, összevissza beszélnek).*

JUDIT: Gyorsan eltenni mindent. Jön Gizella királyasszony.

KINGA: A dobosok összedobolják a népet, nagy hálaadás lesz a győzelemért.

JUDIT: István király már útban van hazafelé.

KINGA: Csanád vezér elé megy az egész udvar. Királyasszony nénénk koszorúzza meg. *(A két leány, mialatt beszél, folyton pakol, a hímzést s a fonalakat hajtogatják.)*

III. JELENET.

GIZELLA KIRÁLYNÉ *(magas, karcsú, 40 év körüli, nagyon jószágos, kedves, közvellen nő. Mikor a leányok meglátják, meghajlással köszöntik):* Nagy örömhírt hozok. Úr Jézus meghallgatta fohászunkat, győzelemre segítette seregeinket. Édes leányaim, most hallottam, hogy Gellért atyánk még ma itt lesz, ő tartja a hálaadást. A követek azt jelentették, királyuram is megérkezik. Menjetek, kedves leányaim, hozzatok sok-sok virágot. Virággal díszítjük a Boldogságos Asszony képét és virág köszöntse a harcból hazatérő fáradt harcosokat. *(A leányok meghajolva kijelé indulnak.)* Adelheid, te maradj itt. Imre herceg még nem jött meg?

ADELHAID: Nem láttam még őt, királyasszonyom.

GIZELLA: Féltém őt nagyon, ez a háború szomorú tapasztalat az ő fiatal lelkének. Szomorú dolog az, mikor a magyar a magyar ellen harcol, de hiába, Ajtony fellázadt koronás királya ellen, kétszínű játékot folytatott. Magyar létere hűségeskűt tett a bolgár-ölő Basilnak. No hiszen, jól számított! Basil már halott. Az özvegy császárné pedig miellenünk nem tehet semmit, mert legkisebb leányát Imre herceg feleségéül szemelte ki királyuram. A Bizancia leánykérőbe küldött követség tagjai minden percben visszajöhetnek, hiszen már tíz hónapja, hogy elmentek. Imre mitsem tud erről, azért is várom haza. Őszintén szólva nehéz nekem erről a dologról vele beszélni. Ő annyira más, mint a többi ifjú vitéz. Soha nem törődött a leányokkal, még csak meg sem látta őket.

ADELHAID: Csakugyan így van. Földi virágra nem tekint szíve, lelke szüntelen az egekben jár.

IV. JELENET.

IMRE (*magas, szőke, sötétszemű, kicsit halavány, de nagyon szép 18—20 éves ifjú*): Édes asszonyanyám!

GIZELLA (*megöleli*): Drága fiam, csakhogy itt vagy.

IMRE: Apámuram küldött, hogy siessek neked meghozni a jó hírt seregeink győzelméről. De mint az ünnepi sürgés-forgás, készülődés mutatja, megelőztek.

GIZELLA: Igen, már tudom a jó hírt, de királyuramról még nem tudtam semmit, hogy ő jól van; ezt a hírt, a legjobb hírt, mégis csak te hoztad meg nekem, édes fiam.

IMRE: Örülök, hogy mégse hiába sarkantyúztam a lovamat, mert sebes iramban jöttem ám.

ADELHAID: Légy üdvöz, herceguram! Már én is indulóban voltam a többi leány után, kik virágot szednek és koszorút kötnek a hazatérő vitézeknek, de nem akartam úgy elmenni, hogy ne köszöntselek.

IMRE: Az Úr áldása veled.

ADELHAID (*elmegy*).

V. JELENET.

GIZELLA (*leül, helyet mutat maga mellett*): Pihend ki magad, édes gyermekem. (*Figyelemmel nézi az arcát.*) Fáradt vagy és kimerült. Mondtam apáduradnak, ne vigyen magával, nem neked való ez a borzalmak. (*Kezét a kezébe fogja.*) A te szelíd gyermeklelked még megriad ezektől a szörnyűségektől. De apádurad azt mondta, hozzá kell szoknod. Ő már fáradt, ideje, hogy megosszad vele az uralkodás gondjait.

IMRE (*elgondolkozik*): A lelkeket kell megerősíteni, az Úr Jézus királysága a lelkek felett uralkodik.

GIZELLA: Igen, gyermekem, de itt, a magyar földön, a földi és lelki királyság össze van kötve. Mert ezt a nyakas, szilaj, ázsiai pusztákról jött magyar nemzetet egyszerre kell a kereszténység és a békés élet igája alá hajtani.

IMRE: Én azt hiszem, hogy jó helyen van még az ország gyepője apámuram kezében. Asszonyanyám, engedj még nekem egy-két évet, hogy az Úr Jézus szeretetében megerősödve, a Szentlélek erejétől támogatva készüljek el hivatásom teljesítésére.

GIZELLA: Apáduraddal én nem szállhatok szembe, jól tudod.

És még valamit szeretnék neked mondani. Mindkettőnknek nagy, erős vágya téged megházasítani. Hozzádilló királyasszonyt tudva melletted, nyugodtan szállunk sírba, mert azt a munkát, amit mi elkezdtünk, beteljesülve látjuk benned.

IMRE *(nem szól, lassán feláll, úgy néz anyjára)*.

GIZELLA: Édes kicsi fiam, egész megrendültél. Megijesztetelek? Elhiszem. Tudom, a te fehér lelked nem foglalkozott még evvel a gondolattal, de meg kell vele barátkoznod. Királyuram követeket küldött a bizánci udvarba, hogy a császár legkisebb leányát feleségül kérje számodra. A követeknek a napokban már vissza kell érkezniök. Azért szóltam neked, hogy ne találjon váratlanul, ha apádurad hírül adja neked a választ.

IMRE *(teljesen megsemmisülve áll, majd szemét lassan anyjára emeli)*: De, édes jó asszonyanyám, ez teljesen lehetetlen.

GIZELLA: Mért volna lehetetlen? Nem ismerek az én engedelmes fiamra. Látod, Imrém, engem is úgy hoztak ide Németországból királyuramhoz és hogy megszoktam itt. Megszerettem ezt a szegény magyar népet. Megtanultam a nyelvét és apádurad-mellett magyar asszonnyá lettem. Ez a családi összeköttetés békét teremtett a magyarok és németek között. Henrik bátyámuram halálával, ügylátszik, vége a békességnek. Konrád ellenséges indulattal van hozzánk. Legjobb szövetség számunkra a bizánci császári ház, azért is esett apádurad választása ide.

IMRE *(mialatt Gizella beszél, szinte merően nézi a Szűz Mária-képet, majd leül Gizella mellé és megszólal)*: Asszonyanyám, hiszed, hogy engedelmes, jó fiad vagyok?

GIZELLA *(nagyon melegen)*: Ezt mindig így éreztem. A jó Isten három fiamat vette el, téged hagyott meg örömmek, vigasztalásnak.

IMRE: És ha ezt a fiadat is elveszi?

GIZELLA: Édes Imrém, ne mondj ilyeneket, beleszakad a szívem.

IMRE: Én jó asszonyanyám, hadd legyen újra a te kis fiad, ki a fejemet a válladra hajtom, így könnyebben mondom el azt, amit mondani akarok. Édes asszonyanyám, emlékszel-e rá, mikor én kicsi koromban olyan nagyon beteg voltam?

GIZELLA: Ó, az szörnyű volt. Már azt hittem, te is elmégy a többiek után.

IMRE: És akkor elvittél engem Pannonhalmára, Szent Márton

monostorába és azt mondtad : «Szűz Anyám, neked adom a fiamat, légy te az anyja, gyógyítsd meg őt». Így volt?

GIZELLA *(nem szól, csak fejével int)*.

IMRE : És azóta nekem két anyám van. Egy égi és egy földi anyám. Két évvel ezelőtt, mikor vadászat után egy napot a vespéremi várban töltöttem, csodálatos dolog történt velem. Nem mondtam még senkinek, de neked most el kell mondanom. Késő éjjel volt, a templomban térdeltem, amikor nagy fényesség között megjelent nekem az én Boldogságos Asszony Anyám. Kezében liliomot tartott. Én álmélkodva néztem, amint lassan-lassan felém lépdelt, a kezembe adta a liliomot és azt mondta : «Imre, ilyen fehér testtel és lélekkel akarlak téged látni egész életeden keresztül». *(Imre megdicsőülve néz maga elé; Gizella rémülten néz rá, pár pillanatra csend.)* Asszonyanyám, tudod, mit jelent a liliom?!

GIZELLA : De hiszen az lehetetlen, mi lesz így a magyar keresztény egyházból? Ó, Istenem, Uram, mi lesz apádurad terveiből, reményeiből...

IMRE : Anyám, a lelkek uralma az első. Az evangélium kertjében sok fának mondja az isteni mester : «Nem hoztok virágokat, nem termeltek gyümölcsöket a testnek és a vérnek, de a ti lelketek terméséből minden vándor szakít, és lombja alatt minden fáradt lélek megnyihül. A ti természetektől megittasodik és dús virágba borul az eljövendő századokban minden ifjú, akinek a szíve lelki szépségre szomjazik».

GIZELLA : Nem, fiam, nem az a te hivatásod. Rád apád koronája vár!

IMRE *(feláll)*: Édes asszonyanyám, bízzuk ezt az én égi anyámra. Ő kívánta ezt tőlem, ő majd el is intézi ezt úgy, hogy mindnyájunknak javára váljék. Én most megyek, apámuram akarata, hogy az országtanácsot összehívjam, mire ő megérkezik. *(Megöleli Gizellát, elmegy.)*

VI. JELENET.

GIZELLA *(szomorúan áll az asztalra támaszkodva, merően néz Imre után)*.

LÁSZLÓ *(sietve jön, katonásan meghajlik, pajzsát tisztelegésre emelve)*: Királyasszonyomnak jelentem, a bizánci császári udvarba küldött követség visszaérkezett.

GIZELLA : Várom a követséget.

LÁSZLÓ: Apor ispán, a somogyi Gyula, Vazul, Theophan bizánci követek, Michaela bizánci hercegnő, Constancia, a hercegnő udvarhölgye. *(Mind jönnek.)*

APOR: Királyné asszonyom. Bizánci útunkból hazaérkezve, elhoztuk ide Imre herceg urunk jegyesét, Michaela hercegné asszonyt, Bizánc fehér császári rózsáját. Küldetésünknek ezzel megfeleltünk, kérünk, oldj fel szolgálatunktól, hogy tíz hónap óta távol levő családunk és kis cselédeink körébe mehessünk.

GIZELLA: Az Úr jutalmazza meg fáradságotokat. István király urunk holnap érkezik haza, majd jelentkezzetek önála. *(A két magyar elmegy.)*

VII. JELENET.

THEOPHAN: Légy üdvözlve, nemes magyar nemzet királyasszonya. Földig borulva áldjuk a napot, mely megengedte nekünk, hogy megláthassuk királyi arcodat. Az őseihez megtért legkegyelmesebb Constantin császár özvegye, a mi felséges császárnénk, kinek szavára hódolattal borul térdre minden alattvalója, meghallgatta kérésedet és elküldte nektek virágos kertjének legkisebb rózsáját. Fogadjátok őt szívetekbe, ültessétek őt a magyar földbe, hogy nektek illatozzék, nektek virágozzék. A hercegné asszony hozományát huszonnégy társzékér hozza. Mi gyors paripákon jöttünk, megelőzve a szekereket; három-négy nap múlva azok is itt lesznek.

GIZELLA: Köszönöm fáradságotokat! Menjetek, pihenjétek ki magatokat. Király uram holnap jön meg, ő majd megírja elbocsátó leveleteket. *(A két bizánci követ elmegy.)*

VIII. JELENET.

CONSTANCIA: Még nekem kell őt átadnom neked, királyasszonyom. Sok szépet akartam mondani róla és megkérni téged, légy jó hozzá, légy édesanyja az én kis hercegnőmnek ebben a távol idegen országban. De úgy látom, nincs itt rám szükség; te olyan jó vagy, királyasszonyom, neked nyugodtan átadom őt. Én dajkáltam, én neveltem, anyja helyett anyja voltam és egész szívemmel szerettem. Vedd hát őt tőlem, királyasszonyom. *(Michaela eddig teljesen mozdulatlanul, szinte szoborszerűen állt)*

lefátyolozva. Most Constancia felemeli a fátyolát, megöleli és Michaela is megöleli őt, egy pillanatra a vállára hajtja a fejét. Constancia elmegy.)

IX. JELENET.

MICHAELLA (*nagyon szép, magas, karcsú, fekete hajú, fehér arcú, egész fiatal leány, csak kicsit merev, élettelen. Lassú léptekkel odamegy Gizellához, leborul előtte.*).

GIZELLA (*nagy, meleg szeretettel magához öleli, kézen fogja és elvezeti az egyik támlásszékhöz, oda leülteti; ő is leül a másik székbe. Pillanatnyi csend. Érezni kell, milyen végtelen kínos helyzetben van Gizella*): Szomorú vagy, édes leányom. Vagy tán a hosszú út merített ki?

MICHAELLA: Nem, nem vagyok fáradt, de én nem tudok mosolyogni.

GIZELLA (*megdöbbenve*): Ez nem lehet, hiszen olyan fiatal vagy, szép vagy, neked nem volna szabad még mást ismerni az életből, csak a mosolygást.

MICHAELLA (*végigsimítja a homlokát*): A lápon nőtt mocsár-rózsák fehérek, sápadtak! Húzza őket lefelé az örvény. De a szírmuk görcsösen tapad a vízre, hogy kiszabaduljanak a levegőre és halvány szírmukat pirosra csókolják a tiszta napsugarak!

GIZELLA: Nem értelek.

MICHAELLA: Majd mindjárt értelmesebben beszélek. Hiszen te ismered, királyasszonyom, a bizánci udvart. Mocsár az, erkölcsi mocsár. Ó, milyen rettenetes mocsárt takar az a hideg, büszke, cifra pompa! És én ott nőttem fel, — de, hála Constanciának, nem merültem el az iszapban, föléje nőttem.

GIZELLA: Ó, de rettenetes tapasztalat ez ilyen fiatal teremtésnek! Szegény leány! (*Magához öleli.*) Hallottam a bizánci udvar elfajulásáról, de azt is tudom, hogy két tiszta fehér rózsza nőtt ki ebből a mocsár-udvarból: Theodora testvéred és te. Ne félj, kicsi leányom! Ide jó helyre kerültél! A kis vízi rózsát majd megcsinésíti a magyar rózsák tüzes napja, megtanulsz te még itten mosolyogni.

MICHAELLA: Nem, azt nem hiszem. (*Szomorúan néz maga elé.*)

GIZELLA: Ne légy már ilyen szomorú, biztosan van még valami, ami a szívedet bántja. Csak ki vele! Hátha tudok segíteni rajtad?

MICHAELLA : Nem, nem tudsz segíteni, de olyan jó vagy hozzám. Köszönöm. *(Megcsókolja a kezét.)*

GIZELLA : De most már ki kell vallanod mindent! Majd én segítek neked. Jó lesz? Nem szívesen jöttél ide?

MICHAELLA : Az Isten ujját láttam benne a szabadulásra!

GIZELLA : Most már én nem értelek.

MICHAELLA : Jól van, én elmondok mindent. Ha nem tudsz is megérteni, talán meg tudsz nekem bocsátani. Királyasszonyom, én nem leszek soha Imre herceg felesége, mert nem lehetek az. Én fogadalmat tettem az Úr Jézusnak, hogy az ő jegyese leszek, térdén állva fogadtam meg, hogy engesztelő áldozatul adom magam, azért a sok vétékért, — ó, szörnyűség még kimondanom is — amivel az én atyámfiai napról-napra megbántják őt. Nem lett volna szabad eljönnöm ide, tudom. De úgy gondoltam, az úton majd megszököm kíséroidtól, de nem lehetett, olyan nagyon vigyáztak rám... Úgy-e most már nem szeretsz? Kidobsz a szívedből? Hiszen te a fiad menyasszonyát vártad és... és... most visszaküldesz! Ne tedd ezt, királyasszonyom. Küldd vissza a követeket és engedj engem elmenekülni. Bemegyek a vészprémi görög apácaához. Ott van egy nagynéném, ott senkiséim keres... De nem lehet, milyen szégyen volna királyi házadra, ha megtudják, hogy fiad menyasszonya megszökött az esküvő elől. Ó, Istenem, mit tegyek?

GIZELLA *(pár pillanatig szinte rémülten néz rá)*: Ó, édes leányom, ez az Isten uja. *(Fájdalmas szeretettel öleli magához Michaelát, a hangjában keserűség van, de lassan a Szűz Anya képére pillant, mintha onnan akarna magának bátorságot meríteni; majd megadás-sal lehajtja a fejét, Michaelát megöleli.)* Nem lehetsz te a zárdában sem jobban az Úr Jézusé, mintha az én Imrém felesége leszel.

MICHAELLA *(nagy, tágra nyitott szemmel néz rá s nagy bizalom-mal vállára hajtja fejét)*.

X. JELENET.

(Judit, Kinga, Adelhaid jönnek, mindegyik kezében sok virág.)

ADELHAID : A Boldogságos Asszony képét díszíteni és a haza-térő harcosokat üdvözölni szedtük e virágokat, de mikor megtudtuk, hogy Imre hercegurunk mátkája megérkezett, mind az ő lába elé szórjuk.

GIZELLA : Fogadd e virágokat, édes kis hercegnőm, mint a magyar puszták köszöntését és fogadd szívedbe e színes üdvözlét átadóit, az én leányaimat. (*Bemutatja őket*): Adelhaid, rokon húgom, Kinga, a somogyi gyula, Judit, a Béda ispán leánya.

MICHAELLA (*meghajlik a leányok felé, elveszi tőlük a virágot*): Köszönöm . . . Szívből köszönöm jószágokat !

GIZELLA : Legyetek egy kissé a hercegnő udvarlására, míg én Imrét idehozom és megismertetem arájával ! (*Elmegy.*)

XI. JELENET.

MICHAELLA (*a kezében levő virágokat nézegeti*): Milyen szép virágok. Bizáncban is van sok-sok virág !

ADELHAID : Gellért atyánk mindig azt mondja, a virág a föld hódolata Istennek ! A virágos rét a föld üdvözlő dala, mellyel az Ő dicséretét zengi.

MICHAELLA : Milyen szép gondolat ! Látod, kedvesem, akkor nem is jó helyen vannak ezek a virágok nálam ! Adjuk oda annak, akit a legjobban megillet és akinek úgyis szántátok ! (*A Szűz Mária-képhez viszi a virágokat.*) Gyertek, segítsetek ! Díszítsük fel vele a Szűz Anya képét ! (*A leányok mind odamennek, segítenek neki. A képet és a térdeplőt felvirágozzák. A virágok közt elbújva egy liliomot talál, a kezébe veszi, nézegeti.*) Liliom !

JUDIT : Igen, ezt én hoztam az apácaiktól. Ez Imre herceg-urunk legkedvesebb virága !

MICHAELLA (*a kezében tartja és elgondolkozva nézi a liliomot*).

XII. JELENET.

(*Gizella, Imre jönnek.*)

GIZELLA (*kézenfogja Imrét, odavezeti Michaellához*).

IMRE (*meghajlik*): Üdvözlégy, fehér császárlány ; Imre, a magyar király fia, igaz szívből köszönt !

MICHAELLA (*meghajlik*): Légy üdvözölve, herceguram ! (*El-fogódva néz rá, majd Gizellára.*)

GIZELLA (*a szeme könnyes, de mosolyog*): Kis hercegnőm, minden virágot a Boldogságos Asszonynak adtál, mellyel a magyar föld köszöntötte jöttödet? . . . De ezt a liliomot megtartod magadnak?

MICHAELLA : Igen, királyasszonyom. (*Hirtelen elhallgat, Imrére néz.*)

IMRE (*kézenfogja, elvezeti a Szűz Mária-képhez, elveszi tőle a liliumot*): Ezt a virágot közösen tesszük a Boldogságos Asszony oltárára.
(*Függöny.*)

Ez a kis színjáték az író *Hajnali harang* c. négy felvonásos színjátékának egyik — magában is egész — részlete. A *Hajnali harang* Kalocsán jelent meg az Árpád-nyomda r. t. kiadásában. Előadásra — főképp leányiskoláknak és műkedvelőknek — melegen ajánljuk. Szerk.

A szent György-kápolnában.

Irta Váth János.

SZEMÉLYEK:

A SZENT SZŰZ	FEHÉR RÓZSA
IMRE HERCEG	PIROS RÓZSA
A KISÉRTÉS	GYÖNGYVIRÁG
LILIOM	ZÖLDIKE

IBOLYA

(*Szín: Román stíllú oltár, felette a Szent Szűz alakja, ahogy ma Patrona Hungariaenek ábrázolják: a szentkoronával, jogarral, országgalmával, palástban. Lábdnál szent György ereklyetartója. Oltárlépcső, baloldalán szenteltvízhintő és -tartó. Jobboldalán tömjéntartó és serpenyő parázssal. A lépcső mindegyik sarkánál vagy virágváza, hogy mögéje állhassanak a megszemélyesítők. A veszprémi Gizella-kápolna színes lemezeiről a háttérbe vetíthető: gótikus konzolokon nyugvó csücsíves boltozat.*)

I. JELENET.

A HERCEG (*kilép a szín mögül. Deli szép termetét fehér, testresimuló ruha fedi. Boldog elragadtatással lépdél az oltárhoz. Szeme a Szűzön és a Szent ereklyetartóján. A lépcsőre térdel. Kiterjeszti karjait. Mélyet sóhaj*): Az édes Istennek Szent Szülője, miféle szolgálatot tehetnék Istennek, hogy Néked kellemetes volna?

A KISÉRTÉS (*a színpad mögül*): Él! Egy és rövid az élet!

A HERCEG (*a jobbról érkezett hang felé tömjént szór a parázssra*).

A SZŰZ (*arca biztatóan mosolyodik el, hogy szóba se állt a gonosz-szal*): Hallgatlak, fiam!

A HERCEG (*a biztató mosolytól bátorítva, kitért karjait a Szűz felé emeli*): Minemű szolgálattal lehetnék kedvedre, amivel az Úr kegyelmét kiérdemelhethném?

A KISÉRTÉS (*ellenkező oldalról*): Krezimir Jelenával éld a világot.

A HERCEG (*a szentelt vízzel feléje int a hangnak*).

A SZŰZ (*még nyájasabb mosollyal*): Tovább, tovább, fiam!

A HERCEG (*karját most a mellén keresztbe teszi, alázatosan hajtja meg a fejét s úgy emeli a Szűzre*): Ó, Boldogasszony, hazám pátrónája, a te oltalmadba ajánlom testemet-lelkemet! Tartsd meg a tisztaságban, érintetlen szüzességben!

A KISÉRTÉS (*ellenkező oldalról*): Görög Iréne is udvarotokban él és lenge bája...

A HERCEG (*a parázsra tömjént szór*).

A SZŰZ (*aranykoronás fejével bátorítóan int*): Védlek, fiam. A Fiam öröme kimondhatatlan, hogy szóba se állsz a gonosszal.

A HERCEG (*túlvilági elragadtatással*): Anyám, ha a királyi korona kívánná, hogy megszegjem fogadalmam, inkább a halállal válts meg.

A KISÉRTÉS (*újra más oldalról*): Boleszláv Jadviga bájos szkláva képe vár a nászi nyoszolyára!

A HERCEG (*a szentelt vízhintővel a hang felé locsol; a Szűzhöz esengve*): Anyám, add, kérlek, alázatosan a nemes üdvösségnek formáját, jó életnek tükörét, szép liliomnak illatát, hogy Úristennek kegyelméből e szent nemes virágszál külön-külön szent gyümölcsöket teremjen, érleljen életemben s példammal a jövő magyar nemzedékben!

A KISÉRTÉS (*ellenkező oldalról*): A pogányos szép magyar menyecskéket neked szülte Pannonia!

A SZŰZ (*nyájas, szelíd jósággal*): Szűz szent király maradsz, mert Úristen hamar kivesz ez világból, mert méltóbb leszel mennyországban felmagasztaltatni, hogynem e gyarló világban királlyá emeltetni.

II. JELENET.

LILIOM, GYÖNGYVIRÁG, IBOLYA (*jobb váza mögé állnak*).

PIROS RÓZSA, FEHÉR RÓZSA, ZÖLDIKE (*a bal mögé*).

A HERCEG (*átzellelműltségében*): Micsoda nagy, mondhatatlan szép illat származott?

LILIOM (*kilép a váza mögül, a jelképes virágát, a liliomot, átnyújtja a hercegnek*): Liliom virágnak édes illata szálljon szerte a világon szüzességedből az ifjúság szívébe!

A HERCEG (*álmélkodva veszi át a liliomszálat*).

GYÖNGYVIRÁG (*átnyújtja a csokor virágot*): Példaképed erekyéi előtt vedd az Ő virágait, te, ki a szent malasztnak miatta indultál el ifjú gyengeségedben az Úristennek szolgálatára, ez világi életnek útálatára.

IBOLYA (*nagy violacsokrot ad át*): Szent penitenciatartással is szorongattad magadat, hogy az érzékiséget az okosságnak alája és a gyarló testet a léleknek engedelmére hajtottad. Sokat vigyáztál és kevés álmod aludtál, szövétnek mellett a szent zsoltárkönyvet olvastad, az Úristent szolgálván.

HÁRMAS SZÍN (*balról*): Mikor kimúlsz az árnyékvilágból, az Istennek színe előtt udvarolj érettünk, szűzekért és ifjakért, hogy a testi gonosz kívánságokat lehánthassuk s e szegény országnak mennél érdemesebb gyermekei lehessünk! (*Átadják a nemzeti színt kitevő rózsacsokrot.*)

A SZŰZ (*lélep az oltárról, koronáját Imre herceg fejére illeszti*): Ime, az angyali szent koronával megkoronázlak, míg a mennyégben fel nem magasztaltatol az ártatlanság, szeplőtelenység és csodatételnek hármaskorónájával.

A HERCEG (*darabig így marad, elragadtatva*).

(*Függöny.*)

VI.

SZENT IMRE EMLÉKEI.

Szent István király intelmei.

Fordította dr. Békefi Remig.

Elöljáró beszéd, melyben Imre herceget atyai intelmeinek és parancsainak megtartására buzdítja.¹

A Szentháromság egy Isten nevében.

Mivel nagyon érzem, hogy mindazt, amit Isten teremtett és akár az égből, akár a földön elrendelt, az ész törvénye igazítja ; mivel látom, hogy amit a földi élet javára az Isten kegyelme adott — legyen az királyság, konzulság, hercegség, ispánság, főpapság, vagy bármely más méltóság, — részint isteni parancs, részint törvény, részint bírói és polgári hatalom, részint a nemesek és a vének tanácsa kormányozza és védelmezi ; mivel biztosan tudom, hogy a föld kerekiségének összes rendei, bármily méltóságban legyenek is, nemcsak követőiknek, barátaiknak és szolgálóiknak, hanem fiaiknak is parancsolnak és adnak tanácsot : azért, kedves fiam, én sem vagyok rest s neked, míg életben vagyok, parancsul és tanácsul adom, hogy mind a saját életedet, mind alattvalóidét azok szerint rendezd be, ha majdan Isten segítségével utánam a királyi trónon ülsz.

Úgy van rendjén, hogy szavaimat figyelmesen meghallgatván, tartsd meg atyád parancsait. Már Salamon szavaiból megtanulhatsz, hogy ha azokat, miket atyai kegyességgel rendelek, megveted — ami ugyan távol legyen — nem leszel többé Isten és az emberek barátja.

¹ «A fordítás nem teljes szöveg, hanem csak kivonat.» *Századok* 1901. 422—31. l.

De hallgasd meg a parancsot megszegők esetét. Ádám, akit maga az Isten teremtett a saját hasonlatosságára, átlépte a tilalmat; miért is azonnal elvesztette méltóságát és a paradicsomból távoznia kellett. Istennek kiválasztott és kedves népe is, mely az isteni parancsokat nem tartotta meg, különféleképpen veszett el: egy részét a föld nyelte el, másrészét a pusztító had ölte meg, mások meg egymást pusztították el. Salamon fia is, mivel hűtlen lett atyja szavaihoz, sokat szenvedett országában és végre is elűzték.

Hogy így ne járj, fiam, engedelmeskedjél nekem. Gyermek vagy s gyönyörűségeiben nevedettél; a háború, a munka és a különféle nemzetek támadásai, amelyek között én majdnem egész életemet töltöttem, ismeretlenek előtted. Elérkezett már az ideje, hogy a puha párnák helyett keményebb bánásmódot is láss, amely lelket az én parancsolatimra irányítsa. Ezek után térjünk föladatunkra.

I. FEJEZET.

A katolikus hit megtartásáról.

Mivel a királynak katolikus vallású hívőnek kell lennie, azért intelmeink között az első hely a szent vallásé.

Kedves Fiam! Különösen megparancsolom és tanácsolom neked, hogyha a királyi korona dicsősége szíveden fekszik, a katolikus és apostoli hit megőrzésében minden alattvalódnak példányképe légy és az egyházi férfiak téged méltán nevezzenek a keresztény vallás hívének. Ezen vallás nélkül pedig, tudd meg, sem kereszténynek, sem az egyház fiának nem tartanak. Mert akiknek nincs igaz hitük, vagy ezt jócselekedetekkel ki nem egészítik: sem itt nem uralkodnak tisztességesen, sem az örök élet részesei nem lesznek. Ha pedig a hit paizsát megtartod, megleszen neked az üdvösség sisakja is. Ezen fegyverekkel igazán harcolhatsz látható és láthatatlan ellenségeddel.

A hit, amelyről itt szó van, ím ez: Hidd és minden kételkedés nélkül vadd a mindenhátó Atyaistent, minden teremtménynek alkotóját; az ő egyszülött fiát, ami Urunkat Jézust, aki az angyal üdvözlésére Szűz Máriától született és az egész világ üdvösségeért a keresztfán szenvedett; a Szentlelket, aki a próféták, apostolok és evangélisták nyelvén szólott; a tökéletes, föloszthatatlan és szeplőtelen egy istenséget. Ez a katolikus vallás, melyet — mint

szent Athanáz mondja — ha valaki igazán és erősen nem hisz, nem üdvözülhet.

Ha alattvalóid között valamikor akadnának olyanok, akik a Szentháromságot föl akarnák osztani, vagy elvenni belőle, avagy hozzáadni valamit: tudd meg, hogy ezek az eretnokség fejének szolgálói s nem az egyház fiai. Az ilyeneket ne tápláld és ne védelmezd, hogy magad is barátjuknak és támogatójuknak színében ne tűnjél fel; mert az ilyen emberek a szent vallás fiait is teljesen elrontják és a szentegyháznak ezen új nyáját tönkreteszik és szét-szórják. Hogy ez meg ne történjék, kiváló gondod legyen rá.

II. FEJEZET.

Az egyházzól és az egyházi rend fentartásáról.

A királyi palotában a vallás után a második hely az egyházé, melynek magvát Krisztus rakta el, az apostolok és a szentatyák meg tovább ültették s végre az egész világra szétterjedt. S ámbár mindig új sarjat hajt, némely helyeken mégis ősinek tartják. Ez, kedves fiam, a mi országunkban még egészen fiatal. Ezért óvatosabb és gondosabb örökre van szükség, hogy az a jó, amit az isteni kegyelem nekem érdemtelennek megengedett, a te hanyagságod által tönkre ne menjen.

Aki az egyház méltóságát kisebbíti vagy bemocskolja, az Krisztus testét megcsonkítja. Ha valamely szerencsétlen az egyház tagjait vagy kisdedeit megbotránkoztatja, az evangélium szavai szerint méltó arra, hogy a nyakára malomkövet kössenek és a tenger mélyébe vessék. Azért, fiam, napról-napra buzgón állj őrt az egyházban, hogy inkább gyarapodjék, mint kárt szenvedjen. A régi királyokat is azért nevezték Augustusoknak, mert növelték az egyházat. Te is így tégy, hogy koronád minél dicsőbb s életed minél boldogabb és hosszabb legyen.

III. FEJEZET.

A püspök nevérol és a főpapokat megillető tiszteletről.

A főpapi rend a királyi szék dísze; s ezért a királyi méltóság előtt a harmadik hely a főpapoké. Kedves Fiam! úgy őrizd őket, mint a szemed világát. Ha ők jóindulattal vannak irántad, egy ellenségtől se félj. Ha ők megbecsülnek, biztos leszel mindenben;

az ő könyörgésük ajánl téged a Mindenhatónál. Mert őket tette az Isten az emberi nem őrzőivé, a lelkek és valamennyi egyházi méltóság gondviselőivé s a szentség kiszolgáltatóivá. Náluk nélkül nincsenek sem királyok, sem országok. Az emberek vétkei az ő közbenjárásukra töröltetnek el. Nekik adatott hatalom, hogy a bűnösöket vétkeiktől fölöldják vagy megkössék. Isten örök törvényt szabott reájok ; elkülönítette őket az emberektől ; saját nevének és szentségének tette őket részeseivé és megtiltotta, hogy az emberek őket meg ne feddjék. Isten fölkentjeit sérti meg, aki az egyházi renden levő embereket, az isteni és egyházi határozat ellenére, hamis vádakkal illeti és őket a világi törvényszék elé idézi. Meg is tiltom neked, fiam, hogy így ne tégy, ha boldogul akarsz élni és királyságotat meg akarsz dicsőíteni ; mert az ilyen dolgok legjobban megbántják az Istent.

Ha azok közül, akikről itt szó van, valaki történetesen olyasmit követne el, ami feddést érdemel : dorgáld meg őt négyszem között háromszor, négyszer, miként az evangélium parancsolja. Ha ez nem használ, akkor fenyítsd meg nyilvánosan, miként a Szentírás mondja : «Ha szavaidat nem fogadja, mondd meg a gyülekezetnek.» Ha ezt a sorrendet megtartod, dicsőséges koronádat egészen felmagasztalod.

IV. FEJEZET.

A hercegek és bárók illendő megbeesüléséről.

A királyság negyedik dísze a hercegek, bárók, ispánok, vitézek és nemesek hűsége, erőssége, tevékenysége, nyájassága és bizalma. Mert ők az ország oltalmazói, a gyengék védői, az ellenségek legyőzői és a birodalmak növelői. Fiam, legyenek ők a te atyáid és testvéreid. Közülök senkit szolgaságra ne vess, se szolgának ne nevez. Legyenek ők katonák, de ne szolgák. Harag, kevélység és irigység nélkül, türelmesen, alázatosan és szerényen uralkodjál rajtuk ; ne feledkezzél meg, hogy minden ember egyenlő s hogy semmi sem emel föl, csak az alázatosság és semmi sem aláz meg, csak a kevélység és az irigység. Ha türelmes leszel, királynak és királyfinak hínak s minden katona szeret ; ha pedig haragos, kevély, irigy és türelmetlen leszel s az ispánok és hercegek fölött hatalmaskodol : a katonák ereje királyságod romlására leszen s országodat idegenek kezére juttatják. Ettől tartván, az

erények zsinórmértéke szerint igazgasd az ispánok életét, hogy a te szeretetteddel körülfogva, a királyi méltósághoz híven ragaszkodjanak s így a te uralkodásod minden tekintetben békés legyen.

V. FEJEZET.

A béketűrés gyakorlásáról és az igazságszolgáltatásról.

A királyi koronának ötödik dísze a béketűrés és az igazságszolgáltatás. Ha országodnak tisztességére törekszel, szeresd az igazságos ítéletet; ha lelkedet bírni akarod, légy béketűrő.

Kedves Fiam! Ha ítéletre érdemes ügy vagy főbenjáró bűnös kerül eléd, ne járj el vele türelmetlenül s esküvel ne bizonykodjál, hogy őt megbünteted. Az ilyen fogadkozás érvénytelen lenne, mert a bolond fogadásokat nem kell megtartani. Ne is ítélj te magad, hogy királyi méltóságod fénye kis ügyek által ne veszítsen. Inkább utasítsd az ilyen ügyeket a bírákhoz, akikhez a dolog tartozik, hogy ők ítéljenek a törvényszék szerint. Óvakodjál bírónak lenni. de örülj, hogy király vagy és annak hínak. A türelmes királyok uralkodnak, a türelmetlenek zsarnokoskodnak. Ha olyan ügy kerül hozzád, aminek megítélése a te méltóságod elé való, bíráld el türelemmel és irgalmassággal.

VI. FEJEZET.

A jövevények befogadásáról és a vendégek tartásáról.

A vendégek és jövevények után annyi a haszon, hogy a királyi méltóság a hatodik helyet méltán nekik adja. Eleinte hogyan növekedett a római birodalom és a római királyok is hogyan jutottak dicsőségre, ha nem úgy, hogy különféle helyekről sok nemes és bölcs verődött össze? Róma ma is szolgaságban volna, ha Aeneas ivadékai szabadabbá nem tették volna. Mert valamint a vendégek különböző osztályokból jönnek, úgy különböző nyelveket, szokásokat, iratokat és fegyvereket hoznak magukkal, amelyek mind a királyi udvart ékesítik és emelik s elrettentik az idegenek nagyra-vágását. Mert az egynyelvű és egyerkölcsű ország gyöngé és törékeny. Azért parancsolom neked, fiam, hogy őket jóakarattal tápláld és tisztességesen tartsd, hogy így nálad örömeosebbs lakjanak, mint másutt. Mert ha te azon leszel, hogy lerontsád, amit én épí-

tettem, vagy szétszórjad, amit én összegyűjtöttem, akkor a te országod ennek mindenesetre nagy kárát vallja. Ami, hogy meg ne történjék, növelj napról-napra a te országodat.

VII. FEJEZET.

A tanács nagyságáról.

A királyi méltóságban a hetedik hely a tanácsé. Tanács útján teszik meg a királyokat, kormányozzák az országokat, védelmezik a hazát, intézik el a háborúságot, aratják a győzelmet, üzik el az ellenséget, nyerik meg a jó barátokat, alapítják a városokat és teszik tönkre az ellenség táborát. Mivel pedig a tanácsnak nagy a haszna, azért nem a bolondokból, nagyravágyókból és középszerű emberekből, hanem az öregekből, jobbakból, előkelőbbekből és tisztelésre érdemes vénekből kell összeállítani. Azért, fiam, a fiatalokkal és kevésbbé bölcs emberekkel ne tanácskozzál, tőlük tanácsot ne kérj, hanem a vénektől, akik erre koruknál és bölcsességük-nél fogva alkalmasak.

Minden kor abban gyakorolja magát, ami hozzá való : az ifjak fegyverben, az öregek a tanácsban. De azért a fiatalokat sem kell egészen kizárni a tanácsból. Valahányszor azonban velük tanácskozol, még ha helyes is a tanácsuk, közöld mégis az öregekkel, hogy minden cselekedetedet a bölcsesség mértéke szabja meg.

VIII. FEJEZET.

Az ősöket követni kell és a fiak kötelesek engedelmeskedni szüleiknek.

A királyi méltóság előtt a nyolcadik hely az ősök követése. A királyságnak, tudd meg, legnagyobb ékessége : a királyi elődök követése és a tisztas szülők utánzása. Mert aki elődei rendeleteit megveti és az isteni törvényeket meg nem tartja, elvesz. Hiszen az atyák azért atyák, hogy táplálják fiaikat ; a fiak meg azért fiak, hogy engedelmeskedjenek atyjuknak. Aki atyjának ellenáll, Istennek ellensége az, mert minden engedetlen ellenszegül az Istennek. Az engedetlenség szelleme megtépi koronád virágait. Az engedetlenség az egész országnak veszedelme. Azért, kedves fiam, atyád rendeletei legyenek mindig szemed előtt. Habozás nélkül kövesd erkölceimet, melyek — látod — királyi méltóságomhoz illők ; mert nehéz lesz ezen országban uralkodnod, ha az előtted való

királyok nyomdokain nem haladsz. Melyik görög kormányozná a latinokat görög módra? vagy melyik latin kormányozná a görögöket latin módra? Egyik sem. Kövesd ezért én szokásaimat, hogy a teid becsüljenek, az idegenek meg dicsérjenek.

IX. FEJEZET.

Imádkozni kell és hogyan?

Az imádkozás a király üdvösségének legfőbb eszköze. S ezért a királyi méltóságnak az a kilencedik szabálya. A folytonos imádság a bűnök lemosása és megbocsátása. Te, fiam, valahányszor Isten imádására az Isten házába mégy, Salamonnal, a király fiával, aki maga is király, mindig így imádkozzál: Küldd el a bölcsességet a te főnséged székéről, hogy velem legyen és velem munkálkodjék, hogy tudjam, mi kedves előtted minden időben. És: Uram, Atyám, és életem Istene, ne hagyj engem álnok gondolatban. Nagyralátást ne adj szemeimnek és a rossz kívánságot távoztasd el tőlem. Vedd el tőlem a test kívánságait s a tisztátalan és esztelen léleknek ne adj át.

A régi királyok tehát így imádkoztak. Te is imádkozzál, hogy az Isten minden vétkeket eltörölje, hogy mindenki győzhetetlen királynak nevezzen. Imádkozzál azért is, hogy a henyéséget távolítsa el tőled s minden erényhez adja meg neked a felsőbb segítséget, amellyel a látható és láthatatlan ellenségeket legyőzzed.

X. FEJEZET.

A kegyességről és irgalmasságról s egyéb erényekről.

Az erények a király koronájának ékességei s a parancsok között tizedik helyen vannak.

Az erények ura a királyok királya. Miként tehát az ő égi seregének teljessége tíz karból áll, úgy életednek is tíz parancsa legyen. Kell, hogy a király jámbor, könyörületes és egyéb erényekkel tündöklő legyen. Mert a gonosz és kegyetlen király hasztalan követeli magának a király nevét, bizony bitorlónak mondják.

Azért, kedves fiam, lelkem gyönyörűsége, kérlek, parancsoltom, hogy ne csak atyádfiai, rokonaid, a hercegek, a vezérek, a gazdagok, a szomszédok és az ország lakói, hanem a külföldiek

és minden hozzád jövő iránt légy kegyes, mert a kegyesség vezet a legnagyobb boldogsághoz.

Légy könyörülétes mindazokhoz, akik sérelmet szenvednek, szem előtt tartván az Úrnak ezen mondását: «Irgalmasságot akarok és nem áldozatot.»

Légy türelmes mindenki iránt; ne csak a hatalmasok, hanem a hatalommal nem bírók iránt is.

Légy erős, hogy a siker el ne szédítsen s a szerencsétlenség össze ne törjön.

Légy alázatos, hogy az Isten mind itt, mind a jövő életben fölmagasztaljon.

Légy szerény, hogy kelleténél jobban senkit ne büntess vagy kárhoztass.

Légy szelíd, hogy az igazságnak soha se légy ellene.

Légy tisztességes, hogy szándékosan soha senkit meg ne gyalázz.

Légy szemérmes, hogy a kéj minden fertőjét, mint a halál ösztönét, elkerüljed.

A királyi korona azokból készül, amiket főnntebb előadtam. Ezek nélkül sem itt senki nem uralkodhatik, sem az örökéletre el nem juthat.

Szent Imre ábrázolása és ereklyéi.

Irta Divald Kornél.

A keresztény hívek már a katakombákban is megőrkítették az egyházalapító Krisztus, vértanúik és szentjeik képmását. Krisztus Urunkat ugyan sokáig csak jelképes ábrázolásokban érzékitették meg, mint aminő a pogány művészetből átvett báránytvívő Hermes mintájára ábrázolt Jó pásztor, vagy a görög nevébeu Jézus Krisztus, Isten fiának kezdőbetűit magábanfoglaló hal képe Vértanukat, szenteket s kedves halottaikat azonban a katakombák falain s az ezekkel egykorú aranybavésett díszű üvegkorongokra (fondi d'oro) természet után ábrázolták. S az ilyen emlékek sorában nem egy megkapóan kifejező, valószerű és beszédes arckép maradt fenn.

A népvándorlás viharai közben az antik művészet vívmányai

jórészt feledésbe merültek. A szobrászat és festészet évszázadokon át szinte kizárólag díszítő feladatokra szorítkozott. Az antik művészet közvetlen örököse Bizánc, merev szabályok békőiba kényszerített képirása idővel őket megörökítő festményein is dermedt bábokká stilizálta alakjait. A keresztény középkor derekán Nyugat-Európa ábrázoló művészete mindenfelé Bizánc hatása alatt áll. Még élőalakok ábrázolása esetén is beéri a külsőségek visszatükröztetésével; egyének helyett megelégszik típusok megörökítésével, amelyeket csak a gótika lelkesége a középkor vége felé hat át nagyobb bensőséggel. Míglen aztán az újkor hajnalán a természet hű megfigyelésével, az emberek vonásain tükröződő lelki sajátosságok jellemzésével a festők és szobrászok keze alatt újjászületik az arckép.

Szent Imrének hiteles képmása nem maradt ránk. Még életben készült mellképe a magyar koronázási paláston, a feljebb érintett körülmények miatt, merőben tipikus jellegű. A palástot Gizella királyné nyilván a veszprémi apácák közreműködésével hímazte s felirata szerint 1031-ben Szent István királlyal együtt miseruhának a székesfehérvári Nagyboldogasszony-templomnak ajánlotta föl, amelyet első szent királyunk alapított a maga és családja temetkező templomának. A koronázási paláston Szent Imre képmását, a valamikor remek, de ma már szerfőlött kopottá foszlott himzés alján, szüleinek félalakban ábrázolt képmásai között, köralakú keretben látjuk. Az ebbe foglalt mellkép szakálltalan ifjút ábrázol bizancias szabású köntösben s még kevesebb jellemző vonást mutat, mint szüleinek kétfelől látható félalakja, amelyen legalább a viselet s az alakok fején a korona, Szent István jobbájában meg a lándzsa, királyi házaspárra vall. Tudjuk, hogy Szent Imre ugyanabban az évben halt meg, amelyben talán épen az ő akkor tervezett megkoronáztatása alkalmából a templomnak szánt pompás miseruha készült. Azt is tudjuk, hogy a szent királyfit a székesfehérvári bazilika kriptájában temették el s minden biztonnyal Szent István királyunk előre kiszemelt sírhelye mellett vagy ennek közelében.

Sajnos, Szent István halála után az emberöltőn át tartó belső zavarok, párttusák és villongások közben Szent Imre emléke, épúgy mint atyjáé, jó félszázadra teljességgel feledésbe merült. Csak Szent László korában, amikor Isten első szent királyunk és szent fiának sírját csodákkal dicsőítette meg, fordult feléje és

ereklyéi felé a magyarság s határainkon túl az egész nyugati kereszténység figyelme. Szent testét kiemelték sírjából s atyjáéval együtt ezüst koporsóba téve, a kriptából a templomba vitték föl s oltárra tették. Amint ez Szent István épségben megmaradt jobb kezével történt, Szent Imre ereklyéiből is bizonyára nem egy részt már akkor elvittek Székesfehérvárról. Feje azonban ottmaradt s külön emberfejet ábrázoló ereklyetartóba került. Ilyen ereklyetartó hermákból a XVI. század elején a székesfehérvári bazilikában már hatvan darab díszítette nagy ünnepeken a templom oltárait s a krypta fölött magasabbra épített szentély márványsorompójának párkányát. Mindebből, Szent Imre ereklyéiből századok viharai után, szinte semmi sem maradt ránk. Az emlékkőnek, amellyel Domonkos székesfehérvári prépost 1344-ben Szent Imre eredeti sírhelyét jelölte meg, csak feliratát ismerjük. Szent István valamikor messzeföldön híres művészi fényű székesfehérvári bazilikájának is alig néhány faragott köve maradt meg. 1804-ben a bazilika alapfalai között díszes bizánci stílusú fehér mészkőből faragott kőkoporsót ástak ki véletlenül, amelyet aztán sokáig itatóvályúnak használtak. Mintegy tíz év múlva József nádor tudomást szerzett erről s a Nemzeti Múzeumba vitette a kőkoporsót, amely stílusa alapján ítélve 1030—1040 között készült s minthogy zsinati törvények a XVI. századig az alapítón s legközelebbi hozzátartozóin kívül másnak eltemetését templomban nem engedték meg, a kőkoporsó, amely ma a Nemzeti Múzeum Történeti Osztályának Árpád-kori termében látható, csakis Szent István vagy Szent Imre sírja lehetett.

A székesfehérvári bazilika Szent István és Szent Imre tete-mének fölmagasztalása után lett csak Magyarország igazi nemzeti szentélye, királyaink koronázó temploma s Kálmán királyon kezdve Zápolyai Jánosig legtöbb uralkodónk temetkezési helye. Falai idők folyamán az ereklyék és drágaművű egyházi kincsek valóságos tárházát foglalták magukban. Ezt azonban egyik-másik királyunk bőkezűsége más templomainkkal és külföldi egyházakkal szemben s szentségtelen rablótámadások már a mohácsi vész előtt is nem egyszer csökkentették. 1490-ben Mátyás király halála nyomában Miksa császár foglalja el Székesfehérvárt. Zsoldosai kirabolják a bazilikát. Ekkor kerülhetett Bécsbe a vert és aranyozott rézből készült XII. századbéli fejalakú ereklyetartó, amelyet Miksa császár később a melki bencés apátságnak ajándékozott.

Ennek kincstárában, mint Szent Kálmán fejét őrzik ma is. Az ereklyetartó fej XII. századbeli ötvösszobrászatunk rendkívül érdekes és értékes emléke s liliomkoronás királyfit ábrázol szakálltalanul, darabosan, nyersen, de hatalmas erővel. Szent Kálmánt, akit Szent István korában az osztrákok szentföldi zarándokútjában fogtak el és akasztottak föl, mert kémnek vélték, mindenkor zarándok képeben örökitették meg.

Nem lehetetlenség, hogy a melki ereklyetartófej, bár Péter király korában Szent Kálmán ereklyéit egy ideig Székesfehérvárott őrizték, valamikor Szent Imre királyfi fejét foglalta magában. Amikor Domokos prépost 1490-ben a császári zsoldosok elől a kincstár legértékesebb drágaságaival a bazilika legmagasabb tornyába zárkózott, a rézből vert s akkor már nyilván kimustrált és értékesebbel pótoltt ereklyetartófejet nem tartotta érdemesnek fölvenni. Minthogy aranyozása miatt aranyból valónak vélték, a császári zsoldosok elrabolták s magukkal vitték, miglen, mint feljebb láttuk Melkbe került.

Az örökös háborúk, a protestánsok ereklyepusztítása miatt többi nemzeti szentjeinktől is alig maradt ránk ereklye. Amivel e nemből dicsekedhetünk, annak jórészt, mint pl. a Szent Jobbot, a török hódoltság után külföldről kellett visszaszerezni. Szent Imre herceg ereklyéiből ma Magyarországon csak egy-két csontocskát, ruháiból egyetlen foszlányt sem őrizünk. 1758-ban Mária Terézia királynőnk a trencsényi jezsuitáknak két díszes rokokó stílusú, ezüst ereklyetartót ajándékozott Szent István és Szent Imre egy-egy csontdarabkájával. Ezek ma a Nemzeti Múzeum történeti osztályában láthatók. Az esztergomi főszékesegyház kincstárában is van egy kis ereklye Szent Imrétől, amelyet Szent István és Szent László apróbb ereklyéivel együtt újabb foglalatban őriznek. Szent Imre karcsontját, kezét formáló ezüst ereklyetartóban s egy másik ereklyéjét úrmutató formájú ereklyetartóban a XIV. századtól fogva Passauban őrizték. A múlt század elején a Napoleon ellen viselt háború költségeire úgy látszik ezeket az ereklyetartókat is beolvasztották s Szent Imre ereklyéi azóta Passauban elkalódtak. Nagy Lajos királyunk, aki, de főleg anyja Erzsébet királyné, magyar ereklyék ajándékozásával Európaszerte terjesztette szentjeink tiszteletét, az aacheni dóm magyar kápolnájának három drága művét, zománcosdíszű, aranyozott ezüst ereklyetartót ajándékozott. Ezek ma is megvannak s a múlt század

nyolcvanas éveiben rendezett budapesti ötvösmű kiállításon is szerepeltek. Ekkor azonban az ereklyéket kiszedték a tartókból s később Szent Imre ereklyéjét más tartóba tették.

Ha ilyformán az említetteken kívül nagyobb hiteles ereklyénk Szent Imrétől nincs is, annál több a szobor és festmény, amellyel dicső alakját a XIV. századtól kezdve a régi Magyarországon határain belül és ezeken túl koronként változó felfogással megörökítették.

Bizonyos, hogy a mohácsi vész előtt nem volt Magyarországon templom, ahol rendszeren Szent Istvánnal és Szent Lászlóval együtt Szent Imrének oltára nem lett volna, vagy ahol a templom falait faragott vagy festett képe nem díszítette.

Régi okmányokban három nemzeti szentünk oltára rendszeren a három magyar szent király oltára néven szerepel. A templom falain szent királyainkat minden bizonnyal már a XII. században is szelvében megörökítették s a XIII. század végéig, sőt kisebb falusi templomokban sokfelé a XV. században is az oltárkép az oltárok fölé festett falkép volt, amelyet főleg a szentély falain végesvégig más tárgyú falképek fogtak körül.

A XIII. századbéli zsegrai templomban a szentélyt a templom védőjére, a Szentlélekre vonatkozó és Krisztus életéből merített falképek díszítik, amelyeket megrongálásuk folytán koronként újakkal pótoltak. A diadalív két felén egymással szemben Szent István királyunk és Szent László festett alakja áll. Mind a két falkép még XIII. századbéli s akkoriban nálunk az előkelők körében divatos bizánci viseletben, kétágú magyar szakállal, szertartásos merevséggel ábrázolja nagy királyainkat. Több mint valószínű, hogy Zsegrán valamikor Szent Imre hasonló szabású alakja is díszítette a templom falát, ez a festmény azonban idők folyamán elenyészett. Erdélyben a besztercei templomban maradt fenn egy, a zsegrai két szent királyhoz hasonló felfogással festett Szent Imre falkép, de már a XIV. századból. Hogy ebben a században a másik két szent királlyal Szent Imrét már országszerte megörökítették szobrászaink és festőink, arról nem egy adat és számos emlék szól. Amikor Nagyváradon 1370-ben a Szent László királyunktól alapított régi bazilika kibővítését befejezték, Meszesi Demeter püspök megbízásából Kolozsvári Márton és György a két kitűnő magyar szobrász, a három magyar szent király alakját mintázta meg és öntötte bronzba. A szobrok egykorú leírások szerint a váradi szé-

kesegyház déli kapuját, a főkaput díszítették, amellyel szemben 1390-ben, ugyancsak a Kolozsvári testvérek magas talapzaton Szent László királyunk monumentális lovasszobrát állították föl. A váradi bronzszobrok a város török kézre jutása után elpusztultak. Váradi mintára azonban az ország egyéb templomainak homlokzatát is díszítették a három magyar szent király szobrával. Kassán az északi főkapu fölött állott kőből faragott szobruk. A három kőszobrot az idők viszontagságai igen megviselték s amikor a múlt század végén a kassai Szent Erzsébet-templom helyreállításához fogtak, Kassa városa a Nemzeti Múzeumnak ajándékozta a csonka kőszobrokat. Bonfini határozatlan leírása szerint a budai vár belső udvarában az egyik kapu fölött három bronzszobor állott s erről az olasz író azt állítja, hogy Hunyadi Jánost, Lászlót és Mátyás királyt ábrázolta és hogy utóbbi bőkezűségéből készült. Nincs kizárva, hogy a kapu a várbeli Szent Márton-templom kapuja volt s a bronzszobrok a három magyar szent királyt örökítették meg s csak mintájuk volt a három hős Hunyadi alakja. A realiztikus ábrázolásnak Európaszerte elterjedt művészi térfoglalásával a mestereknek s a megrendelőknek egyaránt módfelett nagy kedvük telt élő embereknek szentek képében való megörökítésében.

Ez ugyan a vallásos művészet bensőségének nem igen szolgált javára, a szobrászat és képirás művészi eszközei tökéletesítését azonban nagyban elősegítette. S XV. századbeli falképeink és szárnyas-oltáraink többnyire nemes felfogással párosuló realiztikus kivitelű szent alakjai maradandóbb hatást gyakorolnak a mai kor emberére is, mint a régebbi miniatura és falképfestők bágyadtan mosolygó vagy közömbös arckifejezésű, tipikus szent alakjai. Kőnyvdiszító miniaturfestészetünk a középkorban nem kevésbé virágzott, mint falkép- és táblaképirásaink. Emlékeiből a török hódoltsággal kapcsolatos katasztrófák után annál kevesebb maradt ránk. Ez is szinte mind külföldre került s kódexeink külföldi ismeretői természetesen idegen mestereknek tulajdonítják.

Még V. László király korában hurcolták Bécsbe s az ottani udvari (ma nemzeti) könyvtár egyik legszebb kódexe Márk székesfehérvári prépost krónikája, amelyet Nagy Lajos királyunk megbízásából, ennek egyik udvari festője 1360—1370 között díszített tömördek rendkívül beszédes, végtelenül bájos, ragyogó színpompájú apró képpel. Ezek sorában Szent István és Szent László életé-

nek szinte minden nevezetesebb mozzanatát megtaláljuk örökítve. Szent Imre azonban, aki fiatalon halt meg s történelmünkben önálló szerephez nem jutott, csak egy képen szerepel, amely Vazul megvakításával és fiainak menekülésével kapcsolatban a halott királyfi temetését ábrázolja.

Egy, a Képes Krónikánál is pompásabb kivitelű legendás könyvünk, a XIV. század végéről, amelyet ma a vatikáni könyvtár őriz s amelyet Karl Lajos ismertetett először, már nyolc képet szentel Szent Imrének. A vatikáni legendárium különböző szentek történetét örökíti meg s négyesével csoportosított képeit a ráncmaradt 115 lapon csak igen szűkszavú magyarázószöveg kíséri. A kódex csonka. A Szent István királyunkra vonatkozó lapok elvesztek. Szent László legendáját festőnk hat oldalon, huszonnégyszer beszüli el. Szent Gellértnek két oldalon nyolc kép jut. A nem hazai szentek életének magyar vonatkozásait, mint például Szent Szaniszló életében, a miniator oly élénken emeli ki, hogy a kódex csakis magyar megrendelő, valószínűleg Mária királynő, Nagy Lajos leánya számára készülhetett. A magyartárgyú képek magyar típusai, magyaros felfogása arra vall, hogy mesterük, ha járt is Bolognában iskolába, Magyarországon dolgozott, sőt magyar ember volt. Az Anjouk korában nem kisebb számmal bővelkedtünk jeles szobrászokban és festőkben, mint Európa bármely egyéb művészi téren számottevő országa. Festőink külföldön is sikerrel állották meg helyüket, sőt akadt köztük, aki Nagy Lajos halála után Budáról odaköltözve az európai művészet akkori egyik főhelyén, a burgundi udvarban, vezető mester lett.

Magyarországi István mester volt ez, akitől azonban eddig képet nem ismerünk.

A vatikáni kódexnek viszont mesterét nem sikerült eddig kinyomozni. Csak az bizonyos, hogy magyar tárgyú legendáit magyar források alapján dolgozta föl, amelyeknek nem egy motívuma ismeretlen a külföldi legendás gyűjteményekben. Szent Imre életének könyvében megörökített jelenetei, a szent királyfi magyar legendája idevágó részeinek festett parafrázisai. Az első oldal négy képe a következő: 1. Szent Imre két gyertyaszál között zoltárokat olvas, miközben királyi atyja meglesi. 2. A veszprémi Szent György-templomban éjjel egymagában imádkozik s a sötét templomot aranyos fényzőn árasztja el. 3. Pannonhalmán csókjai-val tünteti ki Boldog Mauruszt, a későbbi pécsi püspököt. A 4. képen

sirbatételét ábrázolja festőnk, meghatóan naiv közvetetlenséggel. A másik oldal első képén Őzséb cezareai érseket látjuk a körmenetben, feje fölött a látomás : Szent Imre lelkét angyalok viszik felhőkön lebegve a mennyországba. A többi három kép itt a bűnös Konrád történetét ábrázolja, amint a pápa előtt térdepel s fogadja a rárótt penitenciát, amint Szent István koporsója mellett álmában látomása támadt s a mint Szent Imre sírjánál megtisztul.

Nagyobb templomainkban, központibb fekvésű városainkban a szárnyasoltárok Észak-Európa középkori szobrászatának és festészetének legharmónikusabb hatású emlékei, már a XIV. században elterjednek. Az altaria Trium Sanctorum Regum Hungariae, amelyek ily néven középkori okmányainkban gyakran szerepelnek, mind ilyen szárnyas oltárok voltak.

Az oltár szekrényét a három szent király fából faragott szobra töltötte ki, a nagybőjt idején bezárt szárnyakat belső felületükön életükből merített festmények díszítették. A festett vagy faragott díszű polcra, predellára állított szárnyas szekrény tornyocskákból és lombékitményekből összerótt díszes ormában mennyezetes fülkékben a Nagyboldogasszony vagy Krisztus mellett többnyire más magyar szentek szobrocskái díszlettek. Ép állapotban ilyen három szent király oltár egy sem maradt ránk. Szűz Mária és más szentek tiszteletére emelt szárnyas oltárok festményein azonban gyakran találkozunk Szent István, Szent Imre és Szent László egymás mellett álló, vagy egyenként ábrázolt alakjával még a legtávolabbi, határszéli falusi templomokban is, mint például a szepességi lengyel-tót Dunajec-Krempachon egy oltárszárnyon, 1516-ból. A szepességi Matheóc plébánia templomának főoltára főrészeiben Szent Istvánt és szent fiát közel embernyi nagyságban ábrázoló festmény, amelyet egymás mellett sorakozó háromszögletes ormokban próféta mellképek tetőznek be. A hasonló ormokkal koronázott oltárszárnyak egyfelől Szent István, másfelől Szent Imre életéből ábrázolnak két-két jelenetet. Szent István az egyik képen belpoklost gyógyít kézrátétellel. Oly motívum ez, amely a ránkmaradt Szent István legendákban nem szerepel. Nyilvánvaló bizonyossága ez annak, hogy oly legendák is forogtak nálunk közkezen, amelyeket ma már nem ismerünk. Ugyanez áll a festett Szent László legendák nem egy motívumáról is. A matheóci főoltár másik baloldali szárnyfestménye Szent István halálát, ennek párja a jobbszárnyon Szent Imre halálát örökíti meg meghatóan bájos

közvetetlenséggel. Az utóbbi kép fölött a jobb oldalon Szent Imre szüzességi fogadalmát festették meg a legenda idevágó részéhez szinte betűhíven.

Itáliában a merev szerkezetű szárnyas oltárok terjedtek el. Wolf Rózsi Firenzében a San Martino a Mensola-templomban 1341-ből egy olyan triptychont talált, amelynek főrésze a Madonna mellett magyar viseletben, szakállasan Szent Imrét ábrázolja. A predella egyik képen a festő feleségével együtt imádság közben örökítette meg szentünket. A fiatal párt az előcsarnokból egy kis ablakon át Szent István figyeli.

Se szeri, se száma a szárnyas oltároknak, amelyeken Magyarországon másik két szent királyunkkal együtt fából kifaragva vagy festve Szent Imre herceg a XVI. században is szerepel.

Ugyanekkor falképek vagy kőszobrok alakjában tovább is megörökítik. Bártfa város urai 1521-ben plébánia templomuk tornyának a piacra néző első emeleti falán óriási méretekben, Szent Kristóf szomszédságában, hatalmas falképet festettek szent királyainkról. Szent Imre itt azt a XV. század folyamán általánossá vált nemes felfogású realizmussal festett stílust képviselte, amelynek legszebb példájával az 1470 körül felállított főoltár egyik szárnyán a szepeshelyi székesegyházban találkozunk. A főoltár baloldali szárnyán Szent László és Szent István között Szent Imre rendkívül előkelő felfogással ábrázolt ifjú képében áll előttünk, szelid kifejezésű sima arccal, hosszú hajjal, lábáig leomló hermelines díszű bársonyruhában, jobb kezében liliomokkal. A főoltár festményei nyilván Budáról kerültek Szepeshelyre.

A bártfai falképet Emericzy és Krausz, odaváló mesterek festették s alkotásuk pompás technikája révén évszázadokig dacolt a napfénynek, esőnek, fagynak kitett falon az idő viszontagságaival. Csak a múlt század végén, a templom restaurálásával kapcsolatban tették tönkre, amikor az első emelet párkányáig lebontott torony lezuduló kövei ellen semmivel sem védték s a szép falképből ma már csak néhány színes folt látható.

A reformáció elterjedése a mohácsi vész után a szentek kultuszának s ezzel kapcsolatban az európai szobrászat és festészet fejlődésével lépést tartó magyar ábrázoló művészetnek is jövidőre véget vet.

A barokk korban, különösen a jezsuiták elevenítik föl és terjesztik nemzeti szentjeink tiszteletét. Ezzel kapcsolatban az ellen-

reformáció korában ismét előkelő szerep jut a három magyar szent király szobrának és festményének. Ezek mintájául rendszerint a vértanu gróf Nádasdy Ferenctől († 1671) kiadott metszetsorozat, a Mausoleum szolgált, amely királyainkat és hőseinket örökíti meg, ahogy őket akkoriban elképzelték. A nagyszombati egyetemi nyomda könyveinek rézmetszetű címlapjait is nem egyszer díszítik szent királyaink képével. Így Pázmány Péter Hodoegusa második kiadásának címlapján 1623-ból találkozunk többi szentjeink sorában Szent Imre alakjával. Zircen a régi cistercita apátság egyetlen fennmaradt remekül tagolt XII. századbeli köteges pillérén a XVIII. században állították fel Szent Imre kőből faragott barokk szobrát. Elvértve oltárokon és faliképeken is találkozhatunk ez időből faragott vagy festett alakjával.

Az újkori falképfestés igazi virágkora nálunk a XVIII. század, amikor nagyobbára bécsi származású képírók rendre díszítik az ellenreformáció diadala után százával épülő új templomainkat mennyezetképekkel és oltárfestményekkel. Ezek a többnyire kiváló osztrák festők ugyancsak iparkodtak, hogy megbízóik, a magyar főpapok és főurak izléséhez és felfogásához simuljanak ecsetükkel. Alkotásaikat már ezért is bizvást sorozhatjuk a régi magyar művészet emlékei közé. Gróf Esterházy Károly püspök megbízásából Maulbertsch Egerben a Liceum-palota kápolnájának mennyezetén valósággal magyar mennyországot fest. — A mennyei dicsőség ragyogásában ábrázolt szentek sorában itt a liliomos szent királyfinak igen előkelő szerep jut, valamint a székesfehérvári cisztercita templom ama mennyezetképén is, amelyen Szent István a Nagyboldogasszonynak ajánlja fel koronáját s amelyet szintén Maulbertschnek tulajdonítanak.

A szentjeink iránt közömbös XIX. században csak ennek vége felé akadtak művészeink, akik Szent Imrét méltóképen örökítették meg. Elsősorban a lánglelkű Zichy Mihály, aki a budavári Nagyboldogasszony-templom Zichy-kápolnájának oltárán festette meg négy gyönyörű képen Szent Imre életét. A szentünk születését, látogatását Pannonhalmán, neveltetését és halálát ábrázoló festmények külsőségeiben sok az anakronizmus, mégis tele vannak lélekbe markoló bensőséggel, művészi igazsággal. Túry Gyula a pannonhalmi bencésmonostor káptalanterme számára festett egy kedves hatású képet. Ez Szent Imrét gyermekkorában ábrázolja Szent Gellérttel, akinek szülei nevelése végett

adják át. A legszebb modern Szent Imre képet azonban az alig negyvenéves korában elhunyt nagytehetségű Hegedűs Lászlónak köszönhetjük, aki a daliás királyfit az imádsága közben megjelenő Isten-anya előtt ábrázolta, az igazi áhitat és elragadtatás mesteri visszatükröztetésével. A nagyméretű olajfestményt a Képzőművészeti Társulat a Bende Imre-díjjal tüntette ki, s boldogult Bende Imre püspök szerezte meg, akinek hagyatékából a trencsényi plébániára került, ahol ma a templom egyik kápolnájának oltárát díszíti. Legújabbán festett Szent Imre képeink sorában a budapesti cisztercita gimnázium kápolnájának oltárképe keltett méltó figyelmet, Ungváry Sándortól. Szent Imrének első, nyilvános téren fölállított monumentális emlékszobra, Kisfaludi Strobl Zsigmond alkotása, Izabella főhercegnő ajándéka s a jubileumi év nyarán kerül a budapesti Szent Imre-térre.

Szent Imre herceg legendája.

Latinból fordította dr. Kemenes Illés, bencés igazgató.

Dicsőséges Imre herceg, miként a libanoni cédrus, kiváló őstől, Szent Istvántól, Magyarország első királyától származott s nemes erényektől ékesen, fényességesen tündökölt. Már a gyermeket szöges gonddal nevelték. Korán megismerkedett az összes középfokú tudományokkal. Szent István király lángoló atyai szeretetből fiának, Szent Imrének számára könyvet írt az erkölcsi nevelésről. Ebben a hűséges barát lelkes szavaival buzdítja a nemesre. Kioktatja, hogyan kell mindenekfölött szem előtt tartania a katolikus hitet, megerősítenie az Egyház helyzetét, hogy tisztelettel legyen a főpapi méltóság iránt, a vezéreket és katonákat szeresse, igazságos ítéletet mondjon, hogy minden cselekedetében türelmes legyen, az idegeneket barátságosan fogadja s még barátságosabban bánjon velük; megfontolás nélkül semmit se tegyen; hogy az ősök állandó példaképen lebegjenek szeme előtt, a köteles imádságot gyakorolja; hogy a kegyeletnek és irgalmasságnak a többi erényekkel egyetemben állandóan szorgos gonddal igyekezzen birtokába jutni.

Szent Imre kevés alvással beérte. Míg mások álomnak adták magukat, ő éjjelente virrasztott; két méceszt szokott maga elé tenni, — amint ez királyi sarjhoz illik — s zsoltárokat énekelt az

Isten dicsőségére. Minden zsoltár végén bűnbánó lélekkel kért Istentől bocsánatot. Mikor ezt édesatyja megtudta, óvatosan és titokban figyelte őt a fal résein keresztül, de senkinek övéi közül nem mondotta el.

Mindezekben meg kell fontolnunk, hogy mily irgalmas szívvel gondoskodott rólunk az Isten akkor, mikor az igazi élet szabályaira nemcsak szóval kapunk oktatást, hanem ennek a szent ifjúnak példáját, mint ragyogó tükröt állítja elénk, hogy azt kövessük. Senki-nek se essék tehát terhére a szegénység, mert a szegényeket az Úr választotta ki s azt mondja róluk: «Boldogok a szegények, mert övék a mennyek országa». De azt se állítsa senki sem, hogy a gazdagokat ki kell zárni az Isten országából, azokat tudniillik, akik a gazdagságot bűnös vágyak nélkül bírják. Ezért helyesen mondják az Egyházat oly félelmesnek, mint a táborok jól rendezett hadsorát — s ezzel dicsérni és magasztalni akarják — ; benne ugyanis az erények fényessége ragyog s a hívőknek nagy sokasága veszi körül. Még a pogány nemzetek sem különbözik az Isten látogatását, mert az ígét, amelyet az Úr minden nemzetek számára rendelt, már az egész világ elfogadta. Pannónia jóformán napjainkban tért a katolikus hitre. Eddig a pogányság rút szokásai csúfították el, de krisztusi lelkületű királyának, Szent Istvánnak buzdító szavai s kiváló érdemei folytán a hit erényében s az Isten imáadásának gyakorlásában előre haladt.

Egy alkalommal Szent István király fiával együtt elment Szent Márton egyházába, hogy ott imádkozzék. Ezt Pannónia szent hegyén ő kezdette meg építeni s kiváló szerzetesek gyülekezetével népesítette be. A király ismerte fiának kiváló erényeit s ezért neki engedte át azt a tiszteletadást, mely őt illette meg. A fent említett szerzetesek körmenetben siettek a király üdvözlésére, a király pedig tiszteletadásból fiát küldötte előre, hogy köszöntse őket. A gyermek Imre eltelve a Szentlélekkel, az egyeseket nem egyforma számú csókkal köszöntötte, aszerint, amint az isteni kegyelem értésére adta azoknak érdemes voltát. Egyiket egyszer, a másikat háromszor, a harmadikat ötször s végül az egyiket hétszer csókolta meg. Ezt a dolgot a többiek is látták, Szent István király pedig némán csodálta.

A mise végeztével barátságos beszélgetés közben megtudakolta fiától, hogy miért nem illette őket egyforma számú csókkal. Szent Imre az egyesek érdemeit felsorolta atyja előtt s felvilágosította őt,

hogy aszerint illetett egyeseket kevesebb, másokat több csókkal, hogy bizonyos időn belül hogyan állták meg helyüket az önmegtartóztatás erényében. Azt mondotta, hogy akit hétszer csókol meg, az szüzi életet él. Ó, kegyelem! te minden erényeknek fel-támasztója! te természetünknek szorongató gyengeségeit diadal-masan legyőződ, te a titkokat felfeded a csecsemők előtt, te voltál Szent Imrének oktató mestere, te adtál neki mások titkolt bűneiről világos látást.

Ennek a belső sugalmazásnak igaz volta a következőképen nyert bizonyosságot.

Szent István király néhány nap multán, hogy a szent hegyről eltávozott, két szolga kíséretében oda titkon visszatért és megfigyelte a testvéreknek éjjeli imádságát. A matutinum elvégzése után a többiek aludni tértek, csak azok maradtak még a templomban, akiknek Szent Imre több csókot adott. Elszéledtek a templomnak félreeső zugaiba és Isten szemlélésébe elmerülve, zsoltárok éneklésével virrasztottak. A szent király mindegyikhez odament s megmutatván nekik arcát, az áldás szavaival köszöntötte őket. Ezek a hallgatást megtörve, királyi felségét tisztelettel üdvözölték. Legutoljára egy Maurus nevű testvérhez ért, akit Szent Imre hét csókjával tüntetett ki. A király sem köszöntése melegségével, sem pedig fenyegető szavakkal nem tudott tőle feleletet kicsikarni.

Mikor reggel a testvérek összegyültek, a király is megjelent. Hogy Maurus lelkét az alázatosság dolgában próbára tegye, több, az igazsággal ellenkező dolgot vetett szemére. Maurusnak nem volt semmi ellenvetése a vádakra, hanem megmaradt alázatosságában s reménnyel telve menekült Istenhez, aki az emberi szívek vizsgálója. Szent István ekkor meggyőződött arról, hogy fiának igaza volt s elmondván sorjában a dolgokat, Maurust megdicsérte. S hogy püspöki szék nyerjen díszt benne, nemsokára a pécsi püspöki székre emelte.

Szent Imre növekedve korban, növelte kiválóságát fényes erényeinek érdemeivel. Bár nem tudjuk minden kiválóságát részletesen elmondani, mégis keveset, de hűségesen elmondunk azon viselt dolgaiból, amiket hallottunk, hogy ne érjen bennünket a hanyagság vádja.

Történt egy alkalommal, hogy Veszprém városában csak egyetlen szolgájának kíséretében éjjel s titokban bement Krisztus kiváló vértanújának, Szent Györgynek tiszteletére épült ősrégi

templomába, hogy ott imádkozzék. Belemerülve az imádságba azon gondolkodott, hogy micsoda igen kedves dolgot tudna Istennek felajánlani. Hirtelenül az egész templomnak épületét vakító fény töltötte be. A fényességben isteni szó hallatszott felülről: «Gyönyörűséges dolog a szüzesség. Szívednek és testednek szüzességét kívánom tőled: ezt áldozd fel s maradj meg ezen elhatározásodban».

De ő nem bízott magában, hanem a kegyelemhez, mint igazi orvossághoz menekülve, így szólt: «Uram, Istenem, a mindenségnek szemléelője, az emberi gyöngeségnek támasza, aki elveszed a fejedelmek életét, aki félelmes vagy a föld királyainál, a bennem való kedvtelésedet váltsd valóságra».

Szent Imre azon órában megerősödött az isteni vigasznak szavától, de a titkot megőrizte magának. Szolgájának pedig, aki ezen isteni párbeszédnek s más dolgainak is egyedüli tanuja szokott lenni, könyörgések közt megtiltotta, hogy haláláig senkinek se fedje fel a dolgot.

Ezt és erényeinek sok bizonyosságát mintegy elzárva szívének titkos szobájába, Szent Imre titokban tartotta. S míg az edény el nem tört s a kenetek illata ki nem áradt, elrejtve maradtak.

Szent Imre atyjának elhatározásából egy előkelő, királyi ősöktől származott hajadont jegyzett el magának s vett el feleségül, hogy mindkét részről királyi ősöktől királyi utódok származzanak. Ő maga a test kívánságát, amely a léleknek veszedelmére van, mögéje helyezve lelkében tett szüzességi fogadalmának, bőjtökkel gyötörte testét, lelkét pedig Isten ígéjének kenyerével táplálta, hogy ne uralkodhassék rajta a testi kívánság. Érintetlenül őrizte meg hitvesének szüzességét.

Csodálatraméltó ereje az ifjúnak, aki könnyei forrásával oltotta el a szerelem tüzeit s bár lángot hordott keblében, nem égette meg annak tüze. Hatalmas dolog ugyanis és szinte felülmulja a mulandó emberi természetet, elfojtani a testi vágyat, eloltani az erény segítségével a szenvedély tüzeit, amelyet meggyújtott az ifjúság fáklyája; a lelkiekre való törekvéssel kizárni a gyönyörökre való jogot, élni az emberi nem szokása ellenére, megvetni a hitvestárs nyújtotta vigaszt, megvetni a gyermekek nyújtotta édes boldogságot s mindazt, ami csak kellemes ebben az életben, semminek tartani a jövő boldogság reményében. Nagy — amint mondtam — s csodálatra méltó erény ez, S nem joggatlanul van kimérve a küz-

delem nagyságához a nagy jutalom. Nagy dolog ugyanis a tisztaságért való küzdelem és harc, de nagyobb annak jutalma. Megőrzése a tisztaságnak ideigtartó, de jutalma örök. Ezekről mondja János a Titkos jelenések könyvében: «Ezek követik a bárányt, bárhová megy». Ezt — gondolom — úgy kell értelmezni, hogy az egek birodalmában egy helyet sem lehet előlük elzárni, hanem az Isten országának minden lakóhelyét ki kell előttük nyitni.

De hogy a szüzesség érdemszerző volta még világosabban kitűnjék s még világosabban megérthessük, hogy mennyire méltó Istenhez, meg kell fontolnunk, hogy Urunk és Megváltónk mikor az emberi nem megváltására testet volt kegyes öltetni, szűznek s nem másnak méhét választotta, hogy kimutassa ezzel azt, hogy ez az erény kiválóan tetszik neki. S hogy mindkét nem tisztaságának üdvösséges voltát élénken szemünk elé állítsa, szűz volt Annak az anyja, aki Maga is szűz volt maradandó. Ezzel önmagában a férfiaknak, anyjában pedig a nőknek adott példaképet a szüzességre, hogy ezzel is bizonyítsa azt, hogy mindkét nemből az istenségnek boldog és sértetlen teljessége lakozott: megvolt ugyanis egészen az Anyában az, ami a Fiúban lakozott.

Mihelyest Szent Imre teste még ifjúkorában feloszlott, megadatott neki a belső életet élők öröksége. Hitvese bizonyosságot tett szűzi életéről, szolgálja pedig, aki őt gyakran látta és hallotta, titkát tovább nem őrizte.

Azt sem lehet — úgy vélem — hallgatással mellőzni, amit nekem egyszer, mikor Álmos herceggel Konstantinápolyban időztem, a cezareai egyházmegyének egyik buzgó kanonokja mondott el, aki követségben járt a görög császárnál. Szent Özséb életében — úgymond — azt olvasta, hogy ugyanazon órában, amelyben Szent Imre meghalt, Szent Özséb, a palesztinai Cezarea érseke körmenetet járván a papsággal és hívekkel, angyali édességű hangot hallott felülről. Mikor felnyitotta lelki szemeit, látta, hogy Pannónia első királyának, Szent Istvánnak fia, Szent Imrének lelke száll az ég felé. De jelen volt a gonosz lelkeknek sokasága is, mintha benne valami kivetni valót talált volna s akadályokat akart volna gördíteni ennek a nagy hitvallónak útjába. Míg szent Özséb e látomáson elálmélkodott, hallotta felülről, hogy ugyanazon órában költözik Szent Imre lelke örömujjongások közt az égi trón felé. Ezt a látomást s édes hangot Szent Özséb imádságára egy archidiakonus is hallotta.

Az Egyházban történnek csodák, valahányszor az emberi gyengeség lassú a hitben. Szent Imre erényei oly sok és nagy bizonyosságban tündököltek halálának 30. napján, hogy halála mindazok számára, akik csak abban a királyi városban tartózkodtak, amelyben szent testét eltemették, nem a szomorúságnak, hanem az örömnak volt napja. Édesatyját sem emésztette fia halála miatt a szomorúság, hanem mivel kétségtelenül megadatott fia számára az örök élet koronája, bőséges öröm árasztotta el.

Elbeszélésünkhöz kiváló csodatettei közül még egyet hozzáfűzünk, amelyet Isten később, a mi napjainkban kegyeskedett kinyilvánítani hitvallója dicsőségére. Bár ez is, meg a többi dolgai is, anélkül, hogy írásba foglalták volna őket, annyira ismeretesek, hogy azok a fiak is, akik születnek és támadni fognak, ismerni fogják és elmondják fiaiknak.

Élt egy Konrád nevű férfi, aki származására nézve német volt. Ezt utálatos bűneinek oly terhe nyomta, hogy lelke annyira visszaszító volt, mintha már négynapos halottként rothadt volna a sirban. De mivel az, aki Lázárt feltámasztotta teste szerint, naponként támaszt fel bűnösöket lelkük szerint, az említett bűnöst sem hagyta meg bűneinek mélységében. A bánattal felnyitotta lelki szemeit, hogy megismerje, mily nyomorúsággal van körülvéve.

Az említettük Konrád elzarándokolt szent Péter azon utódjához, aki akkor ült a római pápák székében. Ez előtt felfedte a tette okozta sebeit lelkének s miután kérte, hogy rőjjon ki reá elégtételt, lelke számára orvosságért könyörgött. A pápa megdöbrent az azelőtt sohasem hallott bűnöknek nagysága miatt. Megfontolta a dolgot s nem gyógyította meg lelkének sebeit elégtétel kirovásával. De, hogy a bűnös reményét vesztetten ne essék kétségbe, tanácsával öntött erőt beléje. Páncélt adott reá s hogy a páncél erősebben szorítsa testét, Krisztus öt sebére emlékeztető öt láncsal övezte körül. Ezenkívül adott neki egy írást, amelyre bűnvallomása volt leírva. Az írást viasszal leragasztotta és saját gyűrűjével lepecsételte. Amikor átadta neki az írást, intette és buzdította, hogy keresse fel mindazokat a helyeket, ahol a szentek alusszák álmukat, hátha az isteni kegyelem a szentek közbenjárására meglátogatja. A kegyelem látogatásának az lesz bizonyossága, hogy a páncél a láncok elpattanása után darabokra szakad, a papíroson pedig nem lesz az írás látható.

A bűnös eltávozása után igen sok szentnek nyugvóhelyét

kereste fel. Legutoljára Jeruzsálembe ment az Úr sírjához. Attól várt irgalmasságot, aki meggyógyítja a megtört szíveket és megoldja bánatukat. De az Úr nem mutatott vele szemben irgalmasságot megerősített városában, hogy ez megmaradjon Szent Imre dicséretére és dicsőségére.

Ezalatt Szent Istvánnak, Pannónia királyának híre-neve egyre nagyobb lett, hiszen sírjánál nap-nap után történtek csodák. Az előbb említett férfi zárándoklását befejezván, végül Albába ért, ahol eltemették Szent István holttestét és nagy tiszteletben tartották. Mivel Isten hatalma s a szent közbenjárásának ereje más dolgokban is egyre nyilvánvalóbbá lett a gyakori csodák folytán, megesküdt, hogy addig nem mozdul el a templomból, amíg az Úr meg nem mutatja neki, hogy Szent István érdemei miatt mily nagy kegyben áll előtte.

A napnak úgy esti hat órája felé az történt, hogy a bűnös lelkének nagy bánata és testének kimerültsége miatt elaludt a templomban. Álmában megjelent neki Szent István s ezt mondotta: «Kelj fel s ne hivatkozz Istennél az én érdemeimre, mert azok nem elégségesek az Istennél való közbenjárásra. De menj fiamnak, Szent Imrének sírjához. Ő legyen a te közbenjáród. Ő megtetszett szüzségében Istennek. Az ő ruháját nem érte szenny és követi a Bárányt, ahova csak megy. Azok sorában van, akik az Isten trónja előtt új éneket énekelnek, aminőt senki sem tud énekelni, csak aki szűz».

Álmából még abban az órában felébredt és tüstént Szent Imrének ugyanazon templomban levő sírjához sietett. Ott, midőn arca borulva imádkozott, a láncok hirtelen szétpattantak, a páncél pedig több darabra szakadva a földre hullt. Sokan csodálkoztak a templomban, hogy honnan származik ez a láncsörömpölés. Mikor a dolog nyilvánvalóvá lett, a nép és papság összesereglett, oda sietett Fábián kancellár is, a templomnak őre. A sokáig sértetlenül magánál hordott pecsét széttört, a papír kigöngyölödött, de azon az írásnak nyoma sem volt. Erre a jelenlevők Istennek és Szent Imrének dicsőítésében törtek ki. S hogy ez a nagy jótett ne menjen feledésbe, László királynak, aki akkor Pannónia élén volt, továbbá az összes püspököknek s az ország vezéreinek tudomására adták azt, aminek szem- és fültanui voltak. László király pedig, aki buzgó gyakorlója volt az isteni hitnek, miután gyűlést hívott egybe s három napig tartó böjtöt rendelt el, november 5-én Szent Imre holttestét nagy tisztelettel kiemelte sírjából.

Ezen a napon s később is sok csodával nyilatkoztatta ki hitvallójának érdemeit a mi Urunk, Jézus Krisztus, aki az Atyaisten-nel és a Szentlélekkel egyetemben él és uralkodik mindörökön örökké. Amen.

(Szent Imre latinnyelvű legendája körülbelül száz évvel halála után, a XII. század második évtizede után íródott. Szerzője bizonyára az istenes életben otthonos, a Szentírásban jártas papi ember volt. *Szerk.*)

VII.

A SZENTIMRÉS IFJÚSÁG.

Szent Imre Kör.

A katolikus egyetemi és főiskolai hallgatók *Szent Imre Kör*-e, híven «Vallás, Haza, Tudomány» hármas jelszavához, immár 42 éve nyújt lelki és anyagi támogatást a fővárosi egyetemi ifjúságnak. Ez a katolikus diákmozgalmak legelső, legősibb képviselője, amennyiben még 1888-ban alapították a katolikus diákság égő lelkű vezérei, s a későbbi szervezkedések, úgymint a két fővárosi Szent Imre Kollégium és az Emericana a Szent Imre Kör kebeléből indultak hódító útjukra.

A tagok kebeléből álló ifjúsági tisztikar munkáját az egyházi és világi tiszteletbeli elnökök támogatják odaadó segítséggel és hogy a Kör a katolikus diákmozgalmakban oly nagy multra tekinthet vissza, az ezeknek az áldozatkész vezető férfiaknak segítségével volt elérhető. A tiszteletbeli egyházi elnökök közül főkép Glattfelder Gyula csanádi püspök, Wolkenberg Alajos egyetemi tanár és a jelenlegi egyházi elnök : Tóth Tihamér egyetemi tanár kitartó munkáját, a világi tb. elnökök közül pedig a jelenlegi elnök : Haász Aladár min. tanácsos buzgalmát kell kiemelnünk. A Kör ifjúsági elnöke az 1929—30. tanévben dr. Kertész István. Alelnökök: Dr. Gedeon Róbert, br. Zichy-Czikann Móric és Huszár László.

A Kör helyiségei a Semmelweis-u. 25. sz. alatt vannak, ahol könyvtár, folyóiratok, napilapok s kényelmes klubhelyiségek várják a tagokat. Ugyanott tartja üléseit a természettudományi, jogi és szépirodalmi szakosztály, amelyek keretében művészi és tudományos önképzésüket fejtik ki a tagok. Tag lehet minden egyetemi vagy főiskolai hallgató, akit két régi tag ajánl. Beiratkozni lehet minden nap a Kör helyiségében a titkárnál.

A budai Szent Imre kollégium.

Irta dr. Tiefenthaler József igazgató.

A budai Szent Imre Kollégium házavató ünnepe 1908 május hó 17-én történt. Alig volt még az utolsó évtizedekben katolikus manifesztáció, mely a magyar társadalom oly előkelő képviselőjét mozgatta volna meg, mint a Kollégiumnak ezen ünnepe. József főherceggel és feleségével az élén a magyar arisztokráciának fényes sora díszítette az ünnepet. Amire eddig példa nem volt, negyvennél több egyetemi és műegyetemi tanár gyűlt egybe, hogy a főiskolai ifjúság hatalmas otthonával szemben bizalmát kifejezésre juttassa és az egyházi és világi kiválóságoknak oly tömege töltötte meg az új Kollégium dísztermét, hogy az már az első alkalommal szűknek bizonyult az intézet összes barátainak a befogadására.

A felavató ünnepélyen Pázmány Péter szavaival foglalta össze az alapító-igazgató, dr. Glattfelder Gyula a kollégiumi ifjúság kötelességeit, mellyel az intézettel és jötevőivel szemben tartoznak, melyet a bíboros ifjúsági barát a szegény magyar nemes ifjúság nagyszombati konviktusának felállításakor ekként formulázott: «Semmi más kötelességtek nincs, csak az, hogy hívek legyetek a magyar Hazához és szeressétek az Anyaszentegyházat».

Az új Kollégiumban 200 ifjú számára van hely, kiknek körülbelül fele külön szobában, másik fele kettesével helyezhető el. A lakásberendezés, a kényelmi és egészségügyi intézkedések, a kedves kápolna és díszterem, az olvasó- és tornahelyiségek ha nem is pompásak, mint talán egyik-másik angolországi kollégiumban, mégis a magyarországi viszonyok szerint a legszebbet és legjobbat nyújtják, melyet szülő és ifjú igényelhet. De legértékesebb tartalma az intézetnek továbbra is az a gondoskodás maradt, mellyel az előljárók a szülők figyelmét pótolni kívánták, s mely a Szent Imre Kollégiumot minden hasonló intézmény felett kitünteti s számára az egész magyar társadalom bizalmát biztosítja.

Nem kis jele ennek az is, hogy az első kollégium benépesedése után csakhamar megnyílt a második, a Pesti Szent Imre Kollégium a főváros pesti oldalán s még nagyobb tanulólétszámmal, mint a budai, bizonyította a Szent Imre-gondolat életrevalóságát és erejét.

Azóta már harmadik hajtása is kivirágzott a Szent Imre Kollégium gondolatának, mert 1928-ban az Internátus Egyesület meg-

nyitotta a gyönyörű barokk soproni Szent Imre Kollégiumot. A fiatalabb testvérkollégiumoknak a budai valóságos alma mater-je, mert nemcsak az eszmét adja, hanem jövedelmező bérházával a terjeszkedés anyagi lehetőségének egységét is.

Az 1911. év nyarán a Kollégium igazgatóságát a püspökszékbe távozó Glattfelder Gyula helyett dr. Hanauer Á. István vette át.

A legszebb reményekre jogosító virágzásnak azonban gyorsan véget vetett a világháború kiütése. Még a nyár folyamán az első galíciai ütközetekben elesett ügyésze, dr. Freyler József, a Kollégiumnak néhány évvel előbb még növendéke, aki az intézet bonyolult pénzügyei intézésében is főtámasza volt az igazgatónak. Dr. Hanauer 1918-ban veszprémi kanonoknak neveztetvén ki, a kollégium igazgatását dr. Martin Aurél központi szemináriumi prefektus vette át.

A nagy háború szerencsétlen kimenetele, a forradalmi láz és felfordulás, hazánk egyes területeinek az ellenségtől való megszállása, a növendékek jó részének elszakítása szülői otthonuktól nyomasztólag hatottak intézetünkre és annak ifjúságára. A harcterekről visszaözlő ifjúság, főként, akik bevonulásuk előtt is már a Kollégium tagjai voltak, százával kopogtattak a Kollégium ajtaján újból való felvételért. Csak keveseknek lehetett a megtelt házban helyet szorítani s míg azok, akiknek fájó szívvel már nem volt mód helyet adni, a rettenetes lakásínség és nyomorúság gondjaival küzdöttek, addig a Kollégium bennlakó növendékei kényelmes otthont és aránylag jó ellátást élveztek. A kommunizmus ideje gyászos és szomorú emlék, vigasztaló benne csak az, hogy ama nehéz hónapokban ragyogtatta a Kollégium ifjúsága szinte tüntetően tántoríthatatlan ragaszkodását a Szent Imre Kollégium eszméihez és hagyományaihoz.

A kommunista diáktanács háromtagú direktóriumot küldött ki a Kollégium átvételére és a diáktanács, valamint a közoktatásügyi népbiztosság intézkedéseinek végrehajtására a Kollégiumban, melyet Martinovics Diákotthonnak neveztek el.

A kommunizmus bukása után újból az egyesület tulajdonába jutott a kollégium és a törvényes előjárókat visszahelyezték. A boldog emlékeztű XV. Benedek pápának, Csernoch János dr. bíboros-hercegprimásnak, Fledderus hollandi főkonzulnak, dr. Vass József vallás- és közoktatásügyi, majd népjóléti és munkaügyi miniszternek, gróf Festetics Vilmosnak és a Tébe-nek adományai, valamint a vallás- és közoktatásügyi minisztériumnak havi élélme-

zési segélyei átsegítették a Kollégiumot a kömmün utáni súlyos anyagi gondokon.

A háború és forradalom éveiben elmaradt az intézeti épület és berendezésének javítása és pótlása. Tervszerű beosztással, évente beosztott programmal s egyháznagyjaink támogatásával sikerült az épületet kifogástalan karba helyezni s mintaszerű berendezését felújítani és kiegészíteni.

A háborúban elveszett anyagi előnyök helyében más úton kellett gondoskodni, hogy a Kollégium kiváló, de szegénysorsú ifjainak kedvezményes, sőt egészen díjtalan helyeket lehessen adományozni. Ez elsősorban alapítványi helyek létesítésével történhetik. E téren a magyar főpapi szív áldozatkészségének és a főiskolai ifjúság iránt való szeretetének csodálatraméltó megnyilvánulását adta dr. Horváth Győző felszentelt püspök, ki 1918 óta szinte évenként újabb és újabb, nagyobb és nagyobb összegekkel gyarapította alapítványát.

Nagy lendületet vett a kollégiumi Mária Kongregáció és az időközben megalakított kollégiumi Klub és a cserkészcsapat. A tanulás megkönnyítése céljából műegyetemi asszisztens urak vezetik be itthoni korrepetálással az első éves műegyetemi hallgatókat a technikai tudományokba. Tudományos, társadalmi és művészeti kérdéseket arra hivatott kiválóságok világítanak meg a keresztény elvek szempontjából.

Dr. Martin Aurél igazgató egyetemi elfoglaltsága miatt 1926-ban lemondott állásáról, mire az Internátus Egyesület választmánya dr. Csernoch János hercegprimás jelölése alapján dr. Tiefenthaler József pápai kamarást, a Pázmáneum spirituálisát hívta meg.

Dr. Martin Aurél igazgatósága alatt megindult javítások folytatódtak és befejezést nyertek. A kollégiumi társalgó — Megyeri-Mayer tanár rajzai szerint — művészi otthonná lett; a szenátus számára — a volt kollégisták hatalmas egyesülése — a bérházban tanácsterem nyílt; az intézeti fürdő teljesen megújult; végül pedig a régi kápolna helyében az első emelet utcai frontján gyönyörű, művészi stukkókkal gazdag, új, nagyobb kápolna nyílt meg, mely szinte szimbolizálja a kollégium vallásos szellemének fejlődését és elmélyedését.

A fejlődő higiénikus és sportélet érdekében a Kollégium fenntart két tennispályát, korcsolyapályát, a Dunán három csónakot, tekepályát és rendez gyakran csoportos kirándulásokat és gyalog-

túrákat. Évenként a húsvéti vakáció alkalmával dr. Tiefenthaler József igazgató személyes vezetésével nagyborszábasú tanulmányi utat szervez.

Jelenleg ellátási díj külön szobával egy félévre 720 pengő, másodmagával egy szobában személyenként 620 pengő. 25 kollégista kedvezményes, kettő ingyenes ellátásban részesül, hat külső bejáró egyetemista naponta ingyen ebédet kap. Azonkívül kiveszi részét a kollégium minden diákjóléti mozgalomban. E karitatív hivatását a bérház segít teljesíteni. A kollégiumba jelentkezőket az intézeti igazgató veszi föl.

A pesti Szent Imre kollégium.

Irta dr. Marczell Mihály igazgató.

Első igazgatója, Vass József, mindig így emlegeti: *fehér vár*. Úgy gondolta és értelmezi, hogy a családi körből felkerülő diákléleknek védelmet nyújtó szent otthon. Azért is viseli a magyar ifjúság szentjének nevét, hogy annak oltalma alatt fejlődjék és nevelkedjék a tiszta lelkű ifjú-nemzedék.

Alakulása visszanyulik abba az időkhöz, amidőn még nem volt büszkeség Szent Imre neve alatt vitézkedni. Öccse a budai Szent Imre kollégiumnak, amely 30 évvel ezelőtt nyitotta meg díszes kapuit a főiskolai hallgatók előtt. Azóta Sopronban, Szegeden, sőt most, a szent évben Debrecenben is új öcsikék jelennek meg, hogy tényekkel igazolják, hogy a szentimrés gondolat édesapja, Glattfelder Gyula, helyes utakon járt, midőn fehér várak építésével akarta fehér lelkekké varázsolni a magyar ifjúságot.

A budai kollégium után 1911-ben alakult a pesti kollégium, a Veres Pálné utcai «Kecskeméti ház»-ban. 1913-ban építette az első igazgató, Vass József, a mai hatalmas épületet, a IX. Ráday-u. 43—45. sz. alatt. Már maga az az elgondolás, hogy 313 ifjút akart befogadni, eléggé mutatja, hogy hatalmas palotát igényelt ez a tervezettség. Vass József energiájára és Glattfelder Gyula keménységére volt szükség, hogy ez a kultúrpalota 1913-ban kaput nyithasson. A valóság az, hogy a kollégiumépület 332 szobája úgy rendeztetett be, hogy 222 hallgatónak külön szobája van. A kollégium nem akart tápintézeté, vagy kosztosok tanyájává silányulni.

Kényelmes olvasó, játszó, társalgó szobák, pompás könyvtár, rádiósoba, előadó terem és két kápolna áll az ifjak rendelkezésére. Jól tudták az alapítók, hogy szellemet csak akkor lehet teremteni, ha a szellemi, lelki és társadalmi élet felsőbb igényeit is bontogatja a kollégium.

A pesti kollégium a szerényebb anyagi feltételek mellett élő ifjakat fogadja falai közé, azért minden fényűzés kizárásával higiénikus és tiszta lakást, tiszta s egyszerű ellátást biztosít növendékeinek. Anyagi feltételei is mérsékeltek. A teljes fizetésű növendék után évi 1125 pengőt, a kedvezményestől évi 825 pengőt kér. A teljesen szegény és tehetséges ifjak taníttatását a lehetőség szerint ingyen látja el.

A szociális elgondolás és gondoskodás mellett a legnagyobb gond tárgya az ifjak szellemi és lelki életszükségletének helyes kielégítése. Ezt a kettős célt akarja elérni az intézkedés, amely szerint a ház növendékei szaktudósok otthoni előadásait hallgatják és a vallásos élet érdekében kongregációba, Szent Vince-egyesületbe tömörülve hetenként háromszor, este elmélkedést tartanak. A szentiségekhez kötelezőleg évente négyszer járulnak, de átlagosan havonta végzik szentgyónásaikat.

Az intézetet az igazgatón kívül öt prefektus irányítja, kik hetenként együttes konferenciákon és személyes beszélgetéseken iparkodnak a gondjaikra bizottak lelkéhez férközni. Az intézet jelenlegi igazgatója dr. Marczell Mihály.

Az intézet növendékei a tudományegyetem és a főiskolák hallgatóiból kerülnek ki. Legtöbb közöttük az orvosnövendék.

A végzett növendékek szintén szoros kapcsolatban élnek és az Őreg Szentimrések Szenátusának tagjai. Sem a növendékek, sem a végzetek nem alkotnak bajtársi egyesületet, de együttes hivatalos kivonulásukkor meggyipros formasapkát viselnek.

Szellemi megmozdulásaik a nehéz időkben, 1917—1918-ban voltak különösen érezhetők, amikor is a Gallilei-kör tagjaival szemben a legkeményebb harcokat vívták. Most a szociális élet kérdéseit gyakorlatban olyan formában próbálják tanulmányozni, hogy cserkészisztizti, nyaraltatási és kultúrtevékenységben állnak a gyáripár tanoncgárdája élén.

A fehér vár tehát nemcsak védelmet biztosít, hanem munkás-előőröket is küld az élet frontjára.

A székesfehérvári Szent Imre konviktus.

Irta Kovács János igazgató.

A századvégi liberalizmus tolvaj módjára titkon, észrevétlenül lopta ki az emberek lelkéből a vallás tanait. A kath. társadalom, mikor kábult álmából végre magára ébredt, mint tűzvész alkalmából szokták, a legdrágább kincseit iparkodott először megmenteni. Ennek a szorgos gondoskodásnak egyik eredménye, megtestesítője volt a székesfehérvári Szent Imre konviktus. Célja megmenteni, nevelni legdrágább kincsünket, a középiskolai ifjúságot.

A gondolat egy fiatal ideálistelkű hitoktatónak, Dornis Istvának a lelkéből pattant ki s testet öltött, mikor dr. Viszota Alajos, a minden jóért lelkesülő akkori püspöki titkár megvette a Széchenyi-utcai Horhy-házat a konviktusnak.

A Szent Imre konviktus bölcsőjét a jó Károly Ignác ciszt. tanár ringatta ; ő volt az első igazgató, 25 növendékkel nyitotta meg az intézetet 1903 szept. 1-én s három évig vezette. Károly Ignác, a nagy gyermekbarát, teljesen a növendékeknek élt s az intézetet meleg, családias otthonná varázsolta.

Az 1906—1907. iskolaévben Solymos Oszkár vette át az intézet vezetését. A szerényigényű, lelkes igazgató azonban — személyzete rossz gazdálkodása folytán — szinte a tönk szélére juttatta az intézetet.

Dr. Prohászka Ottokár megyéspüspök, az erőskezű, de melegszívű s nagyesszű fiatal papot, dr. Vass Józsefet állította hát az intézet élére, aki nemcsak vasfegyelmet teremtett, de az intézet anyagi ügyeit is rendbehozta.

Nagy elfoglaltságára való tekintettel a következő iskolaévre segítséget kapott maga mellé. A megyéspüspök Kovács Jánost kinevezte prefektusnak.

Az intézet igazgatója 1909—1922-ig ismét Károly Ignác lett. Az anyagi adminisztrációt s a növendékek tanulmányát Kovács János prefektus vezette, ki 1922-től az intézet igazgatója lett.

Az intézet a vallásalap s dr. Vass József akkori kultuszminiszter jóvoltából 1925—26. év júliusában kétizben is hatalmas átalakításon ment át. 1925-ben nagy tanulótermet kapott, 1926-ban

pedig a sötét, alacsony mellékhelyiségek, ha nem is palotává, de egészséges, világos, napsugaras lakásokká alakították át; azóta a növendékek száma 65.

A Szent Imre konviktus gondoskodik növendékeinek vallásos, hazafias neveléséről és tanulmányi előhaladásáról.

Növendékei közös hálókban alusznak, közös tantermekben tanulnak az igazgató, prefektus s egy bejáró tanár felügyelete alatt. A leckét a VI. osztályig minden este felmondják; így szoknak hozzá a lelkiismeretes munkához. Az esetleg gyengébb növendékek a felügyelő tanártól nyernek útbaigazítást. Az igazgató a tanári karral s szülőkkel fenntartja az érintkezést, hogy a növendékeket mindig nagyobb szorgalomra ösztönözze.

A testi nevelésről, edzésről, kirándulásokkal, sétákkal, jó időben szabadban való tanulással, játékkal, sporttal, tornával, korcsolyázással gondoskodik az intézet, melynek nagy játszótere s terjedelmes kertje (angol-park) van. A növendékek tanulhatnak zenét, vívást, idegen nyelvet is.

A tartásdíj évi 750 pengő. A tartásdíj fejében minden növendék a következőkben részesül: lakás, ételmezés, villanyvilágítás, fűtés, kiszolgálás, felügyelet s a tanulmányokban való ellenőrzés.

Az intézet szerény, egyszerű családias jellegével s a szigorú, gondos felügyelettel, neveléssel — szemmeláthatóan — megnyerte a szülők bizalmát, kik évről-évre mindig nagyobb s nagyobb számban küldik gyermekeiket az intézetbe.

Ennek a bizalomnak a következménye, hogy a már kétszer megnagyított intézet ismét szűknek bizonyul a jelentkező növendékek befogadására. Hinni szeretnők, hogy a Szent Imre-év megadja rá a módot, hogy tágas napsugaras, egészséges, modern intézetnek tehessük le az alapkövét.

Az Emericana nagyrendje.

Irtá *Sadd Béla*, az «Emericana» szerkesztője.

A Szent Imre-lobogó selymén évtizedek óta fénylenek komoly, jelentős dátumok, amelyek sorában ott díszleg, mint a legfrissebb, legvirítóbb himzés: 1921 június 29.

A ciszterciták Szent Imre-gimnáziumának tizenegy növendéke — csupa ifjú maturus — tette fejére a zöldsapkát és Bitter Illés, Schwartz Elemér vezetése mellett elindította az emericánás mozgalmat. Az őszi Foederatio Emericana kebelében meghozta az első korporációt, a Trans-Danubiát és a tavasz öt társat adott melléje. Az 1921—22-ös akadémiai év hat korporációval zárult, amelyeknek azonban csak a törzse élt, az ifjúsági rész dolgozott, a nagyvonalú elgondolás — a végzett katolikus akadémikusok összefogása, a nagyasszonyok és kisasszonyok révén az emericánás mozgalomba a katolikus családok bekapcsolása — még csak in teória volt meg.

A katolikus társadalmi szolidaritás gondolata visszhangra talált. Az ifjúság sorában mind többen lettek, akik előtt jó, helyes volt a cél, hogy a középiskolákból szárnyrakelt ifjúság ne maradjon magára, hanem oltalmazza mindazt, amit ez az ifjúság vallás-erkölcsökben az iskolában kapott. A végzett katolikus akadémikusok, «az öreg urak» megérezték a szükségét annak, hogy politikától mentes területen közelebb jussanak a tekintélytisztelet alapján álló ifjúsághoz és egymáshoz. A katolikus hölgyeket az Emericana családias elgondolása ragadta meg.

Ilyen auspiciummokkal indult a következő 1922—23-as akadémiai év. Lázas tevékenység vonult végig az egész esztendőn. Dátumok serege jelzi az utat, amelyet mindjobban megtör a családásokban megkeményedett lelkek felé az Emericana. 1922 november 23-án nyilvánosan is a nagyközönség elé lép. Az aranyaszájú püspök, Prohászka Ottokár mond nagyszerű beszédet és Haller István törládzsát az Emericánában testet öltött katolikus magyar társadalmi szolidaritás mellett.

Közben az «öreg urak» is beállnak a munkába. A korporációs tagozatokban dolgozó ifjúság mellé egymás után lépnek az öreg urak konventjei. Gyors egymásutánban nyolc új korporáció alakul. Összeül az Emericana választmánya, a káptalan. Bevonul a magyar életbe az a patinás veretű szertartás, amellyel az Emericana kiveszi tagjaiból a nagy, a komoly esküt. Az egyetem rektor-magnifikusa nyilvánosan is kihirdeti, hogy a Pázmány Péter Tudományegyetem tagjai beléphetnek az Emericanába. Megszerveződnek a nagyasszonyok és kisasszonyok familiái, akkor még klub elnevezés alatt.

Szélesre nyult, kibontakozott szervezetet talál az 1923—24-es év, amelynek első hónapjaiban Pécs is csatlakozik a zöldsapkás

sereghez, míg Pesten újabb három korporáció alakul. A felnövekedett adminisztráció intézésére megnyílik a központi iroda, a későbbi kancellária. Vargha Damján egyetemi tanár agilis munkája, a hollandi akció, a főprotektorok és protektorok áldozatkészsége akkora alapot létesít, hogy megkezdí munkáját a menza, az Adalbertinum, amely rövidesen három helyen ad olcsó ebédet a katolikus és elsősorban az emerikánás ifjúságnak. Javában működik már a sportbizottság is. 1924 hozza meg az első hallagást, amikor az enyhe júniusi éjszakában végigvonul sokszáz lampion a Horthy Miklós-úton. A nagykáptalan, a közgyűlés október 11-én a Szent Gellért-szálló halljában már ennek a három esztendőnek hatalmas és nem is remélt fejlődéséről számolhat be.

Egymásután lépnek az emerikánás zászló alá a Dunántúl városai. Pécs, Szeged egyetemi városok csatlakoznak a mozgalomhoz, amely kiterjeszkedik lassan a katolikus mozgalmak számára legnehezebb területre, a Nagy-Alföldre is.

A szervezők eközben nagy energiával látnak neki a belső élet kifejlesztésének. Nem elégednek meg azzal, hogy a korporációk gyűlésein előadások szolgálják a katolikus és magyar szellemi felvilágosítást. Beállnak a munkába a lelkészek. A vezérség sorába nagy szerepet vállal a prelátus és a korporációk keretében a lelkészek próbálkoznak az egészen új rendszerű, új formájú diák és akadémikus pasztorációval. Az Emericana eredeti elgondolás szerint a civil, a laikus katolikus akadémikusok szervezete. Az egyházi vezetés és irányítás rendszere eltér minden eddigi elgondolástól. Az Emericana harcos, bátor, katolikus civil férfiakat akar adni a hazának, ezeknek szánja az Emericana vezető pozícióit s az egyházi irányítást a főpap és a korporációs lelkészek révén éri el. Hogy ez az elgondolás helyes és megfelel a világegyház legnemesebb intencióinak, azt legjobban bizonyítja az «Actio Catholica» nagy pápájának, XI. Piusnak a szava, aki a Vatikán ormáról, a négyszázmillió világegyház magasságából sürgeti a laikusok munkálkodását a társadalmi megnyilvánulásokban.

A szervezet kialakulása után következő esztendőök már Veni Sanctével kezdődnek a hivatalos templomban és Te Deummal zárulnak ugyanott. 1925 márciusában három templom nyitja ki kapuit a lelkigyakorlatra sereglő emerikánás férfiak és urak előtt. Az egyetemi templomban Prohászka Ottokár tart konferenciabeszédet. Felemelő és ünnepies megnyilatkozás követi a négynapos

lelkigyakorlatokat, amikor vasárnap reggel ezeregynéhány hölgy és férfi emerikánás jelvényekben járul a szentáldozáshoz. A lelkigyakorlatok látogatottsága évről-évre fokozódik. Most már nemcsak Budapest, hanem minden vidéki szervezet húsvét előtt három-négy napos lelkigyakorlatra viszi el tagjait. Legújabban pedig a Manréza férfi lelkigyakorlatos házban kezdődött emerikánás lelkigyakorlat. A korporációk egymásután mondják ki határozatilag, hogy csak akkor bocsátják tagjaikat a levente-esküre, ha előbb háromnapos zárt lelkigyakorlatot végeznek a Manrézában.

A korporációk vezetői úgy érezték, többet kell adni az egyháznak, mint amennyit az Americana eredeti programjában mint minimumot megkívánt. Kevés az évi egyszeri gyónás és áldozás, kevés a vasárnaponként egyenként hallgatott szentmise. A búcsúkon Szent Imre-ünnepének tájékán közös misékre jönnek össze a korporációk tagjai és közös áldozással veszik magukhoz a nehéz küzdelemben annyira nélkülözhetetlen erőt: az eucharisziát. A bencés gimnáziumok növendékeiből alakult korporációk a liturgikus szentmise hallgatást rendszeresítik. Ennek elősegítésére Missa Recitata címmel egy kis füzet is jelenik meg. A lelkiélet eddigi fejlődésére azután ráteszi a pontot az emerikánás imakönyv, a «Laudetur», amely a múlt esztendő decemberében hagyta el a sajtót.

A belső élet szervezéséhez tartozik a Schola Americana intézménye, amelynek gondolata Győrben pattant ki és innen lett rendszerré Budapesten. Minden esztendő őszen, vagy tavaszán megnyílik a Schola, esztendőről-esztendőre nagyobb látogatottságú előadások révén jut közelebb a katolikus és magyar problémák egész sora az emerikánás közönséghez. Zichy Nándor-Társaság néven végzett tagjainak szociális és gazdasági szellemű továbbképzéséről igyekszik gondoskodni a szövetség, amely a «Biblioteca Americana» megindításával a kulturális és szervezeti propagandának veti meg alapját. Az «Americana» című újság, amely 1923-ban még csak litografált lap, kéthetenként megjelenő hatoldalas nyomtatott lappá fejlődik. Győrben Civitas Americana címmel folyóirat indul.

A lankadatlan belső élet tudott kitermelni az Americana sorából olyan áldozatos katolikus sereget, amely saját filléreiből, talán mindennapi szükségleteiből elvont koronáiból és pengőiből gyűjtötte össze a házalapot és vette meg az emerikánás házat. A belső lelkes élet megnyilvánulása az Americana-bál is, amely mindig ezer számban vonza az emerikánásokat a Vigadóba.

Meg kell emlékezni arról, hogy az általános diákmegmozdulásokból az Emericana mindig kivette a részét. Együtt volt és van az egész nemzeti gondolkozású diáksággal minden olyan ügyben, ami a magyarság érdekében való, így komolyan küzdött nagygyűlésén a numerus claususért és részt kér az egyetemi ifjúság hazafias ünnepségeiből.

A helyzetkép számokban ma a következő : van 47 korporáció, Budapesten, Pécsen, Szegeden, Keszthelyen, Győrött, Magyaróvárott, Sopronban, Vácott, Kecskeméten, Rákoslígyen, Pestszentlőrincen, Ujpesten, Egerben, Miskolcon és Szentesen. Van 12 vidéki konvent, Székesfehérvárott, Pápán, Veszprémben, Szombathelyen, Kaposvárott, Szentgotthárdon, Tapolcán, Zalaegerszegen, Tatán, Komáromban, Baján és Gyöngyösön. A taglétszám csak tízezres számmal fejezhető ki. A pontos, kartoték-rendszerű nyilvántartás érdekében az emericánás «népszámlálás» most folyik.

Az Emericánának vannak eredményei, de nem érte még el célját. Jogosan viseli az igazságért harcolók öntudatát. Az igazság ugyan előbb-utóbb törvényszerűen érvényesül, de nem közönbös, hogy előbb-e, vagy később. Az Emericana épen azt a módot találta meg, hogyan lehet helyesen és jól alkalmazott eszközökkel elhárítani a katolikus magyar igazság útjából az akadályokat.

A magyar Szent János lovagrend középkori szervezetének híen modernizált mása a Foederatio Emericana. Középkorból való szervezetével a boldog magyar korok zamatos nyelvével a középkor szellemét hozta és sugározza. Azt a szellemet, mely elvonatkoztatja az embert a földtől és az élet centrumába a keresztet állítja be. A Szent Imrész jubileumi évben az Emericana nyugodtan tarthatja meg lelkiismeretvizsgálatát. Célja, programja mindig szélesül. Tény, hogy eredményeivel, széles rétegeket emel a mindennapi materializmus fölé. Testvériesebb érzést vitt a katolikus magyar szívekbe. Sok közös emléket, közös célt és ezzel harmónikusabb egységet teremtett a magyar katolicizmusba. Az Actio Catholica szellemében pedig laikus akadémikusokat toborzott és nevelt, akik bátran, harcosan, szóval és tettel szolgálják a katolicizmust és a magyarságot.

VIII.

ÉNEKEK.

Fohász Sz. Imréhez.

Szövegét írta: Dr. Balassa Brunó.

Zenét szerzette: Meiszner Imre.

Lento lugubre.

Ének.

pp Szo - mo - rú gyász

Zongora
vagy
harmónium.

p

pp

bo - rult a nagy ma-gyar ég - re, *p* Is - ten-hez köl-

p

tö-zött népünk é - kes - sé - ge. Jó kis u - runk

mf

Im - re menny-be szál - lott ró - zsa,

dim. rit.

p Légy ár - va né - pünk-nek Kegyes szó-szó - ló - ja.

dim. rit.

p

First system of musical notation. It consists of three staves. The top staff is a treble clef with a key signature of one flat (B-flat) and contains three measures of whole rests. The middle staff is a treble clef with a key signature of one flat, starting with a piano (*p*) dynamic. It contains three measures of music: the first has a half note G4 and a half note F4; the second has a half note E4 and a half note D4; the third has a half note C4 and a half note B3. The bottom staff is a bass clef with a key signature of one flat, containing three measures of music: the first has a half note G3 and a half note F3; the second has a half note E3 and a half note D3; the third has a half note C3 and a half note B2.

Second system of musical notation. It consists of three staves. The top staff is a treble clef with a key signature of one flat, starting with a forte (*f*) dynamic. It contains three measures of music: the first has a half note G4 and a half note F4; the second has a half note E4 and a half note D4; the third has a half note C4 and a half note B3. The middle staff is a treble clef with a key signature of one flat, containing three measures of music: the first has a half note G4 and a half note F4; the second has a half note E4 and a half note D4; the third has a half note C4 and a half note B3. The bottom staff is a bass clef with a key signature of one flat, containing three measures of music: the first has a half note G3 and a half note F3; the second has a half note E3 and a half note D3; the third has a half note C3 and a half note B2. The lyrics "A szent Ha - dak út - ján" are written below the middle staff. The tempo marking "Andante." is above the first measure of the top staff. The dynamic marking "cresc." is above the first measure of the bottom staff. The dynamic marking "f" is above the first measure of the middle staff.

leg - el - ső vi - té - zünk az Úr Krisz - tus

út - jár Te mu - ta - tod né - künk.

f

Ha ma-gya-ri né - ped vészben, baj-ban

ff *dim.*

lá - tod, Te - rit - sed ki fő - lénk

vé - dő szent pa - lás - tod. Te-rítsd ki fő -

The first system of the musical score consists of two staves. The upper staff is for the voice, and the lower staff is for the piano accompaniment. The key signature has two flats (B-flat major). The vocal line begins with a half note 'vé', followed by a quarter note 'dő', a half note 'szent', and a quarter note 'pa'. This is followed by a half note 'lás', a quarter note 'tod.', and then a half note 'Te-rítsd', a quarter note 'ki', and a half note 'fő -'. The piano accompaniment provides a harmonic support with chords and moving lines in both hands.

lőt - tünk vé - dő szent pa - lás - tod. *poco rit.*

The second system continues the musical piece. The vocal line starts with a half note 'lőt', followed by a quarter note 'tünk', a half note 'vé', a quarter note 'dő', a half note 'szent', a quarter note 'pa', a half note 'lás', and a quarter note 'tod.'. The piano accompaniment continues with its harmonic support. A 'poco rit.' (ritardando) marking is placed above the vocal staff in the third measure of the system, indicating a slight slowing down of the tempo.

The image shows a musical score for two systems. Each system consists of a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line is written in a single staff with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The piano accompaniment is written in two staves, treble and bass, with a key signature of one flat. The first system has a vocal melody starting with a quarter note, followed by a half note, and then a quarter note. The piano accompaniment features a rhythmic pattern of eighth and sixteenth notes. The second system continues the vocal melody with a half note and a quarter note, followed by a half note and a quarter note. The piano accompaniment continues with a similar rhythmic pattern. The lyrics "Szent pa - lás - tod." are written below the vocal line. The dynamic marking *ff* (fortissimo) is present at the beginning of each system.

ff

Szent pa - lás - tod.

ff

Ének Szent Imre hercegről.

Szepessy László.

Áhítatos lendülettel.

Kontor Elek.

Ének.

Orgona
vagy
harmonium.

mf *p*

Senz. ped.

mf *pp*

Ped. Senz. ped. Ped.

p

Mint ő - szi er - dőn sí - ró szél, ki - ál - tunk :
 Ki-lenc szá - zad - nak é - jén át ra - gyog - va

p

Senz. ped. Ped.

mf

Ó, mer - re, hol vagy, Ím - re her - ce - günk ?
 Su - gár - za - nak ránk Szent e - ré - nye - id,

mf

p

p

Ma - gyar föl - dőn nyílt leg - szeb - bik vi - rá - gunk,
 Ál - dás - nak fé - nyét Hint - ve szép ho - nod - ra,

p

Senz. ped. Ped.

f

Kit ég - be plán - tált é - des Is - te - nünk!
Hol mécs vi - lát - ként pis - log már a hit...

f *p*

pp *accel*

De itt ma - radt di - cső e - ré - nye - id - nek
Ki - lenc szá - zad aj - kán kö - szönt a há - la

pp *accel*

Senz. ped.

cresc. *decresc. rit.*

Esz - mét le - he - lö, é - gi il - la - ta,
És szó fe - jed - re szű - zi gló - ri - át;

cresc. *decresc. rit.*

a temp. *Ped.*

pp a temp.

S e fé-nyes pél-da vonz, kö-vet-ni ih-let;
S ma bár vak a szi-vek nagy éj-sza-ká-ja.

pp

*a temp. senz. ped.**Ped.*

f ff mp

Köszöntve áld szívünk hó-do-la - ta!
Ör-ző szemed holdként vir-rasz-sza át!

f ff mp

*senz. ped.**rit. Ped.*

p pp

Kö-szönt-ve áld szívünk hó-do-la - ta!
Ör-ző sze-med holdként vir-rasz-sza át!

p pp

rit.

Senz. ped. Ped.

Magyar ifjak fohásza Szent Imre herceghez.

Az 1930-iki magyar Szent Imre év emlékére!

Preces iuvenum Hungariae ad Sanctum Emericum.

In memoriam anni 1930, Sancto Emerico dedicati!

Szövegét írta:
Torbágyi József.

Utánnymós tilos.

Néhai Richter Ferenc egyházi zeneszerző
dallama nyomán szerző: Richter Ágoston.

Moderato.

Ének.

Szent Istvánnak szüzi szent vi-
Nézz le ránk az Üdvösség ho-

Zongora.

f *mf*

mf *mf*

rá-ga, Imre her-ceg üd-vő-zöl-ve légy! Nemze-
ná-ból, Mennyi bánat, meg-pró-bál-ta - tás! Kérj e-

mf *mf*

tednek ké-ső if-jú-sá-ga Bí-zó szív - vel járul im' e-
rőt nekünk az Ég U - rá-tól Jó-bi szív - vel bírjuk a csa-

cr. sc. *f*

léd. Téged vettünk földi minta ké-pül: Tiszta
pást. Téged is sujt a mi vesz-te-sé-günk S fáj, ha

pp *pp*

test-ben szüzi, tiszta szív! Hogy ne él-jünk Ég malasztja
vesztjük legkisebb rö-gét. Kérd az Istent adja vissza

mf *mf* *cresc.*

f

nél-kül. Óvj, ha sor - sunk sú - lyos harc - ra
né - künk Szent A - tyád - nak ő - si ő - rő-

f

1 2

hív! Téged hív!
két! Téged kér!

p *pp*

TARTALOM.

Bevezető	3
-----------------	---

I. Szűz Szent Imre herceg élete.

Bodnár Remig dr.: Szent Imre herceg, 1007—1031	5
---	---

II. Beszédék.

Glattfelder Gyula dr.: Szent Imre dicsősége	12
Hász István dr.: In splendoribus sanctorum	23
Prohászka Ottokár dr.: Szent Imre herceg	31
Tóth Tihamér dr.: Szent Imre nyomdokain	35

III. Exhortációk.

Csávossy Elemér: A magyar ifjúsági szent	40
Hermann Egyed dr.: A szentimrés lélek gyümölcse: a tisztaság	42
Hóka Imre dr.: Szent Imre, az első magyar gladiator christi	45
Tihanyi Béla dr.: Tekintsetek Szent Imre hercegre!	50
Vargha Damján dr.: Szent Imre a magyar ifjú eszményképe	52

IV. Költemények.

Agárdi László: Imre herceg	56
Babits Mihály: Imre herceg	58
Bán Aladár: Szent Imréhez	60
Dezsényi Béla ifj.: Liliomos herceg	61
Gyula diák: Szent Imre királyfi sírja előtt	63
Ijjas-Jankovits Antal: Dux Emericus	66
Hangay Sándor: Dal a lilomos királyfihoz	68
Harsányi Lajos: A fehér harang	69
Hortobágyi József: Szent Imre zászlója	71
Jánossy Béla P.: Magyar ifjak Szent Imre herceghez	72
Kocsis László: Prológus	74
Lendvai István: Imre királyfiról való történet	77
Magasi Artur: Imre, a magyarok báránya	78
Mentes Mihály: Imádság a két hazáért	82
Mindszenty Gedeon: Már nincsen Imre	84
Nagyfalussy Lajos P.: A fehér sír	86
Németh István: Alázatos invokáció a szent herceghez... ..	87
Németh János, bárdosi: Szent Varázs csillag	89

Pakots Károly : Erdélyi sírás Szent Imre előtt	...
Radványi Kálmán : Szent Imre	...
Sík Sándor : Ének Szent Imre királyfihoz...	...
Szepessy László : Szent Imre ravatala	...
Székely László : Szent Imre sírja	...
Tordai Anyos : Szent Imre testamentuma	...
Vargha Gyula : Szent Imre halála	...
Városi István : Szent királyok várában	...
Walter Gyula : Magyar lantos énekel Imre herceg szobránál	...

V. Színjátékok.

Tordai Anyos : Imre királyfi. Ifj. színjáték 3 felv.	...
Harsányi Lajos : A lilium násza. Színi jelenet...	...
Ringelhann Béláné : Liliompár. Színi jelenet	...
Váth János : A Szent György-kápolnában. Színi jelenet	...

VI. Szent Imre emlékei.

Békefi Remig dr. : Szent István király intelmei. Fordítás latinból	...
Divald Kornél : Szent Imre ábrázolása és ereklyéi...	...
Kemenes Illés dr. : Szent Imre herceg legendája. Fordítás latinból	...

VII. A szentimrés ifjúság.

Szent Imre-Kör	...
Tiefenthaler József dr. : A Budai Szent Imre-Kollégium	...
Marczell Mihály dr. : A Pesti Szent Imre-Kollégium	...
Kovács János : A székesfehérvári Szent Imre-Konviktus	...
Saad Béla : Az Emericana nagyrendje	...

VIII. Énekek.

Balassa B.—Meiszner I. : Fohász Szent Imréhez. Ének, hangjegyekkel	...
Szepessy L.—Kontor E. : Ének Szent Imre hercegről. Hangjegyekkel	...
Torbágyi J.—Richter Á. : Magyar ifjak fohásza Szent Imre herceghez. Ének, hangjegyekkel	...

**A
SZENT IMRE JUBILEUMI ÉV
LEGSZEBB ALKOTÁSA**

TARCZAY GYÖRGY

AZ ÁRPÁDHÁZ SZENTJEI

Díszkiadású emlékkönyv.

Közel kétszáz, részben színes és sok, eddig könyvben még meg nem jelent, ereklyeszámba menő művészi alkotás reprodukciójával.

Valósággal művészettörténeti műremek.

MEGJELENT ÉS KAPHATÓ A

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT

könyvkiadóhivatalában:

BUDAPEST, VIII., SZENTKIRÁLYI-U. 28.

és könyvkereskedéseiben:

BUDAPEST, IV., KECSKEMÉTI-UTCA 2.

Szeged, Kárász-u. 10., Pécs, Széchenyi-tér 18., Cegléd,
Rákóczi-út 2., Balassagyarmat, Rákóczi fejedelem-út 20.